1600

10

CAEREMONIALE EPISCOPORVM

IVSSV CLEMENTIS VIII. PONT. MAX.
nouissimè reformatum.

Omnibus Ecclesijs, præcipue autem Metropolitanis Cathedralibus & collegiatis perutile ac necessarium.

R O M AE.
Ex Typographia linguarum externarum.

Cum licentia Superiorum, & Priuilegio Sanctissimi Pontificis, & aliorum Principum per decennium.

Anni Iubilæi M D C. Mense Octobris.

S. D. N. D. CLEMENTIS
DIVINA PROVIDENTIA PAPAE VIII.

Constitutio super approbatione, & vsu Cęremonialis Episcoporum & aliorum Ecclesiarum Pręlatorum nouissimè reformati.

CLEMENS PAPA VIII.
Ad perpetuam rei memoriam.

VM nouissimè Pontificale antea mendosum, & corruptum à pijs, & eruditis viris emendari, & restitui & demum ad Episcoporum, & aliorum Ecclesiarum Prælatorum communem vsum, & commoditatem diuulgari, & in vniuersali Ecclesia ab omnibus obseruari mandauerimus; operepretium visum fuit Cærimoniale Episcoporum omnibus Ecclesiis, præcipuè autem Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis per vtile, ac necessarium, in quo ritus & cærimoniæ celebrandi Missas, vesperas, & alia diuina officia, ac in alijs Ecclesiæ functionibus, & actibus, ab eisdem Episcopis, ac alijs Prælatis inferioribus in eisdem obseruandæ, ac modus etiam præcedendi tam inter personas ipsas Ecclesiasticas, quam etiam inter eas, & laicos similiter seruandas continentur, quòdq. pridem multis mendis respersum fuerat, similiter reformari, & restitui curaremus. Ea propter id ipsum Cæremoniale Episcoporum, à nonnullis pijs, ac eruditis, in hisq. sacris ritibus, & Cæremonijs apprimè versatis viris examinari, corrigi, & in optimam, ipsiq. Pontificali reformato maximè congruentem formam redigi mandauimus. Quod opus cum ea, qua decuit fide, & diligentia iam absolutum fuisse accipimus. Porrò reliquum

est, vt huius operis labor, eum ad quem directus est finem consequatur. Idcirco Cæremoniale Episcoporum huiusmodi iussu nostro emendatum, & reformatum, Motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine perpetuò approbantes, illudq. in vniuersali Ecclesia ab omnibus, & singulis personis ad quas spectat, & in futurum spectabit, perpetuò obseruandum esse præcipimus, & mandamus, ac Cæremoniale huiusmodi sic emendatum, & reformatum nullo vnquam tempore in toto, vel in parte mutari, vel ei aliquid addi, aut omnino detrahi posse, ac quascunque personas prædictas, quæ sacerdotalia munera exercere, aut alia quæcunque in ipso Cæremoniali contenta facere, aut exequi debent, ad ea peragenda, & præstanda, iuxta huius Cæremonialis formam, & præscriptum teneri, neminemq. ex ijs, quibus ea exercendi, & faciendi munus impositum existit, nisi formulis, quæ hoc Cæremoniali continentur seruatis satisfacere posse, perpetuò statuimus, & ordinamus. Per præsentes autem antiqua Cæremonialia in his, quæ prædicto Cæremoniali reformato sunt conformia, minimè aboleri, aut abrogata censeri volumus, sed illorum etiam vsum (salua reformatione prædicta) permittimus. Non obstante præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac etiam in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus, necnon quarumuis Ecclesiarum, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem vt pari motu, & auctoritate decernimus, vt qui in Romana Curia sunt præsentes, lapsis duobus mensibus, qui verò intra Montes, octo, & qui vltra vbique locorum degunt duodecim integrè excursis, vel alias vbi venalium huius Cæremonialis voluminum notitiam, & facultatem habuerint, sacras cæremonias, & ritus in eodem Cæremoniali præscriptos, iuxta illius modum, & normam in quibuscunq. actibus exercere, & obseruare teneantur. Ipsarum

autem

autem litterarum exempla, manu Notarij publici, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, aut illius Curiæ obsignata, vel in ipsis voluminibus absque prædicto, vel alio quopiam adminiculo Romæ impressa, eam vbique locorum, & gentium fidem faciant, quam præsentes facerent, si essent exhibitæ vel ostensæ. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die xiiij. Iulij M D C. Pontificatus nostri anno nono.

M. Vestrius Barbianus.

Die nona Augusti 1600. Supradictæ Literæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valuas Curiæ, & in Acie Campi Floræ, per me Alexandrum Agazzarium, Sanctissimi Domini nostri papæ Curs.

Iacobus Brambilla Mag. Curs.

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.

De

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI.

CAE-

CAERIMONIALIS EPISCOPORVM

LIBER PRIMVS.

DE HABITV, ET ALIIS AGENDIS per Episcopos nuper electos. CAP. I.

CVM primùm aliquis certior factus fuerit se alicui Ecclesię Cathedrali, vel maiori à summo Pontifice in consistorio prępfectum, siue ille in Curia Romana degat, siue ab ea absens sit, statim curabit sibi amplam coronam in capite decenter formari. Tunc, &

non prius ſuper veſtem inferiorem talarẽ,cum extra domũ exibit, induet aliam veſtem breuiorem apertam, vt per ſciſſuras brachia extrahi poſsint, quod genus veſtis Mantellettum vocant. Veſtes autem huiuſmodi erunt, vel ex lana, vel ex camelotto coloris violacei,nullo autem modo ſericeæ. Præſentes in curia induti, vt ſupra, quàm primùm poterunt, adibunt ſummum Pontificem, & ei gratias agent de ſua promotione, merita propria extenuando, & dignitatis gradum amplificando, ſeipſos, & Eccleſias ipſis commiſſas humiliter commendando, & tunc è Sanctitatis ſuæ manibus Rocchettum accipient.

Viſitabunt deinde ſingulos Reuerẽdiſsimos S.R.E. Cardinales in eorum domibus, eiſque officioſè gratias agent, ſe, & ſuas Eccleſias illis commendando,

& offeren-

& offerendo. Absentes verò se ipsos Rocchetto, & alijs vestibus induent, & gratiarum actiones, & Ecclesiarum suarum commendationis officium per litteras, tam apud summum Pontificem, quàm apud Reuerēdissimos Dominos Cardinales peragere studebunt; &, si erunt in propria sua diœcesi, vel prouincia, cum de eorum promotione certum nūtium habuerint, poterunt domi, & foris vti, loco Mantelletti, Mozzetta eiusdem coloris supra Rocchettum, & tam præsentes in Curia, quàm absentes vtētur, cum opus erit, pileo nigro, laneo, serico viridi suffulto cum cordulis, ac floccis coloris viridis. Hæc, quæ de vestibus diximus, clericis, seu Presbyteris sæcularibus, seu regularibus, electis tantùm conueniunt. Promoti verò ex regulari ordine non vtuntur Rocchetto, sed retinent in vestibus colorem habitus suæ Religionis, & deferre possunt vbique Mozzettam eiusdem coloris, & biretum nigrum, pileo tamen viridi ornato, prout alij nō regulares vti possunt; sed Canonici regulares vtuntur etiam Rocchetto, prout ante promotionem ad Episcopatum vtebantur in sua congregatione.

DE PRIMO ACCESSV EPISCOPI, vel Archiepiscopi ad suam diœcesim, vel prouinciam. CAP. II.

Ccessurus Episcopus ad suam diœcesim, vel Archiepiscopus ad suam prouinciam ante accessum poterit aliquas gratias, seu facultates à Sanctissimo Domino Nostro

Papa obtinere, præſertim Indulgentiam plenariam pro populo ſuæ primæ Miſſæ præſenti futuro. Inſuper præparabit, quæ in itinere, & ingreſſu vſui eſſe poterunt; vt veſtes Epiſcopales ordinarias; cappam Pontificalem violacei coloris, ſeu, ſi regularis fuerit, coloris habitus ſui; pileum Pontificalem cordulis, ac floccis ſericis coloris viridis ornatum; equi etiam, ſiue mulæ ornamenta opportuna; item libros neceſſarios, vti inter cæteros Pontificale, & Cærimoniale; ac paramēta etiam ſacra, quæ pro ingreſſu erunt neceſſaria, ideſt, pluuiale album cum ſtola, & mitra pretioſa, amictum, albam, cingulum, & annulum, niſi ea ad maiorem commoditatem à propria Eccleſia ſumere velit. In diſceſſu recitabit in Eccleſia, ſi commodè fieri poterit, ſin minus, antequàm equum aſcendat, cum ſuis clericis, & familiaribus itinerariū; idemque obſeruabit quotidie mane poſt Miſſam, antequàm equum aſcendat, quamdiu erit in itinere: &, ſi erit Archiepiſcopus, quamprimum ſuam prouinciam intrauerit, faciet ante ſe deferri crucē per aliquem ex ſuis cappellanis, imagine ſanctiſsimi Crucifixi ad ſe verſa; & ſibi occurrētes ſubditos genuflectētes ſigno crucis ſuper illos facto benedicet. Cum autem erit vnius diei, vel bidui ſpatio propinquus propriæ ciuitati, ſignificabit Vicario ſuo, & Canonicis, ac Capitulo, necnon Magiſtratui, & officialibus ciuitatis diem, & horam ſui ingreſſus, vt poſsint omnes ſe præparare, vt ei obuiam eant, eūq. debito honore proſequantur. Præmittet etiam aliquem ex ſuis, qui clerum, & alios, ad quos, ſpectat,

admo-

admoneat, vt processionem habendam in huiusmodi ingressu indicant; præparari faciant baldachinum in porta ciuitatis, & deputari qui illud portent supra Episcopum, vt inferius dicetur. Vias etiam, per quas eundum erit, mundari, ac floribus, vel frondibus conspergi in signum lætitiæ curent. Die præstituta Canonici, & Capitulum cum toto clero debent processionali ritu accedere ad portam ciuitatis, ibique consistere; Magistratus verò, & officiales cum ciuibus, & populo obuiam ire Episcopo extra portam. Episcopus interim in aliquo sacello, seu honesto, & conuenienti loco parum distante a porta ciuitatis descendat de mula, vel equo, ac deposito itinerario habitu, induet cappam Pontificalem, iterumq. ascendet mulam ornatã Pontificalibus ephippijs, & stragula violacei coloris, ac pileum Pontificalem solemniorem in capite geret; atque ita equitabit suis familiaribus, & domesticis ipsum comitantibus vsque ad portam ciuitatis, vbi descendens è mula genuflectet super tapete stratum, & puluinũ ibidem paratum; & deuotè osculabitur crucem sibi per digniorem ex Capitulo pluuiali indutum oblatam. Mox surgens in aliquo sacello, vel loco ad id parato accipiet, deposita cappa, paramenta sacra, videlicet amictum, albam, cingulum, stolam, & pluuiale album, ac demum mitram pretiosam, conscendetq. equum serico albo vndique tectum, & decenter ornatum. Ordo autem procedendi erit. Equitabunt primo ciues omnes, deinde familiares Episcopi, tum Magistratus, & officiales ciuitatis,

Barones,

Barones, & Principes, ſi qui aderunt; mox clerus omnis pedibus incedens præcedente ſua cruce, quē cantores ſubſequentur cantantes, vt in Pontificali; poſt hos Canonici, & Capitulum Eccleſiæ; &, ſi fuerit Archiepiſcopus, antecedet crux Archiepiſcopalis, inter quam, & Archiepiſcopum nemo erit, niſi dignitates, & Canonici; demùm Archiepiſcopus, ſeu Epiſcopus mitratus equitabit ſub baldachino, quod portabitur primo loco per Magiſtratum ciuitatis, deinde per nobiles ciues vſque ad Eccleſiam, ſiue per eos, quibus ex conſuetudine, vel ex priuilegio id conuenit. Ipſe Epiſcopus memor erit populo manu dextera aperta, & extenſa frequenter benedicere, ſignum crucis faciens. Poſt Epiſcopum equitabunt Prælati, ſi qui erunt, & reliqui togati. Ante

portam Ecclesiæ Episcopus descẽdet ex equo super tapete stratum ibidem extensum, & capiet aspersorium de manu dignioris de Capitulo antedicti, vt supra induti, quo se, & alios asperget aqua benedicta, ac ministrante eodem, qui aspersorium obtulit, digniore nauiculam, imponet in thuribulum, quod aliquis Acolitus tenet, thus more solito benedictũ, tum prædictus dignior ex Capitulo accipiens thuribulum de manu Acoliti, stans facta prius profunda capitis inclinatione ante Episcopum, thurificet illũ stantem cum mitra triplici ductu thuribuli; & præcedentibus clero, Canonicis, & dignitatibus, atque hymnum [Te Deum laudamus &c.] cantantibus ad altare sanctissimi Sacramenti, si est aliud ab altari maiori, consistet ibi Episcopus, & deposita mitra, ac facta genuflexione vsque ad terram ante ipsum sanctissimum Sacramentum, genuflectet iterum super puluino ibidem parato, & orabit; deinde surget, & facta iterum reuerẽtia cum genuflexione sanctissimo Sacramento, accipiet mitram, & procedet ad altare maius, vbi ante infimum gradum, deposita mitra, faciet cruci super altari positæ reuerentiam, caput profundè inclinando, deinde genuflectet super puluino, & genuflexorio ibi parato, & orabit; & interim ille dignior, vt supra indutus, accedet ad altare, & in cornu Epistolæ stans versus orantem Episcopum, finito hymno [Te Deum] cantabit ex libro super altari posito Vers. [Protector &c.] & alia, prout in Pontificali. Cum dicitur [Per Dominum nostrum &c.] post orationem Episcopus surget

get a faldiſtorio, & facta altari reuerentia, ibit ad ſedem ſuam Pontificalem, in qua ſedens recipiet omnes dignitates, Canonicos, & alios de Capitulo ad oſculum manus, cantoribus interim Antiphonam, vel Pſalmum aliquem cantantibus, vel organiſta organum pulſante. Deinde accedet Epiſcopus ad al-

tare, quod, depoſita mitra ante infimum gradum; & facta iterum cruci reuerentia, in medio oſculabitur, & cantata prius Antiphona Sancti, vel Patroni ciuitatis cum ſuis Verſiculo,& Reſp. à choro,vel cãtoribus, cantabit ipſe in cornu Epiſtolæ Orationem eiuſdem Sancti, vel Patroni; qua finita,accipiet mitram; ad medium altaris reuertetur, & dabit benedictionem ſolemnem cantando, prout in dicto Põtificali; & cum dicet[Benedicat vos &c.] accipiet

manu

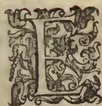
manu ſiniſtra baculum paſtoralem;&,ſi erit Archiepiſcopus, benedictionem dabit capite detecto habens ante ſe crucem ſuam,facta illi prius reuerentia. Benedictione data, pronuntientur Indulgentiæ per aliquem Canonicum alta voce ſub hac forma.

[Reuerendiſsimus in Chriſto Pater, & Dominus Dominus N.Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia huius N. Eccleſiæ Epiſcopus dat,& cõcedit omnibus hic præſentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta. Rogate Deum pro felici ſtatu ſanctiſsimi D. N. Clementis diuina prouidentia Papæ VIII. Dominationis ſuæ Reuerendiſsimæ & ſanctæ matris Eccleſiæ.]

Deinde Epiſcopus, facta prius cruci reuerentia depoſitis paramentis, & aſſumpta cappa, procedet ad locum ſuę habitationis, quem dignior ille de Capitulo, dimiſſo pluuiali, & alij Canonici in habitu Canonicali comitentur, ſi habitatio erit contigua, vel vicina Eccleſiæ. Si verò diſtantior, vſque ad portam ipſius Eccleſiæ. Quòd ſi adeſſet aliquis magnus Princeps, qui vellet Epiſcopum vſque ad portam hoſpitij comitari, debebit Epiſcopus aliquantulum reſiſtere, non tamen huiuſmodi obſequij, & pietatis officiũ omnino recuſare; præſertim ſi habitationis locus non multum diſtet, ſed ei pro tali humanitate gratias agere. Si contingeret, dum Epiſcopus ad ſuã ciuitatem proficiſcitur, tranſire per aliquem locum inſignem ſuæ diœceſis, vel in eo hoſpitari, & clerus, ac Magiſtratus eius loci eum honorare cupiant, permittet quidem, vt ei obuiàm eant, etiam extra lo-

cum,& eum comitentur vſque ad Eccleſiam primariam eius loci,& facta ibi oratione, vſque ad locum, vbi hoſpitaturus eſt, non mutato habitu itinerario, ſed nulla fiet proceſsio; quando verò Epiſcopus poſt ingreſſum in ciuitatem propriam voluerit alias ciuitates,vel oppida inſignia ſuæ diœceſis viſitare, conueniens erit, vt prima vice recipiatur cum ſacra cleri ſæcularis, & regularis proceſſione. Ipſe verò non erit mitra, & pluuiali indutus, ſed equitabit mulam ornatam Pontificalibus ephippijs cum cappa, & pileo Pontificali, & offeretur ei in porta Crux oſculanda,& alia omnia fient etiam in Eccleſia, prout de ciuitate propria, & primaria ſuæ diœceſis dictum fuit.

DE HABITV ORDINARIO ARchiepiſcopi, & Epiſcopi in ſua prouincia, diœceſi, vel ciuitate. Cap. III.

Piſcopus poſtquam ad ſuam diœceſim,& ciuitatem, & Archiepiſcopus ad ſuam prouinciam peruenerit,vti poterit veſtibus violaceis, ſiue laneis, ſiue ex camelotto; ſuperinduta ſuper Rocchettum Mozzetta. Et domi eodem vtetur habitu, ſaltem dum fit aliqua congregatio coram ipſo Epiſcopo, vel ordinandorum examen, vel aliquid ſimile; ac etiam quotiès erunt congregationes coram Metropolitano, dum celebratur Concilium prouinciale,quo habitu,ſcilicet,Mozzetta cum Rocchetto diſcooperto in dictis congregationibus vtetur, tam ipſe Metropolitanus,

quàm alij Episcopi prouinciales, qui ibidem pro Synodo celebranda conuenerunt.

Eodem quoque habitu Episcopus indutus erit, quotiès per ciuitatẽ, & terras, seu oppida suæ diœcesis incedet. Sed habẽda est distinctio temporum; nam in Aduentu, et incipiendo à septuagesima per totam Quadragesimam, item in omnibus vigilijs, quibus ieiunatur, & in quatuor temporibus (exceptis his, quæ incidunt post Pentecosten) ac sextis ferijs totius anni, differens erit vestium gestatio. Quia tunc Episcopum decet vti vestibus laneis, & nigri coloris, excipiendo tamen aliquot dies, quibus signum mœstitiæ ostendi non debet; videlicet, à die Natiuitatis Domini, & per totam octauam Epiphaniæ, à die Dominicæ Resurrectionis vsque ad Dominicã Trinitatis; item per octa-

uas Festorũ sanctiss. Sacramenti, Assũptionis gloriosæ virginis Mariæ, & BB. Apostolorũ Petri, & Pauli, & omniũ Sanctorũ, & Sancti Patroni alicuius ciuitatis ac dedicationis propriæ Ecclesiæ; itẽ in anniuersarijs electionis, & consecrationis ipsius Episcopi; die aduentus alicuius magni Principis, vel cum celebratur aliqua publica lætitia: in alijs vero octauis minoribus, vt Natiuitatis gloriosę Virginis, sancti Ioannis Baptistæ, sancti Laurentij, dies tantum octauarũ excipiuntur, similiter excipiuntur omnia festa duplicia quæ per annum incidunt extra aduentum, Septuagesimam & Quadragesimam; sed in Annũtiationis festo, etiam si infra Quadragesimam occurrat vestibus violaceis vti debent. Hęc, quę dicta sunt, circa vestes quotidianas obseruanda sunt. Quoad cappas vero, quibus Episcopi in proprijs Ecclesijs vtuntur, id erit obseruandum, vt regulariter sint laneæ, & violaceæ, & non alterius coloris. In solemnioribus tamen festis quæ in rubricis Breuiarij primę classis vocantur, dẽpto triduo ante Pascha, poterit Episcopus vti etiam cappa ex camelotto coloris violacei, nullatenus alterius coloris, quibus quidem cappis pelliculæ albæ circa collum, & pectus de more consutæ sint, quæ deinde vigilia Pentecostes, seu pro diuersitate locorum citius, aut tardius, prout Episcopo opportunum videbitur, pręintimatis etiam Canonicis, qui cappis vtuntur, quo die mutari debeant remouentur, & loco pelliculartum sericum rubrum apponitur. Canonici verò regulariter in Ecclesijs, vbi illis vtuntur, eas omnino deponunt, & loco earum assumunt cottas supra

Rocchettum. Cęterùm quod dicitur de huiusmodi Episcoporum habitu, tam capparum, quàm cætera-rum vestium, non est intelligendum de Episcopis regularibus, qui non mutant colorē sui habitus, neque induunt Rocchettum, sed in Ecclesia propria vti debent cappa coloris suæ religioni conuenientis, pellibus, seu serico eiusdem coloris suffulta. Excipiuntur ab hac regula, vti dictum est, Canonici regulares, qui Rocchetto vtuntur. Omnes autem, tam sęculares, quàm religiosi Episcopi galero vtuntur a parte exteriori nigro, cui ab interiori sericum coloris viridis suffulciatur, cordulis pariter, & floccis sericeis viridibus ab eo pendentibus. Galerus quoque duplicis formæ habendus est, alter, quo in solemnioribus equitationibus vtuntur, eiusdem formę (pręter colorem) quo Reuerendissimi Cardinales Pontificaliter equitantes vti consueuerunt, alter simplicior, vterque ex lana, ac serico viridi exornati. Extra diœcesim, & Ecclesiam suā Episcopi non vtuntur cappa, præterquàm in Romana curia, cum in diuinis, Pontifice Maximo, vel sacro Cardinalium collegio præsente, assistunt. Dum iter agunt, vtùntur breuioribus vestibus cum manicis sub genu per palmum, vel vltra protensis, coloris temporum diuersitati conuenientis, vt supra explicatum fuit, circa collum vero fasciam sericeam coloris nigri, latitudinis duorum palmorum, vel circa, longitudinis ferè ad mensuram vestium pendentium habere consueuerunt. In diœcesi autem, vel prouincia Mozzetta superinduenda est. sine predicta fascia.

QVO-

QVOMODO SE GERERE DEBEAT Episcopus, vel Archiepiscopus circa benedictiones, & alia Episcopalia munia in sua diœcesi, vel prouincia. Et quid, si Legatus Apostolicus, aut Cardinalis non Legatus, vel Nuntius, aut aliquis Prælatus ibidem sit.

Cap. IIII.

Vando Episcopus ambulat, vel equitat per suam ciuitatem, vel diœcesim, manu aperta singulis benedicit, &, si est Archiepiscopus, crucem etiam ante se deferri facit. In Ecclesijs verò suæ diœcesis, vel prouinciæ etiam exemptis dabit benedictionem solemnem; aliaque omnia ad officium suum pertinentia faciet, prout passim suis locis declarabitur; sed si contingat Cardinalem Legatum de latere esse simul cum Episcopo in eius diœcesi, vel prouincia, abstinebit Episcopus non solum à benedictionibus solemnibus, sed etiam priuatis; &, si erit Archiepiscopus, nullatenus permittet ante se deferri crucem, etiamsi ipse Archiepiscopus esset Cardinalis. Quòd si esset præsens Cardinalis non Legatus vna cum Episcopo non Cardinali, abstinebit simili modo Episcopus non celebrans ab omnibus benedictionibus, nec crucem sibi præferri permittet, si erit Archiepiscopus, remittens omnia munia episcopalia exercenda ipsi Cardinali præsenti; celebrans verò debet Episcopus per aliquem suum cappellanum Cardinali præsenti significare, vt omnia

prædicta munia exercenda, & benedictiones dare
dignetur: Quæ ſi Cardinalis facere & exercere ex vr-
banitate noluerit; poterit Epiſcopus celebrans præ-
dicta omnia adimplere. Si verò Epiſcopus ipſe eſſet
etiam S. R. E. Cardinalis, & non celebrat & præſen-
te alio Cardinali. Debet ipſe Cardinalis Epiſcopus
alium Cardinalem præſentem rogare, vt omnes be-
nedictiones thuris aquæ & miniſtrorum faciat, ac in
fine populo ſolemniter benedicat. Quæ ſi Cardina-
lis præſens facere recuſauerit, poterit ipſe Cardina-
lis Epiſcopus prædicta omnia vel remittere ad cele-
brantem, vel ipſe exercere; dummodo quando in
fine populo ſolemnem benedictionem daturus erit,
non poteſt apud ſedem, ſed propter reuerentiam
Cardinalis pręſentis accedat ad altare, & inde populo
ſolemniter benedicat. Si vero ipſe Cardinalis Epi-
ſcopus celebraret præſente alio Cardinali non lega-
to, omnes benedictiones, & alia munia Epiſcopalia
dabit & exercebit ipſe Cardinalis celebrans. Præſen-
te vero ſeu adueniente ſuo Metropolitano ceſſabit
Epiſcopus à benedictionibus priuatis. Sed propter
aduentũ alterius Epiſcopi non ceſſabit obire ſua mu-
nia prædicta; nec relinquet ſua inſignia, licet in cæte-
ris honorificè eum tractare, & recipere debeat; ac do
mi ponet eum à dexteris, ſecus extra domum. Si erit
præſens Nuntius Apoſtolicus habens in eo loco fa-
cultates Legati de latere, Epiſcopus ab eiſdem abſti-
nebit, a quibus illi cauendum eſſe dictum eſt præſen
te Cardinali non Legato. Sed ſi nō habeat huiuſmo
di facultates, ſed ſit ſimplex Nuntius, aut Collector

gene-

generalis, vel etiam ſi habeat facultates, non tamē in ea ciuitate, vel loco ditioni Epiſcopali ſubiecto; Epiſcopus fungetur officio ſuo, neque ob eius præſentiã ſua munia intermittet. Vt autem Epiſcopus commodiùs ſua munia Epiſcopalia exercere valeat, puta cõſecrare, ordinare, conficere Oleum ſanctum, & ſimilia facere, ex vrbanitate Legatus, ſeu Cardinalis, Nũtius, aut Metropolitanus in ciuitate pręſentes huiuſmodi actibus interuenire non curent; ne ob eorum præſentiam, & dignitatem, vel Epiſcopus à neceſſarijs functionibus Epiſcopalibus abſtinere cogatur, vel ſaltem interpoſita mora, & maiori cum difficultate actus pręducti executioni demandentur. De Gubernatoribus verò ciuitatum præſentibus, pręeminētia ſemper ſit Epiſcopi, tam intra, quàm extra Eccleſiam. Magiſtratus vero, & alios magnates, & viros nobiles, & præcipuè Principes magnos, & potentes, Epiſcopus pro eorum qualitate, & gradu honorabit; non tamen ob eorum præſentiam ceſſabit vmquam à ſuo officio, neque ita illis ſeſe ſubmittet, vt qui patris locum tenet, miniſtri munus ſubire videatur; ſed memor ſit dignitatis ſuæ, quæ tantoperè illi ex Tridentini Concilij grauiſsimo decreto commendatur.

Si vero Epiſcopus obuiam iret alicui Cardinali Legato, vel non Legato ad eius ciuitatem aduenienti vſque ad portam, vel extra eam, vel, etiam ſi cum eiſdem per vrbem incederet, induet ſupra Rocchettum Mantellettum, & abſtinebit à delatione crucis ante ſe, ſi erit Archiepiſcopus, ob reuerentiam officij, & dignitatis illius. Et, ſi erit Cardinalis Legatus,

abſti-

abſtinebit etiam ab vſu Mozzettæ, niſi alia fuerit vniuerſalis illius prouinciæ conſuetudo. Secùs ſi alicui maximo Principi, aut digniſſimo Prælato, vel Nuntio Apoſtolico obuiàm iret, quo caſu non mutat habitum. Equorum autem, ſeu mularum ſtragulæ, & phaleræ, & ornamenta Epiſcopo equitante ex panno laneo coloris nigri, ſeu violacei, vt ſupra, plus, minuſue compoſita erunt, prout ipſe Epiſcopus ſolemniùs, aut ſimpliciùs equitabit, niſi paratus Pontificaliter equitabit.

DE OFFICIO MAGISTRORVM cærimoniarum. Cap. V.

ANtequam cærimoniarum regulæ, & vſus explicentur, de ipſis cærimoniarũ Magiſtris, quorum miniſterio, & cura omnia Eccleſiaſtica munia obeunda ſunt, ſtatuendum eſt. Curabit ergo Epiſcopus, vt duo, ſi fieri poſsit, de gremio ſuæ Eccleſiæ aſpectu, & ſtatura corporis conuenienti, & multò magis ſcientia, & bonis moribus præditi, experti, & dociles ad huiuſmodi onus aſſumantur, quorum primus vigeſimum quintum ſaltem attingat annum, ſitque in Presbyterali ordine conſtitutus, bonis artibus inſtructus, & ſi fieri poſſet, iuris Canonici, vel Theologiæ intelligentiam habeat, diuinorum officiorum, ac rituum Eccleſiaſticorum aſsiduus, & diligens perſcrutator. Is erit in primis ſollicitus circa perſonam Epiſcopi, aliarumque perſonarum dignitate, aut nobilitate

præſtantium; vt eis præſtò ſit, ſi quid petant, aut ſi qua de re admonendi erunt; ac nihilominùs omnia circumſpiciat, ſingulorum munia perpendat. Quando autem erunt celebranda officia, quæ non ita frequenter occurrunt, & quæ ſolemniori ritu, apparatuque peragi ſolent; præſertim quando ad ea accederent magni viri, vt Cardinales, Principes, Duces, & ſimiles, per diem, aut plures dies antea præſens videat, & intelligat, an omnia rectè diſpoſita, & ordinata ſint, quæ ad celebrationem ſpectant;

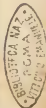

nempè an Eccleſia, altare, abacus, ſedes Pontificalis, Canonicorum, Magiſtratuumque ſedilia ſint decenter apparata, ornataque; an cætera ad ipſius celebrationis actum neceſſaria, vt ſacræ veſtes, paramenta, & vaſa, candelabra, cerei, funalia, aliaque

vtensilia sint suo quæque loco præparata, & cõgruè dispo sita iuxta normam, & regulas, quæ sequentibus capitulis tradentur: nec grauetur aliquando (cum viderit necessarium) etiam suis manibus adiuuare ministros, cæterosque omnes, quorum opera vti oportebit; præmoneat, atque instruat, quos opus fuerit, exhibitis etiam schedulis: si quid enim erroris accidat, aut incautè fiat, ipsi vni cærimoniario imputari solet. Alter verò iunior, qui saltem in sacro ordine sit constitutus, præcipuam curam geret circa personam celebrantis, ac ministrorum illius; cumque opus erit aliquos ducere, aut reducere, faciat id modestè, & discretè summissa voce, ac solo nutu, si fieri possit, quæcumque agenda sint, demonstrans; non discurrat velociter, non caput voluat, aut manus iactet indecenter. Caueat demùm, nè in suis actibus affectationis vitio notetur, sed quidquid aget, cum grauitate, & congruenti mora, ac cum decoro corporis gestu, ita peragere curabit, vt cæteris deuotionem, & reuerentiam pariat, ipseque ab omnibus commendari mereatur. Vnus tamen alterius defectum, cum opus erit, modestia, ac silentio corrigere, & supplere studeat. Ambo simul conueniant, antequàm in ipso rei gerendæ actu sint; prçuideant, quæ sint agenda, ac onera inter se partiantur, concordesque sint, ne reprehendi ab alijs iure possint, qui docere, & instruere omnes debent. Satiùs enim est vnum, quàm plures esse, nisi fuerint concordes. Eorum habitus sit honestus, & clericalis, ipsaque vestis inferior, vbi commodè fieri possit, colo-

ris violacei, ſuper quam, dum diuina officia celebrantur, cottam mūdam induent. Ad eorum quoque officium ſpectabit, præſertim vbi non adeſt particularis magiſter chori, curare, vt intra chorum nulla fiant colloquia, nec ſint, qui riſu, alioue incompoſito, ſeu minùs modeſto actu rem diuinam turbent; non qui cum cęterorum ſcandalo dormiant; litteras, aut alias ſcripturas legant; ſed nec libros, aut ipſum Breuiarium, aut Diurnum in manibus habeant, vt ex illis priuatim horas, aut orationes recitent, ſed illas alta voce vnà cum choro dicant, aut cantent, & ad id librum habere permittantur. Ne quis geſtum aliquem ab alijs differentem demonſtret, vt cum alij ſtant, quis ſedeat, vel genuflectat, vel econtra; ſed detur opera, vt omnes vniformi ritu attentè, deuotè, & reuerenter diuinis myſterijs, atque officijs aſſiſtere, eaque toto cordis affectu admirari, & contemplari videantur; ac ſilentium diligenter ſeruetur. Quæ omnia, vt ſine contradictione quietiùs perficiantur, Epiſcopi cura erit omnes, tam Canonicos, quàm alios de choro præmonere, vt ipſis cærimoniarijs in his, quæ ad cultum diuinum ſpectant, ſine contradictione obediant; nec tantùm eorum verbis acquieſcant, ſed vt oculos in ipſos conuertentes obſeruent; & illicò illis nutu, aut leui aliquo ſigno, vel intuitu, quod agendum ſit, ſignificantibus, ſtatim pareant. Alia verò nonnulla, quæ ad ipſorum cærimoniarum officium ſpectant, velut thuribulum deferre ad Epiſcopum; & ad altare ducere, & reducere Diaconum, & Subdiaconum,

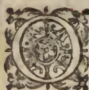
aliosque omnes tam maiores, quàm minores ministros, quorum opera in re sacra, aut alibi requiritur, inferiùs suis quæque locis in operis cursu exponentur. Si Ecclesia sit ampla, & numero clericorum, ac beneficiatorum abundans, possent arbitrio Episcopi, aut iuxta consuetudines Ecclesiarum aliqui ex eiusdem Ecclesiæ gremio subministri adhiberi, qui in aliquibus casibus, tam in choro, quàm extra ipsos cærimoniarios adiuuarent; velut, indicendo silentium populo, atque occurrendo, quoad valerent, tumultui, & scandalis, quæ fortè in ipsa Ecclesia oriri possent; atque etiam circumspiciendo per totam Ecclesiam, ne quid indecenter fiat; neuè extinguantur lampades, & cerei; aut ne flamma ex cereis vltra modum profluat, vel quid indecorum super altaria, aut alijs in locis eueniat. Item viros à mulieribus, cum commodè fieri potest, distinguendo, & separando, ordinem sessionum inter laicos aduertendo, eosque admonendo, quando surgere, sedere, vel genuflectere debeant; aliaque huiusmodi præuidendo, & operando, prout opportunum erit: atque à dictis duobus cærimoniarijs, cum opus erit, admonebuntur, quibus præterea subditi, & obedientes esse debeant, & vt ab omnibus cognoscantur, eorumque officium commodiùs, ac maiori cum auctoritate exercere, & exequi valeant, posset eis concedi vsus aliquarum ferularum serico, vel panno tectarum, cum aliquibus ornamentis, aut insignibus Sancti patroni, vel Ecclesiæ, vel Episcopi componendarum, quas semper manibus gestarent. Vt autem ipsi cærimonia-

rum

rum magiſtri neceſſarijs rebus pro victu, & veſtitu iuxta eorum ſtatum non indigeant, animumque diuerſis curis,& perturbationibus defatigare, & diſtrahere non cogantur,ſed à cũctis alijs negotijs remoti, omni ſtudio, & diligentia, ac toto pectore in commiſſam ipſis curam, & munus ſuum facilius incumbere poſſint, prouidebit Epiſcopus, vt ipſis conſtituatur aliquod certum,& competens ſtipendium;& inſuper, vt eis applicentur emolumenta aliqua extraordinaria; item aliquibus priuilegijs, & prærogatiuis decorentur; vt promptiori animo ſuo muneri ſatisfaciant, ac libros neceſſarios ſibi parare poſſint; videlicet, Pontificale,Cærimoniale Romanum,Cærimoniale Epiſcoporum, librum de myſter. Miſſæ Innoc. Papæ III. Rationale diuinorum officiorum, Io. Stephanum Durantum de ritibus Eccleſiaſticis, diuerſoſque alios auctores de officijs diuinis tam antiquos,quàm recentiores, alioſque plures, quos ſibi opportunos iudicabunt: vt non ſolum actione, & opere ſint parati, ſed etiam cum opus fuerit de his, quæ fiunt,rationem reddere, quoad eius fieri poſsit, valeant.

DE OFFICIO SACRISTAE. Cap. VI.

OFficium Sacriſtæ in ſingulis Eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis perneceſſarium eſt, idcircò in Sacriſtam eligendus eſt, qui ad huiuſmodi officium fide-

liter,

liter,& ſtrenuè exercendum idoneus,& aptus merito cenſeri poſſit.

Aſſumendus autem eſt de gremio ipſius Eccleſiæ, vel aliundè, prout magis expedire videbitur, qui in Sacerdotali ordine ſit conſtitutus, & cui præſtò eſſe debebunt alij clerici coadiutores, plures, vel pauciores pro Eccleſiæ neceſſitate, & facultatibus. Eius præcipua cura erit,vt paramenta ſacra,vaſa, libri, cerei, ornamenta, inſtrumentaque pro vſu Eccleſiæ,& altarium.ac reliqua præterea ſupellex Eccleſiaſtica ſana, integra, & munda conſeruentur; eaque cum attrita,aut lacera erunt,renouari, appararique procuret. Sed in primis (vbi aliàs talis cura peculiariter non ſit commiſſa alteri) diligentiſſimè curabit,vt ea, quæ ad ſacroſanctæ Euchariſtiæ cul-

tum,& honorem ſpectant, nitidè conſeruentur, locuſque,ſeu tabernaculum, vbi cuſtoditur, diligentiſſimè, & fidis clauibus obſeretur; lampades circa illam numquam non ardeant; illaque ſaltèm ſemel in hebdomada mutetur, & renouetur; ad infirmos debita cum reuerentia.& honore deferatur.Pariter & circa fontem Baptiſmalem, & ſacri Chrıſmatis, aliorumque ſacrorum oleorum conſeruationem diligentiſsimam curam adhibebit, iuxta præſcriptam ſibi ab Epiſcopo, & alijs, ad quos ſpectat, normam. Et quod ad ſacrum Oleum infirmorum attinet, procuret illud in vaſe ab alijs ſeparato cuſtodiri, illudq; ſolum ab alijs ſeiunctum ad vngendos ægrotos deferri. Idem & de ſacris Sanctorum Reliquijs dicitur,vt ſcilicet fideliter,& honorificè aſſeruentur. Aqua benedicta ſingulis ſaltèm hebdomadis renouetur, ac denique vt tota Eccleſia, & ſingula illius ſacella,& altaria ſemper munda,& nitida ſint,nec per incuriam obſordeſcant. Curabit etiam pro temporum,dierumque feſtorum qualitate, vt ea decenter ornentur, prout latiùs infra cap. de Eccleſiæ ornatu dicetur. Cum Miſſæ, & cætera diuina officia ſolemniter celebranda erunt,ſiue per Epiſcopum, ſiue per alios, ipſe peculiarem curam geret, vt altare maius, credentia, tribuna,chorus, & ſecretarium, vbi Epiſcopus ſacris veſtibus paratur,neceſſarijs rebus,& ornamentis,quæ in eodē capitulo exprimuntur,inſtruantur,ne eorũ aliqua deeſſe contingat; in quibus perquirendis,& expectandis indecēter, atq. incommodè tempus teratur. Aderit apud altare in

cornu

cornu Epiſtolæ, cum oblata erunt offerenda; & prægustabit de hoſtia, vino, & aqua, porrigente Diacono. Ad eum etiam ſpectat, vt per campanarum ſonum indicentur horæ Veſperarum, Matutinarum, & Miſſæ, ac reliquarum horarum Canonicarum; item cum in Miſſa maiori eleuatur ſanctiſſimum Sacramentum, vel quando illud ad infirmos deferendum eſt; & vt matutino, meridiano, ac veſpertino tempore diebus ſingulis ſalutationis Angelicæ ſignũ detur. Demùm, vt ab ipſa ſacriſtia laicorum nimia frequentia, indecentes ſermones, iurgia, rixæ, actuſque profani remoueantur, diligentiam adhibeat; vt Sacerdotes Miſſas celebraturi opportuno tempore, & ordine exeant, pro populi, perſonarumque concurſu. Ad ipſum ſpectabit eleemoſynas, quæ pro Miſſis celebrandis dantur, cuſtodire, & adnotare in libris ſacriſtiæ, & inter illos, ad quos ſpectat, diſtribuere. Habeatur tabella, in qua deſcriptæ ſint Miſſæ, & Anniuerſaria infra annũ ſtatutis diebus celebranda, vt omni exacta diligentia benefactorum intentioni ſatisfiat. Inuigilet idem Sacriſta, vt mantilia, pro manibus Sacerdotum, qui celebraturi ſunt, in promptu habeantur, eaque ſint munda, & nitida: omniaq. alia prouidere ſtudeat, quæ ſecundũ Eccleſiæ ritũ, & conſuetudinem prouidenda erũt. Vt verò magis accuratè tam Sacriſta, quàm ipſius adiutores munus ſuũ adimpleant, optimè factũ erit, ſi vnus, vel duo ex Canonicis eis præficiantur ſingulis annis, vel ſæpius, vti plus expedire videbitur, mutandi, vt ſic per vices de rebus Eccleſiæ notitiam aſſequantur.

DE OFFICIO PRESBYTERI ASSIstentis tam in Vesperis, quàm in Missis. Cap. VII.

INter omnes Episcopi ministros, qui ei in diuinis assistunt, & seruiunt, primus, & dignior est Presbyter assistens, qui idcircò debet esse dignior ex Presbyteris, tã Canonicis, quàm dignitatibus, qui in choro cum alijs sedere solent; nec refert, quo nomine nuncupetur, an Archidiaconus, an Archipresbyter; sed attenditur, vt sit dignior omninò ex omnibus, & in Sacerdotio constitutus, atque in Sacerdotalibus officijs expertus; vt dignè, & decenter officium suum exercere valeat, & opportunè Episcopo rem diuinam agenti ministrare possit. Igitur Episcopo officium in Vesperis facturo ipse simul cum alijs Canonicis capiet paramenta; videlicet, amictum super Rocchetto, aut cotta, & super eo pluuiale tempori congruum, sine tamen formalio ad pectus; & cum Episcopus paratus erit sacris paramentis, ipse imponet ei annulum. Cum verò Episcopus primam Antiphonam erit intonaturus, ipse librum supra caput sustinere debet, quem ministri aliàs de libro, & candela seruientes adiuuabunt. Intonata ergo prima Antiphona, eaque per chorum completa, inceptoque primo Psalmo, sedebit in aliquo scabello, vel sede prope Episcopum, ante ipsius faciẽ à dexteris, vel à sinistris, prout loci situs patietur; regulariter tamẽ à dexteris,

dum-

dummodò nec altari, neque Episcopo renes directè vertat, sed maneat semiuersus.

Tertiam Antiphonam ipse Presbyter assistens stans in eodem loco, ac præintonãte sibi illam Subdiacono, vel alio ministro, intonabit voce intelligibili. Cum Episcopus erit intonaturus Hymnum, eodem modo librum sustinebit, prout de prima Antiphona dictum est: quo intonato, redibit ad locum suum, stans ibi vsque ad finem Hymni. Idem faciet, cum Episcopus intonabit Antiphonam ad Magnificat; qua intonata, & Episcopo sedente, capiet nauiculam incensi de manu Acolyti, illamque cum cochleari prius deosculato, ac manu quoque illius prius osculata, porriget Episcopo, vt ex ea imponat incensum

in thuribulum more ſolito dicens. [Benedicite Pater]Quo facto,reddet nauiculam Acolito, & expectabit ſtans, quouſque inchoetur Magnificat; quo Cantico incepto,ſequetur Epiſcopum ad altare euntem, vbi poſtquàm ille oſculatus fuerit altare, offeret ei thuribulum ab Acolito acceptum, cuius catenularum ſummitatem ipſe manu dextera tenens, eamque deoſculans ad ſiniſtram Epiſcopi porriget; thuribulum verò,quod ipſe manu ſiniſtra ſuſtinet, in dextera Epiſcopi collocat,quam deoſculatur;& dum Epiſcopus thurificat altare, eleuat illi partem dexteram pluuialis, ne eum thurificantem impediat: ac finita thurificatione, ſtans in cornu Epiſtolæ recipit thuribulum de manu Epiſcopi,oſculando priùs eius manum dexteram, illudque Acolito dat. Cum Epiſcopus redierit ad ſedem ſuã, tunc ipſe ſtans ante infimum gradum ſolij Epiſcopalis recipit thuribulum de manu Acoliti,& thurificat triplici ductu Epiſcopum ſtantem cum mitra:* ac rurſus depoſito thuribulo in manu Acoliti, ipſe accedit ad ſedem ſuæ aſsiſtentiæ, & ibi ſtans thurificatur à Subdiacono, vel, eo deficiente, ab Acolito duplici ductu thuribuli. Cum Epiſcopus cantaturus eſt orationem, accedit, & ſuſtinet librum, vt aliàs, deinde reuertitur ad locum ſuum.

* cui Epiſcopus benedicit,

Cum verò Miſſa ſolemnis ab Epiſcopo erit celebranda,eius præcipua cura erit,totam Miſſam præuidiſſe,omneſque cærimonias,& actus,quos Epiſcopus facturus eſt, obſeruaſſe, ac ſignacula in libro Miſſali,in quo lecturus eſt Epiſcopus,locis congruis

diſpo-

diſpoſuiſſe; vt præſto illi eſſe poſsit, ſuggerẽdo illi ſubmiſſa voce, vel modeſtè nutu indicando, ſi in aliquo fortè, vel memoriæ lapſu, vel alia de cauſa deficeret, aut titubaret, præſertim apud altare, dũ ſacroſancta myſteria peragit. Igitur ipſa die, qua Miſſa celebranda erit, cotta, vel habitu ſuo Canonicali indutus, poſtquàm Epiſcopum ad Eccleſiam venientem comitatus fuerit, opportunè aderit ad eum in ſecretario: & incepta hora Tertia, atque incipiente Epiſcopo legere Pſalmos [Quam dilecta &c.] cum alijs ſequentibus, ipſe ad eius ſiniſtram ſtans alternatim reſpondebit, duobus quoque Diaconis aſsiſtentibus pariter cum ipſo reſpondentibus; & circa finem Tertiæ induet ſe pluuiali, & ſic paratus ſuſtinebit librum ſuprà caput, cum Epiſcopus cantabit orationem Tertiæ: & lauante Epiſcopo manus, porrigit ei mantile ad tergendum: poſt lotas, & terſas manus Epiſcopi reponet annulos ordinarios in eiuſdem Epiſcopi digitos cum debitis oſculis, ſi quos ante lotionem depoſuerat. Epiſcopo omnibus ſacris paramentis induto, ac ſedente, imponet annulum Pontificalem in digitum annularem dexteræ manus, illius annulo, & manu prius deoſculatis; mox nauiculam incenſi cum cochleari eidem miniſtret, vt imponat thus in thuribulum, antequàm à ſecretario diſcedat. Cum autem Epiſcopus procedit verſus altare, ipſe ante illum incedit ad dexteram Diaconi Euangelium cantaturi, & cum Epiſcopus ante infimum gradum altaris, facta cruci reuerentia, incipit confeſſionem, ipſe ad eius dexteram ſtans reſpondebit ſi-

mul cum Diacono ſtante à ſiniſtris, & cum dicet in confeſſione [Tibi Pater, &, Te Pater] profundè verſus Epiſcopum caput inclinabit.

Finita confeſsione, & oſculato per Epiſcopum altari, dum Subdiaconus in cornu Euangelij porrigit librum Euangeliorum oſculandum Epiſcopo, ipſe adiuuat manum ad librum apponendo, deinde retrahit ſe cum libro extra cornu Euangelij, dum Epiſcopus thurificat altare: & redeunte Epiſcopo ad ſedem ſuam, ipſe eum ſequitur; & apud eum ſtat. Cum Epiſcopus lecto Introitu Miſſæ, dicit [Kyrie eleiſon] ipſe ſimul cum eo, ac duobus Diaconis aſſiſtentibus idem dicit; ſedente verò Epiſcopo, & ipſe ſedet ſuper ſcabellum, ſeu ſedem à dexteris, vel à ſi-

niſtris,

niſtris, prout ſupra de Veſperis dictum fuit. Si verò fortè Epiſcopus celebrans non in ſede propria, ſed in faldiſtorio ſederet, vt, quia adeſſet Legatus, vel alius* ei ſuperior, tunc ipſe Presbyter aſsiſtens ſedebit in aliquo ſcamno prope altare verſus cornu Epiſtolæ ſimul cum Diacono, & Subdiacono; ſuſtinebit deinde librum ſupra caput, cum ex eo Epiſcopus erit cantaturus Orationem [Gloria in excelſis, & Credo] quæ cum eo, & duobus Diaconis aſsiſtentibus ſummiſſa voce proſequitur. Adiuuabit eodem modo, prout de prima lotione dictum eſt, ad lotionem manuum, quoties opus erit in Miſſa, ideſt, poſt offertorium, poſt oblationem, & poſt communionē. Si ſermo habebitur per Epiſcopū, ipſe ſedebit à dexteris Epiſcopi cum Diacono, ſi Epiſcopus erit in faldiſtorio ante altare; ſi verò habebit ſermonem in propria ſede, ſedebit in ſcabello, vel ſede ſuæ aſſiſtentiæ; & finito ſermone, ac confeſſione per Diaconum decantata, ipſe indulgentias pronuntiabit in forma, prout ſuo loco dictum fuit. Si verò ſermo habendus erit per ipſum Presbyterum aſſiſtentē, vel per aliquē Canonicum, qui eo caſu ſeruire debet Epiſcopo, in officio Presbyteri aſſiſtentis cum pluuiali, etiamſi non ſit ex antiquioribus, & dignioribus Canonicis, finito Euangelio, accedet ad oſculum manus Epiſcopi, & profundè inclinatus ab eo petet benedictionem; & ſic paratus aſcendet ambonem, ſiue pulpitum, & ſermonem habebit; ac finita confeſſione per Diaconum, ipſe in eodem pulpito adhuc ſtans publicabit indulgentias in forma. Lecto per Epiſcopum

* Cardinalis

pum offertorio, ac lotis manibus, ipſe portabit librum cum puluino ad altare,comitante cærimoniario;vel præmittit miniſtrum de eo ſeruientem, vt ipſe præſto ſit ad lotionem manuum Epiſcopi. Cum Epiſcopus reuertitur ad altare, ipſe à ſiniſtris illum gradus altaris aſcendētem adiuuat;& cum erit apud altare,accuratè,& opportunè demonſtrabit Epiſcopo omnia,& ſingula,quæ ex libro erunt legenda, ea digito indicando. Dum autem Epiſcopus oblata, & altare thurificabit,ipſe ſumpto libro Miſſali cum puluino,retrahet ſe extra cornu Euangelij,ne thurificationem impediat; & finita thurificatione altaris, reponet librum cum puluino ſuper eo, oſtendēs ex illo,quæ ſucceſsiuè erunt dicenda,ac dicet ſimul cum Epiſcopo [Sanctus &c.] nec genuflectet, niſi cum eleuatur Sacramentum, & cum Epiſcopus ipſe genuflectit. Dicit [Agnus Dei &c.] cum Epiſcopo celebrante,& Diacono; quo dicto,locum permutat cum Diacono: ipſe enim accedit ad dexterum, Diaconus verò ad ſiniſtrum latus Epiſcopi,cui relinquit curam libri. Ipſe verò Presbyter aſsiſtens dicta per celebrantem Oratione [Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti &c.] genuflectit, & ſtatim ſurgit oſculando altare ſimul cum celebrante, qui ſiniſtram genam ſuam cum ſiniſtra ipſius Presbyteri aſsiſtentis iungens dat ei pacem dicens [Pax tecum.] cui ipſe reſpondet [Et cum ſpiritu tuo.] Et iterum ante Sacramentum genuflectens, & ſtatim ſurgens recedit cum cærimoniario ad pacem dandam in choro,iuxta ordinem in ſuo particulari capitulo deſcriptum.

Aduertat autem, ne cuiquam Canonico, neque alteri etiam Principi, quantumlibet magno, priusquàm ei pacem det, vllam reuerentiam faciat, sed solùm post datam ei pacem, quæ reuerentia solis Canonicis, Magistratui, & Principibus conuenit, quando assistens, qui pacem defert, est Canonicus. Dum autem eundo, & redeundo ad chorum transit ante Episcopum, vel altare, seruabit debitas reuerentias, & genuflexiones, prout ei à cærimoniario monstrabitur, ac prout latiùs in capitulo de reuerentijs exprimitur. Data pace, quibus per ipsum danda est, dat eam vltimo loco cęrimoniario, qui eum duxit; & redit ad altare, vbi transfert librum à cornu Euangelij ad cornu Epistolæ; nisi iam translatus esset à Diacono; & adiuuat lotionem manuum Episcopi, vt aliàs; deinde redit ad librum ostendens Episcopo cætera, quæ supersunt. Et, data benedictione, si indulgentiæ non fuerint publicatæ, quod contingit, quando non fuit habitus sermo, eas tũc petita priùs licẽtia ab Episcopo publicat in forma. Episcopo verò non celebrante, sed Vesperis, aut Missæ solemni per alterum cantatæ præsente, tunc Presbyter Canonicus dignior post dignitates assistat, prout & duo Canonici Diaconi, sed in habitu Canonicali sine paramentis, cuius officium tunc erit ministrare Episcopo nauiculam incensi, quoties benedicendum, & in thuribulo ponendum erit; & eundem Episcopum thurificandi post Euangelium, & post oblata, post Agnus Dei accipere pacem, eamq. deferre Episcopo, qui statim eam dat duobus Diaconis assistenti-

bus, ipse verò reuersus ad sedem suam illam dabit Subdiacono, qui eam cæteris det, nisi celebraret aliquis Prælatus, qui haberet proprium assistentem, quem tali casu conuenit pacem accipere à Canonico Presbytero assistente, & distribuere cæteris; & habebit locum idem Presbyter asistens prope sedē Episcopi in scabello, vt aliàs, vsque dum inchoatur Præfatio, nisi dum fiunt circuli, ad quos ipse accedit cum alijs, & dum habetur sermo, quo tempore accedit cum alijs ad locum suum.

DE ASSISTENTIA DVORVM CAnonicorum in habitu Diaconali Episcopo celebrante, vel, eo non celebrante, in habitu ordinario. Cap. VIII.

EPiscopo, siue ipse Missam celebret, vel ad Vesperas officium faciat, vel si illis tantummodo sit præsens, conuenit duos assistere Canonicos, qui, si in Ecclesia sint distincti ordines, seu præbendæ Presbyterales, & Diaconales, erunt duo primi Canonici, ex ordine Diaconali. Quòd si fortè in aliqua Ecclesia nec dignitates, neque ordines distincti essent, tunc erunt duo primi Canonici, vel dignitates immediatè sedentes post primam dignitatem, vel primum Canonicum.

Hi autem, si Episcopus celebret, aut officium faciat, induti esse debent habitu Diaconali, hoc est,

dalmatica ſupra Rocchettum, ſi eius vſum habent; ſin minùs, ſuper cottam,& amictum; ac ſedente Epiſcopo in ſua cathedra Epiſcopali, ipſi ſedent hinc indè ſuper ſcabellis nudis; ac procedente Epiſcopo à ſecretario ad altare, & ab altari ad ſedem,& rurſus à ſede ad altare,ipſum medium faciētes, ac fimbrias anteriores pluuialis hinc indè ſubleuantes,&,ſi opus erit, eius brachia ſuſtentantes, deducunt; videlicet ſenior,ſeu dignior illorum à dexteris, alter à ſiniſtris, capitibus detectis: & debent Epiſcopo ſolemniter celebranti aſsiſtere vltra alios duos, qui ſeruiunt illi in officio Diaconi, & Subdiaconi pro Euangelio, & Epiſtola cantandis, de quorum officio, & habitu paulò poſt dicetur in ſequentibus capitulis. Quod

intelligendum eſt, quando Epiſcopus celebrans ſedet in ſua ſede, & ſolio Epiſcopali; ſecùs ſi ſederet in faldiſtorio, puta quia Cardinalis Legatus eſſet præſens; quia tunc non requiritur alia aſsiſtentia, niſi prædictorum Diaconi, & Subdiaconi, ad Euangelium, & Epiſtolam in Miſſa ſeruientium, qui eo caſu ſupplent apud Epiſcopum loco illorum, imponendo, & auferendo illi mitram, & chirothecas, aliaque omnia faciendo, quæ ipſi duo Diaconi aſsiſtentes, cum Epiſcopus reſidet in ſede ſua Pontificali, facere ſolent, prout ſtatim inferiùs dicetur. Officium ergo prædictorum Diaconorum aſſiſtentium eſt, vt cum Epiſcopus in Veſperis genuflectit ante altare ſuper faldiſtorio, ipſi aptent hinc indè decenter latera pluuialis ſuper eo; & iunior ex eis, qui aſsiſtit ei a ſiniſtris, aufert illi mitram, quam dat ad manus miniſtri de ea ſeruientis; alter verò à dexteris aufert ei biretum complanando capillos leniter. Cum verò Epiſcopo mitra imponitur, Diaconus aſsiſtens à dexteris oſculato, & impoſito bireto, illam imponet, altero à ſiniſtris adiuuante, & vittas à tergo Epiſcopi aptante: & ſemper quoties Epiſcopus apud ſedem ſuam eleuat manum dexteram, ſignando ſe, aut alios ſigno crucis; velut, cum benedicit thus; cum benedicit Presbyterum aſsiſtentem, qui eum thurificauit, vel aliàs, quoties perſonas, aut res aliquas benedicit, ſiue pectus percutiendo, aut alia de cauſa, toties Diaconus à dexteris parum eleuat pluuiale à latere ſuo. Cum autem eleuat ambas manus, & quãdo eſt lecturus aliquid ex libro, ſeu daturus benedi-

ctionem solemnem, Diaconi assistentes hinc, inde eleuant fimbrias pluuialis,& cum Episcopus cantat, vel legit aliquid ex libro, ipsi Diaconi assistẽtes hinc, inde apponunt manus super libro, & primus voluit folium, alter digito indicat textum, qui legi debet; sed celebranti Missam, quia non habet pluuiale,sed planetam,non est necessarium fimbrias eleuare, sed ei seruient in cæteris rebus necessarijs, & specialiter in ponendo,& auferendo mitram, quod pluriès accidit. Videlicet primò, cum peruenerit ante altare genuflexus; secundò, post thurificationem altaris in principio Missæ, cum ipse thurificatur; tertiò, cũ dicitIntroitum,& [Kyrie eleison.] cum dicit[Gloria in excelsis Deo.] cum dicit orationes; quartò,ad Euangelium,idest, statim data benedictione Diacono; quintò, statim finita confessione per diaconum post sermonem (vbi sermo habetur) pro absolutione danda; sextò, ad offertorium; septimò,cum post offertorium ad altaris gradus peruenerit: sed hoc casu Diaconus Euangelium cantans aufert ei mitram: & regulariter cum Episcopus est apud altare, seruit ei Diaconus Euãgelij, cum verò est apud sedem, seruiunt ipsi assistentes,nisi vbi necessitas aliud suadet; vt, quando post thurificationem oblatorum thurificauit altare:quia tunc primus Diaconus assistens imponit ei biretum, & mitram, cum Diaconus Euangelij tunc sit impeditus cum thuribulo,quod de manibus Episcopi accepit, vt eum thurificet. Regulare enim est tam in Missis, quàm in Vesperis, quòd existente Episcopo apud sedem suam, sedenti semper

facienda

aufertur,& imponitur mitra, secùs quando genuflectit, pro oratione diçenda; quia tunc stanti imponitur,& genuflexo aufertur,& quando est apud altare, in Missa stanti imponitur. Hoc etiam obseruent ipsi assistētes, vt cum vnus ex eis surgit facturus aliquod ministerium ad rem diuinam spectans, pariter & alij coassistentes surgunt, cum autem sessuri sunt, nutu capitis se inuicèm ad sedendum inuitant. Hæc, quæ diximus, obseruanda sunt, celebrante Episcopo solemniter. Si verò non celebret, sed officio diuino intersit, præfati assistentes Diaconi erunt apud Episcopum in habitu Canonicali, & omnia facient, & obseruabunt secundùm regulas supradictas. Sciendum autem est, quod huiusmodi assistentia facienda est tantummodò Episcopo loci ordinario, & nulli alteri, etiam si sit Legatus, qui in sede Episcopi sederet.

DE OFFICIO DIACONI IN MISSA solemni Episcopo, vel alio celebrante. Cap. IX.

Diaconus, qui Euangelium cantaturus est, Episcopo solemniter Missam celebrante, debet simul cum alijs Canonicis Episcopum ad Ecclesiam comitari; nam & ipse ex Canonicis Diaconis esse debet, nec refert an sit de antiquioribus, nec nè, cum tale onus inter ipsos per vices, vel aliàs arbitrio Episcopi, vel iuxta cōsuetudinem Ecclesiæ distribuendum sit, & dum alij Canonici accipiunt paramenta, ipse quoque eodem

loco accipiet ſua, aliquo ex clericis Eccleſiæ adiuuante, & primò accipiet amictum, quem in medio oſculabitur, qui crucis figura carere non debet; eũque ſibi aptabit circa collum, ita vt collaria tegat; mox albam, & cingulum accipit, ſuccinctus albam ſibi circumcirca aptari faciat, vt æqualiter fluat; tũ ſtolam prius in medio, vbi crux eſt, deoſculatam ſuper humerum ſuum ſiniſtrum imponet, & ſub ſuo brachio firmiter alligari faciet; demùm accipiet dalmaticam, niſi eſſent tempora, quibus ipſe, & Subdiaconus planetis plicatis vti debent, vt in capitulo de Dominicis Aduentus, & de feria quarta Cinerum explicatur; manipulum verò non hic, ſed poſtea accipiet. Qui ſic paratus ſimul cum Subdiacono erit apud Epiſcopum in ſacriſtia. Finita Tertia, & lotis manibus Epiſcopi, ſtabit ad eius dexteram, & ſimul cum Subdiacono ſtante ad ſiniſtrã capiet paramenta Epiſcopi de manibus Acolitorum, ea ſuo ordine ferentium, illiſq. induet Epiſcopum modo, & ordine in capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante latè, & diſtinctè expoſitis. Epiſcopo parato, accipiet ſuum manipulum: & cum Epiſcopus procedit ad altare, ipſe immediatè ibit ante illum ad ſiniſtrã Preſbyteri aſſiſtentis. Faciet deinde confeſſionem cum Epiſcopo ante altare ſtans ad eius ſiniſtram, & cum dicit Tibi Pater, &, Te Pater. conuerſus ad Epiſcopum profundè ſe inclinat. Poſtquàm Epiſcopus oſculatus fuerit librum Euangeliorum ſuper altari, porriget illi nauiculam incenſi, cochleari, & manu Epiſcopi ~~prius~~ oſculatis; & impoſito thure in thuri-

bulum,

bulum, reddit nauiculam Acolito, à quo accipit thuribulum, quod Episcopo porrigit summitatem catenularum ponens in manu sinistra ipsius Episcopi, thuribulum verò in dextera cum debitis osculationibus: & dum Episcopus thurificat altare, ipse brachiũ eius sustentat; quo thurificato, recipit thuribulum de manu Episcopi, cum osculo manus, & catenularum, & thuribuli, & thurificat Episcopum in cornu Epistolæ stantẽ triplici ductu, ante, & post thurificationem profundè inclinans, ac reddit thuribulum Acolito. Recedente Episcopo ab altari, ipse ibi remanet cum Subdiacono, & dicente [Kyrie eleison] Episcopo, ipsi idem dicunt inter se stantes in eodem loco versus altare; sedente postea Episco-

po,

po, & ipſi ſedent in ſcamno aliquo parato in cornu Epiſtolæ altaris. Et cum Epiſcopus intonauerit canticum [Gloria in excelſis &c.] vnà cum Subdiacono illud vſque ad finem proſequitur; cantata per Subdiaconum Epiſtola, cum per chorum cantatur vltimus verſus Gradualis, ſiue Tractus, ſeu ante Alleluia, aut etiam citiùs, prout diſtantia altaris exquiret, portabit ante pectus ad altare (debitas faciendo reuerentias) librum Euangeliorum clauſum, collocans illum in medio altaris. Deinde accedit ad Epiſcopum cum debitis reuerẽtijs, illiuſq. manum oſculatur; ſed ſi Epiſcopus ſederet in faldiſtorio, faciet, prout in capitulo de Miſſa ſolemni; mox redibit ad altare, & genuflexus ſuper infimo eius gradu, in medio, dicit ſecretè [Munda cor meum &c.] tum ſurgens reſumit librum de altari, & rediens ad Epiſcopum inclinatus petit ab eo benedictionem dicens [Iube Domne benedicere.] Et habita benedictione, accedit ad Euangelium cantandum, portans, vt ſupra, ante pectus librum Euangeliorum clauſum, & incedens vltimo loco poſt omnes ſuos cõminiſtros, cum erit in loco, vbi ſolet Euangelium cantari, ponet librum apertum in manibus Subdiaconi, vel in legili, aut aliàs iuxta conſuetudinem Eccleſiæ, vt in dicto capitulo de Miſſa ſolemni; & iunctis manibus ante pectus dicit cantando [Dominus vobiſcum.] Et cum dicet [Initium, vel, Sequentia ſancti Euangelij &c.] ſignat pollice dexteræ manus textũ Euágelij, ac ſeipſum in fronte, ore, & pectore, & dum reſpondetur à choro [Gloria tibi Domine.] accipit

thuribulum de manu Acoliti,ſiue cærimoniarij,& librum triplici ductu thurificat,primò in medio, tum à parte dextera libri, mox à ſiniſtra; & reddit thuribulum cærimoniario, ac manibus iunctis, incipit Euangelium. Quo finito, factis debitis reuerentijs,

reuertitur ad altare,ad locum ſuum;ſed ſi Epiſcopus eſſet apud faldiſtorium,ipſe eum ſtantē,lecto Euangelio, triplici ductu thurificare debet; ſi verò Epiſcopus eſt in ſede ſua, id ſpectat ad Presbyterum aſſiſtentem; ſi fiet ſermo per Epiſcopum ſedentem in faldiſtorio apud altare, ſtatim finito ſermone ipſe ſtans ad eius ſiniſtram modicum inclinatus recitabit confeſſionem in tono, prout ~~in Pontificali~~,& cum in ea dicet [Et tibi Pater] profundiùs inclinabit, ſic e-

tiam in fine cum dicet [Et te Pater]Idem faciet, si sermo per alium habeatur; sed quia tunc Episcopus sedet in suo solio, ipse stans apud infimum gradum solij faciet confessionem eodem tono,& modo,vt supra. Cum Episcopus inceperit cantando Symbolū [Credo in Deum &c..] ipse cum eodem Episcopo, & Subdiacono illud submissa voce prosequetur apud altare;ita tamen,vt non præire,sed subsequi debeant Episcopum; & cum à choro recitatus fuerit versiculus [Et incarnatus est.] vsque ad finem, ad quem ipse,sicut alij Canonici, profundè se inclinat, accedit ad abacum,& capit bursam cum corporalibus,quam ad oculos vsque eleuatam ambabus manibus portat ad altare,incedens solus graui,& decoro incessu, & solitas reuerentias Episcopo, & altari faciens,ibi extrahit ex bursa corporale, quod explicat,& extendit in medio altaris collocans à parte Euangelij bursam, ita vt altare non impediat, & redit ad locum suum,& ibi sedet. Finito Symbolo,si Episcopus sedebit in faldistorio,aufert ei mitram; & lecto per eum offertorio, imponit eidem mitram pretiosam, & simul cum Subdiacono aufert annulum, & chirothecas. Quòd si Episcopus erit in sede sua Episcopali,Diaconi assistentes auferent,& imponent ei mitram, & auferent chirothecas. Redeuntem Episcopum ad altare, & gradus altaris ascendentem ipse à dexteris adiuuat, mox vt Episcopus peruenit ad medium altaris,Diaconus accedit ad cornu Epistolæ,& accepta vna ex duabus hostijs,quas inuenit à Sacrista in patena paratas, cum illa tangit alteram,

& patenam,& calicem circum circa intùs,& foris,& dat illam prægustandam eidem Sacristæ.Idem similiter facit de vino,& aqua,modicum de illis effundẽs in patenam ad id paratam. Tunc porrigit Episcopo patenam cum altera hostia pro sacrificio offerendo. Dum Episcopus dicit [Suscipe sancte Pater &c.] Diaconus ex ampullis mittit in calicem,quem prius purificatorio absterſit, vinum pro consecratione, & post admistas illi per Subdiaconum paucas aquæ tunc per Episcopum benedictæ guttas, offert calicẽ Episcopo,cum quo tangẽs & ipse calicem dicit [Offerimus tibi Domine &c.] & posito per Episcopum calice super corporale, ipse illum palla cooperit; & accedente thuriferario, ministrat Episcopo nauiculam, & mox ponit in eius manibus, vt supra dictum est,thuribulum, vt thurificet oblata,& altare, quem adiuuat supponendo sinistram brachio illius, & retrahendo dalmaticam,dexteram verò ad pedem calicis ponendo, ne,dum Episcopus oblata thurificat, thuribulo tactus è loco remoueatur,vel aliquid ex illo effluat: & cum thurificanda erit crux altaris, ipse opportunè calicẽ è medio remouebit,& cruce thurificata,in eundem locum illum reponet.Finita thurificatione altaris,accipiet thuribulum de manu Episcopi,* & eum stantem in cornu Epistolæ triplici ductu thurificat;mox accedit ad thurificandum dignitates,& Canonicos, & alios de choro ordine in capitulo de modo,& ordine imponendi thus in thuribulum &c. descripto. Quo facto,dat thuribulum Acolito, vel cærimoniario, à quo & ipse stans post cele-

* cum de osculationibus,

bran-

brantem inter duos Diaconos aſſiſtentes thurificatur. Finita præfatione, accedit ad dexteram Epiſcopi dicens cum eo [Sanctus, Sanctus &c.] & ſtatim redit ad locum prædictum poſt celebrantem; & cũ celebrãs incipit verba Canonis; videlicet [Te igitur &c.] attentè aduertat, vt opportunè partem dalmaticæ ad brachium illius ſubleuet, & diſcooperiat, & cooperiat calicem, quoties opus fuerit, prout in rubricis Miſſalis explicatur: & cum celebrans eleuat hoſtiam, ipſe genuflectit ad eius dexteram, & ſiniſtra eleuat aliquantulum poſteriorem partẽ planetę.

Repoſita hoſtia ſuper corporale, ſurgit, detegit calicem, & ſtatim genuflectit, & iterum ſubleuat planetam, dum celebrãs calicem eleuat, quem repoſitum

ſuper

ſuper altare palla cooperit, & redit ad locum ſuum poſt celebrantem, aduertens, dum celebrans ſignat ſuper hoſtiam,& calicem,vt partem dalmaticę circa brachium eius ſemper aliquantulum ſuſtineat; & cũ dicit ea verba Canonis,videlicet [Benedicis, & præſtas nobis &c.] ipſe accedẽs detegit calicem; & quoties calicem detegit, toties genuflectit, adorans Sacramentum priùs,& poſt. Cum celebrans ſignat dicens: [Per ipſum,& cum ipſo &c.] retinebit duobus digitis dexteræ manus pedem calicis,& repoſita hoſtia ſuper corporale, tegit calicem palla, & redit ad locum ſuum. Circa finem Pater noſter, videlicet dũ celebrans dicit [Et dimitte nobis &c.] aſcendit ad cornu Epiſtolæ, & accipit patenã de manu Subdiaconi cum purificatorio deterſam,oſculatamq. ab ipſo, videlicet dum dicet verba Canonis [Libera nos &c.] ponit eam in manu dextera ipſius celebrantis, quam ſimiliter oſculatur; & cum Epiſcopus ſupponit patenam hoſtiæ, ipſe detegit calicem, ac poſita per celebrantem particula hoſtiæ in calicem, illum tegit,& redit ad locum ſuum. Dicto per celebrãtem [Pax Domini &c.] accedit,& cũ eo dicit [Agnus Dei,&c.] & ſupplet loco aſſiſtentis Presbyteri ad librum,donec ille redeat ab oſculo pacis,infunditque vinum in calicem pro purificatione celebrantis.

Si facienda erit communio generalis,poſtquàm Epiſcopus celebrans ſe,& Diaconum,& Subdiaconum communicauerit ante purificationem,& antequàm digitos abluat,ipſe Diaconus ſtans in cornu Epiſtolę inclinatus confeſſionẽ alta voce ~~recitabit~~, aliaq. faciet,

ciet, prout in die Paschæ dicitur. Aduertendum autem est, quòd etiamsi non fiat communio generalis, semper à Diacono, & Subdiacono (nisi sint Sacerdotes, & velint celebrare) accipienda est communio ab Episcopo celebrante, à quo & immediatè osculum pacis accipere debent, vt dicitur in capitulo de Missa solemni Episcopo celebrante, & in capitulo de osculo pacis. Postquàm celebrans digitos abluerit, Diaconus, trãslato libro cum puluino ad cornu Epistolæ, imponit mitram pretiosam in capite Episcopi, qui abluit manus, mox eidem mitram aufert, & vadit post eum; & dicto post vltimam orationem [Dominus vobiscum &c.] ipse stans conuersus ad populum, siue ad altare, quemadmodum Epi-

piſcopus,cantat [Ite Miſſa eſt.] in tono competenti,vel [Benedicamus Domino.] prout tempus exigit. Et, ſi celebrans eſt daturus benedictionem, imponit eius capiti mitram pretioſam, niſi ſit Archiepiſcopus, qui ſine mitra propter reuerẽtiam crucis benedicit: & dum Epiſcopus dat benedictionem, ipſe genuflectit. Si celebrans ſit Archiepiſcopus,& cum pallio celebrauerit, data benedictione, & publicata indulgentia, Diaconus extrahit illi pallium,& ſuper altare illud deponit; denique comitatur Epiſcopũ, donec illum exuat ſacris paramentis,quo exuto,etiá ipſe ſua deponit,& recedit in pace. Si celebratur pro defunctis,obſeruabit,quæ in Miſſali de Miſſa defunctorum dicuntur.In Collegiatis,vel abſente Epiſcopo,& in Dominicis Aduentus,& Quadrageſimæ,ac ferijs ſeruabit, quæ de ijs in proprijs capitibus, & in rubricis Miſſalis Romani dicuntur.

DE OFFICIO SVBDIACONI IN eadem Miſſa Pontificali ſolemni. Cap. X.

EOdem tempore, eodemq. loco,& modo, prout de Diacono dictum eſt,Subdiaconus, qui & ipſe de numero Canonicorũ erit,& (ſi inter Canonicos diſtinctus erit ordo Sub diaconalis) antiquior,ſeu dignior ex eodẽ ordine comitabitur Epiſcopum ad Eccleſiam procedentem,& accipiet paramenta ſibi conuenientia, quæ eadem ferè ſunt,quæ ſuperiùs Diacono conue-

niunt,

niunt, excepta ſtola, qua Subdiaconus non vtitur; accipiet autem ſuper alba tunicellam, quæ eiuſdem formæ eſt,cuius eſt dalmatica Diaconi,niſi quòd ſtrictiores,longioreſq. aliquantulum manicas habet. Epiſcopo incipiente legere Pſalmos [Quàm dilecta, &c.] affert illi caligas,& ſandalia ex credentia ſumpta,quæ portat ſuper bacili, vel ſuper velo, alio velo ſericeo cooperta, ambabus manibus ad oculos vſq; eleuatis,& adiuuātibus duobus familiaribus Epiſcopi,induit primò tibiam, & pedem dexterum Epiſcopi,mox ſiniſtrum genuflexus ſub cappa illius; & cū tempus erit, ſimul cum Diacono adiuuabit Epiſcopum, dum cæteris paramentis ſacris induitur: quod munus licet ad Diaconum præcipuè ſpectet, Subdiaconus coadiuuat tamen, vbi opus eſt, vt ~~ſupra~~ in capitulo de Miſſa latiùs explicatur. Et poſtquàm Epiſcopus fuerit paratus,ipſe accipiet manipulum: & procedente Epiſcopo ad altare immediatè ibi poſt crucem librum Euangeliorum clauſum ante pectus portans,in quo incluſus erit manipulus Epiſcopi; & facienti Epiſcopo confeſſionem, ipſe parum retrò ſtans apud Diaconum reſpondet ſimul cum Presbytero aſſiſtente,& Diacono, & interim deponit dictū librum Euangeliorum in manibus cærimoniarij, & cum Epiſcopus dicit [Indulgentiam &c.] accipiet ex dicto libro manipulum, illumq. à latere oſculatur,& Epiſcopo,vbi eſt ſignum crucis, oſculandum porrigit, mox illum apponit ſiniſtro brachio Epiſcopi, & manus Epiſcopi oſculatur; & eidem, cum ſupremum altaris gradum aſcenderit,adiuuante Preſ-

infra

bytero aſſiſtente porrigit oſculandum dictum librũ Euangeliorum apertum, vbi eſt principium Euangelij illius Miſſæ: ſtans in cornu Euangelij à ſiniſtris Epiſcopi ab ea parte addiuuat illum altare thurificãtem, ſicut Diaconus à dexteris. Redeunte autem Epiſcopo ad ſuam ſedem, ipſe remanet cum Diacono Euangelij apud altare. Et cum Epiſcopus dicit [Kyrie eleiſon, Gloria, & Credo] ipſe in eodem loco ea dicit cum Diacono, & quando ſedendum eſt, ſedet cum eodem. In fine orationis, ſeu orationum

cum Epiſcopus dicit [Per Dominum noſtrum Ieſum &c.] ipſe accipiens librum Epiſtolarum, & factis reuerentijs altari, & Epiſcopo, comitante cærimoniario, Epiſcopo ſedente cum mitra, ipſe librum

tenens

tenens incipit alta voce cantare Epiſtolam in loco conſueto. Qua finita, accedit ad Epiſcopum, cui profundè inclinatus librum ſuper eius genibus ponit, & oſculatur illius manum ſuper libro poſitam. Accedit deinde cum Diacono ad lectionem Euangelij procedens manibus iunctis immediatè ante illum; & illi legenti Euangeliũ tenet ambabus manibus librum apertum ante pectus, vel legile manibus tenet, aut adhæret Diacono, ſi in ambone, aut pulpito Euangelium legatur, vt in capitulo de Miſſa ſolemni latiùs explicatur: & ſi fortè Diaconus proferendo aliqua verba Euangelij inclinaret ſe, aut genuflecteret, librum, vel legile tenens, ipſe nullatenus mouetur, cum repræſentet legile immobile. Finito Euangelio, tenens adhuc librum apertum nulli, nec altari facta reuerentia, illum ſic apertum offert Epiſcopo oſculandum in loco, vbi eſt principium Euangelij cantati; quo oſculato, & clauſo libro, facit Epiſcopo reuerentiam, & reuertitur ad altare. Poſtquàm Epiſcopus lauit manus poſt offertorium, ipſe accedit ad abacum, & extenſo ſibi, adiuuantibus Acolitis, circa humeros velo, ſeu mappa ſericea, quo calix, patena, & alia ſuper dicta menſa cooperiebãtur, ita vt à latere dextero longiùs pendeat, accipit manu dextera calicem cum patena, & hoſtijs palla tectis, eaq. omnia longiori illa parte veli cooperit, ſiniſtra manu ſuper ea appoſita cautè aduertens, ne aliquid fortè decidat, & accedit ad cornu Epiſtolæ altaris eodem tempore, quo Epiſcopus illuc peruenerit; eaque omnia remoto velo dat in ma

nibus Diaconi, mox eidem Diacono tradit ampullã vini ab Acolito receptam; ampullam verò aquæ ipse Episcopo ostendit, & petit, vt benedicat dicens [Benedicite Pater] Ex qua benedicta infundit paululum in calicem. Post oblationem hostiæ, & vini factam. accipit de manu Diaconi patenam, quam veli prædicti extremitate, adiuuante cærimoniario, contegit, eamque eleuatam sustinet vsque ad finem Pater noster, stans verò in loco consueto, & conueniente; nec mouet se, nisi cum ad eleuationem sanctissimi Sacramenti genuflectit; quo eleuato, statim surgit; & cum celebrans dicit in oratione Dominica [Et dimitte nobis &c.] factis debitis reuerentijs, accedit ad altare in cornu Epistolæ, dictamq. patenam Diacono offert, qui eam à cærimoniario, vel à seipso velo discoopertam accipit. Tunc ipse Subdiaconus deposito velo in manibus cærimoniarij, vel Acoliti, redit ad locum suum, & supplet à dextera Episcopi pro Diacono, dũ ille seruit loco Presbyteri assistentis à sinistra, discooperiẽdo calicem, & alia faciendo, quæ erunt necessaria, & opportuna, donec Episcopus communionem sumpserit; & eo communicato, ipse post Diaconum accipit communionem, & pacem ab eodẽ Episcopo, vt in proximè præcedenti capitulo de Diacono dictum est. Mox imponit vinum in calicem pro purificatione, nisi priùs redierit ad suum locum Presbyter assistens, quia tunc hoc facit Diaconus reuersus ad dexteram Episcopi. Demùm accepta per Episcopum purificatione, dum lauat manus, ipse tergit

calicem

calicem,plicat corporalia, illaq. simul cum palla purificatorio, & bursa ad abacum reportat cum debitis reuerentijs, mox redit ad locum suum post Episcopum, & ibi stat vsque ad finem Missæ; & ea finita, adiuuat Diaconum in exuendo Episcopum. Si celebrabitur pro defunctis, alio ordine, & ritu multa faciet, vt in capitulo de Missa pro defunctis videre est. Idem dicitur,quoad habitum,& alia quędam in Missis,quæ celebrãtur in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ,& in aliquibus ferijs. In Collegiatis verò, & Episcopo absente,ipse seruit loco assistentis in dãda pace,etiam Episcopo præsente,si celebratur Missa ab aliquo Canonico, vel alio, qui nõn habet Presbyterum assistentem.

DE NVMERO, QVALITATE, ET officio ministrorum seruientium Episcopo in diuinis, videlicet de libro, de candela,de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacum. Cap. XI.

VT Episcopales functiones præsertim in Ecclesia,& in diuinis officijs cõmodiùs, digniùsq. exerceri valeãt, plures necessarij sunt ministri,licèt pauciores in Vesperis sufficiant,quàm in Missis. Cũ ergo Episcopus Vesperas solemniter cantabit, vltra Presbyterũ assistentem, duosq. antiquiores Diaconos assistentes;

qui cæteris digniores sunt, de quorum officio supra dictum est, vbi commodè fieri poterit, septem saltem alios ministros habere eum conuenit, aspectu, habitu, & tonsura decẽtes, ac cottis mundis indutos. Primus erit, qui de libro; secundus, qui de candela seruient; tertius de baculo pastorali; quartus de mitra; quintus de thuribulo, & nauicula; sextus, & septimus de candelabris, & cereis. Cum verò Missam solemniter celebrat, vltra prædictos, ac Diaconum, & Subdiaconum, de quorum officijs etiam supra dictũ est, habebit alios sex, quorum duo eodem habitu clericali, & cottis induti seruient, alter de gremiali, alter de ampullis. Reliqui quatuor poterunt esse cubicularij, siue familiares Episcopi clericali habitu, sed sine cottis stantes apud abacum; & hi quidem ministri omnes, si haberi non poterunt ex gremio Ecclesiæ, vel de familiaribus ipsius Episcopi, poterunt iussu Episcopi conuocari ex Parochijs, & Ecclesijs ciuitatis, ijdemq. omnes, præter iam dictos quatuor familiares, seruient etiam Episcopo, cum induitur, & exuitur sacris paramẽtis, tam in Vesperis, quàm in Missis dicta paramenta portando, & reportando, ex quibus, qui de baculo pastorali, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de ampullis vini, & aquæ seruiunt, vbi commodè fieri potest, sint in ordine Acolitatus; vt disciplinæ dignitas, quoad eius fieri possit, conseruetur. Igitur primi ministri officium erit, cum Episcopus celebrabit Vesperas, aut Missas solemniter, curare, vt signacula in libro, ex quo Episcopus Antiphonas, aut Hymnum est intonaturus, aut orationẽ

canta-

cantaturus, ſint rectè ſuo loco diſpoſita, ne, cum dicendum aliquid erit, indecenter huc, illuc folia vertere cogatur; librum ipſum cuſtodiet, & reponet in loco decenti, quem, cum opus erit illum Epiſcopo offerre, ſuſtinebit ambabus manibus ab inferiori parte libri poſitis altiùs, vel demiſſiùs, pro ſtatura celebrantis, nec ſe loco mouebit, nec vmquàm genuflectet, etiam ſi ipſemet celebrans, & alij omnes genuflecterent, cum, vt ſupra dictum eſt, inſtar legilis ſit; niſi cum fortaſsè ob commoditatem Epiſcopi legentis eum genuflectere magis expediret, vtì cum librũ tenebit pro Pſalmis à Pontifice legendis, antequàm paramentis Miſſalibus induatur, locus eius erit propè altare. Cum verò Presbyter aſſiſtens paratus librum ſuſtinebit ante Epiſcopum in cantu legentem, ipſe à ſiniſtris Epiſcopi ſtans adiuuabit in ſuſtentatione libri ipſum aſſiſtentem. Alter in eodem habitu de candela ſeruiet; tertius miniſter eodem habitu, ſeu pluuiali indutus iuxta locorum, & Eccleſiarum conſuetudinem, vtì de primo dictum eſt, ipſius baculi cuſtodiendi, portandiq. ante Epiſcopum, quoties opus erit, onus habebit, quẽ manu dextera cottæ extremitate cooperta tenebit, ſed nudum, nulloq. panniculo appenſo, illum Epiſcopo, cum opus erit, offeret. Quo autem tempore, & in quibus actibus Epiſcopus baculo paſtorali vti debeat, inferiùs ſuo capitulo deſcribitur. Quartum miniſtrum de mitra ſeruientem oportet mappam ſericeam oblõgam à collo pendentem gerere, qua vtitur ad mitram ſuſtinẽdam, ne illam nudis manibus tangat: cautè autem

aduertat,

aduertat,vt cum ea Episcopo imponenda, auferendauè erit,illicò lateri Diaconi assistentis illam impositurí,vel ablaturi adhæreat,mitram offerens, vel recipiens. In Vesperis incepto primo Psalmo,deposita mitra pretiosa super altari in cornu Epistolę,offert simplicem,incepta Antiphona cãtici [Magnificat] offert pretiosam, & simplicem super altari in eadem parte locabit. In Missis, dicto per Episcopum celebrantem, seu non celebrantem hymno Angelico, adsit cum mitra simplici imponenda Episcopo sedẽti,ipsa pretiosa super altari deposita. Vt plurimum enim solent Episcopi in Missa vti pretiosa vsque ad dictum hymnum Angelicum, postmodùm simplici vsque ad finem Symboli; tum lecto offertorio,reassumere pretiosam, eamq. tenere vsque ad finem Missæ suo tempore. Cum prædictus minister mitrã tenet, habeat vittas, seu infulas illarum versus se ipsum,& cum illas deponit siue super altari, siue super mensa,aut abaco,vittæ exteriùs pendeant. Quintus minister Acolitus thuribulum,& nauiculam incensi ministraturus debet aliquantò cęteris robustior eligi,quò pondus illorum sustentare possit; eaque debet eleuatis ęqualiter manibus tenere; videlicet,thuribulum dextera, pollice in annulum maiorem immisso, altero verò eiusdem manus digito minorem annulum catenulæ eleuanti coopertorium thuribuli appositum reget, & sustinebit; sinistra manu pedem nauiculæ cum incenso, & cochleari cautè gestabit,cottam super brachia priùs reflectens,ne fortè contingat illam cum thuribulo,aut nauicula implicari,

cari, aut comburi. Quo autem loco,& ordine incedere,ſtare,vel genuflectere cum alijs miniſtris ad Euangelium euntibus,& redeuntibus debeat,& de alijs, quæ ad ſuum officium ſpectant, ſuo tempore à cærimoniarijs docendus erit. Acoliti duo ceroferarij debent & ipſi robuſti, & in ſtatura, quantùm poteſt,æquales eligi, vt lumina æqualiter teneāt,& deferant; cumq. capturi ſunt candelabra, accipient quidem manu dextera, ita vt qui à parte dextera incedit, ponat manum ſiniſtram ad pedem candelabri, dexteram verò ad medium candelabri globum, & qui incedit à parte ſiniſtra, ponat dexteram ad pedem,ſiniſtram ad eundem globum. Cumq. reuerētias erunt facturi,illas æqualiter, & eodem tempore faciant: ac denique eundo, ſtando, ac redeundo in omnibus actibus inter ſe ipſos,& cum alijs miniſtris ſe conforment, prout per cærimoniarium admonebuntur. Quòd ſi, dum cantatur Euangelium,genuflectendum ſit,ac propterea omnes genuflectant,ipſi ſtabunt ſimul cum Subdiacono librum tenente,ac ſi immobiles eſſent. Duo prætereà alij, ſed in Miſſa tantùm, adhibentur miniſtri, quorum vnus de gremiali, alter verò, qui ſaltem Acolitatus ordine inſignitus eſſe debet,de ampullis ſeruiat; & qui gremiale miniſtrat, intentus eſſe debet, vt cum celebrans Epiſcopus ſurgit,antequàm mitra ei auferatur,ipſum gremiale per Subdiaconum de gremio Epiſcopi ablatum reuerēter recipiat, illudq. complicatum ante pectus ambabus manibus teneat; & cum opus erit, eidem Subdiacono reponendum in gremio Epiſco-

pi ſedentis, ac demùm poſt lotionem manuum Epiſcopi, lecto offertorio, illud ſuper abaco reponet, cũ eo ampliùs vtendum non ſit. Acolitus autem, qui de ampullis ſeruit, poſt lectum offertorium curam habebit portandi ampullas, ſiue vrceolos vini, & aquæ ſuper aliquo paruo bacili pariter diſpoſitos, ſequens immediatè Subdiaconum calicem, & patenã ad altare portantem; eaſdemq. ampullas opportunè ipſi Subdiacono porriget; & vino, & aqua ex illis in calicem miſſis, eas ad abacũ reportabit: & demùm eaſdem ad altare poſt communionem iterum pro purificatione afferet, & pariter ad abacum reportabit. Quatuor miniſtri familiares, de quibus ſupra mentio habita eſt, ſeruiunt ad lotionem manuum Epiſcopi, incipiendo à iuniore, ſeu minùs digno vnuſquiſque per ordinem vice ſua: quater enim Epiſcopus in Miſſa ſolemni lauat manus; primò antequàm capiat paramenta; ſecundò ſtatim poſt lectum offertorium; tertiò poſt incenſationem oblatorum, quartò, & vltimò poſt communionem. Hi etiam ſeruiunt Epiſcopo ad induendas, exuendaſq. caligas, & ſandalia. Si celebrans eſſet Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, vel Archiepiſcopus, aut Epiſcopus valde inſignis, poſſent ad huiuſmodi miniſterium lotionis manuum ipſius celebrantis inuitari aliqui ex proceribus, & nobilibus viris illius ciuitatis, qui velo ſericeo circum ſpatulas extenſo, duas argenteas lances, ſeu fontes, ſi commodum erit, quos bacilia vocant, cum aqua odoriſera extremitate eiuſdem veli coopertos ſuo tempore miniſtrent, præeunte clauigero,

ſeu mazzerio cum claua argentea, ſi eſt Cardinalis: quo caſu conuenit etiam prægustationē dictæ aquæ fieri apud abacum à miniſtris, vel ſcutiferis illam ipſi nobili exhibentibus; omnesq. prædicti, ſiue ex familiaribus Epiſcopi, ſiue ex nobilibus ciuitatis ſint, eundo, & redeundo genufleƈtunt vſque ad terram ante altare, ante Legatum, ſi adſit, & ante Epiſcopum; ſed præſente Legato, Cardinali, *vel Metropolitano, non ita profundè ante Epiſcopum genufleƈtant. Eorum locus, ſi fuerint ex familiaribus Epiſcopi, erit apud abacum, vbi ſtabunt inter menſam, & murum, capite deteƈto ſemper, & verſa facie ad Epiſcopum; ſi ex nobilioribus ciuitatis, ſedebunt in loco pro ipſis nobilibus deputato, vnde ſuo tempore per cærimoniarium vocabuntur, & aſſociabuntur euntes, & redeuntes. Iidem miniſtri adhibētur, ſi Epiſcopus celebrans non ſit proprius illius ciuitatis, perinde ac ſi in propria Eccleſia celebraret, excepto Acolito de baculo paſtorali. Dicti omnes miniſtri neceſſarij ſunt etiam in Miſſis non per Epiſcopum celebratis in Eccleſijs Collegiatis præter illos, qui miniſtrant mitram, baculum paſtoralem, & gremiale, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis propria. Familiares autem minimè ſunt neceſſarij, cum nec abacus, aut menſa erigatur, ſed ad lotionem manuum celebrantis poſt offertorium ſeruiet Acolitus.

* Cardinali non Legato.

DE ORNATV ECCLESIAE, ET præparandis in ea ante aduentum Epiſcopi.

Cap. XII.

Via regulariter in Ecclesia solemnia sacra peraguntur, consentaneum est, vt de eius ornatu, ac de officijs, & sacrificijs, quæ ibidem fiunt, sermo habeatur: igitur habenda est ratio in ea ordinanda temporis, & loci, ac personarum. Decet enim, vt in diebus festis splendidior appareat, quàm in alijs non festiuis, eòque magis, quò ipsi dies festiui erunt solemniores. Sic maior etiam cura adhibenda erit in ornatu Ecclesiæ Cathedralis, aut Collegiatæ, quæ & numerosum clerum habeat, & supellectilem amplam, quæuè congruè situata, & suis partibus aptè distincta commodiorem ornandi præbeat facultatem. Personarum etiam, quæ ad Ecclesias in celebritatibus conueniunt, & diuinis officijs præsunt, aut intersunt, dignitas, prout maior, vel minor erit, maiorem, minoremuè apparatum exposcit. Si igitur festiuitas erit præcipua, & de solemnioribus illius Ecclesiæ, primum à parte exteriori ornandæ erunt valuæ ipsius floribus, ramis, & frondibus virentibus, bracteolis, aut fasceijs diuersi coloris appensis, vel colligatis, quò splendidiùs pro locorum consuetudine, ac temporum qualitate fieri poterit; supra verò portæ superliminare imago Sancti, vel Sanctorum, quorum dies festus agitur, pariter ornata, & sub ea insignia summi Pontificis, Legati, Cardinalium, aut Nuntij Apostolici, Episcopi, Reipublicæ, Principis, aut ciuitatis, pro libito ponen-

tur, seruando in eorum positione ordinem dignitatum. Inferioris verò ordinis hominum, maximè laicorum, insignia non sunt apponenda. Si Ecclesia habebit porticum, congruum erit & illam pannis alijs pulchris ex serico, siue ex corio, ex aliauè honesta materia confectis, seu elaboratis, prout haberi poterũt, exornari; in quibus tamen picturæ intextæ, seu pictæ, nõ sint profanę, vel indecentes; quod & in alijs pannis in apparatu interiori, & exteriori Ecclesiæ obseruandum erit, & maximè vt non ponantur ibidem vllæ effigies, nisi Sanctorum, vel summorum Pontificum. Intus quoque, si fieri poterit, parietes Ecclesiæ aulæis, tribunæ verò holosericis, aut nobilioribus cortinis coloris cæterorum paramentorum pro festi qualitate. In primis autem sedes Episcopalis aliquantò etiam pulchrioribus, insignioribusque tegumentis ornetur, eiusdem coloris festiuitati congruentis. Similiter & sedes Legati Apostolici, aut alterius Cardinalis, qui fortè sacris officijs interesse debeat, loco, & ornamentis condecẽtibus præparabitur. Subsellia quoque pro Prælatis, Canonicis, Magistratibus, alijsque magnatibus, nobilibusque laicis pro Ecclesiarum, locorumq. consuetudine, cõmoditateq. ornari decet. Cum Episcopus est venturus ad Ecclesiam, anteà præparandum est faldistorium, seu genuflexorium accommodatũ ad genuflectendũ ante altare maius, pãno viridi, seu violaceo, pro qualitate temporũ coopertũ: sed si Episcopus erit Cardinalis, serico, vel pãno rubei, seu violacei coloris, prout erũt vestes ipsius Cardinalis, pro

tempo-

temporũ diuersitate, appositis puluinaribus superiùs, & inferiùs, super quæ Episcopus genuflexus orabit. Aliud simile ante altare, seu aliũ locum, vbi est sanctissimum Sacramentum. Quod diuersum esse solet ab altari maiore, & ab eo, in quo Episcopus, vel alius est Missam solemnẽ celebraturus. Nam licet sacrosancto Domini nostri Iesu Christi corpori, omnium Sacramentorum fonti, præcellentissimus, ac nobilissimus omnium locus in Ecclesia conueniat, neque humanis viribus tãtùm illud venerari, & colere vmquàm valemus, quantùm decet, tenemurque; tamẽ valdè opportunum est, vt illud nõ collocetur in maiori, vel in alio altari, in quo Episcopus, vel alius solemniter est Missam, seu Vesperas celebraturus; sed in alio sacello, vel loco ornatissimo, cum omni decẽtia, & reuerentia reponatur. Quòd si in altari maiori, vel alio, in quo celebrãdum erit, collocatum reperiatur, ab eo altari in aliud omninò transferendũ est, ne propterea ritus, & ordo cęrimoniarum, qui in huiusmodi Missis, & officijs seruandns est, turbetur; quod vtique absque dubio eueniret, si illud ibi remaneret: siquidem nec altaris thurificatio, nec celebrãtis actio, nec ministrorum operatio ritè fieri, aut seruari possent; cum necesse sit, quoties ante illud trãsimus, genua ad terram flectere, nec deceat celebrãtem ante illud stare, aut sedere cum mitra. Quòd si aliquando contingeret coram Episcopo, vel per ipsum Episcopum celebrari, existente sanctissimo Sacramento super altari, quod feria quinta in cæna Domini, & feria sexta in Parasceue, & in Missa, quæ ce-

lebratur in festo sanctissimi corporis Christi, ante processionem euenire solet; tunc omnes genuflexiones, & reuerentiæ ad vnguem obseruari debent; & Episcopus numquàm sedere, sed stare sine mitra, prout suis locis declaratur. Et ideo non incongruũ, sed maximè deceñs est, vt in altari, vbi sanctissimum Sacramentũ situm est, Missæ non celebrentur, quod antiquitùs obseruatum esse videmus. Aut saltem celebrans in eo, siue solemnes, siue planás Missas, reuerentias, & genuflexiones prædictas omninò obseruet. Ante sanctissimam Eucharistiam Episcopus genuflectens priùs in plana terra, deinde super faldistorio, vel genuflexorio ibidem pręparato orabit, priusquàm ad altare maius se conferat; & surgens iterum genuflectet, vt priùs. Ante altare maius caput cruci profundè inclinabit, postea genuflectet, & orabit, demùm surgens iterum caput, vt prius, inclinabit. Faldistorium quoque, si eo vtendum erit, pro sessione Episcopi celebrantis, parum distans ab infimo gradu altaris à latere Epistolæ locandum est, ita vt Episcopus celebrans in eo sedens habeat ad dexteram suam altare respiciens eandem partem, quam ipsa anterior facies altaris respicit, siue illa versa sit ad tribunam, siue ad reliquum corpus Ecclesiæ, & populum, secundùm varios altarium situs: quod quidẽ faldistorium coopertum sit vndique ad terram serico eiusdem coloris, cuius erunt cætera paramenta, & sub dicto serico tegumento aptetur puluinum. Regulariter autem faldistorium huiusmodi ponitur in plano, seu pauimento presbyterij, quod totum vs-

que

esset

obseruari debent

que ad infimum gradum altaris conuenienter deberet pannis viridibus contegi. Sed si altare haberet plures gradus, ita vt faldistorium in pauimento positum remaneret nimis depressum, posset ei supponi aliquod suggestum, seu tabulatum æqualis altitudinis à terra cum infimo gradu altaris, si super eo sessurus sit proprius Episcopus celebrans, qui tamẽ regulariter non in faldistorio, sed in propria Episcopali sede stare, & sedere debet. Ipsum verò altare maius in festiuitatibus solemnioribus, aut Episcopo celebraturo, quò splendidiùs poterit, pro temporum tamen varietate, & exigentia, ornabitur: quòd si à pariete disiunctum, & separatum sit, apponentur tam à parte anteriori, quàm posteriori illius pallia aurea, vel argentea, aut sericea, auro perpulchrè contexta, coloris festiuitati congruentis, eaque sectis, quadratisque lignis munita, quæ telaria vocant, ne rugosa, aut sinuosa, sed extensa, & explicata decentiùs conspiciantur. Tum supernæ lineæ mappæ mũdæ tres saltem explicentur, quæ totam altaris planitiem, & latera contegant. Nullæ tamen coronides ligneæ circa altaris angulos ducantur, sed earum loco apponi poterunt fasciæ ex auro, vel serico laboratæ, ac variegatę, quibus ipsa altaris facies aptè redimita ornatior appareat. Supra verò in planitie altaris adsint candelabra sex argẽtea, si haberi possunt; sin minùs ex aurichalco, aut cupro aurato pulchrè fabricata, & aliquantò altiora, spectabilioraque his, quæ cæteris diebus non festiuis apponi solent, & super illis cerei albi, in quorum medio locabitur crux ex eodem

metal-

metallo,& opere præalta, ita vt pes crucis æquet altitudinem vicinorum candelabrorum, & crux ipsa tota candelabris superemineat cum imagine sanctissimi crucifixi versa ad anteriorem altaris faciem. Ipsa candelabra non omninò inter se æqualia sint, sed paulatim, quasi per gradus ab vtroque altaris latere surgentia, ita vt ex eis altiora sint immediatè hinc, inde à lateribus crucis posita. Celebrante verò Episcopo, candelabra septem super altari ponantur, quo casu crux non in medio illorum, sed ante altius candelabrum in medio cereorum positum locabitur; à cuius lateribus, si haberentur aliquæ Reliquiæ, aut tabernacula cum Reliquijs Sanctorum, vel Sanctorum imagines argenteæ, seu ex alia materia staturæ competentis, congruè apponi possent. Quæ quidem sacræ Reliquiæ, & imagines, cum sex tantùm candelabra super altari erunt, disponi poterunt alternatim inter ipsa candelabra, si modò ipsa altaris dispositio, & longitudo id patitur; sed & vascula cum flosculis, frondibusque odoriferis, seu serico contextis studiosè ornata adhiberi poterunt. Quòd si altare parieti adhæreat, applicari poterit ipsi parieti supra altare pannus aliquis cæteris nobilior, & speciosior, vbi intextæ sint Domini nostri Iesu Christi, aut gloriosæ Virginis, vel Sanctorum imagines, nisi iam in ipso pariete essent depictæ, & decenter ornatæ. Supra verò in altum appendatur vmbraculum, quod baldachinum vocant, formæ quadratæ, cooperiens altare, & ipsius altaris scabellum, coloris cęterorum paramentorum. Quod baldachinum

etiam superstatuendum erit, si altare sit à pariete seiunctum, nec supra habebit aliquod ciborium ex lapide, aut ex marmore confectum. Si autem adsit tale ciborium, non est opus vmbraculo, sed ipsum ciborium floribus, frondibusque ornari poterit. Cum Episcopus erit celebraturus Missam solemnem, ponentur omnia paramenta Pontificalia in medio altaris ordine retrogrado. Videlicet, annulus inclusus in aliqua capsula seorsum ab alijs, planeta, chirothecæ, dalmatica, tunicella, stola, crux pectoralis, cingulũ, alba, & amictus; manipulus verò ad partem ibidem ponetur. Sed in Ecclesijs, vbi esset secretarium, siue locus, vbi Episcopus paretur, paramenta prædicta possent ibi præparari, non autem super altari, vt suo loco dicetur. Libri verò, Missalis, Euangeliorum, & Epistolarum tecti serico eiusdem coloris, quo cætera paramenta, cum puluino ex eodem serico, & colore ponuntur super gradu altaris sub cornu Epistolę. Gradus altaris omnes cooperiantur aliquo amplo, & pulchro tapete, vt (si fieri potest) sint magis conspicui, & ornati, quàm reliqua pars Presbyterij, quæ pannis viridibus contegitur. Si verò tale tapete amplum haberi non posset, saltem scabellum, seu suppedaneum, quod est proximum altari, sit tapete aliquo coopertum. Similiter & locum, qui in plerisque Ecclesijs sub altari maiori esse solet, vbi Sanctorum Martyrum corpora requiescunt, qui Martyrium, seu Confessio appellatur, decet floribus, frondibusque, omnique ornamento decorari. Cætera altaria per Ecclesiam pariter pallijs

con-

concoloribus, decentibusque ornentur, absque coronide, & cum fascia, vt supra de maiori dictum est; & habeant quęlibet duo candelabra cum cereis, & in medio crucem imagine crucifixi argenteam, vel ex aliquo metallo, aut cupro aurato. Scabella eorum, si fieri possit, tapetibus, vel saltem pannis cooperiantur. Altare verò, vel locus, vbi est repositum sanctissimum Sacramentum præ cæteris sumptuosiùs, ac nitidius exornandum est. Lampades quoque ardentes numero impari in Ecclesijs, tum ad cultum, & ornatum, tum ad mysticum sensum, vt & multa ex superius narratis pertinent. Hæ verò in primis adhibendæ sunt ante altare, vel locum, vbi asseruatur sanctissimum Sacramentum, & ante altare maius, quibus in locis lampadarios pensiles esse decet, plures sustinentes lampades, ex quibus, qui ante altare maius erit, tres ad minùs, qui ante Sacramentum, saltem quinque lucernas habeat. Ante verò reliqua singula altaria singulæ possunt lampades appendi. Quæ quidem in præcipuis festis, saltèm dum Vesperæ, & Missa solemnis decantantur, continuè ardeāt. Ante sanctissimum Sacramentum, si non omnes, ad minus tres accensæ tota die adsint. Sed & ante locum, & fenestellam Confessionis supradictæ, vbi consuetudo est lampadem ardere seruanda est. Possunt etiam in altari maiori, vel alijs, quæ habent ciboria, circumcirca lampades appendi. Ambones, vbi Epistolæ, & Euangelia decantari solent, si qui erunt, necnō & pulpitū, vbi sermo, vel cōcio haberi solet, consentaneū est pannis sericeis eiusdē coloris, cuius

ſunt cætera paramenta, exornari, ita tamen, vt locus Euangelij pulchriùs apparetur. Reſtat, vt de menſa, ſeu abaco, quam credentiam vocant, pauca ſubijciamus. Ea verò in Miſsis tantum ſolemnibus præparari ſolet a latere Epiſtolæ in plano Presbyterij, ſi loci diſpoſitio patietur, atque a pariete parumper diſiuncta, ita vt inter illam, & parietem ſtare poſsint familiares Epiſcopi ad manuũ lotionem deſtinati, niſi vbi propter loci anguſtiam id fieri non poſsit; quo caſu fiet, prout meliùs poterit. Eius menſura regulariter erit palmorum octo in longitudine, in latitudine quatuor, vel circa, in altitudine quinque, vel modicũ vltra; lineoq. mantili mundo ſuperſtrato vſq. ad terrã circumcirca pendenti cõtegetur. Super ea ponẽtur duo cãdelabra cũ cereis albis altitudinis, & formę, prout duo minora ex his, quę ſuper altari poſita ſunt, & in ipſius medio calix cum patena palla, purificatorio & burſa corporalia continẽs, atque ibi proximè hoſtiaria cũ hoſtijs, & peluicula cũ ampullis vini & aquæ; eaq. omnia cooperiẽtur velo pulchro, quo vti debebit Subdiaconus, cũ patenã tenebit. Super ea dẽ mẽſa apponẽtur mitra pretioſa, vel auriphrygiata, & altera ſimplex cũ bireto paruo quod mitræ ſupponitur, necnon velũ pro cappellano ſeruiente de mitra, bacile, & buccale argentea cũ aqua pro manuũ lotione, quatuor mappulæ ad tergẽdas manus, thuribulũ cũ nauicula, & in ea cochlear, & thus, cum quo poſſent miſceri aromata bene olẽtia, dũ tamẽ thuris quãtitas ſuperet; gremiale, caligę & ſandalia, liber pro Pſalmis legẽdis, ac deniq. omnia quę vſui eſſe poſsũt

cele-

celebrāti, præter paramēta Missalia, quæ super altari vel in secretario ponũtur, vt supra dictũ fuit, & baculũ pastoralem, qui manu ministri ad id constituti susti nebitur. Vasa quq. argētea ampla & magnifica, si ha berētur, ad ornatũ adhiberi possent maximè celebrāte aliquo S.R. E.Cardinale: sed neque crux, neq. San ctorũ imagines in ea ponēdæ sunt. Prope ipsam men sam in loco opportuno, & ab oculis populi, quantũ fieri potest, remoto, vel in sacristia erit vas cũ carbo nibus accēsis, ac forcipibus pro vsu thuribuli; Itē funalia ex cera alba pro eleuatione sanctissimi Sacramē ti ad minus quatuor, ad summũ octo: item alia sex vel septē ad summũm funalia apponi posset in alto loco, in frontispicio tribunæ; maximè si celebraret aliquis S.R. E.Cardinalis, & locus esset ad id aptus. Hæc, vt diximus, obseruanda erunt in solēnioribus Ecclesiæ festiuitatibus, ac celebrante Episcopo, plus autē, vel minùs, pro celebrantis qualitate & gradu. Non celebrante Episcopo, sed præsente, simpliciori ornatu erit agendum. In Ecclesijs Collegiatis, vbi Episcopus nec celebrās, nec præsens est, eadē circa ornatũ Ecclesiæ & altaris cõueniũt, exceptis his, quę Episcoporũ sunt propria. Paramēta verò in sacristia parari con uenit. Mēsa vel nulla, vel multo breuior, & demissior erit adhibēda, cũ pauca sint in ea reponēda, nēpè peluicula cũ vrceolis vini & aquæ, calix cũ bursa, & corporalibus, & quādoq. alia pro celebrationis necessitate, & vsu; sed satis erit scamnũ oblongũ coopertum aliquo tapete, aut panno aptari à latere Epistolę, in quo sedeat Sacerdos celebrās cũ Diacono & Subdia-

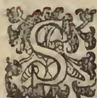
cono

cono. In ſolemnitatibus maioribus, quæ vbique per annum occurrunt, videlicet Natiuitate Domini, Paſchate, & Pentecoſte, eadem erunt ſeruanda, niſi quòd valuæ porticus, & parietes Eccleſiæ non ornantur regulariter; ſed, ſi in aliquibus Eccleſijs conſuetudo eſſet tunc quoque ornandi, retinenda erit, cum circa maiorem ornatum ſemper ſit laudabilis. Id tamen in huiuſmodi feſtis non omittatur, vt ſaltem tribuna, altare maius, & alia minora, ſedes Epiſcopalis, abacus, & ambones eadem forma ornentur. Dominicis diebus, & alijs feſtis, quibus populi ab opere ceſſant, in ornatu altarium, ſedis Epiſcopalis, ſedium Canonicorum, & aliorum, eadem, ſed aliquanto parciùs fieri debent; videlicet, vt paramenta non ſint ita ſumptuoſa, coloris tamen tempori congruentis, & omninò pretioſiora illis, quæ feſtis duplicibus minoribus, ſemiduplicibus, & Octauis, ferijs Quadrageſimæ, & Aduentus, quatuor temporum, & vigiliarum adhibentur: quibus quidem diebus ſufficient in altari quatuor candelabra; ſed in feſtis ſimplicibus, & ferijs per annum duo. Eadem reſpectiuè & in Collegiatis obſeruantur. Erit autem valdè opportunum, vbi fieri poſsit, præſertim in Eccleſijs maioribus, & opulentioribus, ſi conſtituatur miniſter aliquis, cui curæ ſit, vt Eccleſia continuè ab omni eius parte mũda ſit, & niteat, tam in pauimento, quàm parietibus, columnis, fornicibus, & laquearibus, nec per eam diſcurrere permittat mendicos, canes, aut alia animalia diuina officia perturbantia. Quædam verò,

quæ

quæ in quibusdam solemnitatibus, aut officijs specia liùs requiruntur, suis locis dicentur.

DE SEDIBVS EPISCOPI LEGATI. Cardinalium, Prælatorumque, necnon Principum, Magistratuum, virorumq. illustrium in Ecclesia collocandis ornandisque. Cap. XIII.

EDES Episcopi vario modo collocatur pro diuersitate altarium, apud quę statui debet. Nam aut altare est in medio sub tribuna à pariete disiunctum, ita vt in spatio illo constitutus sit chorus; & tunc sedes Episcopalis è regione altaris parieti applicabitur, ita vt Episcopus in ea sedens respiciat recta linea mediam altáris partem; habebitque hinc indè sedilia Canonicorum. Si verò chorus sit in medio Ecclesiæ, & altare adhęreat parieti, vel ab eo modico sit interuallo separatum, ipsa sedes Episcopalis erit collocanda à latere Euangelij. Vtroque autem casu tribus gradibus ad eam ascendatur, qui pan nis, aut tapetibus tegantur. Forma sedis erit præalta, & sublimis, siue ex ligno, siue ex marmore, aut alia materia fabricata in modum cathedræ, & throni immobilis, quales in multis Ecclesijs antiquis videmus; quæ debet tegi, & ornari aliquo panno serico concolori cũ alijs paramentis, non tamen aureo, nisi Episcopus esset Cardinalis; & super eam vmbraculum, seu baldachinum eiusdem coloris appendi pote

rit,dummodò & ſuper altari aliud ſimile, vel etiam ſumptuoſius appendatur; niſi vbi ſuper altari eſt ciborium marmoreum,vel lapideum;quia tunc ſuperfluum eſt, nec aptari commodè poteſt. Huiuſmodi ſede vtetur Epiſcopus,dum Veſperæ,& Miſſæ per ipſum ſolemniter celebrantur. Cum verò Miſsis non ſolemnibus,& horis Matutinalibus, aut alijs Epiſcopus aſsiſtit;ſi fuerit in medio Eccleſię chorus ante altare, poterit ibi in ſede pro ipſo ordinata reſidere; quæ remanebit in eo loco, vbi ex conſuetudine Eccleſiæ eſſe ſolet, ſiue longius ſiue propius ab altari diſtet. At vbi chorus eſt ſub tribuna,poterit in ſede Epiſcopali ſupradicta,tam in ſolemnibus, quam non ſolemnibus officijs eſſe. Si fortè aliquis S.R. E.Cardinalis Legatus de latere, vel non Legatus rei diuinæ intereſſet, conuenit eis ſedes Epiſcopalis ſupradicta. Epiſcopus vero, ſi celebret, in faldiſtorio in cornu Epiſtolæ; ſi non celebret, & chorus ſit in presbyterio ſub tribuna,ſedebit in digniore parte chori. Quòd ſi Epiſcopus quoque eſſet Sanctæ Romanæ Eccleſię Cardinalis, ſi Legatus haberet ſedem à latere Euangelij, ſedebit quoque Epiſcopus Cardinalis non celebrans in eodem loco & plano, & ſedibus æqualibus prope Legatum. Eodem quoque modo ſedebunt ſi plures adeſſent Cardinales, dũmodo Epiſcopus Cardinalis ſit omnium poſtremus. Celebrans verò in faldiſtorio,vt ſupra. Si verò Legatus eſſet in ſede Epiſcopali ſub tribuna,ſedebit Epiſcopus Cardinalis,& alij Cardinales,ſi adeſſent, prope Legatum, vt ſupra dictum eſt. Ipſe autem ſimplex Epiſcopus ſederet,

vel

ex oppoſito in ſede humiliori, vel in digniore parte chori, aut in faldiſtorio prout dictum eſt de Cardinali Legato, vel non Legato præſente, pro diuerſitate ſituationis chori, & Epiſcopi celebrantis, vel non celebrantis.

Quòd ſi Epiſcopus ſit Cardinalis, & interſit alter, vel plures Cardinales non Legati, poterunt omnes ab eadem parte Euangelij, vbi ſolet eſſe ſedes Epiſcopalis, ſedere in ſedibus æqualibus, vel in digniori parte chori, quando eſt ſub tribuna; dummodo Cardinalis Epiſcopus ſit omnium poſtremus. Et Epiſcopalia munia remittet exercenda Cardinali prȩſenti vel ſi plures ſint priori in ordine: Quæ ſi Cardinalis præſens facere recuſauerit, po-

terit Episcopus Cardinalis om nia prædicta munia, vel remittere ad celebrantem, vel ipse exercere, vt in fine quando benedictionem solemnem erit daturus accedere ad altare, & inde populo benedicere, vt supra cap. 4. dictum est. Metropolitanus absente Legato vel alio Cardinali habebit aliam sedem ex opposito in cornu epistolæ, similiter ornatam vt sedes Episcopalis. Alij verò Episcopi hospites sedebunt in digniori loco post Episcopum diœcesanum supra omnes Canonicos. Abbates diœcesani benedicti habentes vsum mitræ & baculi habebunt locum condecentem pro iuditio, & prouidentia Episcopi dummodo non supra, nec inter Canonicos. Nuntij Apostolici habentes in eo loco facultates Legati de latere sedebunt in alia sede ornata prout de Metropolitano dictum est, non tamen in sede propria Episcopi, & habebunt honores ante Episcopum nō celebrantem. Alij verò Nuntij Apostolici non habentes facultates Legati de latere, vel habentes, sed non in eo loco, & dum sunt in itinere, & contingat eos transire per aliquas ciuitates vel Ecclesias Cathedrales, seu Metropolitanas sedebunt in digniori & eminente sede chori, & habebunt honores immediate post Episcopum, & in processionibus, & alijs actibus similibus habebunt præeminentiam supra omnes Prothonotarios, & supra Canonicos. Visitator Apostolicus, si erit Episcopus habebit sedem sicut Nuntius non habens facultatem Legati de latere. Nisi talis Nuntius esset præsens, cui tunc cedit sedens post eum Vicario Generali

da-

dabitur locus, vbi habere ſolet pro conſuetudine diuerſarum Eccleſiarum. Protonotarij Apoſtolici non participantes poſt Abbates, participantes verò præcedunt Abbates. Poſt Protonotarios Generales Ordinum, deinde alij Prælati Apoſtolici. Sedes autem pro nobilibus, atque illuſtribus viris laicis, Magiſtratibus, ac Principibus, quantumlibet magnis, & excelſis, plùs, minuſuè, pro cuiuſque dignitate; & gradu ornatas decet extra chorum, & presbyterium collocari, iuxta ſacrorum Canonum præſcriptum, laudabiliſque antiquæ diſciplinę documenta, iam inde ab exordijs Chriſtianæ religionis introductæ, ac longo tempore obſeruatæ.

DE VSV VMBRACVLI, ſeu baldachini. Cap. XIIII.

VMbraculum, ſeu baldachinum duplex eſt, aliud quod appendi in altum debet ſupra altare, & ſupra ſedem Epiſcopi, forma quadrata, colore, vbi commodè fieri poſſet, conformi colori cæterorum paramentorum pro temporum, ac celebritatum varietate: aliud, quod ſupra Epiſcopum, ac res ſacras in proceſſionibus geſtari conſuetum eſt, ſex, vel octo haſtis ſubleuatum, quæ quidem per nobiliores laicos deferri ſolent; ita vt, cum via eſt longior, qua procedendum eſt, primo loco illuſtriores viri illas deferãt, quæ ante Epiſcopum gradatim primæ conſpiciũtur. Ordo autem huiuſmodi haſtas geſtandi talis eſt, vt di

gnior ferat primam haſtam, quæ eſt ante Epiſcopi dexteram; ſecundus alteram, quæ prima eſt ante Epiſcopi ſiniſtram; tertius aliam, quę immediatè eſt ſub prima à parte dextera; quartus alſam, quæ ſuccedit primę à parte ſiniſtra; quintus tertiam haſtam à parte dextera; ſextus, tertiam a parte ſiniſtra; & ſic deinceps; ita vt minùs digni habeant poſtremas haſtas poſt tergum Epiſcopi. Deinde, ſi via erit longa, diſtribuendum erit onus ferendi haſtas prædictas cęteris ciuibus, & nobilibus ciuitatis, ſen officialibus, vel ſodalitatibus, aut alijs pro locorum conſuetudine, iudicio Epiſcopi moderanda, vbi opus videbitur, ne rixæ, aut contentiones oriantur.

Quòd si inter digniores, & illustriores plures essent, qui de æquali gradu, aut præeminentia contenderent, adeò vt omnibus his primo loco hastę baldachini assignari nequirent, relinquitur his vltimus locus; id est, vbi processio iam peruenit ad Ecclesiam, ad quam dirigitur; talis enim locus reputatur primo æqualis. Illud etiam obseruari solet, vt cum sanctissimum Sacramentum in processione sub baldachino defertur, primo loco deferant hastas Sacerdotes digniores de Capitulo, siue sint dignitates, siue Canonici, siue sint parati sacris vestibus, siue non; prout processio fit cum paramentis, vel sine eis, vt in capitulo de processionibus dicitur.

DE HABITV ECCLESIASTICO Episcopi, & Canonicorum, & de accessu ad Ecclesiam, & reditu eorundem.

Cap. XV.

CVM Episcopus rei diuinæ peragendæ causa ad Ecclesiam venturus erit, siue ipsemet celebraturus sit, siue alter, debent Canonici omnes in eorum Ecclesiastico, & Canonicali habitu, appropinquante hora, ad illum accedere; eumque cappa indntum ex ea aula, seu camera, quam ad hoc destinauerit, ad Ecclesiam progredientem comitari, & deducere. Præibunt familiares Episcopi, &, si adierit, Magi-

stra-

ſtratus, aut alij nobiles, & illuſtres viri immediatè ante Epiſcopum; tum ipſe Epiſcopus, & poſt eum ſequuntur Canonici bini, iuxta antiquam, & Canonicam diſciplinam. Quòd ſi fuerit Archiepiſcopus, aut alius vtens cruce, ipſa crux immediatè ante Archiepiſcopum per aliquem cappellanum deferetur imagine Crucifixi ad Archiepiſcopum verſa, inter quam, & Archiepiſcopum nullus omninò incedat; eſt enim inſigne ipſius. Eo ordine procedent vſque ad portam primariam Eccleſię; ibi dignior ex Capitulo porriget Epiſcopo aſperſorium cum oſculo aſperſorij, & manus. Epiſcopus aſperget primò ſe ipſum, detecto capite, deinde Canonicos, & alios circum ſtantes incipiendo a digniori. Sed ſi fortè ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Legatus, vel non Legatus venturus eſſet ad Eccleſiam, & rei diuinę interfuturus, tunc Epiſcopus ei obuiam ire debet vſque ad portam Eccleſiæ prædictam, & aſperſorium porrigere ipſi Legato, qui ſe, & alios aſpergat. Interim (niſi celebretur pro mortuis, vel in diebus ferialibus) campanæ Eccleſiæ pulſabuntur, & in feſtis ſolemnibus etiam organa. Mox perget Epiſcopus ad altare ſanctiſsimi Sacramenti, vbi genuflexus ſuper puluino, aut genuflexorio ibi parato orabit; ſed ante dictam genuflexionem genuflectet priùs in plano ſolo abſque puluino; & ſimiliter, cum voluerit diſcedere ab oratione, ob reuerentiam ſanctiſsimi Corporis Chriſti. Mox accedet ante altare maius, vbi pariter genuflexus orabit. Si fuerit feſtus, ſolemniſque dies, & ipſemet Epi-

ſcopus Veſperas ſit celebraturus, poſtquàm peruenerit ad Eccleſiam ordine ſupradicto, dum genuflexus orabit ante altare maius, vel aliud, vbi Veſperæ ſunt celebrandæ; poterit in genuflexione aliquantiſper morari, dum Canonici capiant ſacra Paramenta poſt Epiſcopum ſtantes; videlicet, illi, qui habent dignitates pluuialia; Presbyteri caſulas; Diaconi, & Subdiaconi dalmaticas, & tunicellas coloris conuenientis, acceptis prius ab eiſdem Canonicis, & circa collum compoſitis amictibus.

Sed, ſi haberi non poſſunt paramenta pro omnibus, ſaltem quatuor, aut ſex primi habeant pluuialia. Epiſco-

ſi in ſolemnioribus feſtiuitatibus Epiſcopus etiam non celebraturus procederet ad Eccleſiam; & tam Veſperis, quàm Miſſæ intereſſet amictu, alba, cingulo, ſtola, pluuiali, & mitra paratus. In redeundo idem ordo ſeruatur, non tamen in ſacris paramentis, quæ ſtatim expletis Veſperis, aut Miſſa deponuntur ibidem in choro. In Eccleſijs Collegiatis Canonici in eorum habitu Canonicali ad Veſperas procedent à ſacriſtia bini, & bini, præcedentibus duobus ceroferarijs, & alijs de Capitulo, vltimo loco celebrans paratus pluuiali officio, & feſto, quod celebratur, conuenienti, & ante ipſum quatuor, aut ſex alij pluuialibus induti.

Ad Miſſas eodem ordine proceditur, niſi quòd celebrantem paratum planeta,& reliquis paramentis Miſſalibus præcedunt Diaconus,& Subdiaconus parati dalmatica,& tunicella, vel, pro temporis qualitate, planetis ante pectus plicatis, vt ſuo loco dicitur: Diaconus ſcilicet immediatè ante celebrãtem, Subdiaconus verò ante Diaconum manibus iunctis,nec alij præter ipſos erunt parati. Dominicis verò diebus,quia clerus, & populus ante Miſſam aqua benedicta per celebrantem eſt aſpergendus, oportet illum procedere pluuiali indutum inter Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à ſiniſtris de more paratos,qui poſtea facta aquæ ſanctæ aſperſione, & dicta oratione,depoſito pluuiali,accipiet planetam, & incipiet Miſſam. Calix verò cum patena,& burſa, liber Miſſalis,& alia neceſſaria præparẽtur priùs per clericos apud altare in menſa ad id compoſita.

DE PALLIO, ET EIVS VSV. Cap. XVI.

IN tradendo Pallio extra Romanam Curiam cõſuetudo ab immemorabili tempore eſt, vt ſummus Pontifex vni, aut duobus Epiſcopis committat illius traditionem, qui præſtituta die conuenire debent cum ipſo Electo, cui Pallium tradendum eſt, in Eccleſia Metropolitana, vel alia ſuæ prouinciæ magis commoda, niſi neceſſitas aliud ſuadeat; vbi Miſſa celebranda erit, & poſt communionem celebran-

tis ponetur in medio altaris Pallium extenſum ſerico coopertum; ac, finita Miſſa, Epiſcopus, ſiue Epiſcopi commiſſarij induti amictu, ſtola, pluuiali, & mitra ſimplici, ſedentes ante altare ſuper faldiſtorijs, aut alijs ſedibus, iuramentum fidelitatis nomine ſedis Apoſtolicæ accipient ab ipſo Electo induto omnibus Pontificalibus paramentis, præter chirothecas, & mitram; niſi illud priùs præſtitiſſe legitimè docuerit, iuxta formam litterarum Apoſtolicarum felicis record. Sixti Papæ V. Quo præſtito, ſurgent Epiſcopi, vel Epiſcopus, cum mitris, & accipient de altari Pallium, quorũ ſenior illud ſuper humeros Electi ante ſe genuflexi imponet, dicẽs

[Ad honorem omnipotentis Dei &c.] vt in Pontificali habetur. Quo facto,surget Patriarcha,vel Archiepiſcopus cum Pallio,aſcendet ad altare crucem ante ſe habens, & detecto capite populo ſolemniter benedicet, dicens [Sit nomen Domini &c.] Deinde dimiſſis in Eccleſia paramentis, omnes recedent. Pallio vtitur Archiepiſcopus in ſingulis Eccleſijs prouinciæ ſuæ,non autem extra prouinciam; & dumtaxat dum Miſſam ſolemnem celebrat præſcriptis quibuſdam diebus,qui in priuilegijs Eccleſię Metropolitanæ exprimi ſolent. Quòd ſi non reperiantur expreſſi, recurrendum erit ad communem conſuetudinem, quæ eſt, vt eo vtatur diebus infraſcriptis; videlicet, Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, Sancti Stephani, Sancti Ioannis Euangeliſtæ, Circumciſionis, & Epiphaniæ Domini, Dominica in ramis palmarum, Feria V. in cæna Domini, Sabbato Sancto, Reſurrectionis Domini cum duobus ſequentibus, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Sancti Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum feſtiuitatibus, in feſto corporis Chriſti, quatuor feſtiuitatibus glorioſæ Virginis, ideſt, Purificationis, Annuntiationis, Aſſumptionis,& Natiuitatis, in feſto omnium ſanctorum, in dedicationibus Eccleſiarũ, in principalibus feſtiuitatibus Eccleſiæ Metropolitanæ, in ordinationibus clericorum, conſecrationibus Eccleſiarum,Epiſcoporum,& Virginum,in diebus anniuerſarijs conſecrationis Eccleſiæ principalis,& ſuæ. Alijs autem diebus in priuilegijs non expreſſis, vel inter prædictos non comprehenſis, Ar-

chiepiſcopus, ſi voluerit in Pontificalibus celebrare, vti non debet Pallio. Quando autem Pallium imponitur Archiepiſcopo, ſemper imponitur ſuper planeta, ita vt pars duplex Pallij ponatur ſuper ſiniſtrum humerum. Modus autem impoſitionis Pallij, & trium ſpinularum gemmatarum, quæ in illud infigũtur, exponitur infra in capitulo de Miſſa ſolemni Epiſcopo celebrante. Electi verò ad Patriarchales, vel Metropolitanas Eccleſias non ante Patriarchæ, vel Archiepiſcopi appellari poſſunt, quàm Pallium receperint; ſed nec tranſlati de vna Eccleſia Metropolitana ad aliã vti poſſunt Pallio, quod pro prima Eccleſia acceperant; nec Pallio ſui prędeceſſoris defuncti, nec tranſlati: ſed opus eſt, vt iterum pro noua Eccleſia petatur, & habeatur nouum Pallium; nec interim ipſis Electis licet Põtificalia munia exercere. Poſt obitum debent Archiepiſcopi cũ Pallio ſepeliri, ſi quidem ſepeliãtur in prouincia ſua, circa humeros ſuper planetam: ſi verò extra prouinciam, ponendum erit Pallium plicatum ſub eorum capite. Curent igitur Archiepiſcopi; vt Pallium, in quo tanta eſt antiquitatis veneratio, & auctoritas, dignè, & honorificè aſſeruetur, puta ſerico obuolutum, ac in capſula intus, & extra pulchrè ornata, vel ſerico obducta incluſum, tamquam venerabile ipſius Archiepiſcopi inſigne myſticis ſenſibus plenũ.

DE MITRA, ET BACVLO paſtorali.

Cap.

Cap. XVII.

Itræ vſus antiquiſſimus eſt, & eius triplex eſt ſpecies: vna, quæ pretioſa dicitur, quia gemmis, & lapidibus pretioſis, vel laminibus aureis, vel argenteis contexta eſſe ſolet; altera auriphrygiata ſine gemmis, & ſine laminibus aureis, vel argenteis; ſed vel aliquibus paruis margaritis compoſita, vel ex ſerico albo auro intermiſto, vel ex tela aurea ſimplici ſine laminibus, & margaritis; tertia, quæ ſimplex vocatur, ſine auro, ex ſimplici ſerico Damaſceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta, rubeis lacinijs, ſeu frangijs, & vittis pendentibus. Pretioſa vtitur Epiſcopus in ſolemnioribus feſtis, & generaliter quandocumque in officio dicitur hymnus [Te Deum laudamus &c.] & in Miſſa [Gloria in excelſis Deo.] Nihilominus in eiſdem feſtis etiam auriphrygiata vti poterit, ſed potiùs ad commoditatem, quàm ex neceſſitate; ne ſcilicet Epiſcopus nimis grauetur, ſi in toto officio pretioſa vtatur; propterea vſu receptum eſt, tam in Veſperis, quàm in Miſſis, vt pretioſa vtatur Epiſcopus in principio, & in fine Veſperarum, & Miſſarum ſolemnium, ac ~~veniendo, & redeundo ab Eccleſia~~; & quando lauat manus, & dat benedictionem ſolemnem. Intermedio autem ſpatio loco pretioſæ accipit auriphrygiatam iuxta normam iam ſuperiùs declaratam in titulo de numero, & officio miniſtrorum ſeruientium Epiſcopo in diuinis &c. Vbi de officio, & cura

ſeruien-

ſeruientis de mitra dictum fuit. Auriphrygiata mitra vtitur Epiſcopus ab Aduentu Domini vſque ad feſtum Natiuitatis, excepta Dominica tertia Aduentus, in qua dicitur Introitus [Gaudete &c.] ideoque in ſignum lætitiæ vtitur tunc pretioſa. Item à Septuageſima vſque ad feriam quartam maioris hebdomadæ incluſiuè, excepta Dominica quarta Quadrageſimæ, in qua dicitur Introitus [Lætare &c.] Item in omnibus vigilijs, quæ ieiunantur, & in omnibus quatuor temporibus; in Rogationibus, Litanijs, & proceſſionibus, quæ ex cauſa pænitentiæ fiunt; in feſto Innocentium, niſi veniat in Dominica; in officijs trium lectionum, & in benedictionibus, & conſecrationibus, quæ priuatè aguntur. Quibus quidem temporibus abſtinet Epiſcopus à mitra pretioſa. Poterit tamen Epiſcopus, dum vtitur auriphrygiata, vti etiam ſimplici eodẽ modo, & forma, prout de pretioſa, & auriphrygiata dictum eſt. Simplici verò mitra vtitur Epiſcopus feria ſexta in Paraſceue, & in officijs, & Miſſis defunctorũ. Sed quia, cũ Epiſcopus vtitur mitra, vtitur etiam baculo paſtorali in ſua diœceſi, de eo etiam breuiter dicendum eſt. Vtitur ergo Epiſcopus baculo paſtorali in ſua tantùm ciuitate, vel diœceſi, & etiã alibi, vbi conſecrationes, aut ordinationes, vel benedictiones perſonales facere ei Apoſtolica auctoritate conceditur. Vtitur autẽ in omnibus proceſſionibus, quę ſi lõgioris viæ fuerint, faciet illũ ante ſe immediatè deferri à miniſtro, qui de eo ſeruit, pluuiali induto, quẽ portabit ambabus manibus à terra eleuatũ; &, ſi in aliqua

Eccle-

de osculationibus manuum Episcopi, vel celebrantis. Cap. XVIII.

Piscopus, à quo cæteri exemplum sumũt, cum primùm Ecclesiam ingreditur, detecto capite, sumptaq. aqua benedicta, vt suo loco declaratum fuit, procedet ad locum sanctissimi Sacramenti; deinde ad altare maius, & vtrobique genuflexus orabit deuotè, & congruenti mora, facta prius ante altare sanctissimi Sacramenti genuflexione in plana terra, antequàm in faldistorio genuflectat; & similiter finita oratione antequàm discedat, vt explicatum fuit in capitulo de ornatu Ecclesiæ &c. Si mitram habebit, deponet eam, dum orat, & post orationem resumet; & cum ea faciet altari reuerentiam, caput inclinando, antequàm inde discedat: & cum incipit ascendere ad sedem suam, salutat leui capitis inclinatione Canonicos hinc, inde stantes. Ipsi verò Canonici, cum peruenerint ad altare maius, simul cum Episcopo profundè se inclinant, & statim accedũt ad loca sua in choro, vbi etiam genuflectunt, & permanent orantes, quamdiù Episcopus orat, quo surgente, & ipsi surgunt; & cum Episcopus eos salutat, capite detecto, profundè se inclinant: & regulariter quoties ipsi Canonici transeunt directè ante altare, vel ante Episcopum, caput, & humeros profundè inclinant: beneficiati autem, & cæteri de clero genuflectere debent transeundo, tam ante altare, quàm ante Episcopum. Si autem quispiam Canonicus superueniat,

inchoato iam officio, vel Missa, absque eo, vt aliquos salutet, vel ab alijs salutetur, statim genuflectit, versus altare parumper orās; mox surgit, & facit reuerētiam profundā altari, & Episcopo, deinde salutat Canonicos, & alios de choro circūstantes, tunc, & non prius ei assurgentes, & eum consalutātes, & vadit ad locū suum. Et, si fortè tūc esset principium horarū, & diceretur in choro [Deus in adiutorium &c.] vel [Gloria Patri &c.] aut Hymnus, vel in Missa oratio, aut Euangeliū, expectabit stās, donec ea perficiātur, mox factis reuerētijs, & salutationibus, vt supra, ibit ad locū suum. Idē obseruatur, si aliquis Prælatus, aut nobilis laicus, vel ex Magistratu, aut officialibus ciuitatis, qui diuinis officijs interesse soleat, superuenerit, officio, vel Missa iam incepta: non enim priùs ad suum locum ibit, quàm fecerit genuflexus orationem versus altare, deinde reuerentiam Episcopo, & Canonicos, aliosque nobiles laicos, aut Magistratū, suosq. æquales capitis nutu salutauerit: &, si aliquid ex supradictis recitabitur in Missa, vel in choro, expectabit finem stans, vt de Canonicis dictum est; & mox surgentibus eisdem Canonicis, & laicis, quos ipse salutauerit, ab eis resalutabitur. Māsionarijs verò, seu beneficiatis, & alijs de clero superueniētibus, vt supra, facta oratione, & reuerentia Episcopo, & Canonicis, nulli ex Canonicis, aut Magistratu, vel nobilibus supradictis assurgunt, sed tantummodò alij mansionarij, & clerici eorum ęquales, vel inferiores. Et qui solent gestare almutium, dum assurgunt, à scapulis ad brachia dimittant. Illud quoque pro

regula

regula obseruandū erit, vt ęqualiter omnes prędicti, qui de eodē corpore sunt, cum sedendū erit, sedeāt, cum verò surgendum, surgant. Sunt enim diuersa corpora, seu chori ministrantium, dum diuina res solemniter celebratur. Primus siquidem chorus est assistentium, & ministrantium Episcopo celebranti. Alter Canonicorum in suis subsellijs residentium. Alter Magistratuum, vel nobilium laicorum. Alter beneficiatorum, & reliquorum clericorum. Cum igitur aliquis ex assistentibus Episcopo surgit facturus aliquid ad officium suæ assistentiæ pertinens, pariter & alij coassistentes, & ministri circumstantes surgere debent, non tamen Episcopus; & sic stare, donec ille sedeat: nec ideo tunc reliqui Canonici in choro sedentes, nec alij de choro surgunt, tamquàm diuersi chori. Similiter aliquo ex Canonicis in choro residentibus surgente, vt aliquid faciat ad publicū, & cōmune chori officiū spectans, puta cū intonatur Antiphona, seu aliquid simile, omnes alij Canonici, ac etiā beneficiati, & clerici assurgūt, pręter prędictos, qui Episcopo assistūt. Inter laicos quoque vno surgēte ratione officij, vt cum datur illis incēsum, aut pax, cæteri quoque surgūt, secùs verò surgētibus alijs nō sui ordinis. Si Episcopus nō celebraret, sed aliquis Suffraganeus, vel alius Episcopus, præsente ipso Episcopo, adhuc efficeretur alius chorus ministrantium celebrāti, qui eandē regulam seruaret, quo ad sedendum, & surgendum, prout de alijs dictum est. Cum autem Episcopus surgit, omnes chori, tam Canonicorum, & beneficiatorum,

quàm laicorum, & celebrantis consurgere debent. Est & alia regula circa reuerentias obseruanda; videlicet, cum aliquis ex Canonicis, vel ministris trãseundo ante celebrantem, altare, & Episcopum, vel aliquem maiorem, facturus erit plures reuerentias, non inspicitur cui prius, vel postea reuerentia exhibeatur, sed tantùm commoditas gradientis; puta si ille discedit à celebrante iturus ad Episcopum, & transiturus ante altare, primò faciet reuerentiam celebranti, tum altari, & vltimo loco Episcopo: & pari ratione, si discedit ab Episcopo, iturus ad celebrãtem, primò Episcopo, deinde altari, ante quod transit, vltimò celebranti reuerentiam faciet. Et breuiter reuerentia fieri debet semper primò ei, à quo disceditur, & vltimò ei, ad quem itur, nullo habito respectu, quis eorum sit maior. Regula etiam est, vt si plures in eodem loco veniant Prælati, ac etiam Legatus, & Cardinales, & vni tantùm ex ipsis, qui erit maior, puta Legato, & celebranti reuerentia exhibeatur. Cum Episcopus celebrat, familiares, vel nobiles, qui ei ad lotionem manuum ministrant, genuflexi officium suum peragunt, nisi adesset Legatus, vel suus Metropolitanus, quo casu ob reuerentiam illius, non genuflexi, sed inclinati ministrant. Et pari modo, si aliquis Suffraganeus, vel alius Episcopus celebraret præsente Episcopo proprio. Illud quoque sciendum est, quoties aliquid offertur Episcopo, celebranti, aut Legato, qui rei diuinæ intersint; ac etiam cum aliquid ab eis recipimus, toties osculanda est res, quæ offertur, ac deinde manus re-

cipientis,& cum ab eiſdem aliquid recipimus,primò manus, deinde res, quæ recipitur: præterquàm in Miſſis defunctorum, in quibus talis deoſculatio omittitur, vt ſuo loco dicitur. Idem obſeruatur erga alios celebrantes abſente Epiſcopo.

DE ORDINE, ET MODO IVNGENDI, diſiungendi, eleuandi, tenendique manus per Epiſcopum, vel alterum celebrantem: & quomodo vertere, & conuertere ſe debeat ad altare, vel faldiſtoriũ, vel econtra: & de oſculatione altaris. Cap. XIX.

ILlud in primis obſeruandum erit ab Epiſcopo, vt cum ſacris veſtibus paratus ad Miſſam, ſeu Veſperarum ſolemnia progreditur, niſi paſtoralem baculum deferat, ſemper iunctis manibus eat, hoc eſt, palmas extenſas, ac ſimul iunctas ante pectus habeat, pollice dextero ſuper ſiniſtro in crucis modum poſito. Interdum tamen illas diſiungit, vt populo manu dextera aperta benedicat; ac mox iterum iungit, eaſq. ſic iunctas ſemper tenet, dum genuflexus orat, dũq. ab altari ad ſedem, vel à ſede, ad altare procedit. Cũ autem ſederit, ſiue in ſede ſua Epiſcopali, ſiue in faldiſtorio, ſi eſt paratus planeta, palmas diſiũctas apertas ſuper gremiali hinc, inde poſitas, quaſi illud retinens habebit: ſed cũ ſurgit dicturus [Gloria in excelſis Deo &c. Pax vobis.]ſeu [Dominus vobiſcũ.] vel [Credo in vnum Deum.]& ſimilia, eaſdem ſic

iunctas tenens, cum ea verba incipit proferre, aliquantulum disiungit, & mox dum pronunciat vltima verba ex prædictis, eas iterum ante oculos eleuatas iungit, & cum aliqua ex prædictis versus altare dicit, vt [Gloria. Credo.] & similia, caput aliquãtulum versus altaris crucem inclinat. Idem facit, cũ in Præfatione dicit [Gratias agamus &c.] & cũ ante Orationes dicit [Oremus.] Cum verò Orationes cantat, manus ipsas eleuatas, ac rectas ad humerorũ æqualitatem retinet, ita vt palma palmam respiciat vsque ad conclusionem Orationis, idest [PerDominum nostrũ &c.] Quod cum dicere incipit, illico manus iungit, & cum profert nomen IESV, caput inclinat. Quoties autem dextera oblata super altari, vel alia signat, sinistram super altari extra corporalia tenet, & dextera manu aperta benedicit. Si verò extra altare se ipsum signat, sinistram extensam tenet infra pectus. Quoties autem, & quomodo post lectum offertorium vsque ad cõmunionem signare super hostiam, aut calicem, tam ante, quàm post consecrationem debeat, ac quo pacto manus, & digiti sint tenendi, in capitulo de Missa solemni &c. latè declaratur, & habetur in rubricis Missalis, ideo superuacuus labor est, ea hic repetere. Quando verò, & quomodo vertere, & conuertere se debeat, hoc regulariter obseruandum erit, vt quãdo Episcopus, vel Suffraganeus, aut alius Prælatus celebrat apud faldistoriũ, prout Episcopo occurrere potest, præsente Legato, vel suo Metropolitano, vt alibi dictũ fuit, tũc diuerso modo obseruatur, si altare erit

sub

ſub tribuna;ita vt ſedes Epiſcopalis ſit è regione illius parieti adhærens,habens hinc,inde ſedilia Canonicorũ,quo caſu Epiſcopus ſedens in faldiſtorio vertit terga populo: & tunc ſurgens ſalutaturus populum dicendo [Pax vobis.] vel [Dominus vobiſcũ.] vertit ſe per latus ſuum dexterũ verſus altare ad populum; & per idem latus reuoluit ſe,ſtans facie verſa ad altare,& cantat orationes; ſeu legit, quæ ſunt legenda, & pariter ab eodem latere vertit ſe verſus altare,cum dicturus eſt [Gloria in excelſis Deo.] aut [Credo.] Si verò altare ſit adhærens parieti,& ſedes Epiſcopalis in latere Euangelij iuxta differentiã poſitam in capitulo de ſedibus Epiſcopi,aliorumq. &c. tunc,quia celebrans in faldiſtorio ſedens habet faciẽ ſuã verſus populũ,cum ſurgit ſalutaturus populum, non vertit ſe, ſed eo ſalutato, voluit ſe per latus ſiniſtrum, nõ verſus altare,ſed potiùs verſus credentiã, & legit, quæ ſunt legenda ex libro. Hi autem modi vertendi, ac conuertendi ſe apud faldiſtorium ſecũdùm diuerſas poſitiones altaris,quamquàm videantur inter ſe diuerſi, tamen in ſubſtantia non differũt, nam vtroque caſu id fit reſpectu altaris,quod primo caſu præſupponitur eſſe ante faciem celebrantis; ideo cum ſe vertit ad populum,vertit ſe per latus ſuũ dexterum; ſecundo verò caſu, quia celebrans ſedet in faldiſtorio verſa facie ad populum,præſupponitur vertere terga altari,ideo ſalutato populo, vel cum dicturus eſt [Gloria.] aut [Credo.] abſque ſalutatione vertit ſe ad faldiſtorium, quaſi ad altare per latus ſuum ſiniſtrum, prout faceret quiſque celebrans

ſtans apud altare,qui,vt dictum eſt, regulariter vertit ſe ad populum per latus ſuum dexterum, & per idem latus ſe reuoluit,quod reuoluendo eſt ſibi ſiniſtrum: numquam enim perficit circulum, niſi cum vertit ſe dicendo[Orate fratres.] & in fine Miſſæ, quando dat benedictionem: nam tunc vertit ſe per latus Epiſtolæ,& conuertit per latus Euangelij perficiendo circulum. Poſtremò aduertendum eſt, dū celebrans ſtat ante altare, ſe ad populum vertit, vt priùs oſculetur altare in medio, nullam tamen ibi crucem manu, vel pollice deſignans. Et regulariter,quoties à ſede, vel faldiſtorio ad altare accedit, illud in medio oſculatur.

DE LIBRO TENENDO APVD EPIſcopum non celebrantem, ſed in Veſperis, aut in Miſſa ſolemni præſentem: & quid ex eo legere debeat. Cap. XX.

CVM Epiſcopus in Miſſis ſolemnibus præſens eſt, quamuis ipſemet officium minimè faciat,ſiue ſit pluuiali, & mitra, ſeu tantummodò cappa Pontificali indutus, habendus eſt propè ipſum liber Miſſalis, quem aliquis ipſius miniſter cotta indutus cuſtodiet; & cū opus erit, illum ſupra caput apertum tenens offert ante Epiſcopum, accedēte cum eo altero miniſtro, inſtrumentum argenteum, quod Buciam vocant, cum candela deſuper accenſa tenente, etiamſi aer

ſit lucidus, vt opus non ſit lumine ad legendum. Ex huiuſmodi libro Epiſcopus quatuor leget infraſcripta; videlicet, primò Introitum; ſecundò Epiſtolam, Graduale, Alleluia, Sequentiam, ſiue Tractum, & cætera vſque ad Euangelium incluſiuè; tertiò Offertorium; quartò Poſtcommunionem. Obſeruandum tamen eſt, quod ſi fortè huiuſmodi Miſſæ intereſſet aliquis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, ſiue Legatus de latere, ſiue non, aut aliquis Prælatus ipſo Epiſcopo ſuperior, vt ſuus Metropolitanus, tunc ob eorum reuerentiam Epiſcopus libro huiuſmodi non vtetur. Cum verò ipſemet Epiſcopus celebrat, omnia prorſus, quæ ad Miſſam pertinent, ex libro recitabit, vt latiùs in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ ab Epiſcopo celebratur, exponitur. In Veſperis autem Epiſcopus nihil ex libro legit, niſi orationem, quam cantat in fine, vt in cap. de Veſperis dicitur.

DE CIRCVLIS INFRA MISSAM SOlemnem, quæ coram Epiſcopo celebratur, faciendis ante Epiſcopum, qualiter, & quoties. Cap. XXI.

Votieſcumque Epiſcopus ſacris paramentis induitur in ſecretario, vel alibi ad Miſſam ſolemnem, vel ad proceſſionem iturus, dignitates, & Canonici debent circa illum ſtare, dum paramenta capit, detectis capitibus, quos tamen ſemel, aut iterum inuita-

ri ab Episcopo decet,vt caput tegant,cui illi reueren ter obtemperent se cooperiendo. Quo casu dignior ex omnibus tam dignitatibus, quàm Canonicis stare debet à sinistris Episcopi, & alij per ordinem apud illum facientes circulum vsque ad vltimum, qui versus dexteram Episcopi stabit; quod ita fiet, vt commodior, & facilior sit exitus, cum vltimi, qui ad dexteram consistunt, debeant esse primi exeundo de dicto loco: aliàs regulariter digniores semper à dexteris Episcopi debent stare.

In Missa quoque solemni, quæ non ab Episcopo, sed coram eo celebratur, quater circuli fiunt; primò cùm Episcopus stans in sua sede legit Introi-

tum, & Kyrie eleiſon, & ſucceſsiue Hymnum Angelicum, Gloria in excelſis, poſtquàm intonatus erit à celebrante (ſi Miſſa ſit talis, in qua recitandus ſit) Cum enim per cantores, ſiue organum cantabitur vltimum Kyrie eleiſon, Canonici diſcedentes ab eorum ſedilibus, procedunt ad medium chori, factis altari, & Epiſcopo reuerentijs, & ſiſtunt in circulum ante Epiſcopi faciem, quod diuerſimodè fit pro diuerſitate ſituationis altaris, & ſedis Epiſcopalis. Si enim altare adhærebit parieti, & ſedes Epiſcopalis ſit in latere Euangelij, incipient procedere iuniores Canonici à ſedili Diaconorum, ita vt vltimus Canonicus ſiſtat ante faciem Epiſcopi, quos gradatim alij ſequuntur perficiendo circulum; & dignior Canonicus, ſiue dignitas, modicum à ſuo ſedili digreſſus ſtat ad dexteram Epiſcopi. Si verò altare erit ſub tribuna, & ſedes Epiſcopalis ex oppoſito altaris, tunc Canonici venientes ad circulum procedunt ſimul ab vtraque parte non perficientes circulum, nè terga vertant altari, ſed facientes hinc, inde ſemicirculum, & ſic ſtantes dicunt cum Epiſcopo [Kyrie eleiſon.] quo dicto, ſi dicendum ſit [Gloria in excelſis &c.] expectant ibidē donec celebrās incipiat [Gloria in excelſis Deo] & ipſi cum Epiſcopo proſequātur vſque ad finē. Quo finito, producente ſuper eos Epiſcopo ſigno crucis (quod ſic ſemper in fine circuli obſeruatur) factaque illi, & altari reuerentia, recedunt ad loca ſua. Eundemq. ordinem ſeruant, quoties in Miſſa veniunt ad circulum; quod

ſecundò erit, cum dicitur Symbolum, ſi dicendum eſt, in quo ſimul cum Epiſcopo genuflectunt ad articulum [Et incarnatus eſt &c.] Et ſi fortè, cum redeunt ad loca ſua, idem articulus cantetur à choro, vbicumque erunt, genuflectēt, donec articulus perficiatur; tertio loco veniunt ad circulum circa finē Præfationis, vt dicant cum Epiſcopo [Sanctus, Sanctus &c.] non tamen pectus percutientes: dicto [Benedictus, qui venit &c.] & facto ſuper eos ſigno crucis ab Epiſcopo, recedūt; quartò, & vltimò paulò antequàm celebrās dicat [Per omnia ſęcula &c.] ante [Pax Domini &c.] iterum veniunt ad circulū, vt dicant cum Epiſcopo [Agnus Dei &c.] Et tunc, dum veniunt ad circulum, & dum diſcedunt ambobus genibus verſus altare genuflectant propter reuerentiam ſanctiſſimi Sacramenti, quod eſt ſuper eo. Cum Canonici à circulis reuertuntur ad ſedes ſuas, faciunt contrario modo, quàm faciunt veniendo; quia primò reuertuntur ſeniores, mox iuniores. Illud demùm ſciendum eſt, huiuſmodi circulos fieri tantùm in Miſſis, non autem in Veſperis, & cum Epiſcopus præſens eſt Miſſæ per alterum cantatæ, ſiue diebus feſtis, ſiue ferialibus; numquam autem, quando ipſemet Epiſcopus celebrat: nec fieri ante vllum quantumuis Epiſcopo ſuperiorem, etiam Legatum de latere, aut eius Metropolitanum, & multò minùs ante inferiorem, vt Suffraganeum, vel aliū Epiſcopum, ſed dumtaxat ante ipſum proprium Epiſcopum: qui tamen, præſente Legato de latere, vel Prælato ſuperiore, ob eorum reuerentiam omit-

tuntur.

tuntur. In Miſſis verò defunctorum circuli non fiunt, nec feria ſexta in Paraſceue.

DE CONCIONIBVS SEV SERMOnibus infra Miſſam ſolemnem habendis, ſeu poſt Miſſam in funere Epiſcopi, aut alicuius magni viri; & de habitu ſermocinantis. Cap. XXII.

Vemadmodum in capit. de Miſſa ſolemni, &c. dicitur, Epiſcopo ſolemniter celebrante, non decet omnino ſermonem haberi, niſi vel ab ipſomet Epiſcopo, vel ab aliquo Canonico, qui eo caſu ſeruit Epiſcopo in officio Presbyteri aſſiſtentis; atque ibidem, & in cap. de officio Presbyteri aſſiſtentis declaratur, qua forma, & modo id agere debeat. Si verò Epiſcopus non celebret, ſed Miſſę per alium cantatæ interſit, tunc ab aliquo ex clericis idoneo, de Epiſcopi licentia, ſermo habendus erit. Eius habitus erit cappa ſupra Rocchettum, vel alius, qui fuerit in Eccleſia proprius habitus Canonicalis. Si autẽ fuerit clericus Regularis, erit in habitu ſuæ religionis. Sermo verò regulariter infra Miſſam debet eſſe de Euangelio currenti. Quicumque ſermonem habiturus finito Euangelio ducendus eſt per cęrimoniarium cum debitis reuerentijs ad oſculum manus Epiſcopi, quam, niſi fuerit Canonicus, genuflexus oſculatur; Canonicus autem ſtans profundè inclina-

tus oſculatur manum, deinde benedictionem petit dicendo[Iube Domne benedicere.] cui Epiſcopus reſpondet[Dominus ſit in corde tuo, &c.] Accepta ab Epiſcopo benedictione, petit mox ab eodem indulgentias dicendo[Indulgentias Pater] Cui Epiſcopus mandat indulgentias conſuetas; quibus habitis, cum debitis reuerentijs recedit, ac vadit ad ambonem, ſeu pulpitũ, in quod cum conſcendit, aliquantulum quieſcit; ac ſe componit cooperiens caput; & ſtatim, capite detecto, ſignat ſe ſigno crucis, & genuflexus recitat ſalutationem Angelicam voce intelligibili, & deuotè; mox ſurgit, &, capite cooperto, facit ſermonem.

concedit

Inter concionem cum conuertit ſe ad Epiſcopum, aut Legatum ibi præſentem, caput profundè inclinat. Finito ſermone, capite detecto, genuflexus expectat finem confeſſionis, quam facit Diaconus; &, ea finita, ſurgit, & ſtans in eodem pulpito, ſeu ſuggeſtu, publicat indulgentias ab Epiſcopo conceſſas, & ſtatim deſcendit, receditq. in pace: aduertat propterea, vt formam pronunciandi indulgentias memoriter teneat. Si verò habendus ſit ſermo extraordinariè, velut ad publicandum aliquod Iubilæum, vel pro gratiarum actione ad Deum de aliquo felici nũtio, aut publicatione fœderis, ſeu in aduentu alicuius maximi Principis, vel ex alia quacumque ſimili occaſione, non debet infra Miſſam fieri, ſed ea finita, nec tunc petitur benedictio. Idem dicitur, ſi in Miſſa defunctorum, vel in laudem alicuius magni viri defuncti habeatur; quo caſu fit ſtatim, finita Miſſa, antequàm fiat abſolutio, vt in cap. de Miſſa defunctorum dicitur, & in habitu ordinario.

DE ORDINE, ET MODO IMPOnendi thus in thuribulum, illudq. benedicendi; & de thurificatione in Veſperis, & Miſſis ſolemnibus. Cap. XXIII.

CIRCA thuris benedictionem hoc ſeruandum eſt, vt, cum Acolitus, ſiue cærimoniarius affert thuribulum cum prunis ardentibus ſiniſtra, nauiculam

autem cum thure, & cochleari dextera ad Episcopum, vel celebrantem, illicò adest, vel primus Presbyter assistens, vel, si Episcopus celebrans est apud altare, Diaconus Euangelij iuxtà regulas suis locis traditas, & accipit de manu prædicti Acoliti nauiculam semiapertam, & cochlear in ea existens cum osculo cochlearis, & manus Episcopi offert eam Episcopo dicens [Benedicite Pater, &c.] Episcopus verò, accepto cochleari, sumit cum eo ter ex nauicula thus, illudq. etiam ter in thuribulum immittit dicens interim [Ab illo benedicaris, in cuius honore cremaberis.] Quo facto, ac reddito cochleari eidem ministro, qui rursus manum, & illud osculatur, ipse Episcopus producit manu dextera signum crucis super thus in thuribulo: ipse verò Acolitus thuribulũ deferens illud portat; &, cum opus est, operculum per catenulam sursum trahit iuxta normam in capitulo de numero, qualitate, & officio ministrorum Episcopo seruientium positam. Materies autem, quæ adhibetur, vel solum, & purum thus esse debet boni odoris; vel, si aliqua addantur, aduertatur, vt quantitas thuris longè superet. Huiusmodi thurificatio principaliter fit versus altare, & crucẽ, ac Reliquias, & imagines Sanctorum super eo positas, hoc ordine. Nam imposito, & benedicto thure, vt supra, Episcopus, vel celebrans capit de manu Diaconi in Missa, vel de manu Presbyteri assistentis in Vesperis thuribulum: videlicet, sinistra catenulas, quibus thuribulum sustinetur, in earum summitate, dextera verò easdem catenulas simul iunctas prope thuri-

bulum tenet,ac thuribulum ſuſtinet;ita vt illud commodè ducere verſus crucem,& imagines prædictas, & ad ſe retrahere poſſit:quod rectè fit, ſi ipſe Epiſcopus,aut celebrans,accepto thuribulo, teneat dexteram,quò fieri poteſt,proximiorem ipſi thuribulo;ita vt paruum catenularum ſpatium remaneat inter ipſius manum dexteram,& thuribulum, præſertim cũ thurificantur oblata ; nam, ſi nimis thuribulum pendeat,nec commodè,nec ſecurè, nec cum decoro illã actionem expedire poſſet ; & , facta cruci profunda reuerentia,thurificet illam triplici ductu ; mox iterũ facta cruci reuerentia,ſi erunt ſuper altari Reliquiæ, aut imagines Sanctorum hinc , inde a lateribus crucis thurificabit primò Reliquias, ſeu imaginẽ à dexteris , ſcilicet, à latere Euangelij exiſtentes duplici ductu; & deinde, facta prius cruci reuerentia, imaginem , ſeu Reliquias à ſiniſtris pariter duplici ductu . Procedet deinde ab eadem parte ſiniſtra , ſeu cornu Epiſtolæ , & thurificabit alias Reliquias , ſeu imagines ab eodem latere ſiniſtro crucis exiſtentes , ter thuribulum ducens eundo verſus cornu Epiſtolæ , etiamſi plures eſſent Reliquiæ , aut imagines , quàm tres ab eo latere ; vel etiamſi nullæ ſint Reliquiæ , aut imagines , thurificabit earum loco altare , ter thuribulum ducens æquali diſtantia , prout diſtribuuntur candelabra : & , cum erit in cornu Epiſtolæ , demiſſa manu , illud primùm inferiùs , mox ſuperiùs , bis ducto thuribulo , thurificabit : mox conuerſus ad altare ab eodem latere illius planitiẽ in anteriori parte triplici ductu thurificabit

vſque ad medium, vbi iterum facta cruci reuerentia, procedet thurificando alias Reliquias,ſeu imagines, aut earum loco altare, prout in latere antedicto Epiſtolæ fecit: & pariter in cornu Euangelij manu demiſſa,illud inferiùs, ſuperiùſque duplici ductu thurificabit;tum ad altare ſe conuertens manu aliquantulum demiſſa,thurificabit frontem, ſeu anteriorẽ partem altaris,ter ducendo thuribulum vſque ad mediũ illius; vbi denuò facta cruci reuerentia , thurificabit reliquam partem anteriorem altaris procedendo verſus cornu Epiſtolæ, vbi firmat ſe , reddens thuribulũ Diacono,ſeu Presbytero aſſiſtenti; à quo,ſi celebrat Miſſam,accepta mitra, ibidem triplici ductu thurificabitur,vt infra dicetur. Dum autem Epiſcopus,ſeu alius celebrans prædictam altaris thurificationem facit,aduertat,vt ſe in ea grauiter, & cum decoro gerat,non perſonam, aut caput, dum thuribulum ducit, reducitq. mouens; ſiniſtram, quæ ſummitatem catenularũ retinet,firmam, ſtabilemq. tenebit; dexteram verò manũ, ac brachiũ cõmodè, ac tractim cũ thuribulo mouebit; ita vt,cum thuribulũ ad ſe retrahit,illud ſub brachio leuiter, & competenti mora reducat; & dũ procedit thurificando altare eundo, & redeundo,ſemper illum pedẽ priùs moueat,qui proximior eſt altari; totque omnino paſſus faciat, quot thuribuli tractus, vt manus,pedeſq. in motu decenter concordent. Hæc,quæ dicta ſunt, obſeruantur, cũ Epiſcopus, vel alius in Veſperis, vel in principio Miſſę thurificat altare. Cum verò poſt ~~officium~~ oblata,& altare iterũ thurificantur, Diaconus Euangelij

porri-

porrigens nauiculam Epiſcopo, vel celebranti dicit, vt priùs [Benedicite Pater &c.] cui ille reſpondet, [Per interceſsionem beati Michaelis, &c.] & accipiens thuribulum de manu Diaconi, nulla facta tunc cruci reuerentia, ter facit ſignum crucis cũ eo ſuper calicem, & hoſtiã dicendo [Incenſum iſtud à te benedictũ, &c.] Deinde circumfert ter ipſum thuribulũ, girans illud ſuper oblata: primò, & ſecundò incipiendo a dextera, & tertio à ſiniſtra, ſemper perficiẽdo circulũ; tum, amoto calice per Diaconum, ne impediat thurificationẽ crucis, proſequendo illa verba [Dirigatur Domine, &c.] & facta tunc cruci reuerentia, illã thurificat, deinde Reliquias, ſeu imagines,

& altare, vt paulò ante dictum est; & aduertat, vt verba illa [Incensum istud, &c. Dirigatur Domine, &c.] vsque ad verba [Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris, &c.] ita dispenset, vt eodem tempore finiantur verba, & thurificatio. Peragenda autem est huiusmodi thurificatio à quocumque celebrante semper detecto capite. Et in Vesperis quidē semel tantùm altaris, & celebrātis, deinde Episcopi, nisi ipsemet celebret, mox aliorum thurificatio fit; videlicet, inchoata Cantico Magnificat; sed in Missis solemnibus ter modo supradicto thus benedicitur; videlicet, in principio, antequàm dicatur Introitus, & tunc thurificatur altare, celebrans, & Episcopus, quando adest in Missa per alium celebrata cū pluuiali, & mitra, & non alij; secundò ante Euangelium, & tunc thurificatur tantummodò liber Euangeliorum, & Episcopus post Euangelium illicò, si est paratus pluuiali, & mitra, & nulli alij. Præterquàm si adesset Cardinalis Legatus, vel alius Cardinalis, quia tunc post Euangelium non thurificatur Episcopus, sed Legatus, vel Cardinalis, Nam Episcopus præsente Legato vel alio Cardinali non debet assistere missæ paratus cum pluuiali & mitra, tertiò post oblata, & tunc thurificantur oblata, altare, celebrans, Episcopus, mox dignitates, & Canonici, & alij omnes ordine, vt infra dicetur. Imponitur autem, & benedicitur thus ab Episcopo si celebret regulariter apud sedem suam vel apud faldistorium, præter quàm in principio missæ, & ad oblata, quia tunc imponit, & benedicit thus stans apud Altare. Si non celebret,

ſed cum pluuiali, & mitra, vel ſaltem cum cappa aſ-ſiſtat miſſæ ſolemni, ſemper imponit & benedicit thus apud ſedem ſuam. In Veſperis pro defunctis nulla prorſus, nec altaris, nec hominum fit thurificatio, ſed in miſsis defunctorum ſemel tantùm poſt oblata; & tunc oblata, altare celebrans, & Epiſcopus tantùm, ſi ipſe non celebrat, & nulli alij thurificantur; & fit benedictio thuris, prout in alijs Miſsis ad oblata, videlicet dicendo [Per intercesſionem, &c.] Aduertat autem thuriferarius; vt, cum dat thuribulum in manibus, vel Presbyteri aſsiſtentis, vel Diaconi, qui mox illud ad manus Epiſcopi altare thurificaturi porrigunt, catenularum ſummitatem in dextera, thuribulum verò in ſiniſtra dicti miniſtri ponat, vt ipſe deinceps miniſter commodè ad manus Epiſcopi contrario modo porrigat; videlicet, catenulas in ſiniſtra, thuribulum in dextera. Illud obſeruandum eſt, vt Epiſcopus, ſiue Archiepiſcopus, ſiue etiam Legatus, aut alius S. R.E. Cardinalis, ſiue paratus ſacris indumentis, ſiue non, numquàm ſedens, ſed ſtans thurificetur, aliquando tamen cooperto capite, aliquando eo detecto. Nam in principio Miſſæ altari thurificato, Epiſcopus, ſi eſt paratus, ſtans cum mitra thurificatur, poſt verò Euangelium ſine mitra, poſt oblata cum mitra: ſi verò non eſt paratus, poſt oblata tantum ſtans capite detecto. In Veſperis, ſi ipſe Epiſcopus paratus celebrat, thurificato altari, capit mitram, & reuertitur ad ſedem, ibique mitram retinens thurificatur. Si verò intereſt Veſperis non paratus, ſed in cappa, thurificato per celebrantem al

tari,ipſe apud ſedem ſuam ſtans detecto capite thurificatur. Nullatenùs autem permittat, ſiue paratus, ſiue non, ſedentem ſe ab vllo genuflexo thurificari, neque in principio Miſſæ, neque poſt oblata, quæ eſt ſpecialis prærogatiua ſummi Pontificis. Si ſanctiſſimum Sacramentum ſuper altari expoſitum ſit, ſemper ab Epiſcopo, vel alio celebrante genuflexo thurificandum eſt triplici ductu; quod ſi ipſum ſolum Sacramentum ſit thurificandum, vt in principio, & fine proceſsionis feria quinta, & ſexta maioris hebdomadæ, & in feſto eiuſdem ſanctiſſimi corporis Chriſti, nũquàm debet ab Epiſcopo, neque ab alio thus benedici, ſed ſimpliciter poni in thuribulum, & porrigitur ſine oſculatione manus Epiſcopi: ſimiliter & quando per cærimoniarium, vel Acolitum, aut Subdiaconũ in eleuatione thurificatur, quo caſu ab eodẽ Acolito, ſeu à quocumque alio clerico ponitur in thuribulum ſimpliciter abſque benedictione. Sed thurificandum eſt altare, ſuper quod poſitum ſit ſanctiſſimũ Sacramentum apertum, vt in Veſperis feſtiuitatis eiuſdem corporis Chriſti, tunc benedicitur thus, ſed thurificatio Sacramenti fit cũ genuflexione; & quoties ante illud tranſit celebrans, toties genuflectit. Cum in Miſſa poſt thurificationem oblatorum, Epiſcopi, & Canonicorum, ſeu dignitatum ad eius latus aſſiſtentiũ fit generalis omnium thurificatio in choro, omnes, præter Epiſcopum, & dictos eius aſſiſtẽtes, ſtant. Ipſi autem, quibus thus datur, obſeruare ſolẽt, vt alter alterum immediatè ſubſequentem capitis nutu modeſtè inuitet ad thurificationem priùs capiendam, ſiue

sæculares sint: &, si is, qui thurificat, sit æqualis digni tatis, cum eo, qui thurificãdus est, aut etiam maioris, inuicem capite inclinato sibi reuerentias faciunt ante, & post thurificationem: si verò, qui thurifi cat, minor est, ipse quidem versus maiores caput profunde inclinat ante, & post, illi autem parum, vel nihil versus thurificantem correspondent pro qualitate ipsius thurificantis, qui & ipse thurificando alios post Cano nicos parum, vel nihil versus eos caput inclinat pro eorum qualitate. Sed Episcopus, vel Legatus, cũ thu rificatur, nullatenus versus thurificantem caput, nec modicum quidem, inclinet, sed manu dextera super eum signum crucis faciat. Personæ autem, quibus hoc officium thurificandi alios competit, solent esse diuersæ pro diuersitate celebrantium, & solemnitatum, ac personarum, quæ thurificandæ sunt. Nam Episcopus solemniter celebrans Vesperas thurificato per ipsum altari, thurificatur stans apud sedem, à primo Presbytero assistente parato, qui postmodũ dat thuribulum in manibus Subdiaconi, qui in crastinum cantaturus est Epi stolam in Missa, vel alicuius Acoliti, vel aliàs, vt dicitur in cap. de Vesper. &c. qui thurificat reliquos omnes de choro. In Missa verò, cum Episcopus est apud altare, thurificatur semper a Diacono Euangelij parato, cum verò est apud sedem, videlicet, finito Euangelio, thurificatur a prædicto Presbytero assistente pluuiali parato, qui accipit thuribulum de manu Acoliti, qui illud tenebat. Sed si celebret apud faldistorium, puta præsente Legato, vel alio Cardinali, vel Metropolitano, thurifica

tur ab eodem Diacono, qui & alios de choro thurificat: deinde dat thuribulũ in manum alicuius Acoliti, qui primò ipsum Diaconum, à quo recipit thuribulũ, mox alios, si qui in choro supersunt, & reliquũ populum thurificat. Diaconus verò tunc reuertitur ad officium suum. Quòd si adesset Legatus, Rex, aut Princeps magnus, nihilominùs eædem personę ipsos thurificarent, quas diximus Episcopum celebrantem thurificare, & non alia; præsertim quæ in dignitate Episcopali sunt constitutę, quas nullo modo cõuenit alios, quantumlibet maximos Principes, thurificare. Si autem Episcopus non celebret, sed intersit Vesperis, vel Missæ per alium celebratæ, ipse Episcopus semper à primo Presbytero assistente thurificandus est. Canonici verò, & alij de choro in Vesperis ab aliquo Acolito, in Missa à Diacono, qui cantat Euangelium, thurificantur, qui & cæteros omnes thurificat. Antequàm inchoetur Euangelium, videlicet, lecto per Diaconum titulo Euangelij, ipse ter thurificat librum Euangeliorum; primò in medio, tum à parte dextera libri, mox à sinistra. Ordo autem thurificandi, siue in Vesperis, siue in Missa, erit talis. Primò in Vesperis thurificato altari, thurificatur Episcopus celebrans, vel alius quicumque celebrans, cum dicitur [Magnificat. &c.] Idem obseruatur in Missa, tam in principio, quàm post oblata; tum Legatus Cardinalis, si aderit, vel etiam Cardinalis non Legatus; mox Archiepiscopus illius prouinciæ, si aderit, & post eum Episcopus non celebrans, sed præsens in sacrificio; post quem immediatè Pres-

byter

byter aſſiſtens,& duo Diaconi aſſiſtentes,niſi adſint maiores Epiſcopo ; & in caſu, quo non fit Epiſcopo aſſiſtentia,vt quia eſt ſine paramentis ſacris. Si fortè aderunt Nuntius Apoſtolicus cum facultate Legati de latere,intra fines ſuæ legationis, aut Viſitator Apoſtolicus Epiſcopus,thurificantur ante Archiepiſcopum,& Epiſcopum: ſed ſi Nuntius Apoſtolicus nõ habet talem facultatem, vel Viſitator non ſit Epiſcopus,poſt Epiſcopum,& Archiepiſcopum;& hoc intelligatur,quando Nuntius,& Viſitator ſunt in loco eorum iuriſdictionis: ſi aderunt Epiſcopus, vel Archiepiſcopus hoſpites, thurificandi ſunt poſt Epiſcopum proprium. Si fortè aliquis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis eſſet Epiſcopus Suffraganeus præſente ſuo Metropolitano non Cardinali, thurificandus eſt prius ipſe Cardinalis ob reuerentiã officij,& dignitatis Cardinalaris;poſt prędictos thurificantur (ſi aderunt) Prothonotarij de numero participantiũ;deinde Nuntij Apoſtolici Prælati nõ exiſtentes in loco eorum iuriſdictionis,ſed tranſeuntes; tum dignitates, & Canonici ſecundùm eorum ordinem; videlicet,primò dignitates,deinde Canonici Presbyteri, tum Diaconi, mox Subdiaconi, ſi præbendæ ſint diſtinctæ; tum, ſi aderunt, Abbates benedicti;& poſt eos, ſi erunt aliqui, Prothonotarij ſupernumerarij, niſi eſſent conſanguinei alicuius maximi Principis, qui pro iudicio,& prudentia Epiſcopi thurificari poterunt loco conuenienti ante dignitates,& Canonicos;Generales ordinũ, poſt Abbates,& Prothonotarios ſupernumerarios; Vicarius Epi-

ſcopi pro conſuetudine Eccleſiarum: & hæc quoad perſonas Eccleſiaſticas. Quo verò ad laicos, Dominus loci Princeps magnus non recognoſcens ſuperiorem thurificatur immediatè poſt Epiſcopum. Imperator tamen, & Reges indiſtinctè ante Epiſcopum ſunt thurificandi. Proreges verò, & Gubernatores regnorum, ac prouinciarum immediatè poſt Epiſcopum; Magiſtratus ciuitatũ thurificantur poſt dignitates, & Canonicos, niſi ſint de maioribus, & perpetuis, qui thurificantur ante Canonicos, niſi rurſus Canonici ſint parati; quia tunc & ipſi thurificantur poſt Canonicos paratos. Barones, & Domicelli ſine titulo poſt Magiſtratus omnes. Si adeſſet aliqua mulier inſignis, vt Regina, vel magna Principiſſa, vtique & ipſi thus dari conuenit in loco, vbi daretur eius viro, ſi adeſſet. Demùm aduertere debet thurificator, vt numerum thurificationum obſeruet pro qualitate rerum, & perſonarum, quæ thurificantur. Nam ſanctiſſimum Sacramentum, crux altaris, Epiſcopus, vel Archiepiſcopus thurificãtur triplici ductu, dignitates, & Canonici duplici ductu; inferiores vnico ductu: ſi adeſſet Legatus, vel alij Cardinales, ipſi ter, Epiſcopus, & celebrans bis, dignitates, & Canonici ſemel, cæteri ſine mora. Si vero adſit Dominus loci laicus, vel alius Princeps maximus, ter, vt Epiſcopus; celebrans, dignitates, & Canonici bis, cæteri ſemel, niſi rurſus adeſſent Legatus, vel alij Cardinales, quo caſu duplici ductu thurificatur, ſicut Epiſcopus, dignitates verò, & Canonici tunc vnico tantùm ductu thurificantur, vt proximè dictum eſt.

DE

DE ORDINE DANDI PACEM. Cap. XXIIII.

PAcis osculum alio modo, ac per diuersos ministros præberi consueuit, cum Episcopus ipse celebrat solemniter Missam; aliter, cum Missæ per alium Prælatum, vel non Prælatum cantatæ interest; aliter, cum ipso Episcopo absente, vel in Collegiatis Ecclesijs Missa solemnis celebratur; & demùm aliter in Missa plana. Episcopo igitur celebrãte, postquàm cum Presbytero assistente à sinistro, ac Diacono à dextero latere dixerit [Agnus Dei &c.] ipse Presbyter assistens accedit ad eius dexteram, & genuflectit ante sanctissimum Sacramentum, ac surgẽs osculatur altare simul, & eodem tempore cum ipso celebrante; mox appropinquans sinistram genam sinistræ celebrantis, accipit ab eodem celebrante dicente [Pax tecum.] osculum pacis, cui ipse respondet [Et cum spiritu tuo.] factaq. ibi iterum genuflexione, discedit, comitante cærimoniario, osculumque prædictum per chorum ordine distribuit, incipiendo à dignioribus: ordo autem idem erit, prout in proximo præcedenti capitulo de thuris incensi ministratione descriptum fuit, hoc excepto, quod ipse assistens non dat osculũ Diacono Euangelij, & Subdiacono Epistolæ, nec duobus Diaconis assistentibus: isti enim capiunt pacem ab eodem celebrante statim, postquàm illam dedit Presbytero assistenti

genuflectentes priùs,& post ante Sacramentum,nō tamen osculantes altare. Illi verò,hoc est,Diaconus Euangelij,& Subdiaconus Epistolæ capiunt pacem ab eodem Episcopo celebrante,cum ab eo accipiūt communionem. Obseruabit autem ipse Presbyter assistens osculum ferens, vt nulli,quantumuis supremo Principi,etiamsi esset Imperator,vel Rex, vllam reuerentiam faciat,antequàm ei pacem det,sed post datam pacem, cui etiam ipsi,qui acceperunt pacem ab eo,pari reuerentia correspondent,cum sit ex primis dignitatibus, vel Canonicis Ecclesiæ. Legatus tamen,aut Princeps supremus parum correspondēt in reuerētia.Regulare est, vt pax detur primo cuiuscumq; ordinis, videlicet,primo ex Canonicis Pres-

byteris, primo ex Canonicis Diaconis, & primo ex Canonicis Subdiaconis, vbi distinctæ sunt præbēdę; vel, vbi præbendæ nō sunt distinctæ, primo ab vtroque latere stanti, qui successiuè pacē dat alteri subsequenti, & ille dat alteri: &, si aderunt laici, vt Magistratus, & Barones, ac nobiles, detur pax cum instrumento, quod instrumentum osculetur prius Presbyter assistens. Postquàm vero prædictus assistens pacem dignitatibus, & Canonicis, ac Magistratui dederit, dabit eam alicui Acolito, vel cærimoniario, qui cæteris de choro distribuit. Nulli autem Ecclesiastico osculum huiusmodi dandum est, nisi stanti, quando Episcopus ipse non celebrat, sed Missæ per alium celebratæ præsens fuerit: idē Presbyter assistens accipiet pacem à celebrante, acceptamque Episcopo defert, qui eam duobus Diaconis assistentibus dat. Aduertendum est tamen, si is, qui celebrat, sit Prælatus, ita vt habeat cappellanum assistentem cum pluuiali in Missa, tunc ipse cappellanus assistens, postquàm Episcopus pacem dederit duobus Diaconis assistentibus, accedit in choro ad locum dicti Presbyteri assistentis, qui dedit pacem Episcopo, & ab eo accipit pacem, quam ad alios de choro ordine superiùs dicto deferet. Quòd si is, qui celebrat, non sit Prælatus, nec habeat cappellanum assistentem cum pluuiali, eodem modo Presbyter Episcopi assistens accipit pacem à celebrante, eamque ad Episcopum defert, qui dat illam Diaconis assistentibus, vt supra, mox stans in loco suo inter Canonicos illam dabit Subdiacono,

qui

qui cantauit Epiſtolam in Miſſa, qui ad alios deſert, niſi adeſſet maior Epiſcopo: quia tali caſu ſemperillis dabitur pax ab eodem Presbytero aſſiſtente, qui pacem dat Epiſcopo, vt in capitulo de thurificatione dictum eſt. Abſente Epiſcopo, vt in Eccleſijs Collegiatis, ſeruabitur ordo, vt in rubricis Miſſalis; videlicet, vt Subdiaconus accepta pace à Diacono illam per chorum diſtribuat: ſed quicũque ſit, qui pacis oſculum defert, ſiue Presbyter aſſiſtẽs, ſiue cappellanus, ſiue Subdiaconus, eadem obſeruabit, quæ de Presbytero aſſiſtente ſupradicta ſunt, quoad reuerentias, & formam dandi oſculum. In Miſſis planis, quæ coram Epiſcopo dicuntur, adhiberi ſolet inſtrumentum pacis, vt in capitulo de Miſſis lectis dicitur.

DE FORMA DANDI BEnedictionem ſolemnem ab Epiſcopo, & publicandi indulgentiam, vbi, quoties, & quando. Cap. XXV.

DVAE ſunt formæ, quibus Eccleſia Romana vtitur in benedictionibus, quæ ab Epiſcopo dantur in Miſſis; vna eſt, quã-do infra Miſſam ſermo habetur, hoc eſt, ſtatim facta confeſſione per Diaconum, & publicata indulgentia per ſermocinantem, cuius forma eſt ~~in Pontificali~~ deſcripta in ~~titulo~~, ~~de Miſſa Pontificali~~; & tunc, cum Epiſcopus benedictionem

fine huius voluminis

pro-

profert, dicendo [Et benedictio Dei omnipotentis &c.] eodem contextu, capit baculum pastoralem manu sinistra sibi à ministro de eo seruiente porrectum, dextera autem benedictionem dat, primò signans versus latus suum sinistrum, videlicet in verbo [Patris] deinde cum dicit [& Filij] directè ante faciem suam, & demùm dum dicit [& Spiritus sancti] signat versus latus suum dexterum: cum autem dicit [Super vos &c.] manus iunctas ante pectus applicat: & cum datur huiusmòdi benedictio, si sit Archiepiscopus, vel aliàs vtens cruce, quæ ante ipsum tunc ponitur, erit sine mitra; si verò non vtitur cruce, cum mitra.

Altera forma benedictionis est, quæ datur in fine Missæ, idest, dicto [Placeat tibi sancta Trinitas &c.] Tunc enim Episcopus, qui non vtitur cruce, accepta mitra, stans in medio altaris pollice dexteræ manus firmat sibi signum crucis in pectore cantás [Sit nomen Domini benedictum.] interim sinistram super altari retinens, & dum à choro respondetur [Ex hoc nunc, &c.] etiam ipsam manum dexteram super altari tenet; deinde dicens [Adiutorium nostrū &c.] eadem dextera manu signat se signo crucis à fronte ad pectus, & à sinistro humero in dexterum, tangens se in vnoquoque verbo; videlicet, dum dicit [Adiutorium] in fronte [Nostrum] infra pectus [In nomine] in sinistro humero [Domini] in dextero; & iterum ipsam manum dexteram super altari reponit, donec à choro respondeatur [Qui fecit cælum, &c.] Deinde dicens [Benedicat vos omnipotens Deus] eleuat ad cælum simul oculos, & manus, quas ante faciem iungit; & accipiens manu sinistra baculum, dum dicit [Pater] vertit se ad latus Epistolæ, & ibi signat populum; & dicens [& filius] vertit se directè ad populum in medio Ecclesię stantem signans iterum; dicens verò [& Spiritus sanctus] vertit se totum ad latus Euangelij, & ibi tertiò signat populum perficiendo circulum. Vbi verò altare est sub tribuna, & populus non ante ipsius altaris faciem, sed post stat, Episcopus non vertit se, sed stans ante medium signat primo à latere Euangelij, deinde in medio, demùm à latere Epistolæ. Si verò erit Archiepiscopus, aut alius crucem ante se habēs,

eodem

eodem modo faciet benedictionem, sed sine mitra. Simili modo, & forma in fine Vesperarum, ac Matutinarum, seu Laudum Episcopus benedicit, cum ipse solemniter officium facit. Hanc eandem benedictionis formulam seruabit Episcopus, quando danda erit in fine alicuius processionis, quæ etiam in vsu est in primo ingressu Episcopi, vel Archiepiscopi ad ciuitates, & oppida suæ diœcesis, vel prouinciæ, postquàm ad earum Ecclesias peruenit, vt supra in secundo cap. huius operis diximus. Reliquum est, vt de publicatione indulgentiæ pauca subijciamus. Consueuit enim, cum datur benedictio solemnis, per Episcopum plerumque (non tamen in Vesperis) concedi etiam indulgentias, pro eorum facultate; videlicet, si est Episcopus, vel Archiepiscopus, dierum quadraginta de iure communi, si verò Episcopus esset sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, centum: quæ quidem indulgentia, cum datur benedictio infra Missam, post sermonem, & confessionem ab ipso sermocinante publicatur statim finita confessione, antequàm detur benedictio; quo casu non publicatur ampliùs post benedictionem in fine Missæ. Cum verò non habetur sermo in fine Missæ Pontificalis, statim post solemnem benedictionem publicatur per Presbyterum Assistentem, si Episcopus celebret, vel eo non celebrante, per ipsummet Prælatum, vel Canonicum celebrantem, præsente Episcopo, cuius publicationis formula hæc est.

[Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus,

Q Domi-

Dominus N. Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia Epiſcopus N. dat, & concedit omnibus hic præſentibus quadraginta dies de vera indulgentia in forma Eccleſiæ conſueta. Rogate Deum pro felici ſtatu Sanctiſſimi D. N. Domini N. Papæ N. Dominationis ſuæ Reuerendiſſimæ, & ſanctæ matris Eccleſiæ.] Si verò Epiſcopus eſſet Cardinalis, additur nomen proprium ipſius, videlicet.

[Reuerendiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus tituli Sancti N. ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Preſbyter Cardinalis N. & Epiſcopus N. dat, & concedit &c. vt ſupra centum dies, &c.].

Ad quem autem ſpectet has benedictiones, & indulgentias dare, & concedere, cum adeſt ſimul cum Epiſcopo Legatus de latere, aut etiam Cardinalis non Legatus, aut Metropolitanus, aut Nuntius Apoſtolicus, vel alij Prælati officio, & auctoritate præſtantes ſupra cap. iiij. expoſitum fuit.

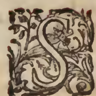
DE SVPPLENDIS VICIBVS Canonicorum, aliorumque miniſtrorum deficientium. Cap. XXVI.

PLERVMQVE euenit, vt ex his, qui in aliquo peculiari miniſterio, dum officia diuina peraguntur, ſeruire ſolent, ſiue illi dignitates, ſiue Canonici, ſeu etiam inferioris ordinis ſint legitimo impedimento detenti; vt quia abſentes, vel infirmi, vel ſenio lan-

guentes, seu aliter occupati, munus eis competens obire nequeant. Quo casu, ne debitum ministerium deseratur, dum alter alterius onus, aut curam subire negligit, vel recusat, deficientium vices ab alijs suppleri debent; & nihilominus, si qui sine iusta causa deficiunt, arbitrio Episcopi, vel iuxta consuetudinem Ecclesiæ in diuisione distributionum mulctandi erunt: & quidem regulariter maiores minorum vices non supplent, nisi ex necessitate; sed contra inferiores superiorum vices subeunt, præterquàm in iis, quæ sunt ordini peculiaria; vt si in aliqua Ecclesia gradus, & ordines distincti sint; nempè dignitates, Canonici Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi; tum beneficiati, & clerici, deficiente prima dignitate, seu primo Presbytero Canonico, in officio Presbyteri assistentis, supplebit alter ei proximus, siue dignitas, siue Presbyter Canonicus; quo etiam deficiente, subintrant alij Presbyteri proximiores: sic etiam ex duobus Canonicis Diaconis assistentibus si alter, vel ambo deficiant, alij subsequentes Diaconi, & Subdiaconi supplebunt: quòd si vnus tantùm Diaconus, vèl Subdiaconus adesset, tunc ex necessitate vltimus Presbyter, licet maior, supplet loco Diaconi, vel Subdiaconi deficientis: & si Canonici essent sacris vestibus parati, vt quia Episcopus celebraret, ipse vltimus Presbyter induere deberet dalmaticam more Diaconi, cuius loco seruit: sed eo casu Diaconus, qui aderit, sedebit à dexteris Episcopi, cui imponet, & deponet mitram; nempè cum proprium suum ministerium

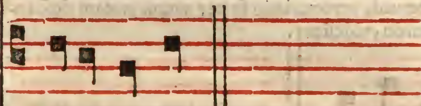
exerceat, Presbyter autem Canonicus a ſiniſtris loco ſecundi Diaconi aſsiſtentis adiuuabit. Quòd ſi omnes prorſus Diaconi, & Subdiaconi deficerent, duo vltimi Presbyteri eorum locum ſupplerent. Diaconi autem nullatenùs loco dignitatum Preſbyteralium, aut Presbyterorum Canonicorum ſupplent. Si nullus Presbyter Canonicus adeſſet, præter dignitates, tunc aliquis ex ipſis dignitatibus ſuppleret locum Diaconi deficientis: ſed tali caſu ipſe dignitatem obtinens maneret ad dexteram Epiſcopi, Diaconus verò ad ſiniſtram; ſed ipſe Diaconus à ſiniſtris manens ſeruiret in miniſterio imponendi, & deponendi mitram Epiſcopo. Hæc autem, quæ diximus, procedunt, vbi ordines, & præbendæ ſunt diſtinctæ; vbi verò ordines non ſunt diſtincti, duo Canonici immediatè ſedentes poſt Canonicum, qui ſeruit in officio Presbyteri aſſiſtentis, erunt apud Epiſcopum loco Diaconorum aſsiſtentium. Eadem ratione, & regula etiam alij inferiores de Capitulo, vt beneficiati, & clerici, alterius ſibi immediatè precedentis vices, cum opus erit, ſupplebunt.

DE ORATIONIBVS, SEV collectis, & diuerſis earum tonis. Cap. XXVII.

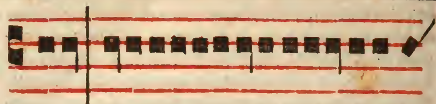
CIENDVM eſt, duos eſſe orationum tonos, alterum ſolemnem, alterum ſimplicem; ſeu alterum feſtiuum, alterum ferialem: & tono quidem ſo-

lemni vtimur in festis duplicibus, & semiduplicibus in Matutinis, Missis, & Vesperis; altero verò simplici in ferialibus, & festis simplicibus, ac pro defunctis, & in alijs, quæ occurrunt extra Matutinum, Missas, & Vesperas, etiamsi in diebus solemnibus recitentur, vt in cæteris horis Canonicis, in benedictionibus candelarum, palmarum, & similibus. Differentia autem inter solemnem, & simplicem tonum est iuxta antiquum ritum, & obseruantiam cappellæ Papalis; quia solemnis duas tantùm habet variationes, & regulariter prima variatio fit per duas notas descendendo, & redeundo ad eundem tonum, videlicet.

& in prima clausula orationis, quæ habet verbum videlicet in fine dictæ clausulæ, quæ gemino puncto à sequenti clausula solet designari secundùm rectam orthographiam; quemadmodum apparet ex propositæ orationis modulatione.

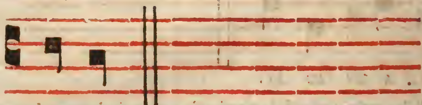

cu la e ti am in sexu fragi li victo ri am

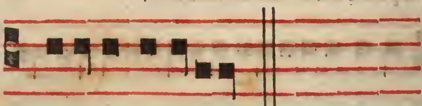
marty ri j contu listi.

Secunda verò variatio fit per vnam notam descendendo, videlicet.

Fa mi.

in fine secundæ clausulæ sequentis, quæ pariter, vel gemino puncto, vel puncto, & commate constat.

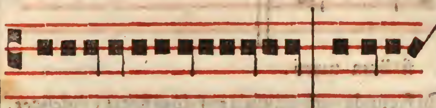

Con ce de pro pi ti us:

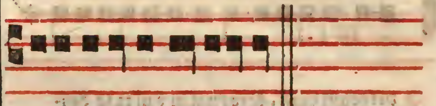
ac deinceps ſequente clauſula finali, vniformi tono ſine declinatione vocis completur, videlicet.

Vt qui be a tæ Catharinæ virginis, & mar-

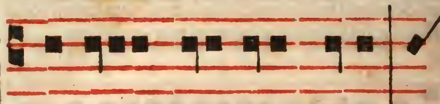

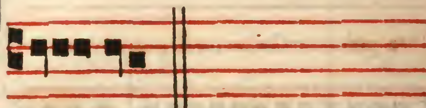
ty ris tu æ nata li ti a co li mus, per e ius

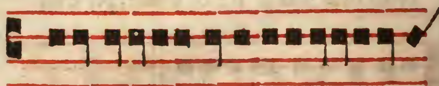
ad te exem pla gradi amur.

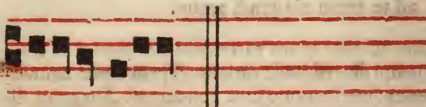
Concluſiones etiam earundem orationum in tono ſolemni diuerſimodè variantur, prout ipſæ concluſiones diuerſo modo ſunt conceptæ. Aut enim dicitur[Per Dominum noſtrum &c.] aut[Qui viuis, & regnas &c.] Primo caſu fit variatio per vnicam notam in fine primæ clauſulæ ſine verbo, videlicet.

In ſecunda verò clauſula per duas notas, videlicet.

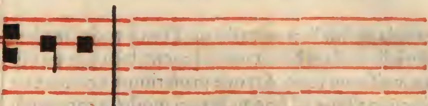

In tertia verò, & vltima nulla fit variatio, prout de oratione dictum eſt, nimirum.

Per om ni a sæ cu la sæ cu-

lo rum.

Secundo casu, cum dicitur [Qui viuis & regnas, &c.] in qua sunt duæ tantùm clausulæ, prima variatur per duas notas, videlicet.

Qui vi uis, & re gnas cum De o

Pa tre in v ni ta te Spi ri-

tus ſan cti Deus.

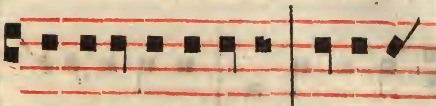
ſecunda,& finalis non variatur. Tonus verò ſimplex, & ferialis nullam habet variationem,ſed cum eo vtimur,vniformi tono,& voce proferimus orationes a principio vſque ad finem, & pari modo in earum cõcluſionibus , vt patet in hoc modulationis exemplo,

De us qui in ter A po ſto li-

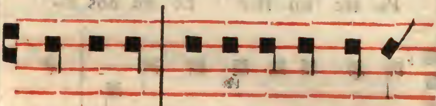
cos Sa cer do tes fa mu lum

tu um Pon ti fi ca li fe ci sti

di gni ta te vi ge re pręsta,

quæ sumus, vt e o rum quo-

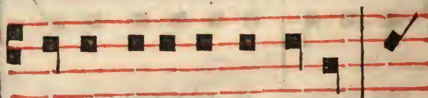
que per pe tu o ag gre gen tur

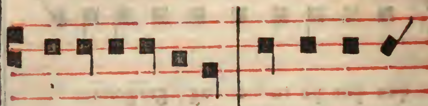

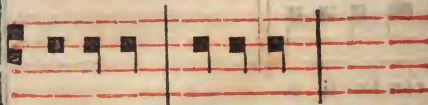
con sor ti o.

Excipiuntur etiam ab hac regula orationes, & versiculi, qui cantantur pro defunctis extra Missas, vt in vesperis, & Matutinis, & alijs officijs, in quibus in fine orationum, & versiculorum deprimitur vox per tertiam, hoc est, à Fa, ad Re in vltimis syllabis, vt pariter ex proximo alio exemplo constat.

Regulare autem eſt,vt in vtroque tono, voce graui, & competenti interpoſita aliqua mora in fine cuiuslibet clauſulæ, & prẹſertim in clauſula finali, ac cum decoro, & grauitate recitentur orationes. De tonis verò Euangeliorum, Epiſtolarum,Capitulorum,Antiphonarum,& aliorum multorum, quæ freque͞ter in Eccleſijs recitantur, nulla in hoc libro fit mentio, cu͞ libri impreſsi reperiantur,qui de his abunde dixeru͞t, vt in Pontificali,Sacerdotali, Directorijs chori, & ſimilibus, ex quibus ſinguli inſtrui poſſunt. Nam hic ea tantùm appoſuimus, quæ ad perſonam celebrantis in proferendis orationibus ſpectant ob varium vſum eas recitandi.

DE ORGANO, ORGANISTA, ET muſicis ſeu cantoribus, & norma per eos ſeruanda in diuinis. Cap. XXVIII.

N omnibus Dominicis, & omnibus feſtis per annum occurre͞tibus, in quibus populi à ſeruilibus operibus abſtinere ſolent, decet in Eccleſia organum, & muſicorum cantus adhiberi; inter eas non connumerantur Dominicæ Aduentus, & Quadrageſimę, excepta Dominica tertia Aduentus, quę dicitur: Gaudete,& quarta Quadrageſimæ, quæ dicitur Lætare. item exceptis feſtis, & ferijs infra Aduentum, aut Quadrageſimam occurrentibus, quæ cum ſolemnitate ab Eccleſia celebrantur: vt in die Annuntiationis, Feria quinta in cæna Domini, Sab-

bato sancto, & similibus, & quandocumque occurreret celebrare solemniter, & cum lætitia pro aliqua re graui. Quotiescumque Episcopus solemniter celebraturus Ecclesiam ingreditur, aut, re diuina peracta, discedit, conuenit pulsari organum. Idem in ingressu Legati Apostolici, Cardinalis, Archiepiscopi, aut alterius Episcopi, quem Episcopus diœcesanus honorare voluerit, donec prędicti orauerint, & res diuina sit inchoanda. In Matutinis, quæ solemniter celebrantur in festis maioribus, possunt pulsari organa ab Hymno [Te Deum laudamus, &c.] prout in Vesperis; & in Matutinis noctis Natiuitatis Domini, etiam à principio ipsarum. Regulare est, siue in Vesperis, siue in Matutinis, siue in Missa, vt primus versus Canticorum, & Hymnorum, & pariter versus Hymnorum, in quibus genuflectendum est, qualis est Versiculus [Te ergo quæsumus, &c.] & Versiculus [Tantum ergo Sacramentum, &c.] quando ipsum Sacramentum est super altari, & similes, cantentur a choro in tono intelligibili, non autem ab organo; sic etiam Versiculus [Gloria Patri, &c.] etiam si Versiculus immediatè præcedens fuerit à choro pariter decantatus; idem seruatur in vltimis versibus Hymnorum. In alijs autem horis Canonicis, quæ in choro recitantur, non est consuetum interponere organum. Sed si in aliquibus locis consuetum esset organa pulsari inter horas Canonicas, aut aliquas earum, vt est hora Tertia; præsertim quando cãtatur, dũ Episcopus solẽniter celebraturus capit sacra paramẽta, poterit talis cõsuetudo seruari; sed ad-

uertendum erit, vt, quandocumque per organũ figuratur aliquid cantari, ſeu reſponderi alternatim verſiculis Hymnorum, aut Canticorũ, ab aliquo de choro intelligibili voce pronuntietur id, quod ab organo reſpondendum eſt. Et laudabile eſſet, vt aliquis cantor coniunctim cum organo voce clara idem cantaret. In Veſperis ſolemnibus organum pulſari ſolet in fine cuiuslibet Pſalmi, & alternatim in verſiculis Hymni, & Cantici [Magnificat &c.] ſeruatis tamen regulis ſupradictis. In Miſſa ſolemni pulſatur alternatim, cum dicitur [Kyrie eleiſon.] & [Gloria in excelſis, &c.] in principio Miſſę; item finita Epiſtola; item ad offertorium; item ad [Sanctus, &c.] alternatim; item dum eleuatur ſanctiſsimum Sacramentum grauiori, & dulciori ſono; item ad [Agnus Dei, &c.] alternatim; & in verſiculo ante orationem poſt Cõmunionem; ac in fine Miſſæ. Sed cum dicitur Symbolũ in Miſſa, non eſt intermiſcendum organũ, ſed ea per chorum cantu intelligibili proferatur. Cauendũ autem, nè ſonus organi ſit laſciuus, aut impurus, & nè cum eo proferantur cantus, qui ad officiũ, quod agitur, non ſpectent, nedùm profani, aut ludicri, nec alia inſtrumenta muſicalia præter ipſum organum addãtur. Idem quoque cantores, & muſici obſeruent, nè vocum harmonia, quæ ad pietatem augendam ordinata eſt, aliquid leuitatis, aut laſciuiæ præ ſe ferat: ac potius audientium animos à rei diuinę cõtemplatione auocẽt, ſed eorũ ſit deuota, diſtincta, & intelligibilis. In Miſſis, & officijs defũctorũ, nec organo, nec muſica, quã figuratã vocãt, vtimur, ſed cantu firmo, quẽ

etiam

etiam in tempore Aduentus, & Quadragesimæ in feria-libus diebus adhiberi conuenit.

DE MISSA QVAE SINE CANTV ab Episcopo celebratur. Cap. XXIX.

CVM Episcopus celebrabit Missam, conuenit, vt paramenta Missæ non de Sacristia, sed ex ipso altari, vbi celebrabit, ordine disposita accipiat, postquam aliquo eius scutifero ministrante lauerit manus; Calicem, Missale, & alia necessaria prius per aliquem eius Cappellanum, partim super ipso altari, partim super aliqua mensula præparabuntur: Ideò valdè coueniens esset, vt duos Cappellanos ad minus, cottis mūdis indutos apud se ministrantes haberet, qui ea omnia disponere sciant, & possint. Paramentis in Missa vtetur coloris congruentis tēpori, & festis, ijs tantum, quæ in rubricis Missalis, pro Prælatis expressa sunt, & non alijs indumentis Pontificalibus, præter crucem pectoralem, & annulum. Altare quoque in quo celebrat, sit mundis tobaleis, & pallio condecenti ornatum, pro qualitate temporū, & festorum. Nam in festis solemnibus decet in eo apponi quatuor candelabra cum candelis accensis, & in eorum medio erit crux argentea, vel ex alia materia: in alijs festis non ita solemnioribus, & ferijs sufficiunt duo candelabra. Præfati duo Cappellani seruient ei in Missa, in respondendo, in transferendo librū ab vno latere altaris ad aliud, cooperiēdo, & discooperiendo calicē, cū opus est, in porrigēdo mātili,

cum lauat manus, in ministrando ampullas, & in cæteris omnibus faciendis, vsque ad finem Missæ necessarijs. Si erunt tres cappellani, poterunt duo ex his, dum eleuatur sanctissimum Sacramentum, post Episcopum celebrantem genuflexi à lateribus sustinere duo funalia accensa, tertius verò Episcopo assistere; & cum opus est, tintinnabulum tangere; videlicet, ter dum eleuatur hostia, & toties dum eleuatur sanguis, & non vltra.

Si verò non adsint tres cappellani, poterunt ad funalia supplere duo scutiferi, aut alij familiares arbitrio Episcopi, honestè vestiti; sed & si copia non esset eorum, qui sustinerent funalia, poterunt eadem

funalia, seu cerei maiores positi super duobus candelabris magnis accendi, dum eleuatur corpus, & sanguis Domini, & post eleuationem extingui. Si fortè interſit aliquis Prelatus, Cardinalis, aut Princeps huiusmodi Missę, primus ex dictis cappellanis, postquã Episcopus celebrans dixerit [Agnus Dei.] accepto instrumento pacis cum velo appenso, genuflexus à dextero latere Episcopi illud ipsi Episcopo offert osculandum, cui Episcopus dicit [Pax tecum.] & ille respondet [Et cum spiritu tuo.] deinde idem instrumentum cum pace portat osculandum Prælato vni, vel pluribus, aut Principibus præsentibus, dicens vnicuique [Pax tecum.] qui respondent [Et cum spiritu tuo.] Sed aduertat, vt nullatenus genuflectat, nec se inclinet, nec vllum reuerentiæ signum faciat alicui ex dictis Prælatis, aut Principibus, antequàm dictam imaginem eis porrexerit osculandam, sed tantùm post illam osculatam: quia ante non habetur consideratio ipsius ministri deferentis, sed pacis, quæ à sacrificio altaris ad illum defertur; post verò pacem datam, conuenit ministrum pro qualitate Prælati, aut Principis reuerentiam facere genuflexum, vel inclinatum. Liber Euangelij, celebrante Episcopo, nulli, etiam magno Principi, aut Prælato Missæ præsenti datur osculandus post lectũ Euãgelium, sed si adesset aliquis maximus Princeps, vel sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, cui liber Euangelij osculandus porrigendus esset, non vtique liber Euangelij, quo vtitur Episcopus, sed alius codex porrigatur. Episcopus manus bis lauat in hu-

iusmodi

iuſmodi Miſſa; videlicet, poſt offertorium, & poſt Communionem; & ſemper in lotione ſcutifer aliquis miniſtrat aquam, & peluim, cappellani verò mantile. In fine Miſſæ Epiſcopus celebrans dabit benedictionem more Epiſcopali dicens [Sit nomen Domini &c.] ſed non vtitur in ea baculo, nec mitra, nec cruce, ſi ſit Archiepiſcopus. Cætera omnia Epiſcopus celebrans ſeruat, prout alij Sacerdotes iuxta rubricas Miſſalis.

DE MISSA, QVAE SINE CANTV coram Epiſcopo celebratur in locis ſuæ iuriſdictionis. Cap. XXXI.

EPiſcopus præſens Miſſæ per alium celebratæ genuflectit ſuper genuflexorio ſibi parato ante medium altaris, vel è regione in cornu Epiſtolæ, niſi aliud ſitus loci ſuadeat; & ſic genuflexus audit totam Miſſam, nec ſurgit, niſi cum dicitur Euangelium; quo finito, iterum genuflectit, & defertur ei liber Euangeliorum deoſculandus per cappellanum cotta indutum, qui Miſſæ aſsiſtit; & pariter poſt [Agnus Dei] ab eodem offertur ei pacis inſtrumentum, quod Epiſcopus oſculatur: ſemper tamen cappellanus, ſiue Euangelium, ſiue pacem deferens obſeruet, ne vllam priùs reuerentiam faciat verſus Epiſcopum, aut alios, quàm librum, aut inſtrumentum pacis oſculandum præbuerit.

Et, si fortè simul cum Episcopo essent alij Prælati exteri, seu etiam ipso maiores, vt Archiepiscopus, aut Cardinales, vel alij, de quibus in cap. de thurificatione dictum fuit, liber Euangelij dabitur osculandus semper maiori, seu digniori omnium; vel, si essent plures æquales, nulli. Pax verò primo digniori, deinde alijs iuxta ordinem, & regulam in dicto capitulo traditam. Ad offertorium Episcopus non benedicet aquam, nec in fine dabit benedictionem, sed celebrans, antequàm in fine Missæ benedicat, faciet Episcopo profundam reuerentiam. Et hæc intelligantur existente Episcopo in sua diœcesi, vel Archiepiscopo, aut Legato in sua prouincia, aliàs seruabitur ordo rubricarum Missalis.

DE CAERIMONIIS OBSERVANDIS in Synodo prouinciali, vel diœceſana. Cap. XXXIII.

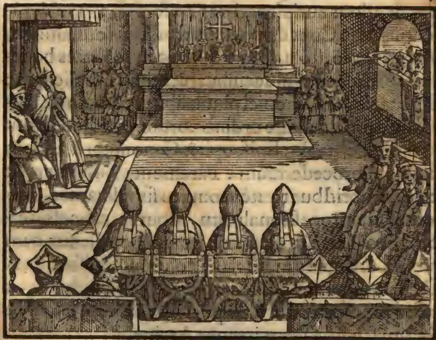
IN Synodo prouinciali, quæ à Patriarcha, Primate, vel Metropolitano, ac etiã in Synodo diœceſana, quæ à proprio cuiuſque diœceſis Epiſcopo congregatur, nonnulli ritus, & cærimoniæ ſunt obſeruandæ vltra eas, quæ in Pontificali libro ſub rubrica de ordine ad Concilium prouinciale, ſeu Synodum celebrãdam explicantur, quas iuxta ſanctorum Patrum traditiones, diuerſorumque Conciliorum decreta obſeruari maximè decet. Omiſsis igitur his, quæ potiùs ad legem iuriſdictionis, vel diœceſanam pertinent, quoad cærimonias, videlicet, quando, & quoties, tam prouinciales, quàm diœceſanæ Synodi indici debeant; quæ perſonæ conuocandæ ſint; quo anni tempore; qui in eis conſultiuum, vel deciſiuum votum habeant; quæ in his tractanda ſint; & his ſimilibus; quæ cum ex alijs, tum ex ſacro Tridentino Concilio, diuerſiſque ſacrorum Canonum interpretibus intelligi poſſunt. Primò erit aduertendum, præſertim in Concilio prouinciali habendo, vt dies inchoationis huiuſmodi Concilij per publica documenta omnibus, qui de iure, vel conſuetudine intereſſe debent, denuntietur; & vt pleniùs diuulgetur, in die Epiphaniæ, dum frequenti populo intra Miſſarum ſolemnia feſtiuitates eius anni ſolemniores

denun-

denuntiantur, poterit loco ſuo inter ipſos dies feſtos pronuntiari, ac promulgari, tam in Eccleſia Metropolitana, quàm in quibuſcumque alijs Cathedralibus ei ſubiectis, & per duos, aut ſaltem vnum menſem ante dictam diem ſchedula manu Notarij, ſeu Cancellarij ſubſcripta Eccleſiæ Cathedralis valuis affigi ſub huiuſmodi, aut ſimili tenore.

[Concilium prouinciale, ſeu Synodus diœceſana N. per Reuerendiſſimum Dominum N. Archiepiſcopum, vel Epiſcopum N. indictum, vel indicta hoc anno &c. Menſe &c. Die &c. Deo adiuuante, in Metropolitana, ſeu Cathedrali Eccleſia inchoabitur.] Rurſus tribus proximis diebus Dominicis ante dictam diem conueniens erit, ſi tam in ipſa Eccleſia Metropolitana per Concionatorem, quàm in ſingulis parochialibus per Parochos iterum, atque iterum denuntietur, populique fideles ad deuotionē, orationes, ieiunia, Sacramentum pænitentiæ, ſanctiſsimæ Euchariſtiæ ſumptionem, aliaque pia opera hortentur; vt actio huiuſmodi, Deo opitulante, dignū ſortiatur exordium, felicemq. & fructuoſum progreſſum, & exitum habeat. Illis verò, qui in ipſo Concilio interfuturi ſunt, vt ea ſtudeant ſedulo obſeruare, quæ perſanctè dictum Concilium Tridentinū ſeſſione ſecunda ſalubri decreto ſtatuit de modo viuendi, & alijs in Concilio ſeruandis. Cum autem prædicta Concilij dies appropinquauerit, ornabitur Eccleſia, vbi Synodus habenda eſt, feſtiuo, & ſolemni ritu, prout in capitulo de ornatu Eccleſiæ plenè dictum eſt. Sedilia in ea diſponentur in pro-

uincialibus quidem capacia pro numero Epiſcoporum, Abbatum, aliorumque Eccleſiaſtica dignitate fulgentium; item pro Canonicis, ac etiam pro laicis, ſi qui interfuturi ſunt. Sedes Metropolitani collocabitur apud altare, vt in Pontificali habetur, & ante faciem ipſius ſedilia Epiſcoporum, in girum; deinde cõduplicatis ſedilibus poſt Epiſcopos cæteri proximiores, vel remotiores pro graduum diuerſitate, vt mox dicetur.

In diœceſanis verò, quia non interueniunt Epiſcopi, diſponentur dignitates, & Canonici Eccleſiæ Cathedralis parati hinc, inde à lateribus Epiſcopi, vel ante Epiſcopũ ſemicirculũ facientes. Pridie eius

diei,quo Synodus inchoanda erit,debent campanæ Ecclesiæ Cathedralis, aliarumq. Ecclesiarum in eadem ciuitate sitarum solemni ritu pulsari à primis Vesperis per totam diem, & ipsa die sequenti,quousque Archiepiscopus, vel Episcopus ingressus fuerit Ecclesiam. Ipsa die inchoationis Concilij summo mane congregatis Episcopis,& alijs, qui Concilio interesse debent, in domo ipsius Archiepiscopi, vel alio conuenienti loco, Episcopi capient sacros paratus,hoc est,supra Rocchettum amictus,pluuialia, & mitras auriphrygiatas vniformes; Archiepiscopus verò Concilij præsidens indutus erit amictu, alba,cingulo,stola,& mitra pretiosa; Abbates benedicti pariter cum pluuialibus, & mitris simplicibus; dignitates, & Cauonici pluuialibus, planetis,& dalmaticis pro qualitate ordinis eorum, vt dictum fuit in titulo de habitu Episcopi,& Canonicorũ ad rem diuinam procedentium. Paramenta omnia erunt coloris rubri.Ibunt autem omnes supplicantes, psallentesque processionali ritu, prout in processionibus, quæ Litaniæ dicuntur, vt suo loco dicitur,campanis, & organo in Ecclesia continuò pulsantibus. Quibus omnibus Ecclesiam ingressis, & ostensis, si ostendendæ erunt, Reliquijs, cantabitur Missa de Spiritu sancto solemniter per Archiepiscopum cum cærimonijs in capitulo de Missa solemni explicatis; vel, eo impedito, ab antiquiore eiusdem prouinciæ Episcopo. Qua finita, non tamen data benedictione, Archiepiscopus genuflexus ante altare super genuflexorio ibi parato omnibus alijs etiam genufle-

ſtentibus incipiet Antiphonam[Exaudi Domine &c.] deinde ſucceſſiuè fit, prout in Pontificali. In ſeſsione verò, & ordine proferendi vota obſeruandum eſt, vt Epiſcopi præcedant, iuxta ordinem eorum promotionis, nullo habito reſpectu ad dignitatem, vel præeminentiam Eccleſiarum; dignitates, & Canonici Cathedralis Eccleſiæ, cum capitulariter procedunt, aut ſunt, præferuntur cæteris omnibus; aliàs Abbates titulares, & habentes vſum mitræ præcedunt, & poſt eos Commendatarij, deinde dignitates, mox procuratores Capitulorum, Eccleſiarum Cathedralium, deinde cæteri pro cuiuſque dignitate, & gradu, vt ex capitulo de ordine thurificandi colligere licet. Eadem omnia ferè obſeruantur, quoties in Concilio habetur ſeſſio, non tamen neceſſaria eſt ſolemnis ſupplicatio, niſi prima vice, & ſi vltra tres ſeſſiones fiant, repetentur eadem Euangelia, quæ in Pontificali poſita ſunt. Durante autem Concilio, decens eſt, vt ſingulis quintis ferijs in Eccleſia Cathedrali cantetur Miſſa ſolemnis de Spiritu ſancto, vt in Tridentino Concilio eadem ſeſsione ſecunda ſancitum fuit. Officiales quoque, & miniſtri neceſſarij deputandi ſunt in huiuſmodi Concilijs, vt Notarii, Oſtiarij, Magiſtri cærimoniarum, & alij, vt habetur in Concilio Toletano. In fine Concilij prouincialis poſt eius approbationem, dicto per Diaconum [~~Eamus~~ in pace.] & factis acclamationibus, omnes Epiſcopi ſurgentes accedunt ad oſculum pacis à Metropolitano ac- recedam

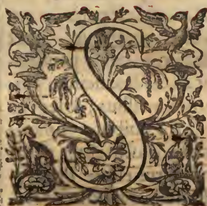
cipiendũ, quod deinceps inter se dant, & accipiunt, vt caritatem, coniunctionemq. animorum ostendant. Quod in Concilio Toletano quarto statutum legitur. In Synodis diœcesanis magis deceret, vt omitterentur acclamationes, & pacis oscula.

LIBRI PRIMI FINIS.

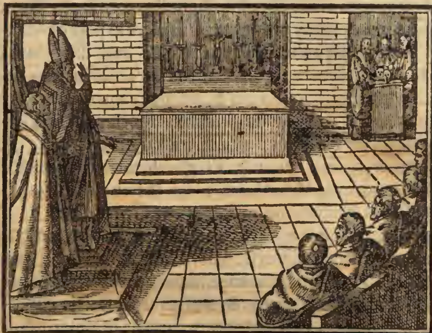
CAERIMONIALIS EPISCOPORVM LIBER SECVNDVS.

DE VESPERIS SOLEMNIBVS EPIſcopo in craſtinum celebraturo. CAP. I.

ACRAE ſolemnitates regulariter à primis Veſperis initium ſumunt. Explicatis igitur ſuperiori libro his, quæ ad diuina officia in Eccleſia præparanda pertinent, conſequens eſt, vt de ipſis Veſperis videamus. Si ergo Epiſcopus erit ſolemniter Miſſam ſequenti die celebraturus, Veſperæ ſolemnius peraguntur, quàm ſi non eſſet celebraturus. Quod præcipue his vigilijs obſeruari ſolet; videlicet, Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, Epiphaniæ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, ſanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, omnium Sanctorum, Dedicationis Eccleſiæ, & Sancti patroni. Secundæ Veſperæ poterunt etiam per Epiſcopum eadem ſolemnitate celebrari

lebrari, ſaltem in Dominica Reſurrectionis, & in die Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac in feſto Sancti patroni Eccleſiæ. Poſtquàm ergo Epiſcopus ad Eccleſiam peruenerit, orationemque ante ſanctiſſimum Sacramentum, & altare maius fecerit, ordine ſuperiùs in capitulo de habitu Eccleſiaſtico Epiſcopi &c. narrato, paratiſque omnibus Canonicis amictibus, & ſacris paramentis, iuxta normam in eodem capitulo traditam, ipſe Epiſcopus pauxillum ſedet in ſua ſede; deinde ſurgens, deponet cappam, capietque ſacra indumenta, ordine ſumpta ex altari ab Acolitis, & miniſtris; videlicet, primò amictum, quem in medio, vbi eſt parua crux, oſculatur; deinde albam, tum cingulum, mox crucem pectoralem, & ſtolam à collo pendentem, quas ſimiliter oſculatur in medio; deinde pluuiale cum pectorali in coniunctura illius; & ſedens mitram pretioſam, ac annulum: quibus omnibus paramentis induitur per Diaconos aſſiſtentes paratos, præter annulum, qui imponitur ei per Presbyterum aſſiſtentem. Interim, ſi adeſt organũ in Eccleſia, pulſatur. Cum Epiſcopus ſic paratus paululum ſederit, ſurgit, depoſita mitra, ſurgentibus omnibus; & verſus ad altare dicit ſecretò [Pater noſter &c.] & [Aue Maria &c.] integrè, & tenens ſiniſtram manum ante pectus, dextera aperta facit ſibi crucis ſignum à fronte ad pectus, cantans intelligibili voce [Deus in adiutorium meum intende.] Et pro vnoquoque verbo tangit manu primò frontem, deinde pectus, mox humerum ſiniſtrum, vltimò dexterum,

& in fine iungit manus ante pectus. Cum chorus cantat versiculum [Gloria Patri &c.] Episcopus, & omnes caput inclinant versus crucem super altari vsque ad Versiculum [Sicut erat &c.] Interim cærimoniarius ducit Subdiaconum, vel alium, ad quem de Ecclesiæ consuetudine spectat, intimare Antiphonas in habitu, in quo reperitur ante Episcopum, factis debitis reuerentijs altari cum genuflexione, & Episcopo cum profunda inclinatione; cui, dicto per chorum Versiculo [Sicut erat &c.] vsque ad [Amen.] inclusiuè,* Subdiaconus præintonat primam Antiphonam; & donec per Episcopum non fuerit præintonatio repetita, cærimoniarius, & Subdia-

* dicto alleluia, vel laus tibi Domine,

Subdiaconus præintonator expectant ibidem stantes; ea autem repetita intelligibili voce, siue ex libro, siue memoriter, prout magis Episcopo placuerit, facta iterum profunda inclinatione, inde discedunt, & cum debita reuerentia ante altare ad sua loca redeunt. Episcopus verò sic perstat, donec expleta per chorũ Antiphona, inceptus fuerit primus Psalmus; tunc sedet, accepta mitra leuiori, si placet, & omnes pariter sedent. Psalmi decantari debent à choro, & ab ipsismet Canonicis, & beneficiatis, alijsque de Capitulo in tono, & cantu Gregoriano cum grauitate, & decoro, ita vt eorum verba ab omnibus intelligantur; sed Versiculus [Gloria Patri &c.] poterit solemniore vocis modulatione recitari, ad quẽ Episcopus cum mitra, & omnes alij detectis capitibus sedentes, vel, prout reperiuntur, inclinant: &, si placuerit, finito quolibet Psalmo, poterit Antiphona per organum repeti, dum tamen per aliquos Mãsionarios, aut alios ad id deputatos eadem Antiphona clara voce repetatur. Et, si quis esset, qui cum organo cantare vellet, nihil aliud cantet, quàm ipsam Antiphonã, vt latiùs in capitulo de organo explicatur. Reliquæ quatuor Antiphonæ iuxta debitum, & condecentem ordinem, ritumq; antiquum, per eundem Subdiaconum, seu alterum, ad quem spectat, præintonari debent, hoc ordine; videlicet, secunda Diacono assistenti à dexteris Episcopi; tertia Presbytero assistenti; quarta primo Canonico in choro manenti, siue ille sit Archidiaconus, siue Archipresbyter; quinta Diacono assistenti à sinistris

Episco-

Episcopi. Eadem omnia etiam in præintonatione aliarum Antiphonarum obseruantur, quæ in prima seruari debere dictum est; nisi quòd erga Canonicos parcior fiet reuerentia; videlicet, sola capitis inclinatione. Surgente autem Canonico, cui præintonatur Antiphona, Canonici, & omnes alij in choro præsentes surgunt: sed quando præintonatur alicui ex assistentibus Episcopi, surgunt tantũmodò alij coassistentes. Expleta Psalmorum, & Antiphonarum decantatione, ducitur per cærimoniarium idem Subdiaconus, seu alius, cui ex consuetudine Ecclesiarum Capitulum cantare conuenit in habitu, in quo reperitur, factis debitis reuerentijs ad locum, vbi decantari solet Epistola in Missa, qui tenens sibimet librum, cantabit Capitulum alta, & æquali voce, ad quod Episcopus cum mitra, reliqui omnes, detecto capite, surgunt; & responso per cantores [Deo gratias.] ducitur per cærimoniarium aliquis Canonicus, seu alius, ad quem de Ecclesiæ consuetudine spectat, qui præintonat Episcopo cũ mitra stanti Hymnum: & Episcopus statim, deposita mitra, præintonationem Hymni repetit, quem chorus prosequitur in cantu plano, vel musicali, prout magis placuerit; dummodò verba distinctè intelligantur: cui etiam intermisceri organum poterit; dum tamen verba ipsa Hymni clara voce per aliquos ad id deputatos repetantur, vel cũ organo cantentur. Si fuerint Hymni [Veni creator Spiritus.] aut [Aue maris stella.] dum Episcopus Hymnum intonat, omnes genuflectunt, & statim ipse quoque Episcopus ibi in suo ge-

nuflexorio, si adest, genuflectit; sin minùs, super aliquo puluino ad id parato, permanens in genuflexione vsque ad finem primi Versus; quo finito surgit, surgentibus omnibus, & stat, quousque perficiatur Hymnus cum Versiculo, & Responsorio. Tunc per cærimoniarium ducitur idem Subdiaconus, seu alter, qui priùs Antiphonas Psalmorum præintonauit, cum eisdem reuerentijs ante Episcopum, cui stanti adhuc sine mitra præintonat Antiphonam Cantici [Magnificat.] qua repetita, Episcopus sedet, & accipit mitram pretiosam, & pariter omnes sedent. Et dum cantatur per chorum Antiphona, imponit thus in thuribulum per Acolitum thuriferarium allatum, Presbytero assistente nauiculam thuris porrigente, sub ea forma, & verbis, quæ in capitulo de generali omnium thurificatione explicatur. Interim duo Acoliti præcedunt ad altare eleuantes hinc, inde anteriorem partē superioris tobaleæ, seu veli super altari positi, illamque conduplicāt vsque ad medium. Cum verò chorus incipit Canticū [Magnificat.] surgit Episcopus cū mitra, omnibus surgentibus; & facto sibi crucis signo a fronte ad pectus, acceptoq. sinistra manu baculo pastorali, medius inter Diaconum, & Subdiaconū assistentes pluuiale hinc, inde eleuātes pergit ad altare; ante cuius infimum gradum depositis baculo, & mitra, ascendit ante medium ipsius altaris, & eo osculato, capit de manu Presbyteri assistentis thuribulum, quod ipse assistēs de manu thuriferarij acceperat; & thurificat crucem, & altare. Qua autem forma dictum thuribu

lum ad manus Episcopi porrigatur, ac rursus quo ordine, & modo ipsum thuribulum sit ducendum, & ante altare thurificandum, in dicto capitulo de thurificatione latiùs demonstratur. Thurificato altari, ibique mitra, & baculo receptis, Episcopus redit ad sedem suam, vbi stans cum mitra ab assistente Presbytero thurificatur; & duo Acoliti supradicti velum, seu tobaleam paulò ante plicatam reducunt, prout erat super altari: ipse vero Episcopus, mitra deposita, retento tamen baculo, stat vsque ad finē Cantici, & Respōsorij [Sicut erat &c.] Interim per Subdiaconum, seu alterum, qui Antiphonas præintonauit, thurificatur primò Presbyter assistens, deinde Diaconus, & Subdiaconus assistentes, mox Canonici, & alij ordine suo, vt in dicto capitulo de thurificatione explicatur. Quòd si interim, expleto Cantico, Episcopus inciperet Versiculum [Dominus vobiscum] pro oratione dicenda, debet cessare thurificatio. Cum per chorum repetitur Antiphona Cantici, Episcopus sedet, deponit baculum, & recipit mitrā. Interim cærimoniarius medius inter duos Acolitos ceroferarios eos cum debitis reuerentijs ducit ante Episcopum, qui finita Antiphona, & organo silente, deposita mitra, surgit, & stans versus altare, ex libro sibi per assistentem porrecto cantat Versiculum [Dominus vobiscum.] deinde [Oremus.] & mox orationem competentem manibus iunctis, omnibus stantibus; qua finita, dum repetit [Dominus vobiscum.] cærimoniarius cū ceroferarijs, factis debitis reuerētijs, discedūt, & redeūt ad altare, vbi in

ſuo loco reponunt candelabra. Dicto per chorum [Benedicamus Domino.] dum reſpondetur per eundem chorum, ſiue per organum [Deo gratias.]

Epiſcopus, reaſſumpta mitra, ſtans in ſua ſede, ſi inde à populo commodè videri poteſt, ſin minus, accepto baculo paſtorali, accedit ad altare, & facta ibidem profunda reuerentia cum mitra, benedictionē dat dicens [Sit nomen Domini &c.] iuxta formam in ſuo capitulo traditam. Si verò ſit Archiepiſcopus, aut aliàs vtens cruce, allata illi per cappellanum ante ſe, depoſita mitra, illi caput profundè inclinat; mox benedictionem dat: ſed indulgentiæ in Veſperis numquàm publicantur. Si adeſſet Cardinalis non

Legatus,vel Metropolitanus ex vrbanitate Episcopus mittit ad eũ cærimoniarium, siue aliquẽ cappellanum,vt placeat illi benedictionem dare, quam Legatus, seu Metropolitanus remittit ipsi Episcopo celebranti dandam. Mox reuertitur ad suam sedem, siue ad faldistorium,si eo vtatur, ibique exuitur suis paramentis; & pariter Canonici in suis locis deponunt paramenta sacra, quibus induti erant: mox Episcopum saltem extra portam Ecclesiæ comitantur,vt supra dictum fuit, organo interim hilari modulatione continuò personante.

* Cardinalis non

DE VESPERIS SOLEMNIBVS EPIscopo in crastinum non celebraturo. Cap. II.

SI Episcopus vel ob aliquod impedimentum,vel alia de causa in festis præcedenti capitulo enumeratis, vel in alijs festis, & Dominicis solemnibus non sit ipsemet solemniter Missam celebraturus, velit tamen Vesperis siue primis, siue secundis interesse, & officium facere,obseruabit eadem ferè omnia,quoad se, ac si in crastinum esset celebraturus. Nam & eisdem sacris paramẽtis indutus erit,quibus non in sede sua, vt supra dictum est, sed in sacristia,vel alio loco ad id præparato induetur; & in eadem sede residebit, incipiet, & perficiet Vesperas, prout ibi dictum est. Differentia erit solùmodò in infrascriptis; quia hoc casu non omnes Canonici,sed quatuor, aut sex tan-

tùm

tùm cum pluuialibus parantur; aſſiſtentes verò Canonici Diaconi hinc, inde à lateribus Epiſcopi erũt in eorũ habitu Canonicali,ſic & Presbyter aſſiſtens. Antiphonæ verò non eodem ordine, nec per Subdiaconum, ſed per aliquem ex Canonicis, aut alium, ad quem de conſuetudine Eccleſiæ ſpectet, intonantur; primò ipſi Epiſcopo, deinde alijs Canonicis, incipiendo à dignioribus, prout Eccleſiarum circa hoc vſus obſeruabit. Capitulum autem per aliquem ex cantoribus alta voce recitabitur. Cætera omnia fiũt, & dicuntur, prout in præcedẽti capitulo expoſitum fuit. Quòd ſi Epiſcopus velit huiuſmodi Veſperis intereſſe cum cappa, tunc minimè conuenit, vt ipſe in tali habitu officium faciat; ſed Canonicus hebdomadarius indutus amictu, & pluuiali ſupra cottam, ſeu Rocchettum, ſi illo vtatur, totum officium faciet, petita prius ab Epiſcopo licentia, incipiendo [Deus in adiutorium &c.] vſque ad finem ſtans à latere Epiſtolæ, aſsiſtentibus ſibi quatuor, aut ſex beneficiatis pro diuerſitate feſtiuitatum, prout ſuo loco dicetur, pariter cum pluuialibus, quibus abſque alijs paramentis ſimpliciter ſuper cottam, vel Rocchettum induuntur. Epiſcopus verò in ſua ſede tantummodò benedicit incẽſum: & in fine ſolemnem benedictionem dabit, quidquid in hoc alibi ſtatutum fuerit. Antiphonæ autem præintonantur ab aliquo ex beneficiatis paratis antedictis primò ipſi Canonico celebranti, deinde alijs Canonicis dignioribus iuxta morem Eccleſiæ. Organi ſonus eodem modo poterit intermiſceri, prout in proximo præ-

cedenti capitulo declaratum fuit . Ipſe celebrans Canonicus vnà cum quatuor , aut ſex beneficiatis aſſiſtentibus , dum Pſalmi recitantur, ſedere poterunt cooperto capite in aliquo ſedili, ſeu ſcãno præparato,& ornato à latere Epiſtolæ; videlicet, celebrans in medio,aſsiſtentes verò hinc,inde,vel aliàs,prout in Eccleſia vſitatum eſt.Capitulũ decantabitur ab aliquo cantore.Hymnus,& Antiphona, ad [Magnificat.] præintonatur ab eodem aſsiſtente ipſi celebranti. Dũ cantatur per chorum Antiphona ad [Magnificat.] dignior Canonicus ex Presbyteris,accedente Acolito thuriferario, offert nauiculam incenſi Epiſcopo , qui imponit, & benedicit

incen-

incenſum more conſueto. Incepto Cantico [Magnificat.] ipſe Canonicus celebrans cum ſuis aſsiſtentibus ſurgit,& facta reuerentia Epiſcopo, thurificat more ſolito altare; quo thurificato, ipſe ſtans in cornu Epiſtolæ, capite detecto, ab altero ex dictis duobus beneficiatis aſſiſtentibus pluuiali induto thurificatur duplici ductu thuribuli. Mox Epiſcopus ſtans capite detecto, à Presbytero Canonico aſſiſtente thurificatur apud ſuam ſedem triplici ductu: & demùm omnes Canonici, & alij ordine ſuo thurificantur. Finito Cantico, & repetita per chorum Antiphona, celebrans cantat orationem ſtans verſus altare à latere Epiſtolæ, duobus Acolitis ceroferarijs candelabra cum cereis accenſis afferentibus, & alio inter illos medio librum tenente. Qua finita, & dicta per chorum [Benedicamus Domino &c.] Epiſcopus ſtans in ſua ſede, ſi inde à populo videri poſsit, aliàs apud altare, capite cooperto, niſi ſit Archiepiſcopus, aut aliàs vtens cruce, quia capite detecto verſus crucē, quæ per aliquem eius cappellanum genuflexum tenetur, ſolemniter benedicit: non tamen tunc vtitur baculo paſtorali, quia non eſt paratus. Reliqua omnia fiunt, prout proximè præcedenti capitulo dictum fuit.

DE VESPERIS IN ECCLESIIS CAthedralibus, abſente Epiſcopo, vel in Collegiatis ſolemniter celebrandis; & de eiſdem in diebus ferialibus.

Cap.

Cap. III.

IN Ecclesijs Cathedralibus, abſente Epiſcopo,& in Collegiatis Canonicus hebdomadarius paratur in ſacriſtia pluuiali coloris tẽpori conuenientis ſuper Rocchetto,ſi eo vtatur,aut ſuper cotta, & cum eo parantur quatuor,aut ſex Presbyteri de gremio ipſius Eccleſiæ, non tamen Canonici; coadunatiſque Canonicis,& alijs de clero in chorum,prædictus Canonicus celebrans procedet è ſacriſtia hoc ordine ; præcedunt duo Acoliti deferentes candelabra cum cãdelis accenſis, deinde cærimoniarius,& aliqui miniſtri cottis induti , mox Presbyteri pluuialibus parati bini,& bini,vltimo loco Canonicus celebrans pluuiali indutus medius inter duos ex dictis Presbyteris,qui fimbrias anteriores pluuialis ipſius parumper eleuant, parati procedunt manibus iunctis , & cooperto capite . Cum perueniunt ante altare , ſtabunt omnes recta linea:ceroferarij erunt omnium poſtremi hinc,inde à laterlbus,in eorum medio Presbyteri pluuialibus parati , & inter ipſos medius Canonicus celebrans paratus, ſimulque omnes detecto capite genuflectent,genuflexique parumper orabunt, præter Acolitos ceroferarios , & miniſtros ſupradictos cottis indutos,qui ſtatim diſcedunt ad latera altaris,ibique Acoliti cãdelabra cum cereis extinctis ſuper gradu,vel plano inferiori deponunt.Presbyteri parati cum Canonico celebrante poſtquàm orauerint, ſurgunt,& profundè altari caput, humeroſq.

inclinant. Si verò ſanctiſſimum Sacramentum in eo aſſeruatur, denuò genuflectunt; deinde ſalutant ab

vtraque parte chori Canonicos capitis inclinatione. Canonicus verò paratus celebrans accedit ad ſtallum, ſeu primam ſedem chori ab ea parte, quæ illi illa hebdomada obtigerit, in qua ſede ponetur puluinum, & alterum cum tapete ſuper ſcamno, ſeu genuflexorio ante ſe poſito; ſuper quo etiam ponitur liber ſerico coloris cæterorum paramētorum tectus; & vbi non adeſt tale ſcamnum, in aliquo legili, quod ponitur ante celebrantem, & remouetur, prout opus eſt; quo caſu tapete ſternitur ante ipſum celebrantem. Sedet ibi paululum, Presbyteri verò parati ſtant

ti ſtant ante eum in plano; & cum per cærimoniariũ fit ſignum inchoandi, ipſe Canonicus celebrans ſurgit, ſurgentibus omnibus de choro, qui ſecretò dicit [Pater noſter &c.] & [Aue Maria &c.] integrè; quibus dictis, eleuatur ei pars dextera pluuialis aliquantulum per cærimoniarium, & ipſe ſe ſignat ſigno crucis à fronte ad pectus, dicens clara voce, & in cantu cõpetenti [Deus in adiutorium &c.] prout ſupra, celebrante Epiſcopo, dictum eſt. Tũc vnus ex dictis Presbyteris, paratis facta altari reuerentia, ac ducente cærimoniario, accedit ante ipſum Canonicum celebrantem, & illi profundè inclinat, & expleto per chorum Verſiculo [Sicut erat &c.] & [Alleluia] vel [Laus tibi Domine &c.] ipſe ſtans præintonat illi Antiphonam primi Pſalmi, qua per Canonicum celebrantem repetita, ipſe iterum facta reuerentia ante illum, & altare, vt priùs, recedit cum cęrimoniario ad ſedilia in plano chori diſpoſita hinc, inde, & ornata panno viridi, aut tapetibus, vbi ſedet cum alijs Presbyteris paratis. Expleta per chorũ Antiphona, duo cãtores cottis induti intonant Pſalmos in medio chori; & incepto primo verſu Pſalmi, omnes ſedent; & ſic remanent ſedentes vſque ad Capitulũ, niſi quatenus pro intonatione Antiphonarum ſurgunt, vt mox dicetur. Cũ dicitur Verſiculus [Gloria Patri &c.] in fine cuiuslibet Pſalmi, omnes caput detegunt, illudque ſedentes profundè inclinant, eo modo inclinati permanentes vſque ad Verſiculum [Sicut erat &c.] Cantores duo prædicti præintonãt cæteras Antiphonas Canonicis ab vtraque parte

chori per ordinem incipiendo à dignioribus; & cum aliquis ex Canonicis resumpturus Antiphonam surgit, pariter omnes tam Canonici, quàm alij de clero surgunt, & illo sedente, sedent. Finitis Psalmis, duo Acoliti simul cum dictis Presbyteris paratis accedunt ad Canonicum celebrantem, eique faciunt reuerentiam, & hinc, inde ad eius latus assistunt in plano chori; ipse verò Canonicus, finita Antiphona, seu sono organi, surgit, capite detecto, iunctisq. manibus, cantat Capitulum; &, eo finito, aliquis ex dictis Presbyteris paratis accedens propiùs ante eius faciem intonat illi Hymnum; quo per eum repetito, prædicti Acoliti, ac Presbyteri parati, facta Canonico reuerentia, recedunt ad loca sua, vbi parati stant manibus iunctis, donec perficiatur Hymnus. Quo expleto, duo ex eisdem paratis accedentes ad medium chori ante altare cum debita reuerentia æqualiter ibi stantes cantant simul versum voce altiori, quibus chorus respondet: alter verò ex ipsis rediens ante celebrantem cum debita reuerentia præintonat illi Antiphonam ad [Magnificat.] qua per celebrantem repetita, ipse celebrans, & alij omnes in choro sedent: & cum inchoatur Canticum [Magnificat.] quod à duobus Presbyteris paratis pluuialibus intonatur, omnes surgunt, & ipse celebrans salutans hinc, inde Canonicos capitis inclinatione, qui ei assurgere debent, capitibus detectis, vadit ad altare cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, & faciunt altari profundam reuerentiam: aut, si super eo sit

Sacra-

Sacramentum, genuflectũt ante infimum gradum. Celebrans cum duobus ex dictis paratis ascendit ad medium altaris, quod osculatur, mox vertens se versus cornu Epistolæ altaris, vbi thuriferarius ante eũ stans inclinatus offert illi thuribulum apertum cum prunis ardentibus: celebrans, ministrante ei Presbytero parato à dextera illius assistẽte nauiculam cum cochleari, imponit thus in thuribulum, & benedicit more consueto; acceptoque thuribulo de manu eiusdem Presbyteri parati, thurificat altare debito ritu, mox thuribulum reddit eidem Presbytero parato, à quo acceperat, & ille thuriferario: & facta altari reuerentia, simul cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, recedunt ad sua loca, salutatis iterum redeundo Canonicis, ab vtraque parte chori, vt prius. Canonicus celebrans stans in loco suo, inuitato priùs ad honorem incensationis proximiori Canonico caput inclinando, aut, si adsit, Vicario Episcopi, vel alio digniori, qui immediatè post eum debeat incensari, incensatur ab aliquo ex dictis Presbyteris paratis triplici ductu thuribuli cum profunda capitis inclinatione ante, & post incensationẽ. Thuriferarius, accepto de manu eiusdem Presbyteri thuribulo, thurificat omnes Canonicos ordine suo cum reuerentijs, ante, & post, duplici ductu, deinde cæteros de choro vnico ductu, primo tantùm in ordine capite inclinato. Aduertant cantores, & organista, vt cantum, & sonum inuicem alternatim ita dimetiantur, vt ante repetitionem Antiphonæ incensatio sit expleta. Cum repetitur à choro Antiphona,

omnes sedent. Interim Acoliti duo cum candelabris, ac cereis accensis,& Presbyteri parati accedūt ad Canonicum celebrantem assistendo, vt suprà, factis solitis reuerentijs. Expleta Antiphona, omnes surgunt; Canonicus verò celebrans stans iunctis manibus cantat [Dominus vobiscum. Oremus.] & orationem competentem cum sua conclusione, vel plures, pro qualitate temporum, secundùm regulas, & rubricas Breuiarij. Qua, seu quibus finitis, duo ex dictis Presbyteris paratis accedunt ad medium chori ad altare versi,& ibi voce altiori cantant [Benedicamus Domino.] & redeunt ad celebrantem, qui dicto [Fidelium animæ &c.] si Completorium continuetur, salutatis Canonicis ab vtraque parte chori, discedit cum prædictis paratis ordine, quo venerat: si verò non sequatur Completorium, dicit Antiphonam beatæ Mariæ genuflexus, pariter omnibus genuflectentibus, quando iuxta regulas Breuiarij est genuflectendum, & in fine dicit voce summissa versiculum, orationem,& [Diuinum auxilium &c.] deinde discedit, vt supra. Supradicto ordine sēper diebus Dominicis, & festiuis, quæ à populo obseruantur, à Canonico hebdomadario, tam in Collegiatis, quàm in Cathedralibus Ecclesijs, absente Episcopo, Vesperarum officia celebrantur: ea tamen moderatione adhibita, quòd in festis solemnioribus, vt in Natali Domini, Epiphania, Paschate Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, festo corporis Christi, Apostolorū Petri,& Pauli, Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, omniū Sanctorum, Sancti patroni ciuitatis, vel

Eccle-

Ecclesiæ dedicatione, sex pluuialia à Presbyteris, seu clericis totidem hebdomadario asſiſtentibus sumantur. In alijs festis immediatè subsequentibus diem Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes; item in festis Circumcisionis Domini, Purificationis, & Annuntiationis beatæ Mariæ Virginis, Trinitatis, & sancti Ioannis Baptistæ, quatuor tantùm pluuialia sumantur in Dominicis, & alijs festis duo.

DE COMPLETORIO. Cap. IV.

SI Episcopus Completorio intereſſe, & officium facere voluerit, erit cum sua cappa in choro in suo loco, seu stallo, panno aliquo, vel tapeti cum puluinaribus parato. Officium verò ipsius erit circa hæc; videlicet, vt dicente cantore [Iube Domne benedicere.] ipse stans respondeat [Noctem quietam &c.] & post lectionem breuem [Adiutorium nostrum &c.] deinde [Pater noster.] tum confess. & absolut. & alia vsq. ad [Deus in adiutorium &c.] inclusiuè, & incepto Psalmo, sedebit. Cætera omnia dicentur per chorum, & hebdomadarium vsque ad orationem, quam ipse Episcopus cantabit, & demùm benedictionem dabit dicens [Benedicat nos omnipotens Deus &c.] Nulla autē fiet altaris thurificatio ad Cāticum [Nunc dimittis &c.] nec organum pulsabitur, nisi fortè in aliquibus

dexteræ manus labia paruo ſigno crucis altiori voce cantando dicet [Domine labia mea &c.] deinde [Deus in adiutorium &c.] quod cum dicit, facit ſibi ſignum crucis à fronte ad pectus, prout ſupra in Veſperis dictum eſt: & ſic permanet ſtans, donec per chorum decantatum ſit Inuitatorium cum Pſalmo [Venite exultemus &c.] ac Hymnus, quem ipſe decenter aliquo præintonante competenti voce incipiet, ſi erit celebraturus, aliàs non. Incepto primo Pſalmo, ſedebit, & omnes de choro, ac alij miniſtri ſedebunt. Pſalmi decantabuntur cantu plano, pauſatè ad puncta, & clara voce per Canonicos, & alios de choro cum deuotione, & reuerentia, & ad Verſiculum [Gloria Patri &c.] omnes ſe inclinabunt, prout ſupra in Veſperis dictum fuit. Antiphonæ per aliquem Manſionarium, vel eũ, cui ex conſuetudine Eccleſiæ competit, præintonabuntur Canonicis, incipiendo à dignioribus gradatim. Lectiones autem octo à totidem Canonicis iunioribus incipiendo à iuniore, priùs à cærimoniario inſtructis, competenti voce, & tono recitabuntur, apud legile in medio chori collocatum, quarum ſeptimam, & octauam cantabunt hi, qui futuri ſunt aſſiſtentes à lateribus Epiſcopi in Miſſa; nona verò, & vltima lectio dicetur ab ipſomet Epiſcopo ſtante. Igitur finitis tribus Pſalmis primi Nocturni, cũ cantatur Verſiculus, cærimoniarius ducit iuniorem Canonicum, qui eſt cantaturus primam lectionem, ad legile, paulò ante cum libro lectionum præparatum in medio chori nudum, ideſt, ſine aliquo panno, vel cooperto-

rio;& ibi facta reuerentia altari cum genuflexione, Episcopo verò cum profunda inclinatione, respicit aliquantulùm in libro lectionem, quam lecturus est, & sic stans expectat, donec Episcopus stans, detecto capite, inceperit alta voce [Pater noster &c.] & illud secretò perfecerit vsque ad Versiculum [Et ne nos &c.] & successiuè ex libro sibi allato, vel memoriter cantauerit absolutionẽ, videlicet [Exaudi Domine &c.] cui responso per chorum [Amen.] ipse Canonicus stãs apud legile inclinat profundè se versus Episcopum, & petit ab eo intelligibili voce benedictionem dicens [Iube Domne benedicere.] & nõ [Domine.] ad quem sic inclinatum permanentem Episcopus conuersus stans respondet benedicens, videlicet [Benedictione perpetua &c.] non tamen manu signans; & responso per chorum [Amen.] Episcopus sedet cooperto capite, cuius fimbriæ in girum aptantur, vt supra, & pariter omnes sedent. Canonicus verò tunc, & non priùs incipit, & prosequitur suam lectionem altiori voce, distinctè, & modestè, in tono, prout suo loco, & capitulo demonstratur. Qua finita, cum dicturus est [Tu autem Domine &c.] genuflectit versus altare. Tum surgens, facta solita reuerentia Episcopo, qui versus eum facit signum crucis, reuertitur ad locum suum, absque osculo manus Episcopi: sed si fortè non essent Canonici, qui cantarent, oscularentur manum. Idem per omnia facit secundus, & tertius Canonicus, ac successiuè alij in secundo, & tertio Nocturno lectiones cantaturi, idemq. per Episcopum, & chorum obser-

uatur, quoad absolutiones, benedictiones, & alia, quæ occurrunt, dum Psalmi, & lectiones cantantur, quod in primo nocturno seruatum fuit: hoc tantum excepto, quod ad primam, quartam, & septimam benedictiones Episcopus stat, prout stetit cantans absolutiones, ad alias verò sedet. Cum cantatur per Canonicum textus Euangelij pro septima lectione, Episcopus, & reliqui omnes stant, donec dicatur per dictum Canonicum [Et reliqua.] & incepta homelia, sedent. Ipse autem Canonicus non debet recitando textum Euangelij librum, nec seipsum signare, nec manus iunctas tenere, sed super libro, prout in alijs lectionibus. Ad octauam lectionem Episcopus dat benedictionem sedendo, vt supra. Nonam lectionem cantat ipse Episcopus stans cum cappa, detecto capite, versa facie ad altare, ad quem tunc, & non priùs, accedunt duo assistentes Diaconi, & alius de libro seruiens. Episcopus autem, si non adfuerit in choro maior se, stans, vt supra, dicit cantando versus altare [Iube Domine benedicere.] & non [Domne.] cui absolutè respondetur per chorum [Amen.] Si verò adesset Legatus, aut aliquis Prælatus maior se, Episcopus versus ad illum peteret benedictionem, ille verò stans in loco suo responderet [Ad societatem ciuium &c.] vel [Per Euangelica dicta &c.] factis tamen priùs mutuis reuerentijs inter Episcopum, & Legatum, seu alium Superiorem maiorem. Et dum Episcopus cantat suam lectionem, omnes pro eius reuerentia stant. Qua finita, Episcopus profundè

caput versus altare inclinans dicit [Tu autem Domine &c.] & responso per chorum [Deo gratias.] accedit cum debitis reuerentijs præintonator, de quo superiùs à nobis dictum est, ante Episcopum, & præintonat ei [Te Deum &c.] si est celebraturus. Quo per Episcopum repetito ex libro, vel memoriter, prout magis placuerit; chorus illũ prosequitur, cui & organum intermisceri poterit, cum regula superiùs tradita, dummodò Versiculus [Te ergo quæsumus.] exprimatur voce clara, alioquin cum suaui harmonia sine organo. Qui Versiculus dum recitatur, Episcopus, & omnes genuflectunt.

DE MATVTINIS IN CATHEDRALIBUS, & Collegiatis Ecclesijs absente Episcopo. Cap. VI.

IN Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs absente Episcopo hora competenti congregantur in sacristia omnes Canonici, vbi induuntur suo cõsueto habitu Canonicali. Canonicus quoque, seu alius dignior Presbyter Ecclesiæ Missam celebraturus induitur eodẽ habitu Canonicali, vel alio suæ dignitati conuenienti, quo in Ecclesia vti consueuit. Qui sic congregati incipiunt progredi versus chorum. Præcedunt magistri cærimoniarum; deinde duo clerici cantores; tertio loco Canonicus seu Presbyter facturus officium; sequuntur alij Canonici se-

niores, & digniores, deinde iuniores, & minùs digni. Cum peruenerint ante altare, omnes genuflexi aliquantulum orent, Canonicus, ſeu Presbyter facturus officium cum ſuis clericis poſt ipſum in plano chori, ſeu ante altare. Alij hinc, inde in eodem plano ab vtraque parte chori: ſurgente Canonico, aut Presbytero prædicto cum ſuis clericis, omnes pariter ſurgunt. Qui facta hinc, inde Canonicis reuerentia, aſcendit chorum in primo ſtallo; ſeu ſede ex ea parte, vbi ea hebdomada chorus aſſignatur. Siſtit ſe, & propè ipſum ſtat vnus magiſter cærimoniarum. Sub ipſo in plano chori erunt duo cantores, qui ſimul venerant, alij omnes ad ſua ſcabella aſcendunt. Interim Canonicus facturus officium ſedet in puluinari ſupra ſedem ſuam poſito habens ante ſe tapete ſuper ſcabello cũ puluinari, ſuper quo poſitus ſit liber apertus cõtinens Antiphonas, Hymnũ, & orationem, quæ legenda ſunt, vel ſuper legili, vt dictum eſt in Veſperis. Poſtquàm omnes venerint ad ſua loca, indicante cærimoniario ſurgit Canonicus prædictus, dicit ſecretò [Pater noſter: Aue Maria, & Credo] Deinde ſignans ſibi pollice dexteræ manus os cantat tono competenti [Domine labia mea aperies.] Et reſponſo à choro [Et os meum annuntiabit laudem tuam.] eadẽ manu dextera producens ſibi crucem à fronte ad pectus eodem tono dicit [Deus in adiutorium meum intende.] Cum dicitur Verſiculus [Gloria Patri, & Filio &c.] tam ipſe, quàm alij omnes profundè inclinant ſe. Cum dicitur [Sicut erat] erigunt ſe: & interim duo illi can-

tores

tores accedunt ad medium chori, facta priùs altari genuflexione, cantăt ex libro ſuper legili ante ſe poſito Inuitatorium, quod à choro reſumitur, & Pſalmum[Venite] Interim omnes ſtant vſque ad primum Verſiculum primi Pſalmi Nocturni. Cum cătatur[Et procidamus ante Deum.] tă ipſi cantores, & celebrăs, quàm alij omnes genuflectūt, poſteà ſurgunt, & proſequūtur.[Ploremus ante Dominū, qui fecit nos &c.] Repetito Inuitatorio, duo illi cătores accedunt ad Canonicum officium facientem, & ſtătes in plano ante ipſum, facta ei profunda reuerĕtia, vnus ex illis à dexteris præintonat Canonico prædicto Hymnū; quo per Canonicum intonato, chorus proſequitur ab eadem parte, vbi eſt Canonicus officium faciens, deinde viciſſim ex altera parte, donec Hymnus expleatur. Et in fine, cum nominatur ſancta Trinitas, omnes profundè inclinant. Expleto Hymno, idem cantor, qui intonauit Hymnum, ſtans ante Canonicum, facta illi profunda reuerentia, præintonat ei Antiphonam primi Nocturni, quam ille intonat ex libro ante ſe poſito. Qua intonata, duo illi cantores, facta reuerentia, accedunt ad librum Antiphonarium in medio chori exiſtentem; & facta primùm in plano genuflexione verſus altare, expleta Antiphona, incipiunt Pſalmos primi Nocturni, cantantes primùm verſum in tono Antiphonarij aſsignato. Quo primo verſu Pſalmi intonato, Canonicus faciens officium, & cæteri omnes ſedent: cantores iterum genu facta reuerentia altari, redeunt ad ſuum locum in plano chori ante Ca-

noni-

nonicum facientem officium, & ibi faciebus ad altare versis, in scabello parum oblongo panno viridi cooperto sedent. Et circa finem cuiusque Psalmi surgunt, & ambo accedunt ad alteram partem chori: cumque pertranseunt ante altare, in medio genuflectentes reuerentiam faciunt altari: deinde Canonicum in primo stallo, seu sede ab illa parte chori sedentem adeunt; & repetita prima Antiphona, facta ei debita reuerentia, alter ex eis, vt supra, illi intonat secundam Antiphonam, & sic vicissim semper faciunt successiuè singulis Canonicis Antiphonas præintonantes: & semper post inchoatum Psalmum ad suum scabellum redeunt, vbi sedent, dum Psalmus perficitur. Circa finem tertij Psalmi cuiusque Nocturni surgunt, & accedunt ad librum, & factis debitis inclinationibus altari, & choro, cantant Versiculum, quo incepto, omnes surgunt; & responso à choro, Canonicus faciens officium intonat [Pater noster] & reliquum dicit secretò. Interim dum cantatur Versiculus, cærimoniarius accedit ad Canonicum iuniorem, qui lecturus est lectionem, & facta ei reuerentia, ipsum ducit ad legile, vbi lectiones legi solent, quod locari debet in medio chori versus altare; quò cum peruenerit, genuflectit cum cærimoniario versus altare: deinde profundè facit reuerentiam Canonicis, primùm à parte chori, vbi est Canonicus faciens officium, deinde ab altera parte; & mox propius accedit ad legile; &, cum tempus erit, petit benedictionem caput pro-

fundè versus celebrantem inclinans; cui ille stans benedicit, quod & in alijs benedictionibus seruat, hoc est, vt stans semper, detecto capite, benedicat. Lectiones leguntur, festis præsertim diebus, à Canonicis, incipiendo à iunioribus ad seniores; & quando non adsunt tot Canonici, primas legunt alij clerici in choro existentes. Legant autem distinctè, & deuotè in tono consueto in Ecclesia Romana, vt suo loco dicetur. Si noctu legantur, cærimoniarius adhibet paruam candelam, & alia fiunt, vt supra in Matutinis Episcopalibus dictum est, præter osculum manus Canonici facientis officium; sed lector cum dicit [Tu autem Domine &c.] in fine lectionis genuflectit, & factis debitis reuerentijs his, qui in choro existunt, discedit. Circa finem tertij nocturni Canonicus faciens officium accipit pluuiale coloris tempori congruentis, & duo cantores similiter, cum cantatur octauum responsorium, duo Acoliti sumunt candelabra duo, quæ cum candelis accensis deferunt ante Canonicum paratum; & ea tenent, donec legerit totam lectionem, & inceperit Hymnũ [Te Deum &c.] quem Hymnum alter ex dictis cantoribus paratis pluuiali, facta illi debita reuerentia, præintonat. Cum dicitur [Te ergo &c.] genuflectit in suo loco, & alij omnes similiter. Hymno expleto, incipit Laudes, in quibus omnia seruantur, quæ de Vesperis in Collegiatis superiùs dicta sunt.

DE LAVDIBVS, RELIQVISQVE horis Canonicis. Cap. VII.

Xpleto Hymno [Te Deum &c.] si Episcopus in Matutinis solemne officium peregit, congruum erit, vt etiam Laudes solemniter celebret: in quibus ea omnia ferè seruari conueniet, quæ supra dicta sunt de Vesperis solemniter per Episcopum celebrandis, ipso in crastinum Missam non celebraturo. Nam statim finito Hymno, Episcopus in sua sede Episcopali capiet pluuiale, & mitram, & alia paramenta, prout in dictis Vesperis dictum fuit, & cum eo quatuor, aut sex Canonici ex dignitatibus capient pariter pluuialia, alij verò Canonici non parantur. Episcopus inchoabit Laudes absolutè cantando [Deus in adiutorium.] signando se signo crucis à fronte ad pectus, prout ibi dictum fuit. Antiphonas eodem modo, & ijdem præintonabunt Canonicis dignioribus, vt in dictis Vesperis, eademque obseruabuntur in sesione, surrectione, & reuerentijs, dum Psalmi, & Antiphonæ decantantur, quæ ibidem dicta sunt. Sic etiam quoad Capitulum, & Hymnum: & cum inchoatur Canticum [Benedictus.] Episcopus, posito priùs thure in thuribulum, dum per chorum cantatur Antiphona, surget cum mitra, & baculo, associatus à prædictis Canonicis paratis, & thurificabit altare, & deinde thurificabitur ipse apud suam sedem stans

cum mitra,à digniori ex dictis Canonicis paratis,vel alio, cui competat, prout ibidem explicatum fuit. Organum quoque ad Hymnum, & Canticum [Benedictus &c.] & in fine Pſalmorum poterit adhiberi, cum eadêm norma, & regula ſuperiùs tradita. Denique dum repetitur Antiphona per Chorum; finito Cantico [Benedictus] cærimoniarius cum ceroferarijs accedit ante Epiſcopum, qui cantabit orationem; & mox dabit benedictionem; & denique omnia alia fient, prout ibi latiùs enarratum fuit. Pariter abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis eadem omnia ſeruabuntur, prout in dictis Veſperis continetur.

Ad reliquas horas Canonicas Episcopus non solet interuenire: si tamen volet interesse, erit in choro cum cappa,& nullum officium faciet, sed omnia fient per Canonicos, & hebdomadarios iuxta stylũ Ecclesiarum. Excipitur tantummodo hora Tertia, quam, si Episcopus est solemniter Missam celebraturus, pariter & ab illo celebrari conuenit, prout latiùs sequenti Capitulo declarabitur.

DE MISSA SOLEMNI EPIscopo celebrante. Cap. VIII.

VO ordine, quoue comitatu Episcopus ad Ecclesiam siue pro Vesperis, siue pro Missa, alijsque officijs accedere debeat, superiùs explicatum fuit. Nunc videnda sunt ea, quæ ad Missam solemnem, ipso Episcopo celebrante, spectant, explicaturi postmodum suis locis in singulis festiuitatibus, si quid addẽdum, minuendum, vel immutandum erit. Diximus iam valde conuenire, atque antiquæ Ecclesiasticæ disciplinæ consonum esse, vt in Ecclesijs Cathedralibus locus aliquis, siue sacellum, ab antiquis Secretarium appellatum, deputetur, ad quem Episcopus solemniter celebraturus Missam, postquam sua cappa indutus ingressus fuerit Ecclesiam, sacrasq. preces ad altaria superiùs memorata effuderit, cum suis Canonicis, & choro conueniat. Qui locus præparatus, ornatusq. esse debet altari condecenti cum cruce, & candelabris, ac cereis accensis, super quo erunt repo

ſita ſacra Miſſalia, & indumenta pro Epiſcopo ſuo ordine. Aderunt etiam ibi ſedes pro Epiſcopo verſus cornu dexterum, vel ſiniſtrum altaris pro ſituatione, & commoditate loci, & ſedilia pro Canonicis, & alijs circum circa. In eum locum ingreſſus Epiſcopus, factaque reuerentia cruci ſuper altari prædicto exiſtenti, ſedebit aliquantulum ſuper dicta ſede ſibi præparata, donec Canonici extra illum locũ capiant ſacra indumenta, remanentibus duobus Diaconis aſſiſtentibus apud Epiſcopum, dum alij parantur, qui & ipſi poſtea accipiunt paramenta: quibus paratis, atque in eundem locum ingreſſis cum debitis reuerentijs altari, & Epiſcopo, ac apud eorum ſedilia ſtantibus, Epiſcopus ſurget, & ſtans capite detecto verſus altare dicet ſecretò totum [Pater noſter] & [Aue Maria] Tum faciens ſibi crucis ſignum à fronte ad pectus, ea forma, quæ ſuperiùs expreſſa fuit, altiori voce incipit horã Tertiam dicens [Deus in adiutorium &c.] Choro proſequẽte [Domine ad adiuuandum &c.] & Hymnum [Nunc ſancte nobis Spiritus] cui organũ intermiſceri poterit, ſecundũm regulam ſuperiùs traditam. Quo Hymno finito, cantor dicit Antiphonam, atque incepto Pſalmo [Legem pone &c.] Epiſcopus ſedebit, ſedentibus etiam Canonicis, exceptis his, qui Epiſcopo miniſtraturi ſunt; chorus autem proſequetur Pſalmos. Tunc miniſter de libro ſeruiens cotta indutus, vnà cum altero candelam accenſam tenente, accedent cum libro ante Epiſcopum, qui poterunt eſſe aliqui ex ſuis cappellanis: & qui de libro ſeruiet, genufle-

xus manebit, dum Episcopus legit sedēs: Episcopus verò sedens legit Antiphonā [Nē reminiscaris, &c.] & Psalmos consuetos, duobus Canonicis sibi à lateribus assistentibus, qui debent per totā Missam deseruire, alternatim respondentibus. Interim Subdiaconus cantaturus Epistolā, qui simul cum Diacono Euangeliū cantaturo, ac alijs Canonicis erit iam Subdiaconalibus paramentis indutus, dēpto manipulo, vt in capitulo de eorum officio dicitur, afferet ex altari sandalia, & caligas manibus velo coopertus, alio velo cooperta, ambabus manibus eleuata, ante Episcopū, illaque adiuuantibus duobus Episcopi scutiferis, qui ad abacum solent assistere, genuflexus induit primò in dextero, deinde in sinistro pede Episcopi, detractis prius ordinarijs calceis: eodemque tempore sex, vel octo Acoliti cum cottis genuflexi, fimbrias cappæ circum circa eleuant, & dilatant, cooperiēdo dictum Subdiaconum, & scutiferos, quò commodiùs, & decentiùs officium suum peragere possint. Quibus expeditis, Subdiaconi, & scutiferi prædicti recedunt ad loca sua. Acoliti, aptatis in girum cappæ Pontificalis fimbrijs, ad altare redeunt, vt præstò sint pro paramentis Episcopo deferendis. Episcopus prosequitur lectionem Psalmorum, quibus dictis vsq. ad [Kyrie eleison] surgens detecto capite, versus altare dicit orationes. Chorus autem admoneatur, vt Psalmos Tertiæ lentè prosequatur, interposito etiam, si opus videbitur, post quemlibet Psalmum organo, ita vt eodem tempore illos perficiant, quo Episcopus suos Psalmos cum suis versiculis legerit, & paratus

fuerit,

fuerit, vt infra. Lectis Pſalmis, & orationibus vſque ad orationem, quæ pro lotione manuum dicitur, excluſiue, Epiſcopus, depoſita cappa, incipit legere, vel memoriter dicere orationes, quę pro paramentis induendis ordinatæ ſunt, dicendo ſingulas orationes ad ſingula paramenta, cum illis induitur; excepta oratione, quæ dicitur ad manipulũ, quæ ſtatim poſt alias dicenda erit, cum dici non poſsit eo tempore, quo accipit manipulum. Melius, & decentius fieret, ſi Epiſcopus legeret omnes orationes ſimul, vt facit Summus Pontifex. Cum Epiſcopus exuit cappam, dicet orationem [Exue me Domine, &c.] & dicta per eundem oratione [Da Domine, &c.] pro lotione manuum, extractiſq. ei per aſſiſtentes Diaconos annulis, lauat manus: & tunc laici tantùm, & clerici omnes, præter Canonicos, & Prælatos, debent genuflectere, niſi adeſset Legatus, aut alter dignior Epiſcopo, quo caſu non debet permittere, vt genuflectant. Cum verò ſumitur aqua ex abaco pro lotione manuum Epiſcopi ab aliquo nobili viro, poterit fieri prægustatio illius à miniſtris, vel ſcutiferis illam ſuggerentibus, vt ſuperiùs dictum fuit. Sed ſi ipſi portãtes aquam non ſunt ex nobilibus ciuitatis, ſed ex ipſis ſcutiferis, ſeu familiaribus Epiſcopi, non vtique ea forma portabunt, prout dicti nobiles, ſed dextera manu vrceum cum aqua, ſiniſtra verò lancem; & cũ fuerint ante Epiſcopum genuflexi, infundunt pauculum aquæ ſuper labio ipſius lancis, eamq. præſente Epiſcopo deguſtant, tum aquam ſuppoſita lance ſuper manus Epiſcopi infundunt: duo autem cap-

pellani genuflexi hinc, inde tenent mappam extensam sub lance pro tergendis manibus ipsius Episcopi; quibus tersis, reponuntur ei annuli ab eodē Diacono assistente: & hæc forma lotionis manuũ seruatur semper, quando Episcopus intra Missarum solēnia, & in alijs quibusdam sacris actibus publicè lauat manus. Statim lotis manibus adsint Acoliti prælati, qui afferant ex altari paramenta Episcopi per ordinem, vnus post aliũ; videlicet, amictũ, albam, cingulum, crucem pectoralem, stolã, pluuiale, & mitram, quibus induitur Episcopus per Diaconũ à dexteris, & Subdiaconum à sinistris paratos, vt supra, hoc modo videlicet: Diaconus, & Subdiaconus capientes

singu-

ſingula huiuſmodi paramenta de manibus Acolitorum, quiſque eorum à latere ſuo adiuuat veſtiendo Epiſcopum, ſed principaliter Diaconus omnia operatur. Subdiaconus verò ſolummodo coadiuuat, vbi opus eſt; & primò offerunt Epiſcopo amictum oſculandum in medio, vbi eſt deſignata parua crux, mox illum diligenter aptant circa collum Epiſcopi, ita vt veſtium ſummitates, quæ vulgò collaria vocantur, omnino tegat, deinde cordulas ex eo pendentes poſt tergum ductas, ante pectus reductas ſtricte colligant. Accipiunt deinde albam, eamque circa collum, humeros, & brachia diſtendunt, & aptant: tertio loco cingulum, quo albam conſtringunt, incipientes à tergo, & ante corpus illam religantes, tum albæ extremitates circum circa Acoliti ſubleuant, & aptant, ita vt æqualiter defluat, & veſtes contegat. Diaconus poſtea, ſumpta cruce pectorali, eam ab Epiſcopo oſculatam eius collo imponit, ita vt ante pectus pendeat; offert deinde Epiſcopo ſtolam deoſculandam, eamq. ſuper eius humeros applicat, ita vt nec eius collum tegat, nec tranſuerſa ſit in modum crucis, ſed æqualiter ante pectus pendeat: quod commodiùs fiet, ſi ei cordulæ retro, & ante ſint annexæ, quibus firmari poſſit, nec huc, illuc vagetur. Demùm Diaconus, & Subdiaconus imponunt Epiſcopo pluuiale, & mitram, & ſi Pſalmi Tertiæ non ſint perfecti, ſedet Epiſcopus expectans, donec perficiantur. quibus finitis, & repetita Antiphona, Subdiaconus, vel alter, cui ex conſuetudine Eccleſiæ competat, in habitu,

vide-

videlicet, cotta indutus, in quo reperitur, Capitulũ cantabit in loco, vbi legi solet Epistola, sibi ipsi librum tenens; dummodò nec altari, nec Episcopo humeros vertat. Tunc Episcopus surgit cum mitra, surgentibus omnibus, versa facie ad ipsum Diaconum cantantem Capitulum: & sic stat, donec cãtores cantent responsorium vltimi versiculi. Finito Capitulo, Subdiaconus reddit librum cærimoniario, & vadit ad locum suum. Interea verò duo Acoliti, acceptis duobus candelabris cum cereis accensis, versis inuicem faciebus, dummodò nec altari, nec Episcopo renes vertant, accedunt. Presbyter verò assistens paratus in eorum medio tenebit librum supra caput; & finito Responsorio, Episcopus, deposita tunc mitra, stans, vt erat, cantat in tono feriali [Dominus vobiscum.] & orationem: & dicto per Chorum [Benedicamus Domino] ipse Episcopus, depositis pluuiali, & mitra, à Diacono, & Subdiacono induitur tunicella, qui constringunt cordulas hinc, inde super humeros positas, & deinde eodem modo dalmaticam. Tum Episcopus sedet, & imponuntur ei chirothecæ per Diaconum in dextera, & per Subdiaconum in sinistra, manibus illi prius, & mox chirothecis per eosdem deosculatis. Mox surgit Episcopus, & induitur ab eisdem planeta, quæ hinc, inde super brachia aptatur, & reuoluitur diligenter, ne illum impediat. Si Episcopus pallio vti possit, & eo die vti conueniat, affertur per aliquem Subdiaconum ex altari ambabus manibus, velo aliquo supposito, quod Diaconus ca-

piens Episcopo offert osculandum in cruce posterio ri: & aduertat, dum illud capit, vt partem duplicem pallij capiat sinistra manu, simplicem verò dextera; & dum illud imponit, Subdiaconus manu dextera eleuat partem, quæ à tergo pendere debet, illudque aptant, vt humeros Episcopi æqualiter ambiat, & pars duplex pallij ponatur super sinistro humero Episcopi. Quo facto, idem Diaconus capit vnam ex tribus spinulis per aliquem Acolitum allatis; videlicet pulchriorem, eamq. infigit cruci anteriori pallij ante pectus existenti, aliam in cruce sinistri humeri, tertiam Subdiaconus infigit cruci posteriori, quæ omnia ita infigantur, vt tertiò transeant per crucem; non tamen pallium perforent, neque planetam tangant; & gemmæ spinulis appositæ remaneant ad dexteram infigentis. Tum sedenti Episcopo imponitur per Diaconum mitra pretiosa sumpta de manibus cappellani de illa seruientis, Subdiacono vittas eleuante. Demùm imponitur per Presbyterum assistentē annulus Pontificalis annulari digito dexteræ manus Episcopi, manu, & annulo prius deosculatis. Episcopo parato, accedunt ad eum Archidiaconus, & alter Diaconus, seu duo digniores Canonici Diaconi, parati dalmaticis, qui ei à lateribus assistunt à principio. Diaconus verò, & Subdiaconus capiunt suos manipulos, & accedente Acolito thuriferario cum thuribulo, & nauicula, ministranteq. Presbytero assistente nauiculam, Episcopus imponit, & benedicit thus, vt supra in Vesperis dictū fuit. Deinde Episcopus cum suis ministris, facta reuerētia

cruci

cruci ſuper altari in dicto Sacello, ſeu Secretario exiſtenti, proceſſionali ritu procedunt ad altare, in quo Miſſa eſt celebranda, hoc ordine.

Thuriferarius cum thuribulo, deinde ceroferarij cū candelis accenſis medium habentes cappellanum crucem deferentem, deinde clerici, & beneficiati Eccleſiæ cum ſuis cottis bini, incipiendo à iunioribus, ſi eſt celebrans Archiepiſcopus, vel maior, aut habeat priuilegium crucem ante ſe deferri faciēdi; aliàs crux non portatur. Hos ſequuntur Canonici parati bini, incipiendo à iunioribus, ſeu minùs dignis, & poſt illos Subdiaconus Epiſtolā cātaturus, gerēs librū Euangeliorū clauſum ante pectus, in quo

includitur manipulus Episcopi, deinde Diaconus ad sinistram Presbyteri assistentis pluuiali induti, demum Episcopus cum baculo pastorali in manu sinistra, parte curua baculi ad populum versa, ac dextera benedicens, si sit in sua ciuitate, vel diœcesi, medius inter Archidiaconum, & Diaconum assistentes paratos. Post Episcopum sequitur cappellanus seruiens de mitra, & alij cappellani cum cottis bini incedentes. Cum Episcopus fuerit prope altare, salutat exigua capitis inclinatione Canonicos paratos apud eorum sedilia stantes, ipsi verò Canonici faciunt ei profundam reuerentiam. Si fortè adesset Legatus Apostolicus, vel aliquis Cardinalis, aut Archiepiscopus, vel alij Prælati, vel magnus Princeps loci, illos prius debet Episcopus cum mitra salutare, & illi Episcopo aliquantulum assurgentes, denudato capite, respondere, præter Cardinalem, qui non debet assurgere, sed tantum discooperire caput. Cum verò Episcopus peruenerit ante infimum gradum altaris, reddito baculo pastorali ministro, qui de eo seruit, & deposita ei per Diaconum mitra, facit profundam reuerentiam cruci super altari positæ simul cum suis ministris. Interim recedunt alij ministri, qui eum illuc vsque sequuti fuerant, excepto eo, qui de baculo, & altero, qui de thuribulo seruiunt, duobusq. Diaconis assistentibus, qui remanent. Episcopus verò habens à dexteris Presbyterum assistentem, & à sinistris Diaconum, & apud eũ modicum retro Subdiaconum, qui tunc relinquit librum Euangeliorum in manibus cærimoniarij, facit

cum

cum eis confeſſionem, iunctis manibus ſtans aliquátulum inclinatus. Interim ceſſat ſonitus organorũ, & chorus incipit Introitum. Dum facit confeſſionem Epiſcopus, profert verba erga dictos eius miniſtros ſtantes apud eum capite inclinato in plurali dicens [Vobis fratres.] & [Miſereatur veſtri &c.] Illi verò erga Epiſcopum in ſingulari, id eſt, [Tibi Pater] & [Te Pater] & [Miſereatur tui.] Quæ dum dicunt, caput verſus Epiſcopũ profundiùs inclinãt.

Cum Epiſcopus dixerit [Indulgentiam, & remiſſionem &c.] Subdiaconus capit manipulum, qui fuerat incluſus in libro Euangeliorum, & illum applicat ſiniſtro Epiſcopi brachio cum oſculis manus, &

mani-

manipuli,& strictè religat. Canonici parati stantes in suis locis faciunt simul confessionem bini, similiter alij, si qui erunt parati, aliàs genuflexi, prout etiam laici omnes tunc genuflectunt. Finita confessione, Episcopus inclinatus dicit summissa voce orationem [Aufer à nobis,&c.] & deinde ascendens apud altare aliam, videlicet [Oramus te Domine, &c.] adhuc iunctas manus retinens, & alias, prout habetur in rubricis Missalis sub titulo de Introitu, &c. & cum dicit [Quorum reliquiæ hic sunt &c.] positis hinc, inde super altari manibus extensis, osculatur illud in medio, nullam tamen ibi designans crucem: & statim ambabus manibus tangens librũ Euan

gelio-

geliorum ſibi à Subdiacono à ſiniſtris ſtāte oblatum in folio Euangelij currentis, illum oſculatur, adiuuante Presbytero aſſiſtente. Tunc accedit ad altare thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, quam porrigit Diacono, & ille Epiſcopo, qui imponit, & benedicit thus more ſolito; & accepto thuribulo de manu Diaconi, thurificat altare, prout ſuo loco explicatur. Reddit deinde thuribulum Diacono, & accepta mitra pretioſa ab Archidiacono, ſeu alio digniori Diacono in officio aſſiſtentis ſeruiente, ſtans in cornu Epiſtolæ manibus iunctis incenſatur à Diacono triplici ductu thuribuli: tum facta cruci reuerentia in medio altaris, acceptoq. baculo in manu ſiniſtra, medius inter Archidiaconū, & alium Diaconum aſſiſtentes (nam Diaconus, & Subdiaconus remanent apud altare) vadit ad ſedem ſuam, vbi ſtans, depoſita mitra, & facto ſibi ſigno crucis à fronte ad pectus, legit Introitū ex libro, quē ſuſtinet cappellanus de eo ſeruiēs ſupra caput, altero cādelā accenſam tenēte. Aſſiſtentes vero hinc, inde oſtendūt digito, quæ ſunt legenda, & vertunt folia. Deinde dicit cū ſuis miniſtris [Kyrie eleiſon] nouiēs repetēdo. Diaconus, & Subdiaconus idē dicūt inter ſe apud altare. Quo dicto, ſedet, accepta mitra auriphrygiatā ſimplici, ſi placet, & gremiali, & pariter omnes ſedēt. Presbyter aſſiſtens ſedet in ſcabello non ad dexterā Epiſcopi; Archidiaconus, & Diaconus ſedent hinc, inde à lateribus Epiſcopi in ſcabellis nudis: Diaconus verò, & Subdiaconus in Miſſa miniſtrantes apud altare ſuper aliquo ſcamno apud cornu Epiſtolæ

ſedent.

ſedent. Cum cantatur à choro vltimum [Kyrie eleiſon] ſurgunt omnes miniſtri circum ſtantes Epiſcopum: aufertur Epiſcopo per Diaconum à dexteris aſſiſtentem gremiale, & per alterum à ſiniſtris mitra, biretum verò ab eodem aſſiſtente à dexteris, complanatis cum eo capillis, quod penes ſe retinet; ſed mitra, & gremiale miniſtris ea ſeruantibus traduntur: & finito à choro cantu [Kyrie eleiſon] ſurgit Epiſcopus, adiuuantibus eum miniſtris aſſiſtentibus, verſa facie ad altare, illi capite inclinato reuerentiam faciens & allato ante eum libro, & candela, ſi ea vti velit, cantat ex eo alta voce [Gloria in excelſis Deo] diſiunctis, eleuatiſque manibus ad altitudinem humerorum; ita vt vola vnius manus reſpiciat alteram: quod ſemper in huiuſmodi manuũ eleuatione obſeruatur: & cum dicit [Deo] iungit manus, & caput inclinat: librum verò ſuſtinet ſupra caput Presbyter aſsiſtens paratus pluuiali, quem regulariter ſuſtinere eo modo debet, quoties Epiſcopus aliquid alta voce cantat: quo caſu miniſter, qui aliàs ſeruit de libro, adiuuat ad ſuſtinendum illum; ſecùs, quando Epiſcopus ſummiſſa voce legit: Diaconi verò aſsiſtentes hinc, inde indicant digito, quæ ſunt legenda, & vertunt folia. Poſtquam Epiſcopus incepit cantando præfatum Hymnum, proſequitur illum ſummiſſa voce cum ſuis miniſtris. Diaconus, & Subdiaconus, ac Prælati, & Canonici in ſuis locis idem bini ſimul faciunt; & in fine Epiſcopus ſedet, accepta mitra ſimplici, & gremiali; & ſimiliter ſedent omnes vſquequo per chorum perficiatur Hymnus

mnus cum organo: quo finito, & organo cessante, surgit Episcopus, deposita mitra, & gremiali, surgentibus omnibus, vt priùs; & stans versus populum eleuatis, & statim iunctis manibus cantat [Pax vobis.] deinde conuersus ad altare extensis, & statim iunctis manibus [Oremus.] & iterum extensis manibus, orationem, & cum dicit conclusionem vltimæ orationis, idest [Per Dominum nostrum] denuò iungit manus, prout pleniùs circa huiusmodi iunctionem, & disiunctionem manuum in rubricis Missalis declaratur. Sedet deinde Episcopus, sedentibus omnibus. Subdiaconus autem accipiens librũ, factisque debitis reuerentijs altari, & Episcopo, comitante ad eius sinistram cærimoniario, & sibi ipse

tenens librum, extra presbyteriū à latere ſiniſtro altaris, vel, vbi ita conſuetū ſit, in ambone cantat Epiſtolam alta voce. Qua finita, & factis debitis reuerētijs, portat eodē modo, quo ſupra, ante Epiſcopū librum clauſum, quem inclinatus porrigit illi ſuper eius genibus, & manum dexteram illius ſuper libro poſitam reuerenter oſculatur, & habito ſigno crucis ab Epiſcopo, redit ad altare, & ibi exſpectat, donec fuerit tempus eundi ad Euangeliū. Interim accedunt duo miniſtri ſeruientes de libro, & candela ante Epiſcopum, qui ſedes ex libro Miſſali legit Tractum, & alia vſque ad finem Euangelij, quod ante quàm incipiat, dicit [Munda cor meum] & [Iube Domine, &c.] & [Dominus ſit in corde meo &c.] & [Dominus vobiſcum] cui Diaconi aſſiſtentes reſpondent [Et cum ſpiritu tuo.] Et legens titulum Euangelij ſignat pollice dextero textum Euangelij, deinde ſeipſum in fronte, ore, & pectore, mox iunctis manibus, proſequitur Euangelium. Quo finito, aſſiſtens reſpondet ei [Laus tibi Christe.] Sed ſi Epiſcopus non ſit in ſua Eccleſia, Subdiaconus, oſculata manu Epiſcopi, tenet ante eum librum Miſſale apertū, ex quo Epiſcopus legit, vt ſupra, & interim omnes ſedent. Cum cantatur vltimus verſus Gradualis, ſiue Tractus, ſeu ante Alleluia, Diaconus, ſumpto libro Euangeliorum, factaque reuerentia Epiſcopo, illum clauſum congruenti mora affert ad altare, prius genuflectens in primo illius gradu, tum aſcendit, & collocat illum in medio altaris; deinde, facta altari reuerentia, vadit ad Epiſcopum, cuius manum reueren-

ter

ter deoſculatur; tũ reuerſus ad altare in eius inferiori gradu genuflexus dicit ſecretè [Munda cor meum &c.] & deinde capit librum, & illum portat ante pectus, & apud altare in cornu Epiſtolæ expectat. Interim accedit Acolitus ad Epiſcopũ cum thuribulo, & nauicula, & miniſtrante illa Presbytero aſſiſtente, Epiſcopus imponit, & benedicit incenſum. Tum Acolitus, recepta nauicula de manu Presbyteri aſſiſtetis, redit ad altare, & ibidẽ cum duobus alijs Acolitis ceroferarijs, Diacono, & Subdiacono expectat, donec tempus ſit eundi ad cantandũ Euangelium. Circa finem vltimi verſus Gradualis, ſiue Tractus, thuriferarius, ceroferarij, Subdiaconus, & Diaconus portas librum Euangeliorũ clauſum ante pectus, facta prius altari reuerentia, veniunt ante Epiſcopũ, vbi Diaconus inclinatus petit benedictione dicens intelligibili voce [Iube Domne &c.] Cui Epiſcopus reſpondet [Dominus ſit in corde tuo &c.] & facit ſuper eum ſignũ crucis. Tum Diaconus facit Epiſcopo profundam reuerentiam; miniſtri verò, qui cum eo ſunt, permanent genuflexi, donec Epiſcopus benedixerit, & ſtatim procedunt ad Euangelium cantandum, hoc ordine. Præcedit cærimoniarius, mox thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, ſequuntur duo ceroferarij cum candelabris, ac cereis accenſis, deinde Subdiaconus manibus iunctis, vltimò Diaconus librum Euangeliorũ clauſum ante pectus portans. Et tranſeũtes ante altare faciunt illi reuerentiam cũ genuflexione. Cum peruenerint ad locũ, vbi ſolet Euãgelium decantari, Subdiaconus medius inter dictos

ceroferarios tenet librum Euangeliorum apertum ante pectus, vertens renes non quidem altari, sed versus ipsam partem dexteram, quæ pro Aquilone figuratur. Si verò in Ecclesia fuerint legilia, vel ambones, in illis poterit cantari Euangelium; videlicet, si cantabitur in legili, seu pulpito, Subdiaconus stabit post illum, qui panno aureo, vel serico coloris cęterorum paramentorum coopertus, & ornatus esse debet, amplectens ipsum legile, & manibus hinc,

inde librum tangens. Quòd si cantabitur in ambone lapideo, ad quod per gradus ascenditur, prout adhuc in pluribus Ecclesijs, iuxta antiquam consuetudinem, huiusmodi ambones reperiuntur; tunc

Subdiaconus assistet, & ministrabit Diacono opportuna stans à latere eius dextero; videlicet, porrigens thuribulum, & vertens folia libri Euangeliorum, cùm opus erit. Diaconus, cum tempus est, iunctis manibus ante pectus, incipit Euangelium, & cum dicit [Dominus vobiscum] Episcopus, depositis gremiali, & mitra, cum Diaconus dicit [Initium] vel [Sequentia sancti Euangelij &c.] signat librum, vbi est textus Euangelij, deinde seipsum in fronte, ore, & pectore: Episcopus autem, accepto baculo pastorali, eodem modo signat se in fronte, ore & pectore; idem faciunt & omnes alij: tum ipse Episcopus retinet baculum inter ambas eius manus iunctas, stans versus Diaconum cantantem; & cum respondetur à choro [Gloria tibi Domine] cærimoniarius, accepto thuribulo de manu thuriferarij ibi propè adstantis, illud offert Diacono, qui thurificat librum, primò in medio, deinde à parte dextera libri, mox à sinistra triplici ductu, & reddit thuribulum cærimoniario: tum manibus iunctis prosequitur Euangelium, & cum profert nomen, Iesu, vel Mariæ, inclinat se, sed profundiùs, cum dicit, Iesus; quod & omnes faciunt: Subdiaconus autem, & ceroferarij perstant, velut immobiles. Finito Euangelio, Subdiaconus, nulla facta reuerentia altari, portat librum apertum in folio, vbi est principiũ Euangelij cantati, & illum offert osculandum Episcopo, nulla ei facta reuerentia, nisi postea libro clauso. Diaconus, & alij cum debitis reuerentijs eodem ordine reuertuntur, & Presbyter assistens,

acce-

accepto thuribulo de manu cærimoniarij, vel thuriferarij, ſtans thurificat Epiſcopum ſtantem. Si erit habendus ſermo (quem, Epiſcopo celebrante, ab eo fieri conuenit, vel ab aliquo Canonico Presbytero) ſi quidem Epiſcopus erit concionaturus, id faciet in propria ſua ſede, quando eſt verſa ad populum, vel quando altare adhæret parieti, apud ipſum altare ſedens ibi ſuper faldiſtorio, aut ſede ad id parata, verſis altari renibus. Sedebunt ad eius dexteram Preſbyter aſſiſtens, & modicum poſt eum Diaconus Euangelij, & Archidiaconus; à ſiniſtris verò ſedebunt Subdiaconus, & alter Diaconus aſſiſtens. Explétoque ſermone, Diaconus, qui cantauit Euangelium, ſtans ad ſiniſtram Epiſcopi aliquatulum inclinatus, faciet confeſſionem ante Epiſcopum, vt in capitulo de officio Diaconi explicabitur: qua finita, Preſbyter aſſiſtens pronuntiat Indulgentias, & Epiſcopus ſtans ſine mitra in eodem loco legit abſolutionẽ: videlicet [Precibus, & meritis &c.] & dat benedictionem; &, ſi eſt Archiepiſcopus, vel aliàs vtens cruce, portatur ante eum crux per cappellanum, qui eam tenet genuflexus, ſpatio congruenti, imagine Crucifixi ad Archiepiſcopum verſa: & ſtatim, ſi Epiſcopus ante altare ſermonem habuit, reuertitur ad ſedem ſuam, vbi dicit [Credo.] vel [Dominus vobiſcum] prout conuenit. Si verò ſermo habendus ſit per Canonicum (qui eo caſu debet eſſe in habitu ordinis, ſeu dignitatis ſuæ) ſuo tempore ibit ad oſculum manus Epiſcopi, & ab eo profundè inclinatus petet benedictionem, & Indulgentias in

forma,

forma, prout suo loco explicabitur, & sic paratus habitu suæ dignitati conuenienti ascendit pulpitum, siue ambonem, & faciet sermonem: ac deinde, finita per Diaconum confessione, in eodem loco publicabit Indulgentias in forma, prout suo loco dicitur. Episcopus verò legit absolutionem, & dat benedictionem, vt supra. Quòd si sermo habendus non sit, ipse Episcopus statim incensatus post Euangelium, conuersus ad altare incipit cantando ex libro per Presbyterum assistentem, alijs coadiuuantibus, vt supra sustentato [Credo in vnum Deum.] Quod cum suis ministris summissa voce prosequitur; pariter & Diaconus, & Subdiaconus apud altare, & Canonici illud inter se dicunt, & ad versiculum [Et incarnatus est &c.] Episcopus genuflectit, & pariter omnes de choro genuflectunt. Quo finito, sedet Episcopus cum mitra, & omnes sedent: & cum prædictus Versiculus cantatur à choro, pariter Canonici sedentes capite detecto, & Episcopus cum mitra profundè inclinant caput versus altare; alij genuflectunt, donec perficiatur dictus Versiculus. In nocte verò, & die Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, ac in die Annuntiationis beatæ Mariæ Virginis Episcopus cum mitra apud suam sedem, & Canonici, ac omnes alij in suis locis genuflectunt, quando cantatur dictus Versiculus à choro, & eo finito, omnes sedent. Diaconus tunc accedit ad abacum, & capit bursam cum corporalibus, quam ambabus manibus eleuatis vsque ad oculos,

cum decenti mora, & greſſu, ac cum debitis reuerentijs portat ad altare, vbi extrahit corporalia, eaque explicata ponit ſuper altari in medio, burſam vero ſeorſim in eodem altari collocat; ita vt non præbeat impedimentum, & ſtatim redit ad locum ſuum, & ſedet. Circa finem ſymboli ſurgunt omnes miniſtri, eo vero prorſus à choro cantato, ſurgit Epiſcopus, depoſitis gremiali, & mitra; & ſtans in ſua ſede cantat verſus populum [Dominus vobiſcum.] & [Oremus.] manibus prius parumper extenſis, & mox ſtatim iunctis, vt ſupra de oratione dictum eſt. Quòd ſi ſederet in faldiſtorio, vt quia Legatus, vel Cardinalis adeſset, ob cuius præſentiam abſtineret à ſua ſede Epiſcopali, tunc ſeruabit regulam vertendo ſe ad populum, vel ad altare, prout ſuo loco explicabitur. Legit mox offertorium ſummiſſa, ſed intelligibili voce ex libro, quem tenet cappellanus de eo ſeruiens. Quo lecto, aſsiſtens portat librum cum puluino ad altare cum debitis reuerentijs, comitante cærimoniario, illumque reponit ſuper dicto altari in cornu Euangelij apertum in folio, vbi ſunt ea, quæ celebrans eſt lecturus, ſuppoſito puluino; ibique extra dictum cornu expectat celebrantem; qui ſtatim, lecto offertorio, ſedet, & accipit mitram pretioſam, deponitque annulum, & chirothecas, quæ omnia extrahuntur ab aſsiſtentibus Diaconis, & accedente ſcutifero, vel alio Nobili, lauat manus, & tergit iuxta formam, & regulam, quæ ſuo loco exponitur. Interim organum tangitur, ſi erit, prout etiam ſuo loco dicitur. Epiſcopus ſtatim lotis mani-

bus,

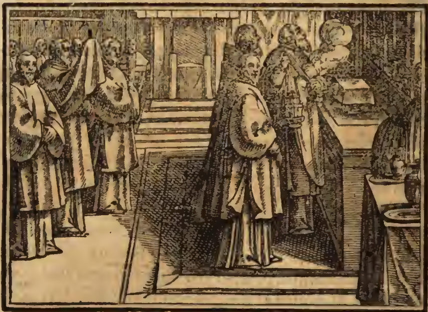
bus, reaſſumit an nulum, & ſurgit accipiens manu ſiniſtra baculũ paſtoralem, & medius inter duos Diaconos aſſiſtentes, ac ſubſequente miniſtro de mitra ſeruiente, proc edit ante infimum gradum altaris in medio, vbi depoſitis baculo, & mitra, factaq. profunda reuerentia cruci, aſcendit ad altare, auxiliantibus ipſi aſcendenti gradus Presbytero aſſiſtente a ſiniſtris, Diacono verò Euangelij à dexteris: & cum fuerit ante altare, illud in medio oſculatur, poſitis hinc, inde manibus. Subdiaconus, poſtquàm Epiſcopus lauit, & terſit manus, accedit ad abacum, vbi velum illud ſericeum, quo calix, patena, & alia ſuper ipſa menſa cooperiebantur, circum circa humeros accipit

pit adiuuantibus Acolitis, ita vt longiùs pendeat à parte dextera; deinde capit manu dextera calicem cum patena, ſuper qua duæ ſint hoſtiæ mundæ palla coopertæ, ac dictam partem longiorem veli ſuper ea extendit; ſiniſtramque ſupra ipſum velum, & calicem leuiter apponit, ne aliquid decidat, & ſic ad altare procedit, quem ſequitur Acolitus vrceolos vini, & aquæ portans, ſumptos ex eodem abaco, & prægustatos à credentiarijs, ita vt eodem tempore cum Epiſcopo ad altare perueniant, vbi Subdiaconus calicem cum patena ponit in cornu Epiſtolæ, remoto velo: Diaconus verò capit de manu Subdiaconi patenam cum hoſtijs, ex quibus vnam accipiens, & cum ea tangens alteram, ac patenam, & calicem intus, & extra, eandem Sacriſtæ ibi præſenti prægustandam præbet: mox patenam cum altera hoſtia ad manus Epiſcopi cum oſculo porrigit, qui illam ambabus manibus ante pectus eleuatam tenens, & oculcs ſurſum dirigens dicit [Suſcipe ſancte Pater &c.] & in fine faciens cum ea ſignum crucis collocat hoſtiam ſuper corporali verſus ſe; patenam verò ponit ad dexteram ſub corporali. Interim Diaconus parùm vini, & aquæ ex ampullis, quas ibidem Acolitus tenet, in aliquem cyathum infundit, ex quo Sacriſta illud bibit, mox calicem tergit purificatorio, & accepto de manu Subdiaconi vrceolo vini, quem illi Acolitus miniſtrat, imponit vinum in calicem, quantum ſufficiat, Epiſcopo inſpiciente: Subdiaconus verò vrceolum aquæ parumper verſus Epiſcopum eleuans dicit [Benedicite Pa-

ter

ter &c.] Episcopus autem facto versus eũ signo crucis, dum infundit pauculũ aquæ in calicẽ, dicit orationem [Deus, qui humanæ substantiæ &c.] Diaconus deinde porrigit ad manus Episcopi celebrantis calicẽ, quẽ ille ambabus manibus capit, dextera scilicet nodũ, sinistra pedẽ illius tenens, illumque offert dicẽs simul cũ Diacono orationem [Offerimus tibi Domine calicẽ &c.] Qua dicta, eundem calicem, facto cũ eo signo crucis, ponit super corporali in medio retrò hostiã, ita vt hostia sit inter ipsum celebrantem, & calicem, quem Diaconus palla cooperit. Tũ idem Diaconus capiens patenam ponit illã in manu dextera Subdiaconi, ac extremitate veli ab ea parte pendentis contegit, quã Subdiaconus stans post Episcopũ, & Diaconũ spatio congruenti sustinet eleuatam vsq. ad [Pater noster] Prosequitur interim Episcopus cum cærimonijs, prout in Missali ordinario, orationes, videlicet [In spiritu humilitatis &c.] & [Veni sãctificator] & cũ dixerit [Benedic sacrificiũ tuo sancto nomini præparatũ] ministrante Diacono nauiculã, & dicente [Benedicite Pater &c.] Acolito verò thuribulũ sustinente, dicit [Per intercessionẽ, &c.] & alia, prout in ordinario; & accipiẽs thuribulũ de manu Diaconi thurificat oblata, & altare iuxta formã suo particulari capitulo traditã, dicẽs interim Vers. [Dirigatur oratio mea &c.] Quo thurificato, reddit thuribulũ Diacono in cornu Epistolæ, dicens [Accẽdat in nobis Dominus &c.] & accepta mitra pretiosa ab assistẽtibus, vel ipsis deficiẽtibus, de manu cærimoniarij, vel alterius, thurificatur in eodẽ loco.

ſtás à Diacono triplici ductu, & ſtatim lauat manus more ſolito, dicens Pſal. [Lauabo &c.] miniſtrātib. mappulam pro illis tergendis aſſiſtentibus, vel illis deficientibus, cærimoniario cum aliquo Acolito, cū Diaconus, & aſſiſtens tunc reperiantur impediti: Diaconus verò interim thurificat Prælatos, dignita-

tes, Canonicos, Magiſtratus, & alios de choro ordine, prout latè ſuo loco explicatur. Poſtquàm Epiſcopus lauerit, & abſterſerit manus, aufertur ei mitra à præfatis aſſiſtentibus, vel illis abſentibus, à cærimoniario, vel altero, qui eam illi proximè impoſuit, quā miniſter de ea ſeruiens reportat ad abacum. Epiſcopus verò rediens ad medium altaris, inclinatus, &

iunctis manibus dicit orationẽ [Suscipe sancta Trinitas, &c.] Qua dicta, osculatur altare, deinde erectus, conuertit se iunctis manibus ad populum per latus suum sinistrum dicens voce intelligibili, ac manibus parumper extensis [Orate fratres &c.] & statim eas iungens perficit circulum prosequendo [Vt meum, ac vestrum &c.] Tum extensis manibus, stãs dicit orationes secretas summissa voce; & cum peruenerit ad conclusionem, idest, ad [Per omnia sęcula] positis hinc, inde super altari manibus, clara voce cantando profert, deinde [Dominus vobiscum] cum præfatione competenti, & dicens [Sursum corda] manus aliquantulũ eleuat; ac dicens [Gratias agamus &c.] manus eleuatas iungit in verbo [Deo nostro] oculos eleuans, & statim caput aliquantulum inclinans, mox disiungit manus, easq. expansas tenet vsque ad finem præfationis; & iterum cum dicit [Sanctus, Sanctus &c.] illas iungit capite aliquãtulum inclinato, prosequens cætera cum ministris, summissa voce; videlicet, assistente Presbytero, & Diacono, qui tunc ad eum accedit. Et cũ dicit [Benedictus &c.] erigens se facit sibi signũ crucis à fronte ad pectus, sinistram super altari tenens extra corporalia: tum manibus iunctis, & super altari positis, deuotè inclinatus extollit ad crucem oculos, & eos statim demittit, & incipit, ac prosequitur secretè totum Canonem, quem adiuuat Diaconus eleuando dalmaticam ad brachium, & discooperiendo, ac cooperiendo calicem, dum signat, & alios actus facit, prout in ordinario, attentè, & deuotè vsque ad ele-

uatio-

uationem, aduertens ad illa verba [Vnà cum famulo tuo &c.] & [Antiſtite noſtro &c.] vt ea proferat ſecundum regulas in rubricis Miſſalis poſitas; videlicet [Me indigno ſeruo tuo &c.] Interim quatuor, ſex, aut ad ſummum octo miniſtri cottis induti afferant totidem funalia ceræ albæ accenſa, & factis debitis reuerentijs, collocẽt ſe genuflexi hinc inde à lateribus Subdiaconi tenentis patenam, vel ſi magis commodum, ad latera altaris. Tunc verò omnes tam in choro, quàm extra genufleƈtũt, præter aſſiſtentem, & Diaconum, ac Subdiaconum, qui non niſi cum celebrante genufleƈtunt: & dum eleuatur ſanƈtiſſimum Sacramentum, cum celebrans profert verba canonis [Quam oblationem &c.]

Diaconus

Diaconus accedit ad eius dexteram aduertens ad diſcooperiendum, & cooperiendum calicem, cum Epiſcopus ſuper eo ſignat, & cum ſanctiſſimum Sacramentum eleuatur, genuflexus ſubleuat extremitatem planetæ Epiſcopi celebrantis, prout de his pleniùs in capitulo de officio Diaconi dictum fuit. Interim cærimoniarius, ſeu aliquis Acolitus, impoſito à ſe ipſo, vel ab alio thure abſque benedictione in thuribulum, thurificat Sacramentum corporis, & ſanguinis Domini, dum eleuatur, ter pro vnoquoque ducens thuribulum. Chorus proſequitur cãtum vſq. ad [Benedictus] excluſiue, quo finito, & non prius, eleuatur Sacramentum. Tunc ſilet chorus, & adorat cum alijs. Organum verò, ſi habetur, cum omni tunc melodia, & grauitate pulſandum eſt. Eleuato Sacramento, chorus proſequitur cantum [Benedictus, qui venit, &c.] miniſtri funalia habentes ſurgunt, & factis debitis reuerentijs diſcedunt, ac funalia extra presbyterium extinguunt (niſi facienda ſit communio, quia tunc remanent cum funalibus accenſis vſque ad finitam communionem) & pariter tunc omnes ſurgunt. Celebrans continuat canonem Miſſæ cum ſignis, & cærimonijs, prout in ordinario: Diaconus verò aduertit ad detegẽdum calicem, cum opus eſt, aliaque faciendũ, quæ latiùs in capitulo de officio Diaconi in Miſſa explicantur. Cum celebrãs peruenerit ad Verſiculũ [Per omnia ſæcula &c.] manibus ſuper corporali poſitis; dicit intelligibili voce [Per omnia ſæcula ſæculorum.] cũ dicit [Oremus.]

Altare

iungit manus caput Sacramento inclinans: cũ verò incipit [Pater noster] eleuat illas ante pectus, easq. sic eleuatas, extensasq. tenet vsque ad finem dictę orationis Dominicæ: cum dicitur [Et dimitte nobis &c.] Subdiaconus, facta altari reuerentia cum genuflexione, accedit cum patena cooperta ad cornu Epistolæ altaris, vbi Diaconus, remoto velo ex patena, illam capit de manu Subdiaconi, quam cum manus osculo porrigit Episcopo celebranti, statim finita oratione Dominica, qui illam inter digitũ medium, & alios dexteræ manus capiens absque eo, vt indicem à pollice disiungat, incepta oratione [Libera nos, quæsumus, Domine, &c.] antequàm dicat verba [Da propitius pacem &c.] signat se cum ea à fronte ad pectus, & reliqua dicit, & facit, quæ in ordinario Missæ ponuntur. Subdiaconus, statim reddita patena Diacono, deponit velum ad manus cærimoniarij, vel alicuius Acoliti, qui illud ad abacum reportat, ipse verò ad locum suum retrò celebrantẽ redit. Cum celebrãs dixerit [Hæc commistio, &c.] dicat [Agnus Dei &c.] simul cum assistẽte, & Diacono: quibus dictis, Presbyter assistens accedit ad dexterum latus celebrantis, Diaconus verò ad sinistrum, vbi supplet ad librum loco assistentis; ipse verò assistens, dicta per celebrantem oratione [Domine Iesu Christe, qui dixisti &c.] genuflectit, & statim surgit, osculatur altare simul cum celebrante, à quo dicente ei [Pax tecum.] accipit pacem, cui ipse respondet [Et cum spiritu tuo.] Dumq. pacem accipit, appropinquat sinistram genam suam sinistræ

celebran-

celebrantis, ita vt se inuicem leuiter tangant: & iterum ante Sacramentum genuflectens, ac statim surgens recedit, & comitante cærimoniario, pacem in choro distribuit, prout in capitulo, De ordine dandi pacem, plenè demonstratur. Quo facto, reuertitur

ad locum, & officium suum. Interim Diaconus supplet ad librum loco Presbyteri assistentis à sinistris, & Subdiaconus a dexteris seruit discooperiendo calicem, & alia faciendo, quæ erunt opportuna, donec Episcopus comunicet. Celebrans prosequitur Missam, prout in ordinario; & cum sacram communionem corporis, & sanguinis Domini sumpserit, ac se purificauerit, digitosque abluerit, accedit Acolitus

de mitra seruiens, illamq. porrigit Diacono, & Diaconus eam imponit celebranti; qui stans in cornu Epistolæ lauat manus, afferente lances scutifero, seu nobili, ordine superiùs dicto. Interim Presbyter assistens transfert librum ex latere Euangelij ad latus Epistolæ, nisi iam translatus erit à Diacono. Subdiaconus verò complicat corporale, tergit, & mundat calicem, & omnia, quæ priùs attulerat, colligit, & componit, bursam super calicem reponendo, eamque ad abacum reportat per gradus anteriores altaris, facta illi reuerentia. Episcopus verò, tersis manibus, deponit mitram, legitq. communionem ex libro, quæ etiã cãtatur à choro immediatè post [Agnus Dei] dum Episcopus capit communionem; & ea cantata, Episcopus accedit ad medium altaris, quod osculatur more solito, & vertens se ad populum per latus suum dexterum cantat [Dominus vobiscum.] & reuersus ad librum per eandem partem [Oremus.] versa facie ad crucem altaris; deinde orationem, seu orationes competentes; quibus cum sua conclusione finitis, redit iterum ante medium altaris, quod, vt priùs, osculatur, & rursus ad populum versus cantat [Dominus vobiscum.] & responso per chorum [Et cum spiritu tuo.] Diaconus vertit faciem ad populum, renes autem celebranti, vel aliàs iuxta dispositionem altaris, & regulariter stat versus, prout celebrans, & cantat [Ite missa est.] in tono festiuo; quo dicto, ipse, & celebrans simul vertunt se per latus Epistolæ ad altare, & celebrans dicit [Placeat tibi, sancta Trinitas &c.] Quo dicto, si adsit Cardinalis non Legatus,

seu

ſeu Archiepiſcopus ſuus, aut alius eius Superior, retrocedit paulum ad latus Epiſtolæ, quaſi benedictionẽ ipſi Superiori dandam remittens: ipſe tamẽ Superior omnino illam ipſi Epiſcopo relinquat. Sed præſente Legato de latere, conuenit, vt ipſe Legatus bedicat. Cum verò Epiſcopus benedictionem daturus eſt, ſumpta mitra, in medio altaris benedicit more ſolito, prout in Veſperis dictum fuit. Et ſi indulgen-

tia non fuit publicata poſt ſermonem, publicabitur ibi tunc per Presbyterum aſſiſtentem verſus populum, qua publicata, Epiſcopus, depoſita mitra, dicit [Dominus vobiſcum.] ſummiſſa voce, & facto ſigno

crucis ſuper altari, dicit [Initium ſancti Euangelij ſecundum Ioannem.] quod proſequitur, procedendo ad locum, vbi à principio accepit paramenta aſſociatus à Canonicis; ibique per eoſdem miniſtros exuitur ſacris paramentis: Canonici verò deponunt ſua paramenta in locis ſuis. Si celebrans ſit Archiepiſcopus, dat benedictionem ſine mitra verſus ad ſuam crucem, & deponit pallium ſuper altari. Quòd ſi in huiuſmodi Miſſa eſſet facienda communio generalis, vel particularis aliquorum, obſeruabuntur ea, quæ in Capitulo de Miſſa ſolemni in die Paſchæ dicuntur.

DE MISSA SOLEMNI, quæ coram Pontifice celebratur. Cap. IX.

Epo

QVemadmodum ſuperiùs de Veſperis ſolemnibus coram Epiſcopo celebrandis diximus, Epiſcopum pluuiali, ac alijs paramentis ibidem expreſſis indutum conueniēter intereſſe, & officium facere; ſic etiam, cum ipſemet non erit celebraturus, ſed Miſſæ per alium celebrandæ intererit, iiſdem ſacris indumentis veſtitus eſſe poterit, eodemque modo, ordine, & loco ea ſumere, prout ibidem demonſtratum fuit. Quo caſu debent ei aſſiſtere duo antiquiores Diaconi, ſiue ex dignitatibus, ſiue, his deficientibus, ex Canonicis, & his deficientibus, iuniores Presbyteri in eorum habitu Canonicali, ſed ſine ſacris paramentis. Ordo autem, quoad acceſſum ad Eccleſiam, deductionem, & obuiationem Canonicorum, ac reditum in fine idem erit, prout ſupra in capitulo, De habitu Eccleſiaſtico, declaratur. In ſolemnioribus feſtiuitatibus Epiſcopus erit ſemper cum pluuiali, vt ſupra dictum eſt. Poterit tamen, ſi magis placebit, huiuſmodi Miſſæ in feſtis minùs ſolemnibus cū ſua cappa Pontificali intereſſe. Quæ autem ab ipſo Epiſcopo agenda, exercendaue erunt, in huiuſmodi Miſſa diuerſo modo ſtatuuntur. Nam aut Miſſa celebrabitur per aliquem alium Epiſcopum, ſeu Suffraganeum, & tunc Epiſcopus proprius intereſſe de-

bet

bet cum cappa,& omnia deferre Episcopo celebrāti, præter absolutionem, & benedictionem post sermonem, ac indulgentiarum concessionem, quæ omnino ab ipso proprio Episcopo peragenda sunt. Cætera in Missa occurrentia, vt benedictionem incensi, & aquæ, benedictionem Diaconi ante Euágelium, deosculationem manus, quæ fit ab eodem Diacono, & Subdiacono, benedictionem in fine Missæ, & similia relinquit Episcopo celebranti, qui in benedictione solemni in fine Missę vertens se versus Episcopum quasi veniam petet, & ipse nutu annuet. Circuli tamen Canonicorum fient ante ipsum Episcopum proprium, quamuis cappa indutum.

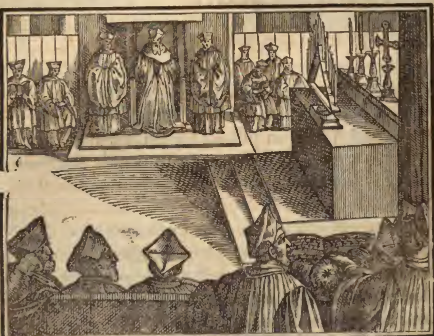
Sed

Sed si Episcopus proprius forte vellet esse paratus in huiusmodi Missa ab alio Episcopo celebrata, quod non conuenit, nisi celebrans sit Suffraganeus, vel aliàs subditus Episcopo, deberet omnia prædicta ipse facere. Si verò Episcopus intererit Missæ celebratæ per aliquem inferiorem Episcopo, siue cum pluuiali, & mitra, siue cum cappa, omnes præeminentiæ, honores, & actus præfati conueniunt ipsi soli Episcopo, excepto quoad thurificationem: quia quando non est paratus, vt supra, non debet thurificari, nisi post thurificationem oblatorum tantum. An autem, quomodo, & à quibus Ecifcopo non celebranti fiat assistentia tam Presbyteralis, quàm Diaconalis, suis locis explicatum fuit, quod superfluum est hic repetere.

DE VESPERIS, ET MATVtinis pro Defunctis. Cap. X.

QVIA in officijs Defunctorum diuersæ ab alijs cærimoniæ in multis obseruantur, ideo de eis est subiungendum: & primò de Vesperis, & Matutinis, quæ celebrantur quotãnis pro commemoratione, & suffragijs omnium fidelium Defunctorum immediatè post secundas Vesperas festiuitatis omnium Sanctorũ, quæ simul, & iunctim in multis Ecclesijs recitari solent; hoc est, statim post Vesperas omniũ Sanctorũ Vesperæ, & Matutinæ Defunctorum, ad hoc,

vt populi commodiùs, & frequentiùs illis intereſſe poſſint. Et tunc, ſi Epiſcopus ipſemet erit in craſtinum celebraturus Miſſam ſolemnem pro defunctis. debebit etiam & in his Veſperis, & Matutinis officium facere: & quidem hoc pacto. Poſtquàm enim in ſecundis Veſperis omnium Sanctorum obſeruauerit ea omnia, quæ ſupra expreſſa ſunt in capitulis de Veſperis ſolemnibus: & ipſis ſecundis Veſperis expletis, ſi eis Epiſcopus interfuit cum pluuiali, & mitra, ea deponit, & aſſumit cappam Pontificalem laneam, & parumper ſedebit in ſua ſede, nullis tamen tunc ei Canonicis à lateribus aſſiſtentibus; ſed tantummodo aliquibus cappellànis, ſeu miniſtris cũ cottis, præſertim qui de libro ſeruiunt, & cum eis cæ-

rimo-

rimoniario indicante quid, & quomodo agendum ſit: & cum opus eſt, cappæ fimbrias aptant, atque interim mutari poterit pallium altaris, & candelæ; videlicet, remotis albis, apponi ex cera communi. Poſt pauculum moræ ſurget Epiſcopus, & detecto capite, verſus altare dicit ſecretò [Pater noſter] vſque in finem, & chorus incipit Antiphonam [Placebo Domino, &c.] illam integrè recitando; qua finita, & incepto Pſalmo [Dilexi &c.] Epiſcopus caput cooperit, & ſedet; & ſic ſedens manet, quouſque inchoetur à choro [Magnificat &c.] tunc ſurgit, & ſtat detecto capite vſque in finem: & cum repetitur per chorum Antiphona poſt Magnificat, ſedet; & ea finita ſurgit, detecto capite, & competenti voce dicit [Pater noſter] quod ſecretè complet. Interim duo Acoliti ceroferarij accedunt ante Epiſcopum cum candelabris, & cereis accenſis, qui ſolent fieri ex cera communi, & inter eos erit medius cappellanus de libro ſeruiens. Epiſcopus altè pronunciat ea verba orationis Dominicæ; videlicet [Et ne nos inducas &c.] cum alijs Verſiculis, reſpondente choro, quæ habentur in Breuiario poſt Veſperas defunctorum, & orationem [Fideliũ Deus &c.] qua finita, Verſiculum [Requiem æternam &c.] choro reſpondente [Et lux perpetua &c.] deinde chorus [Requieſcant in pace.] Quo dicto, ſedet ~~Pontifex~~ Epiſcopus, cooperto capite, & poſt modicam moram ſurgit, capite detecto, dicit ſecretò [Pater noſter] quo dicto, adhuc ſtans capite aperto chorus incipit Inuitatorium [Regem, cui omnia viuunt] pro Ma-

tutinis cum Psalmo[Venite exultemus &c.] Cum chorus incipit Psalmum primi nocturni, Episcopus sedet cooperto capite, & sic manet, quousque dicatur per chorum Responsorium Versiculi ante primã lectionem primi nocturni; tunc surgit, & detecto capite, dicit secretè[Pater noster &c.] vsque in finẽ: mox sedet capite cooperto, quousque dictum fuerit Responsorium Versiculi ante quartam lectionem secundi nocturni; & tunc pariter surgit, detecto capite, dicens[Pater noster] mox sedens, prout in primo nocturno, idem facit post Responsorium Versiculi tertij nocturni ante septimam lectionẽ. Lectiones ipsæ cantantur per cantores, vel per Canonicos, iuxta consuetudinem loci, in tono consueto lectionum, & Responsoria lectionum per chorum. Dicũtur deinde Psalmi cũ suis Antiphonis pro Laudibus; & cum inchoatur canticum[Benedictus] Episcopus surgit, detecto capite vsque in finem, & cum repetitur Antiphona, sedet cooperiens caput. Interim accedunt duo ceroferarij cum cappellano librum tenente ante Episcopum, & omnia fiunt, prout supra proximè dictum fuit in fine Vesperarum huiusmodi. Quibus finitis, Episcopus discedit cum alijs ad suas mansiones, nec datur benedictio, nec Indulgentiæ. Cum verò Vesperæ, & Matutinæ huiusmodi recitandæ erunt alijs temporibus, quàm prædicta die anniuersaria omnium defunctorum, tunc seruandæ erũt rubricæ positæ in Breuiario, in ipso officio Defunctorum, nisi essent celebrandæ pro anniuersario Episcopi defuncti, vel pro aliquo summo viro Principe,

vel

vel Prælato proximè defuncto, quo casu quædam specialia obseruantur, quæ suo loco explicabuntur. Hæc, vt dixi, seruantur, si ipse Episcopus sit in his Vesperis, & Matutinis officium facturus; sin minùs, posset manere cum cappa in choro in loco suo, & Canonicus hebdomadarius paratus pluuiali nigro supra Rocchettum, vel cottam, aut saltem stola nigra faceret, aut diceret omnia prædicta. Neque hoc casu requiritur, vt aliqui Canonici, vel beneficiati cum eo parentur, prout in alijs Vesperis solemnibus. Et idem in Collegiatis, vel Cathedralibus, absente Episcopo.

DE MISSA PONTIFICALI pro defunctis per Episcopum celebranda; & de sermone, & absolutionibus post Missam. Cap.XI.

SI velit Episcopus celebrare die anniuersaria omnium Defunctorum, vel aliàs quandocumque pro defunctis, hæc præparentur, & fiant; videlicet, altare nullo ornatu festiuo, sed simpliciter, & nullis imaginibus, sed sola cruce, & sex candelabris paretur, & duo super credentia cum candelis ex cera communi; super ea nulla ornamenta ponantur, sed tantùm, quæ sunt necessaria; videlicet, bacile, & buccale simplex, liber orationum, vas aquæ benedictæ cum Missale

aſperſorio,thuribulum cum nauicella ; item pannus niger extendendus pro abſolutione facienda ; finita Miſſa, niſi adeſſet lectus, ſeu lectica mortuorum,aut caſtrum doloris ; gradus altaris , & totum presbyterium ſit nudũ, excepto quod vnum tapete ſub faldiſtorio, & aliud ſuper primo gradu ſuppedaneo apud altare ponetur, omnia paramenta tam altaris, quàm celebrantis, & miniſtrorum, librorum , & faldiſtorij ſint nigra,& in his nullæ imagines mortuorum , vel crucis albæ ponantur . Canonici non parentur paramentis ſacris,prout in alijs Miſſis, celebrante Epiſcopo . Epiſcopus ipſe non vtatur in hac Miſſa ſandalijs, & chirothecis , nec baculo paſtorali ; non dicet Antiphonam [Ne reminiſcaris] nec leget Pſalmos [Quam dilecta &c.] nec orationes,quæ in alijs Miſſis dicendæ ſunt , antequàm induatur; ſed dicet tantummodo orationes pro paramentis , incipiendo ab ea [Exue me Domine &c.] & tunc deponit cappá, & lauabit manus , ac parabitur, dicendo ad aquam , & indumenta conſuetas orationes,exceptis,quæ dicuntur pro ſandalijs , & chirothecis . Diaconus , & Subdiaconus vtentur tunicella, & dalmatica,& aſſiſtens pluuiali ; & aderunt cappellani ſoliti cum cottis , & ſcutiferi pro lotione manuum apud abacum , prout in alijs Miſſis . Cum Epiſcopus accedet ad altare, finita confeſſione,non oſculabitur librum,ſed altare tantùm, & ſtatim redit ad ſedem ſuam ; nec altare, nec ipſe thurificabitur,ſed apud ſedem verſus altare leget Introitum. Miniſtri aliquid dantes,vel miniſtrantes Epiſcopo in tota Miſſa numquam eius ma

num, aut rem oſculentur. Non fiant in hac Miſſa circuli. Cum dicuntur orationes,tam ante Epiſtolã, quàm poſt communionẽ,omnes genufleƈtunt,præter celebrantem,& miniſtros; videlicet,Diaconum, & Subdiaconum, ac aſſiſtentem. Epiſtola, & Euangelium non legatur in ambone,ſed in presbyterio in loco conuenienti. Subdiaconus, cantata Epiſtola, non oſculetur manum Epiſcopi. Si diſtribuendæ ſunt candelæ tunc poſt Epiſtolam, dum cantatur Proſa,ideſt,Sequentia,diſtribuantur,quæ accendantur ad Euangelium, ad eleuationem Sacramenti, ac finita Miſſa, dum fit abſolutio. Leƈta Epiſtola,Diaconus non petat benediƈtionem pro Euangelio,nec deferantur luminaria, nec incenſum. Diaconus dicet tantummodo [Munda cor meum] & procedet ad cantandum Euangelium cum miniſtris ordine infraſcripto; videlicet,primò ipſe Diaconus,tum Subdiaconus,vltimo loco duo cappellani. Finito Euangelio, Epiſcopus non oſculabitur librum, ſed ſtatim dicet [Dominus vobiſcum] & [Oremus] pro offertorio, deinde lauabit manus more ſolito,& ad altare accedet. Non benedicet aquam ponendam in calice pro oblatione; nec Subdiaconus ſuſtinebit patenam: imponet tamen poſt offertorium Epiſcopus thus in thuribulum, more ſolito, cum benediƈtione [Per interceſſionem &c.] & thurificabit oblata, & altare; & demùm ipſe ſolus thurificabitur à Diacono. Dũ dicitur [Sanƈtus,Sanƈtus &c.] quatuor cappellani cũ quatuor funalibus ex eadem cera communi accenſis pro eleuatione Sacramenti accedunt, &

genu-

genufle̱ctunt,more ſolito,& ſimiliter omnes genufle ctunt ſic permanẽtes vſq. ad [Per omnia ſæcula] ante [Pax Domini] Cappellani verò cum funalibus vſque poſt Communionẽ. Subdiaconus ad eleuationẽ impoſito per aliquem Acolitum thure in thuribulũ, thurificabit ſanctiſſimum Sacramentum genuflexus in cornu Epiſtolæ. Non datur pax, nec percutitur pectus ad [Agnus Dei] In fine Miſſæ non datur per celebrantem benedictio, nec publicantur Indulgentiæ, ſed Diaconus dicat [Requieſcant in pace.] & Epiſcopus, dicto in altari [Placeat &c.] redibit ad ſuam ſedem,& interim dicet [Initium Euangelij ſancti Ioannis, &c.] & ibidem depoſita planeta, ac etiam dalmatica,& tunicella,capiet pluuiale nigrum, Diacono,& Subdiacono paratis remanentibus,& Epiſcopum ad exuendum planeta,& induendum pluuiali adiuuantibus. Si ſermo habẽdus erit in laudem defuncti,pro quo Miſſa celebrata erit, tunc ea finita de toto, ante abſolutionem accedet ſermocinaturus veſtibus nigris indutus, & facta oratione ante medium altaris,nulla petita benedictione ab Epiſcopo, aſcẽdet pulpitum panno nigro coopertum,vbi facta Epiſcopo reuerentia, ſignans ſe ſigno crucis, faciet ſuum ſermonem. Quo finito,vel ſi ſermo non ſit habendus, ſtatim finita Miſſa,accepto pluuiali per Epiſcopum,vt ſupra, ante infimum gradum ſolij extendetur pannus niger,vel portabitur lectica mortuorũ pro abſolutione faciẽda ante infimum gradũ presbyterij; niſi aliàs lectus mortuorum, vel caſtrum doloris adſit in medio Eccleſiæ. Quo caſu Epiſcopus plu-

uiali paratus ibidem vel ſolus, vel cum alijs quatuor abſoluentibus, vt infra dicetur, accedere deberet. Si verò Epiſcopus erit in faldiſtorio, tunc pannus niger ante infimum gradum altaris extendetur, vel ibidem portabitur lectica mortuorum pro abſolutione facienda. Interim dum extenditur pannus, vel portatur lectica, Epiſcopus ſedet, & cantores incipient Reſponſorium [Libera me Domine &c.] & dum repetitur dictum Reſponſorium, accedunt ad Epiſcopum duo Acoliti, vnus cum thuribulo, & nauicula, alius cum aſperſorio, & vaſe aquæ benedictæ. Tunc Epiſcopus, miniſtrante nauiculam Diacono à dexteris ſine oſculis, imponet thus in thuribulum, & ſtatim, ſi eſt in faldiſtorio, accedit ad altare, vbi cũ à choro dicitur [Kyrie eleiſon.] deponet mitram, & ſtans verſus altare dicit intelligibili voce [Pater noſter] Si verò erit in ſede, ſurget, & depoſita mitra, dicto vltimo [Kyrie eleiſon.] verſus altare dicet ſimiliter [Pater noſter] Quod ſecretè complendo, miniſtrante Diacono aſſiſtente aſperſorium, & eleuantibus hinc, inde Diacono, & Subdiacono oras pluuialis, Epiſcopus ſtans aſpergit tertiò ſuper pannum nigrũ, vel lecticam mortuorum; & reddito aſperſorio Diacono, & ab eodẽ accepto thuribulo, thurificabit eodem modo tertiò thuribulum ducens ſuper pannũ, vel lecticam, miniſtris oras pluuialis ſimiliter eleuãtibus. Tunc accedent duo Acoliti cum duobus candelabris, & candelis accenſis, & ſiſtent ante pedes Epiſcopi, qui ex libro ſibi per miniſtrum ſolitum in capite poſito leget Verſiculum [Et ne nos] & alios

Verſi-

Verſiculos,& orationem Miſsæ, pro qua nullus tũc genuflectet, & in fine repetit Verſiculum [Requiẽ æternam] & cantores dicent [Requieſcant in pace.] Et Epiſcopus, depoſitis paramentis, facta oratione, diſcedit.

Si aderit in Eccleſia lectus mortuorum, ſeu caſtrum doloris, & Miſsa celebrata ſit pro anima alicuius Summi Pontificis, vel S.R.E. Cardinalis, ſeu Metropolitani, aut Epiſcopi proprij, ſeu Imperatoris, Regis, vel Ducis magni, aut Domini loci, conueniens eſt, vt fiant abſolutiones apud caſtrum doloris, tam ab ipſo Epiſcopo celebrante, quàm ab alijs quatuor Epiſcopis, vel Prælatis, ſi adſunt; & in defectum Epiſcoporum, à quatuor primis dignitatibus, vel Canonicis, ordine infraſcripto; videlicet, finita Miſsa, & ſermone, ſi habitus ſit, quatuor Prælati, ſeu dignitates, vel Canonici præfati accedant ad ſacriſtiam, vel alium locum conuenientem, & propinquum, vbi quilibet eorum accipiat ſuper Rocchettum, vel ſuper cottam, ſi ſit Religioſus, amictum, ſtolam, & pluuiale nigrum, ac mitram ſimplicem, ſi ea vti poſsunt; ſin minùs, biretum, & omnes ſic parati conueniant apud Epiſcopum celebrantem paratum, vt ſupra, cum quo ibunt ad ſeretrum, ſeu caſtrum doloris, hoc ordine. Præcedent duo Acoliti, vnus cum thuribulo, & nauicula, & alius cum vaſe aquæ benedictæ, & aſperſorio; tum duo alij Acoliti cum duobus alijs candelabris, & candelis accenſis, in quorum medio erit Subdiaconus, qui in Miſſa cantauit Epiſtolam, paratus, deferens crucem;

post eum duo iuniores Prælati, deinde duo seniores, & quilibet eorum habebit penes se vnum cappellanum superpelliceo indutum, qui de mitra seruiet, & vnum scutiferum, qui cereum accensum portet; vltimo loco incedet Episcopus celebrans habens ad sinistram Diaconum paratum, qui eum comitetur, & post eum cappellani cum cottis. Cum peruenerint ad castrum doloris, seu locum destinatum pro absolutionibus faciendis, thuriferarius cum alio Acolito deferente aquam benedictam firmabunt se in capite loci à parte dextera; Acoliti verò ceroferarj, ac Subdiaconus cum cruce ibunt ad pedes loci, & Subdiaconus cum cruce collocabit se in medio eorum. Iunior Prælatus sedebit in scabello in angulo castri

doloris ad pedem dexterum, alius post eum in angulo ad humerum sinistrum, tertius in angulo ad pedē sinistrum, quartus, qui erit senior, in angulo ad humerum dexterum. Celebrans verò sedebit in faldistorio in capite loci in medio, ita vt crucem directè respiciat. Omnibus sic ordinatis, surget celebrans, detecto capite, omnibus similiter surgentibus, & incipiet in tono lectionis absolutè orationem. [Nō intres in iudicio &c.] qua finita, omnes sedebunt coopertis capitibus, & cantores incipient Responsorium [Subuenite Sancti Dei &c.] tunc duo Acoliti cum thuribulo, & nauicula, & aqua benedicta. & aspersorio accedent ad angulum dexterum capitis, vbi est dignior Prælatus, & se ad eius dexteram collocabunt. Incepto Versiculo [Requiem æternā &c.] Acolitus dabit nauiculam Diacono, & ipse accedet cum thuribulo ante dictum digniorem Prælatum, qui, ministrante Diacono nauiculam, imponet thus in thuribulum. Cum per chorum dicetur primū [Kyrie eleison.] surgent omnes, detectis capitibus; & prædictus dignior Prælatus voce intelligibili dicet [Pater noster] quod secretè complebit: & interim accepto aspersorio cum aqua benedicta de manu Diaconi, asperget lectum circum circa ambulans, incipiens à sua parte dextera, tertiò aspergens quamlibet lecti partem; Diacono à sinistris comitante, & fimbrias pluuialis subleuante: & dum transibit ante alios Prælatos, illos salutabit, & similiter cruci reuerētiam faciet transiens ante illam ad pedes lecti. Postquàm cum aspersorio circūierit lectum, & ad locum

suum

ſuum redierit, ibidem ab eodem Diacono capiet thuribulum, & lectum ſimiliter circum circa thurificabit, tertiò in qualibet parte thuribulum ducẽs. Cum redierit poſt thurificationem ad locum ſuum, ante ſcabellum ſtans dicet Verſiculos [Et ne nos &c.] & alios Verſiculos, & orationem [Deus, cui omnia viuunt &c.] prout in Pontificali. Qua finita, omnes ſedent cum mitra, & cantores incipient Reſponſorium [Qui Lazarum &c.] dum dicent Verſiculum [Requiem æternam] vt ſupra, miniſtri accedent ad ſecundum digniorem Prælatum ſedentem in agulo ad ſiniſtrum pedem, qui impoſito thure, vt de primo dictum eſt, dicto vltimo [kyrie eleiſon.] à choro, ſurget, omnibus ſimiliter ſurgentibus, dicet Pater noſter, aſperget, & thurificabit lectum, vt ſupra, & demùm dicet Verſiculos, & orationem [Fac quęſumus &c.] Qua finita, omnes ſimiliter ſedebunt, & cantores cantabunt Reſponſorium [Domine, quando venies &c.] & tertius dignior Prælatus ſedens ad ſiniſtrum humerum ſeruabit omnia, quæ ſuperiùs primus, & ſecundus ſeruauerunt, & demùm dicet orationem [Inclina, Domine, aurẽ tuam &c.] Qua ſimiliter finita, quartus, & iunior Prælatus ſedens in angulo ad dexterum pedem faciet ſimiliter, & in fine dicet orationem [Abſolue, quæſumus, vt in reſurrectione &c.] Demùm cantato à choro Reſponſorio [Libera me, Domine, de morte æterna &c.] celebrans ipſe, impoſito thure in thuribulo, vt ſupra, dicto [Pater noſter] aſperget, & thurificabit lectum, prout de primo, & alijs dictum eſt; & in fine

dictis Versiculis, dicet Orationem [Absolue, quæsumus &c. vt defunctus sæculo &c.] & responso per chorum [Amen] ipse Episcopus dicet [Requiem æternam &c.] & demùm duo cantores dicent [Requiescant in pace.] Quo dicto, receptis ab omnibus Prælatis mitris, seu biretis, si mitris non vtantur, omnes eo ordine, quo venerant, reuertuntur ad sacristiam, vel alium locum deputatum, & ibidem depositis paramentis, quilibet recedit ad propria.

Quatuor, seu quinque istas absolutiones non semper in omnibus exequijs fieri conuenit, sed tantùm in primis exequijs, quæ solent fieri post obitum, vt sunt exequiæ nouemdiales, quæ in Romana Curia fiunt pro anima Pontificis defuncti. In exequijs verò anniuersarijs non debent fieri huiusmodi quatuor absolutiones, sed vna tantùm per celebrantem, vt supra dictum est, post Missam: vel, si adesset castrum doloris, vel alius locus, vbi eundum esset ad absoluẽdum. Celebrans solus paratus, vt supra, præcedente cruce cum omnibus ministris superiùs narratis, & sequentibus cum suis cappellanis, accedet ad castrũ doloris, & ibidem dispositis ministris, vt supra dictum est, stans ante suum faldistorium in capite lecti dicet orationem [Non intres &c.] qua finita, sedet, & cantato per chorum Responsorio [Libera &c.] imposito thure in thuribulo, vt supra, asperget, & thurificabit lectum ordine, quo supra dictum est: & demùm dicet vnam ex quinque præfatis orationibus, quam maluerit, & reuertetur ordine, quo veniet. Quod similiter seruari poterit, etiam in primis exe-

quijs, vbi commodè quatuor Prælati, qui poſt Miſſam, vt ſupra dictum eſt, abſoluant, haberi non poterunt.

DE MISSA PRO DEFVNCTIS, quæ coram Epiſcopo celebratur. Cap. XII.

SI Epiſcopus noluerit celebrare, ſed huiuſmodi Miſſæ pro defunctis per aliũ celebratæ intereſſe, eadem norma in omnibus ſeruabitur, quæ ſuperiùs expreſſa eſt in capitulo præcedenti: ipſe verò Epiſcopus, cum cappa facta confeſſione cum celebrante, ibit cũ ſuis aſſiſtentibus ad ſedem ſuam, quæ debet eſſe parata ex panno violaceo, non autem ex ſerico. Cum celebrans dicit [Dominus vobiſcum.] ante orationem, Epiſcopus veniet ad faldiſtorium ante altare, & ibi genuflectet, capite detecto, ſic manens vſque ad finem orationis. Qua finita, redibit ad ſedem ſuam, & tunc, & non priùs Presbyter aſſiſtens ibit ad ſcabellum aſſiſtentiæ. Ad offertorium Epiſcopus, more ſolito miniſtrante nauiculam Presbytero aſſiſtente, imponet thus in thuribulum, dicens [Per interceſſionem &c.] & thurificatis oblatis, & altari, thurificabitur celebrans à Diacono, & Epiſcopus à Presbytero aſſiſtente more ſolito. Dicto [Sanctus] Epiſcopus ibit ad faldiſtorium, vbi genuflexus permanebit vſque ad [Agnus Dei] excluſiuè, & tunc redibit ad ſedem, & dicet [Agnus Dei] cum ſuis aſſiſtenti-

bus,

bus, non percutiendo pectus; & iterum ad orationẽ post Communionem redibit ad faldistorium, & genuflectet, similiter omnibus genuflectentibus, quotiès Episcopus genuflectet. Finita oratione, Episcopus redibit ad sedem: & non dabit benedictionem, nec publicabuntur Indulgentiæ. Finita Missa, si sermo habendus sit, sermocinator accedet, & absque aliqua benedictionis petitione, facta tantummodo altari reuerẽtia cum genuflexione, & Episcopo cum profunda capitis inclinatione, ibit ad pulpitum, vbi sermonem suum recitabit. Quo finito, si Episcopus voluerit ipse absoluere, deposita cappa apud sedem, capiet amictum supra Rocchettum, & stolam, & demùm pluuiale nigrum, & mitram simplicem, & omnia fient, quæ superiùs in proximo præcedenti capitulo dicta sunt.

DE VESPERIS, ET MISSIS in Dominicis Aduentus siue ab Episcopo, siue ab alio, præsente Episcopo, celebrandis. Cap. XIII.

IN Vesperis, & Missis solemnibus in singulis Dominicis Aduentus eadẽ omnia seruabuntur, Episcopo celebrante, vel non celebrante, quæ superiùs expressa fuerunt, dum generaliter de his disseruimus, exceptis tamen infrascriptis. Quia primò Ecclesia, altare, & chorus simpliciori apparatu ornantur.

Item celebrante Episcopo Missam solemnem, non erit opus paramenta sacra pro Missa sumere in sacello, seu secretario supra memorato, sed apud suam sedem, vbi cappa indutus incipit Tertiam; & incepto primo Psalmo, sedet, accipit sandalia, legit Psalmos, & Versiculos, ac orationes consuetas, & in fine cantat orationem pro Tertia, Canonico Presbytero assistente librum supra caput tenente in suo habitu Canonicali. Subdiaconus cantaturus Epistolam, paulo ante, quàm Episcopus in chorum veniat, capiet omnia paramenta sibi conuenientia, præter manipulum, & planetam ante plicatam, quæ capiet postea. Diaconi assistentes capiunt sua paramenta, idest, planetam ante plicatam supra cottam, vel Rocchettum circa finem Tertiæ, antequàm Episcopus cantet orationem, & cum eis Diaconus cantaturus Euangelium, qui accipit amictum, albam, cingulum, & stolam. Dum prædicti Diaconi assistẽtes parantur, assistunt Episcopo duo alij Diaconi illis proximi in suo habitu Canonicali, & in eorum defectũ duo vltimi Presbyteri. Finita Tertia, præfati duo Diaconi assistentes cum Diacono cantaturo Euangelium iam parati reuertuntur ad Episcopum, dum lauat manus, ministrante Presbytero assistente. Episcopus, postquàm lauerit manus, more consueto accipit paramenta consueta, quæ esse debent violacei coloris. Subdiaconus, & Diaconus capiunt planetas ante pectus plicatas, & tunc pariter omnes Canonici capiunt in suis locis paramenta ipsis conuenientia, eiusdem coloris. Episcopus ante orationes dicit

Do-

Dominus vobiſcum.] non autem[Pax vobis.] Subdiaconus,dum Epiſcopus celebrans cantat vltimam orationem, depoſita planeta, accipit librum Epiſtolarum,& cantata Epiſtola, oſculataque manu Epiſcopi,planetam reaſſumit. Diaconus ante primũ Alleluia poſt Graduale deponit & ipſe ſuam planetam, quæ conuoluitur, vel alia iam conuoluta, & complicata ſuper eius ſiniſtrum humerum, & ſuper ſtolam ponitur ſub eius brachio, ſtrictè cordulis ad id aptatis colligatur, ne decidat, & ſic permanet, quouſque Epiſcopus ſumpſerit ſacram communionem. Tunc reaſſumit planetam ante pectus plicatam, depoſita alia, quæ erat ſuper humerum ſiniſtrum. Cætera omnia fiunt, prout ſuis locis explicatum fuit. Si verò Epiſcopus non celebret, ſed interſit Miſſæ ſolemni,eadem obſeruantur,quæ in capitulo de Miſſa ſolemni præſente Epiſcopo dicta ſunt. In tertia Dominica eadem obſeruantur, niſi quod paramenta altaris, & celebrantis adhiberi ſolent aliquantò ſumptuoſiora, ſed coloris violacei; & miniſtri, videlicet, Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, & idem in Vigilia Natiuitatis Domini, ſi venerit in Dominica, & etiam in vigilia, quæ non venerit in Dominica, vt capitulo ſequenti : in Collegiatis pariter idem obſeruatur.

DE VIGILIA NATIVITATIS DOMIni noſtri Ieſu Chriſti, & de Matutinis, & Miſſa in nocte celebranda.

Cap.

Cap. XIIII.

N die Vigiliæ Natiuitatis D. N. Iesu Christi, siue venerit in Dominica, siue alio die, celebrari solet de mane Missa solemnis in paramentis violaceis, iuxta regulas præcedenti capitulo de Dominicis Aduentus traditas, hoc tantum excepto, quod Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, prout in tertia Dominica Aduentus.

Hora Vesperarum cantantur Vesperæ solemnes pariter secundum regulas superiùs in capitulis de Vesperis positas, quas hic repetere superfluum est. Nocte sequenti hora competēti, prout ab Episcopo fuerit præordinatū, celebrantur Matutinæ, prout in capitulo de Matutinis dictum fuit. Hæc tamen particulariùs in his Matutinis obseruanda erunt. Primò vltra luminaria solita altaris, & abaci præparāda erūt sex, vel octo funalia ceræ albæ, vel quot erunt necessaria pro consuetudine, & dispositione loci ad illuminandum chorum, & tribunam, seu presbyterium, quæ super totidem candelabris ferreis magnis spatijs æqualibus inter se distantibus collocabuntur. Præparabuntur etiam aliquot paruæ candelæ albæ pro Episcopo, & Canonicis cantaturis lectiones. Super aliqua mensa separata ab abaco, collocari poterunt paramenta omnia pro Episcopo Missam celebraturo, & pluuiale album pulchrum pro eodem cātaturo orationem in fine nocturnorū. Sed si Episco-

pus non erit celebraturus primam Miſſam, non erũt ibi præparanda Miſſalia indumenta,ſed tantum pluuiale: nam alius celebraturus Miſſam,ſiue Prælatus, ſiue Canonicus capiet paramenta in ſacriſtia vnà cũ ſuis miniſtris:ſed celebraturo Epiſcopo,ipſi miniſtri, ideſt, Diaconus, & Subdiaconus vtique in ſacriſtia parari poterunt; Presbyter autẽ aſſiſtens in loco ſuo vna cum cæteris Canonicis.Itẽ celebraturo primam Miſſam Epiſcopo, præintonatur Hymnus [Chriſte redemptor &c.] quem dum Epiſcopus repetit, eleuat, & iungit manus, caput verſus altare inclinans, ob reuerẽtiam diuinæ inuocationis.Cærimoniarius, quoties ducit aliquem Canonicum ante pulpitum, ſeu legile, vbi cantare debet lectionem, gerat manibus paruam candelam; nec ab ipſo legili longiùs diſcedat, donec cuiuſque nocturni lectiones recitatæ ſint. In tertio nocturno, cum dicitur à choro Pſalmus [Miſericordias Domini &c.] ſi Epiſcopus eſt primam Miſſam celebraturus, duo ex ſuis ſcutiferis clericali habitu indutis ſubeuntes fimbrias cappæ Epiſcopalis imponent illi caligas, & ſandalia, ſubleuantibus fimbrias in girum cappellanis, ſeu Acolitis cottis ſuperindutis, ac genuflexis: interim accedunt duo Canonici aſſiſtentes ad Epiſcopum, nec non duo cappellani, alter de libro, alter de candela ſeruiens; ac librum apertum ante Epiſcopum ſuſtinent,ex quo ipſe Epiſcopus legit Antiphonam [Ne reminiſcaris &c.] & Pſalmum [Quam dilecta &c.] cum cæteris Pſalmis,Verſiculis,& orationibus,prout ſupra in capitulo de Miſſa Epiſcopo celebrante,

expli-

explicatum fuit. Quibus per Epiſcopum lectis, duo illi Canonici aſſiſtentes, ac alij miniſtri recedunt: Diaconus,& Subdiaconus miniſtraturi in Miſſa (niſi quis eorum, vel ambo ſint cantaturi lectiones vltimi nocturni) præueniunt ad ſacriſtiam, vbi capiunt ſua paramenta. Aduertatur tamen, vt tempus commodè diſpenſetur, hoc eſt, vt finitis tribus Pſalmis vltimi nocturni à choro, pariter Epiſcopus expedierit lectionem Pſalmorum,& orationum prædictarum, vt preſtò ſit ad abſolutionem [A vinculis] dicendã, benedictionemq. dandam Canonico cantaturo primam lectionem tertij nocturni. Cãtata nona lectione per Epiſcopum,& Hymno [Te Deum &c.] inchoato, eo ordine, quo in dicto capitulo de Matutinis dictũ fuit, Epiſcopus deſcẽdens è ſede in plano ſolij Pontificalis deponit cappam, & ſtans lauat manus, accedentibus tunc,& adiuuantibus Diacono, & Subdiacono paratis; & ab eiſdem induitur omnibus paramentis Miſſalibus, aliquanto celeriùs ſolitò, præter chirothecas,& annulum, & tunicellam, ac dalmaticam,& planetam, cuius loco induitur pluuiali; denuò ſedem aſcendit, vbi ſtans ſine mitra expectat finem Hymni prædicti, qui decãtari poterit prolixiori nota,& cum organi interpoſitione, vt commodè interim Epiſcopus, & omnes Canonici indui poſſint ſuis paramentis. Quo finito, accedunt duo Acoliti cum candelabris, & cereis accenſis, & medius inter eos alter de libro ſeruiens ad Epiſcopum, adhærente alio cum candela parua accenſa, qui verſus populũ cantat [Dominus vobiſcum.] deinde verſus altare

[Oremus.] iunctis manibus, deinde orationem [Concede quæsumus &c.] cum sua conclusione; & iterum repetito [Dominus vobiscum.] dum chorus cum organo prosequitur lentè [Benedicamus Domino.] & [Deo gratias.] ipse deposito pluuiali stans, accipit tunicellam, & dalmaticam, & sedens chirothecas, & super illas annulum Pontificalem, deinde stans planetam, & rursus sedens mitram pretiosam; demùm accedit ante infimum gradum altaris pro Missa inchoanda. Quæ in omnibus, & per omnia celebratur, prout in capitulo de Missa solemni per Episcopum celebranda explicatum fuit, excepto, quod dum in Missa cantatur à choro Versi-

culus

culus symboli Et incarnatus est &c. Episcopus, & omnes genuflectere debent vsque ad terram, hac nocte, & die sequenti in Missa maiori, prout etiam in die Annuntiationis: Episcopus verò non sumet purificationem, & in fine post benedictionem non dabit indulgentiam, quia in tertia Missa, quam omninò cantabit Episcopus, in die erit indulgentia publicanda. Cætera omnia, vt in supradictis capitulis, tam celebrante, quàm non celebrante Episcopo, respectiuè erunt obseruanda.

DE FESTIS, QVAE OCCVRRVNT vsque ad diem Purificationis, solemniter celebrandis. Cap. XV.

Festa

FESTA, quæ occurrunt post diem Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi vsque ad diem Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, celebrabuntur solemniùs, vel minùs solemniter, prout Episcopo videbitur, iuxta qualitatem festi, & consuetudinem loci. In die tamen Circumcisionis Domini Episcopus deberet interesse Missæ paratus cum pluuiali. In die verò Epiphaniæ deberet ipse celebrare, si poterit. Quo die cantato Euangelio, aliquis Canonicus, vel beneficiatus, aut alius, iuxta consuetudinem loci, paratus pluuiali ascendet ambonem, vel pulpitum, & ibidem populo publicabit festa mobilia anni currentis in forma, prout in Pontificali. In alijs verò festiuitatibus prædictis poterit Episcopus interesse cum cappa, vel prout ipsi melius videbitur, & omnia seruabuntur, quæ superiùs expressa sunt in præcedentibus capitulis, De Missa solemni per Episcopum celebranda, & de Missa, quæ coram Episcopo celebratur,

DE FESTO PVRIFICATIONIS beatæ Virginis, & benedictione, ac distributione candelarum. Cap. XVI.

QVIA à Vigilia Natiuitatis Domini nulle occurrunt festiuitates, quæ in Vesperis, & Missis, quoad cærimonias, indigeant speciali declaratione, cum ex regulis in superioribus capitulis traditis, & alijs generali-

ralibus, quæ libro ſuperiori abundè explicata fuerunt, ſumi poſſint; videndum eſt de feſto Purificationis beatæ Mariæ Virginis, in quo plura adhuc, neque in Miſſali, aut Pontificali declarata recenſenda veniunt. Præparanda igitur in primis erit candelarũ ceræ albæ ea copia, quæ ſufficiens videbitur pro Eccleſiæ qualitate, ac Canonicorum, aliorumque de gremio Eccleſiæ numero, nec non & pro laicis, quibus iuxta conſuetudinem Eccleſiæ diſtribui ſoleant. Hæ omnes collocari poterunt ſuper aliqua menſa inter altare, & ſedem Epiſcopi, ita vt Epiſcopus in ſua ſede ſtans commodè poſſit eas aſpergere, & thurificare poſt illarum benedictionem. Paretur etiam abacus, iuxtà conſuetum, à latere Epiſtolæ, ſuper quo ponantur vltra duo candelabra cum luminaribus, & alia conſueta, & ordinaria, quæ ſuperioribus capitulis demonſtrata fuerunt, vas aquæ benedictæ cum aſperſorio, thuribulum cum nauicula, vaſa ad abluendum manus cum medulla panis, mantile ad extergendum, mappa altera linea pulchrè laborata apponenda ſuper gremio Epiſcopi, cum incipit candelas diſtribuere. Super altari ponentur per Sacriſtam paramenta pro Epiſcopo ſuo ordine coloris violacei; videlicet, alba, cingulum, ſtola, pluuiale, & mitra ſimplex: ipſum verò altare habeat duo pallia, videlicet alterum album, & ſupra illud alterum violaceum remouendum poſt proceſſionem; niſi feſtum venerit in Dominicis Sexageſimæ, vel Septuageſimæ, vt infra dicemus. Deputentur cuſtodes, qui populum arceant, ſi fortè tumultuoſiùs irrueret, ne

indecenter Episcopum opprimat. His prærordinatis, hora competenti Episcopus in sua cappa à Canonicis associatus venit ad Ecclesiam, & facta oratione, accedit ad sedem suam, vbi deposita cappa, accipit paramenta supradicta suo ordine, afferentibus ea ab altari Acolitis, seu ministris cottis indutis, acceptoque pluuiali, & mitra, sedet. Interim Canonici omnes in locis suis stantes, seu in sacristia, si prope est, accipiunt sacra paramenta eis conuenientia, prout superiùs declaratum fuit; eo excepto, quod Diaconi, aut Subdiaconi non quidem dalmaticis, & tunicellis, sed planetis ante pectus plicatis in huiusmodi officio vtuntur, cum sit feriale; & si commodè paraméta haberi nequeant pro omnibus Canonicis, quatuor, aut sex digniores saltem induantur pluuialibus, vt ibidem dictum fuit. Quibus paratis, salutatisque Canonicis modica capitis inclinatione, Episcopus in dicta sua sede stans benedictionem candelarum faciet, cappellano, qui de eo seruit, librum sustinente, manibus extensis hinc inde, incipiens competenti voce in tono feriali benedictionem dicens Dominus vobiscum. cum orationibus, prout in ordinario: & respiciens aliquantulum versus candelas, cum incipit quintam orationem, videlicet Domine Iesu Christe, qui hodierna die &c. accedunt ad eũ duo Acoliti; vnus cum thuribulo, & nauicula, alter verò cum vase aquæ benedictæ, & aspersorio. Finita benedictione, Episcopus, ministrante nauiculam Presbytero assistente parato, imponit incensum in thuribulum, & benedicit more solito: deinde acce-

pto

pto aſperſorio de manu eiuſdem aſſiſtentis, aſpergit in medio à dexteris, & à ſiniſtris ter candelas; & ab eodem accipiens thuribulum, ſimili modo ter illas thurificat. Tum ſedet, accepta mitra, & dignior Canonicus paratus, accipit de manu Sacriſtæ, ſiue Camerarij candelam pulchrè ornatam, & cum debita reuerentia illam oſculatam dat in manu Epiſcopi, quam pariter oſculatur; Epiſcopus verò illam tradit alicui ex ſuis cappellanis tenendam prope altare.

Tum eleuatis hinc, inde fimbrijs pluuialis Epiſcopi per Diaconos aſsiſtentes, ponitur ſuper eius gremio per duos cappellanos mappa prædicta, & ſtatim per cappellanos, ſiue Acolitos capiuntur de menſa, ſiue de manu Camerarij, aut Sacriſtæ, aut alterius ad eam curam deputati candelæ grandiores pro Canonicis, & porriguntur ad manus Diaconi aſſiſtentis ad ſiniſtram Epiſcopi, qui illas continuò miniſtrat Epiſcopo; eodemque tempore dignior ille Canonicus pluuiali indutus facit reuerentiam, primò altari, deinde Epiſcopo; aſcendit ad eum, & accipit ab eo candelam oſculando illam, & manum Epiſcopi reuerenter, & tunc cantores incipiunt cantare Antiphonam [Lumen &c.] Similiter & alij Canonici parati ordine ſuo accipiunt candelas; poſt eos Magiſtratus, & officiales maiores ciuitatis, deinde alij Presbyteri, Acoliti, & clerici de gremio Eccleſiæ, & cappellani Epiſcopi cottis induti, demùm alij nobiles ciuitatis, & familiares ipſius Epiſcopi, & alij de populo, quibus, & quot Epiſcopo placuerit dare. Sed Canonici parati non genuflectunt an-

te Episcopum, quando capiunt candelas, sed tantùm profundè inclinant: laici verò, & alij Ecclesiastici cum cottis genuflexi capiunt, & manum Episcopi cum candela osculantur. Interim aliquis de Capitulo, ad quem spectat, si Episcopo placet, & sit consuetudo Ecclesiæ, seorsum distribuit candelas minutiores populo vtriusque sexus. Finita distributione, Episcopus, portante lances nobili, vel scutifero, lauat manus more solito, prout supra in Missa dictum fuit, & amouetur de eius gremio mappa prædicta; ipse verò surgit, & deposita mitra, versus altare cantat [Oremus] & si est tempus infra Septuagesimam, Diaconus assistens à dexteris dicit alta voce [Flectamus genua] & omnes genuflectunt; alter

verò à ſiniſtris [Leuate.]& omnes ſurgũt,& Epiſcopus cãtat orationẽ [Exaudi &c.]cũ ſua cõcluſione, prout in ordinario,accedẽtibus Acolitis cũ candelabris,vt aliàs. Qua finita,ſedet, & accipit mitrá, & iterũ imponit incenſum in thuribulum,miniſtrantibus Presbytero aſſiſtẽte,& Acolito,vt ſupra.Interim accẽditur candela Epiſcopi, quá tenet eius cubicularius,ſeu cappellanus,vt ſupra, & pariter omniũ aliorũ, maximè de clero,niſi à principio fuiſſent accẽſæ, prout in Miſſali;& ordinatur per cærimoniariũ proceſſio circum circa Eccleſiam, vel aliàs, iuxta ritum Eccleſiarum, in qua ante crucem præcedit thuriferarius,& ante thuriferariũ cantores; poſt thuriferarium duo Acoliti cũ candelabris,& cereis ardẽtibus,

& inter eos medius Subdiaconus paratus planeta ante pectus plicata portans crucem; post crucem beneficiati, & alij de clero cum cottis bini, & post eos Canonici parati pariter bini, & mox Episcopus medius inter duos Diaconos assistentes paratos, pluuialis latera eleuantes, omnesque suas candelas accensas manibus proprijs deferentes; Episcopus suam candelam sinistra gerit, & dextera benedicit. Quòd si Archiepiscopus erit, crux portabitur solummodò ante Canonicos tantùm. Interea, dum fit processio, Canonicus, aut alius Missam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono capiunt sua paramenta conuenientia, idest, albi coloris; & Diaconus, & Subdiaconus accipiunt dalmaticam, & tunicellam; pariter mutantur paramenta altaris, & sedis Episcopalis, & amouetur abacus, & loco illius ponitur parua mensula, vt supra suo loco dictum fuit esse faciendum, non celebrante Episcopo. Sed si huiusmodi festum veniret in Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ, non mutantur paramenta alraris, nec Episcopi, sed remanent eadem violacea; & Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, quia fit Missa de Dominica, secundùm regulam in rubricis Missalis, sub hoc festo positam, nisi festum huiusmodi ageretur in aliqua Ecclesia Beatissimæ Virgini dicata: quia tunc fieret Missa de festo cum commemoratione Dominicæ, & paramenta essent alba. Finita procesione, Canonici chorum ingressi deponunt paramenta, & candelas extinguunt, quæ conseruantur accenden-

dæ, vt infra: Epiſcopus verò, cum peruenerit ad altare, ante infimum gradum, ſi Miſſa ſit de feſto, deponit pluuiale, & paramenta violacea, & accipit alba, quod decentiùs eſſet, vel cappam, & incipit confeſſionem ſtans à dexteris celebrantis. Miſſa verò continuatur, prout in capitulo de Miſſa, quæ coram Epiſcopo celebratur: excepto, quòd dum inchoatur Euangelium, Epiſcopus, & omnes capiunt ſuas candelas accenſas in manibus vſque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem ſanctiſsimi Sacramenti eas tenent accenſas vſque poſt Communionem. Sed ſi Epiſcopus vellet etiam Miſſam celebrare, quod conuenit, ſi feſtum Purificationis ſit titulus Eccleſiæ, non remouetur abacus: & Epiſcopus ſtans incipit Tertiam, vt aliàs, deinde accipit caligas, & ſandalia, & legit Pſalmos [Quam dilecta, &c.] & omnes orationes ſequentes: tum lauat manus, & depoſito pluuiali, cingulum, & ſtolam albam accipit, depoſitis violaceis, tum crucem pectoralem, dalmaticam, tunicellam, chirothecas, planetam, mitram, annulum, & baculum paſtorale, vt aliàs. Canonici etiam in reditu à proceſſione debent eo caſu, depoſitis paramentis violaceis, accipere alba, & illa retinere ad totam Miſſam. In reliquis, vt ſupra, & Miſſa celebratur cum cærimonijs, & ſolemnitatibus, prout in capitulo de Miſſa ſolemni, celebrante Epiſcopo.

DE FESTO PVRIFICATIONIS in Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis. Cap. XVII.

ABSENTE Episcopo, & in Collegiatis paretur altare, vt supra præcedenti capitulo dictum est: candelæ verò benedicendæ collocentur in cornu Epistolæ super aliqua parua mensa, & ibidem ponatur vas cum aqua benedicta, & aspersorio, ac thuribulum cum nauicula, & incenso: & hora competenti, id est, dicta Tertia, Canonicus hebdomadarius, siue dignitas, vel alius, ad quem de consuetudine Ecclesiæ celebrare spectat, paretur in sacristia amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali violaceo, vnà cum duobus alijs Canonicis habitu Diaconali, & Subdiaconali eiusdem coloris indutis, excepto manipulo; videlicet, cum planetis plicatis ante pectus: & considentibus omnibus alijs Canonicis eorum habitu Canonicali indutis hinc, inde in locis suis, vnà cum beneficiatis, seu mansionarijs, & clericis, accedet dictus Canonicus celebraturus cum ministris, & facta reuerentia altari cum genuflexione, si ibi aderit sanctissimum Sacramentum, sin minùs, cum profunda capitis inclinatione, & deinde salutatis hinc, inde Canonicis, ascendet ad altare, & ibidem in cornu Epistolæ stans benedicet candelas, prout in Missali; & finita vltima oratione, videlicet [Domine Iesu Christe] celebrans, ministrante Diacono, imponit thus in thuribulum; quo imposito, accipiet de manu eiusdem Diaconi

asper-

aſperſorium cũ aqua benedicta,& cãdelas aſperget; & mox accepto thuribulo,triplici ductu illas thurificabit. Quo facto,retrahat ſe ante medium altaris,renes eidem vertens , & ſtabit medius inter Diaconũ, & Subdiaconum . Tũc primus Sacerdos de choro, ſiue Vicarius,ſiue dignitas , vel Canonicus, accepta vna ex candelis benedictis, illã cum debita reuerentia deoſculatam dabit in manu celebrãtis , qui illam tradet alicui cappellano tenendã;& ſtatim miniſtrãte Diacono,ipſe celebrãs incipiet diſtribuere candelas,primò eidẽ digniori,deinde Diacono, & Subdiacono paratis , ſi ſunt Canonici ; mox alijs omnibus Canonicis per ordinem habitu Canonicali indutis , qui bini accedent ad celebrantem , & inclinati ab eo candelas accipient,quas acceptas deoſcu-

labun-

labuntur. Beneficiati verò, seu mansionarij, & clerici, & cæteri omnes similiter bini accedent, & genuflexi candelas accipient, illas, ac etiam manus celebrantis deosculantes. Cum inchoatur distributio candelarum, cantores incipient Antiphonam [Lumen ad reuelationem &c.] Circa finem distributionis magister cærimoniarum curet, vt accendantur candelæ pro processione, quæ fiat per Ecclesiam, vt præcedenti capitulo dictum est: & interim, dum fit procesſio, remoueatur paramentum violaceum ab altari, & remaneat album, nisi huiusmodi festum venerit in Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ, quo casu fiat, vt dictum est in præcedenti capitulo. Finita processione, Canonici chorum ingresſi extinguent candelas, & celebrans, deposito pluuiali, capiet planetam albam, seu violaceam, iuxta regulam superiùs traditam, similiter & ministri dalmaticam, & tunicellam eiusdem coloris, & inchoabitur Missa, quæ iuxta solitum perficietur, in qua hoc solum erit speciale, quod Canonici, & cæteri de choro, dum cantatur Euangelium, accendent candelas, & illas accensas tenent vsque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem vsque post communionem.

DE OFFICIO, ET MISSA FERÌA quarta Cinerũ, Episcopo celebrante, vel non celebrante, sed præsente. Cap. XVIII.

QVARTA feria ante primam Dominicam Quadragesimæ, quæ à cinerum aspersione cinerum appellatur, quia officium, & Missa est de feria, altare, & tri-

buna,

buna, & omnia ſimpliciùs parantur, quàm in feſtis ſolemnioribus. Et, ſi Epiſcopus non ſit Miſſam celebraturus, nulla paratur menſa, ſiue abacus à cornu Epiſtolæ, vt aliàs, ſed tantùm parua menſula à latere Euangelij, vbi ponuntur vaſa pro abluendis manibus, cum mica panis, mappa pro abſterſione manuum, & altera ponenda ſuper genibus Epiſcopi in diſtributione cinerum; vas autem aquæ benedictæ cum aſperſorio, & thuribulum cum nauicula poterunt poni ſuper angulo altaris, & ſuper eodem altari in medio ponitur paruum vas argenteum cum cineribus mundis ex ramis oliuarum benedictis anni præteriti combuſtis. Item paramenta pro Epiſcopo ſuo ordine, coloris violacei, prout in die Purificationis, ita vt dictum vas non cooperiant, nec impediant. In Eccleſijs, vbi viget conſuetudo reconciliandi ſolemniter pænitentes, ſeruetur forma in Põtificali poſita, præſertim in caſibus grauioribus. Hora competēti Canonicus celebraturus Miſſam cum Diacono, & Subdiacono capiunt paramenta violacea. Diaconus, & Subdiaconus vtuntur planetis ante pectus plicatis, quas induunt finita diſtributione cinerum, expectantes aduentum Epiſcopi, ſedenteſque in aliquo ſcamno pro ipſis parato, ac viridi panno cooperto à latere Epiſtolæ; & Epiſcopo aduenienti aſſurgunt, & faciunt reuerentiam: Canonicus celebrans, videlicet, caput profundè inclinando, miniſtri verò genuflectentes, ſi non ſunt Canonici. Epiſcopus aſſociatus more ſolito ad Eccleſiam, factiſque conſuetis orationibus, ſtans apud ſuam ſedē

accipit paramenta eodem ordine, quo in die Purificationis dictum fuit; & pariter omnes Canonici capiunt sua, prout ibi dictum fuit. Quibus paratis, Subdiaconus, qui est cantaturus Epistolam in Missa, siue alius ex beneficiatis Ecclesiæ paratus planeta violacea ante pectus plicata, accedit ad altare cum debitis reuerentijs; & capit vas illud cum cineribus ambabus manibus, quod eleuatum portat ante Episcopum, vbi genuflexus illud retinet vsque in finem distributionis ad dexteram Episcopi. Tum Episcopus, accedente cappellano cum libro, & altero cum candela, assistentibus Diaconis hinc, inde legit sedēs Antiphonam [Exaudi nos, Domine &c.] Qua cũ Psalmo repetita, deposita mitra, surgit, & dicit [Dominus vobiscum.] & [Oremus.] ac orationes benedictionis cinerum, quæ sunt quatuor, prout in Missali ordinario. Quibus finitis, & iam ante eum stãtibus, Presbytero assistente parato, & Acolitis cum thuribulo, nauicula, & aspersorio cum aqua benedicta, imponit incensum in thuribulum, more solito aspergit, & thurificat cineres. Tum sedet sine mitra, & sine bireto; & Canonicus celebraturus Missam solus accedit ad eum, facta altari reuerentia, & imponit cineres in caput ipsius sedentis dicens [Memento homo, quia puluis &c.] Quo facto, Episcopus accipit mitram, & extenditur super eius gremio mappa mũda per duos Acolitos, & imponit cineres eidem Canonico celebranti ante se inclinato dicens [Memẽto &c.] vt supra. Celebrans, acceptis cineribus sine osculo manus Episcopi, reuertitur ad suum locum.

Tunc incipiunt venire omnes Canonici parati ad capiendos cineres, eodem modo incipiendo à dignioribus cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo; & chorus incipit [Immutemur habitu &c.] cũ sequentibus. Si quis Prælatus adesset, qui aliàs supra Canonicos stare, vel sedere soleat, ei dabit Episcopus

cineres stãti: si aliquis Princeps, vel Oratores Regũ, vel Principum maximorũ, aut Rerumpublicarum liberarum laici adessent, capiunt hac die cineres post Canonicos paratos: Magistratus verò, & officiales, ac alij laici post omnes de clero. Quod sic obseruatur hac die: & feria sexta in Parasceue in adoratione crucis; vt ibi dicetur, ex antiqua laudabili Ecclesiastica disciplina, propter humilitatẽ, quæ in hoc actu

repræſentatur ijs diebus. Ideoque promptiùs,libẽtiùſquẽ laici in his cedere debent omninò Eccleſiaſticis, proutetiam reſpectiuè obſeruatur per Imperatores,Reges,& Principes, quando ſunt præſentes in cappella Sanctiſsimi Domini noſtri Papæ. Prælati,& Canonici parati capiunt cineres inclinati: reliqui verò tam clerici,quàm laici genuflexi, & omnes ſine oſculo manus,cum commodè oſculum exhiberi nequeat hoc actu. Datis cineribus, Epiſcopus ſedens in eodem loco lauat manus more ſolito; mox depoſita mitra, ſurgit, & cantat [Dominus vobiſcũ. Oremus.] & orationem [Concede nobis Domine,&c.] ad quam,more ſolito, veniunt duo Acoliti cum candelabris, & cereis accenſis, & finita oratione diſcedunt. Quibus expeditis, ſi Epiſcopus non eſt celebraturus Miſſam, prout regulariter hac die non ſolet,Canonici omnes deponunt ſua paramenta;Epiſcopus retinebit ſua paramenta,vel illa deponet, & accipiet cappam, prout magis libuerit, obſeruans tamen regulam ſuperiùs traditam; & deſcendens de ſua ſede faciet confeſsionem cum celebrante;qua finita,reuertitur ad ſuam ſedem, vbi ſtatim cum miniſtris, & cærimonijs ſolitis imponit incenſum in thuribulum, & thurificatur altare per celebrantem, & mox ipſe celebrans. Tum Epiſcopus legit Introitum ex libro,& dicit [Kyrie eleiſon.] cum Canonicis in circulo ſtantibus. Et celebrans in Miſſa dicit tres orationes, prout in Miſſali in æquali cantu feriali, & cum dicitur [Dominus vobiſcum.] ante primam orationem, Epiſcopus deſcendet è ſo-

lio

lio ad faldiſtorium, in quo, ſimul ac eò peruenerit, genufleᶜtet, omnibus pariter cum eo genufleᶜtentibus, exceptis celebrante, Diacono, & Subdiacono, qui in hac Miſſa non genufleᶜtunt, niſi ad Verſiculum [Adiuua nos Deus &c.] vt infra dicetur. Dicta vltima oratione, Epiſcopus ſurgens redit ad ſedem ſuam, & iterum antequam inchoetur Verſiculus [Adiuua nos Deus &c.] deſcendet ad faldiſtorium, & genuflectit, vt priùs, ſic manens vſque ad finem Verſus, genuflectentibus etiam celebrante, ac miniſtris altaris. Quo verſu dicto, & non priùs, Diaconus cum ſolitis miniſtris, depoſita iam planeta plicata, & eadem, vel alia iam inuoluta, & complicata ſuper ſiniſtrum humerum, & ſuper ſtolam poſita, & ſub eius brachio ſtrictè cordulis colligata, ne decidat, accedit ante vltimum gradum ſedis Epiſcopi, & ab ipſo ſedente petit benedictionem pro Euangelio recitando; quo finito, Epiſcopus deoſculatur textum Euangelij ſibi à Subdiacono delatum, & adhuc ſtans ſine mitra à Presbytero aſſiſtente thurificatur. Tunc accedit, qui ſermonem, vel concionem habiturus eſt, & petit benedictionem, & Indulgentias ab Epiſcopo; & alia fiunt, & proſequitur Miſſa, prout in capitulo de concionibus, & ſermonibus, & alijs locis opportunis explicatũ fuit. Finita præfatione, & dicto per Epiſcopum cum Canonicis ad circulum venientibus [Sãctus &c.] iterum Epiſcopus deſcendit ad faldiſtorium, & ibidem genuflectit, ſic manens vſque ad [Per omnia ſæcula] ante [Pax Domini] & tunc reuertitur ad ſedem

ſuam,

ſuam,& dicit [Agnus Dei] cum Canonicis,qui ſimi liter veniunt ad circulos. Subdiaconus in hac Miſſa ſuſtinet patenam,prout in alijs Miſſis; & Diaconus, & Subdiaconus cantaturi Euangelium, & Epiſtolá reſpectiuè deponunt planetam, & oſculantur manum Epiſcopi, prout in Dominicis Aduentus. Poſt communionem,antequam celebrans dicat [Dominus vobiſcum.] Epiſcopus iterum deſcendit ad faldiſtorium,permanens genuflexus ad omnes orationes,quæ poſt communionem dicuntur. Dicta vltima,poſt communionem, Diaconus vertit ſe ad populum, & dicit Verſiculum Humiliate capita veſtra Deo. Epiſcopo, & alijs genuflexis manentibus, & capita inclinantibus : finita vltima oratio-

ne,

ne, Episcopus reuertitur ad sedem suam, & ibidem dat benedictionem solemnem more solito. Quæ dicta sunt superiùs circa genuflexiones ad orationes, & præfationem, seruabuntur in omnibus alijs Missis ferialibus, tempore Quadragesimæ, & Vigiliarum, præsente Episcopo.

Si Episcopus vellet hac die solemniter celebrare, finita oratione post cinerum aspersionem, sedet aliquantulùm, & mox surgens sine mitra incipiet [Deus in adiutorium] pro Nona; & cum inchoatur Psalmus [Mirabilia &c.] sedet, & leget Psalmum [Quam dilecta &c.] & interim imponentur eidem sandalia, Canonicis, & alijs omnibus remanentibus paratis. Finita Nona, Episcopus lauabit manus cum cærimonijs consuetis, prout finita Tertia in alijs Missis per ipsum celebrādis: & dum lauat manus, accedet Presbyter assistens cum pluuiali, & adiuuabit incipiendo seruire Episcopo in officio assistentiæ, lotis manibus. Diaconus Euangelij, & Subdiaconus parati vsque ad planetam exclusiuè absque manipulis induent Episcopum paramentis Missalibus, adiuuantibus duobus Diaconis assistentibus cum planetis plicatis ante pectus. Parato Episcopo, Diaconus, & Subdiaconus capient planetas plicatas, & manipulos pro Missa, & fiet processio ad altare, & inchoatur Missa, in qua omnia seruantur, quæ in capitulo de Missa solēni per Episcopū celebrāda, explicata sunt, exceptis his, quæ hac die particulariter facienda sunt, vt supra narratū est. Ante primā orationē Episcopus non dicet [Pax vobis.] sed

[Dominus vobiſcum.] & cum dicitur Verſiculus [Adiuua nos Deus Epiſcopus genuflectet, non in faldiſtorio, ſed apud ſedem ſuam. In reliquis omnia fient, vt ſupra explicatum eſt, & prout dicitur in dicto capitulo de Miſſa ſolemni, Epiſcopo celebrante.

DE EADEM FERIA QVARTA Cinerum, Epiſcopo abſente, & in Collegiatis. Cap. XIX.

EADEM omnia, quæ ſuperiùs in præcedenti capitulo expreſſa ſunt, exceptis his, quæ ad Epiſcopum pertinent, præparentur, & ſeruentur, abſente Epiſcopo, & in Eccleſijs Collegiatis, paucis infraſcriptis mutatis. Nam celebrans parabitur cum miniſtris in ſacriſtia, & accedet ad altare cum debitis reuerentijs, vt dictum fuit in capitulo de feſto Purificationis, abſente Epiſcopo. Miniſtri verò erunt hac die tam in benedictione cinerum, quàm in Miſſa cum planetis plicatis, quæ, quando tempus erit, in Miſſa deponent, & reaſſument, iuxta regulas traditas in capitulis de Dominicis Aduentus, & de Dominicis Quadrageſimæ. Vas cum cineribus collocatur ſuper altare à latere Epiſtolæ: vas autem cũ aqua benedicta, & aſperſorio, ac thuribulum cum nauicula, & incenſo ponentur in angulo altaris. Celebrans ſtans in cornu Epiſtolæ benedicit cineres, prout in Miſſali, & imponet incenſum, & illos aſper-

get aqua benedicta, & thurificabit, prout de candelis dictum fuit. Et similiter, finita benedictione, medius inter Diaconum, & Subdiaconum stabit, & Diaconus tenet vas cum cineribus. Tunc accedit dignior Sacerdos de choro, & cineres celebranti, capite inclinato, imponet, dicens [Memento homo, quia puluis es &c.] & statim celebrans eidem digniori stanti, capite similiter inclinato, ante ipsum celebrantem cineres imponet; mox Diacono, & Subdiacono, & cæteris Canonicis per ordinem; qui omnes in habitu Canonicali capite inclinato stantes, à celebrante cineres accipient; beneficiati, seu mansionarij, & clerici, & cæteri omnes genuflexi. Finita distributione, celebrans, deposito pluuiali, lauabit manus priuatè in angulo altaris, & statim, accepta planeta, incipiet, & prosequetur Missam, prout in ordinario huius diei, seruatis circa genuflexiones, ad orationes, & ad Versiculum [Adiuua nos Deus] omnibus, quæ in præcedenti capitulo expressa sunt. Post Euangelium fiet sermo, seu habebitur concio, nulla tamen petita per sermocinaturum benedictione.

DE DOMINICIS QVADRAGESIMAE vsque ad Dominicam Palmarum.

Cap. XX.

IN Dominicis Quadragesimæ eadē omnia seruentur tam circa ornatum Ecclesiæ, & paramenta altaris, ac ministrorū, quàm circa cærimonias in Missa, quæ

ſuperiùs expreſſa ſunt in capitulo de Veſperis, & Miſſis in Dominicis Aduentus, ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab alio, præſente Epiſcopo, celebrandis. Quæ autem ibidem dicta ſunt, de Dominica tertia Aduentus, circa paramenta altaris, & miniſtrorum, obſeruãtur eodem modo in quarta Dominica Quadrageſimæ. In quinta verò Dominica, quæ de Paſſione dicitur, cooperiantur, antequàm officium inchoetur, omnes cruces, & imagines Saluatoris per Eccleſiã, & ſuper altare nullæ ponantur imagines Sanctorũ. Cantores verò ab hac Dominica quinta Quadrageſimæ vſque ad Paſcha, excepta feria quinta in cæna Domini, non vtantur cãtu figurato, ſed Gregoriano.

DE OFFICIO, ET MISSA IN DOminica Palmarum. Cap. XXI.

OFFICIVM in Dominica Palmarum, hoc eſt, benedictio, & diſtributio illarum, ac deinde proceſſio, ſimile eſt ferè in omnibus officio, quod fit in die Purificationis beatæ Mariæ Virginis in benedictione, & diſtributione candelarum, & demùm in proceſſione. Remiſſiùs tamen aliquantò hac die paratur altare, & tribuna, quam illa. Præparantur igitur in menſa apud altare, & ſedem Epiſcopi, vt de candelis dictum fuit, palmæ, ſeu rami oliuarũ bẽdicendi, inter quos ſi palmæ haberi nõ poſſent, ornentur, & aptẽtur ex dictis ramis aliquot floſculis, & paruis crucibus ex palmarum folijs compoſitis, vt ſpecioſiores

cæteris appareant pro Epiſcopo, Canonicis, & Magiſtratibus:& ſaltem palmæ perquirãtur pro Epiſcopo,Prælatis,& maioribus Magiſtratibus, aut aliquibus magnis viris, ſi aderunt. Abacus quoque à latere Epiſtolæ ea omnia, quæ in dicta die Purificationis enumerauimus, continẽs accõmodetur. Super altari etiam ponentur eadẽ paramenta, pro Epiſcopo,eodem ordine, vt ibi dictũ fuit:ante altare palliũ violaceum. Cuſtodes etiã, ſi opus erit,adhibeantur, qui populi preſſurã cohibeant. Epiſcopus hora competenti eodẽ modo, & ordine cum cappa veniet ad Eccleſiã,orabit,aſcẽdet ad ſedem ſuam,capiet paramenta,& pariter Canonici, prout ibidẽ latiùs explicatũ fuit. Quibus expeditis,dictis Epiſtola,& Euangelio,prout in Miſſali, Epiſcopus ſtans in ſua ſede ſine mitra incipiet benedictionem Palmarum, manibus iunctis dicens [Dominus vobiſcum.] cappellano librũ ſuſtinente,deinde cãtans orationes,& in tono feriali incipiẽs ab ea,videlicet [Auge fidem &c.] tũ præfationem, & alias quinq; orationes ſequẽtes. Cũ dicitur quinta oratio,videlicet [Deus,qui per oliuæ ramũ &c.] accedunt duo Acoliti, vnus cum thuribulo,& nauicella; alter cũ vaſe aquæ benedictæ,& aſperſorio ad Epiſcopũ cum debitis reuerentijs; qui, dicta per eũ ſexta oratione,videlicet [Benedic,quæſumus Domine &c.]imponit thus in thuribulũ; cũ ſolita benedictione aſpergit palmas,& thurificat, miniſtrante Presbytero aſsiſtẽte parato,vt ibi:tũ adhuc ſtans eodẽ vocis tono dicit [Dominus vobiſcũ.] & ſeptimã orationẽ,videlicet [Deus,qui filiũ &c.] qua

completa, sedet, & accipit mitram. Tunc dignior ex Canonicis præbet ei palmam pulchriorem, acceptam de manibus Sacristæ, vel alterius ad id deputati, osculando palmam, & manum; quam Episcopus tradit tenendam alicui suo cappellano: nec refert, an dicta palma pro commoditate Episcopi sit breuior, vel longior cæteris; dummodò sit pulchrior ornatu. Ponitur deinde mappa per Acolitos ex abaco allata super gremio Episcopi, quam ipsi hinc, inde genuflexi tenent vsque ad finem distributionis palmarum; & eleuantur hinc, inde fimbriæ pluuialis ipsius per Diaconos assistentes; Episcopus tunc incipit palmas distribuere Canonicis, & alijs eodem ordine, prout de candelis dictum fuit; & chorus

tunc

tunc incipit Antiphonam [Pueri Hebræorum &c.] Finita diſtributione, Epiſcopus more conſueto lauat manus; accedunt ad eum duo Acoliti ceroferarij cum candelabris, ac cereis accenſis: ipſe verò, depoſita mitra, ſurgit, & cantat ex libro [Dominus vobiſcum.] deinde orationem vltimã, videlicet Omnipotens ſempiterne Deus &c.] Qua finita, ſedet, accipit mitram, ponit thus in thuribulum, miniſtrãtibus Presbytero aſſiſtente, & Acolito; ordinatur per cærimoniarium proceſſio circùm Eccleſiam eodem ordine, prout ibi dictum fuit; & omnes gerunt ſuas palmas in manibus; Epiſcopus autem illam ſiniſtra defert, & dextera benedicit. Exire debet proceſſio extra portam Eccleſiæ, & antequàm crux proceſſionis ingrediatur dictam portam, præueniunt aliqui cantores illam ingredientes, & mox claudentes, & verſus ipſam proceſſionem cantantes Verſiculum [Gloria laus, & honor &c.] reſpondentibus alijs cantoribus extra portam, prout traditur in Miſſali ordinario. Cantatis omnibus Verſiculis, vel eorum parte, prout tempus, & occaſio poſtulabit, Subdiaconus portans crucem tangit cum illius haſta portam, quæ ſtatim aperitur, & proceſſio ingreditur, choro cantante Antiphonam [Ingrediente Domino &c.] Interim Canonicus Miſſam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono debent eſſe parati, & remota menſa, Canonici ingreſſi chorum deponunt paramenta, & palmas; quas reſumunt, dum cantatur Paſſio, & Euangelium. Proceditur ad Miſſam, & omnia obſeruantur, prout in die Purifica-

tionis

tionis diximus; siue celebraturus sit Episcopus, siue non, vt ibi. Differentia erit tantùm, quòd Diaconus, & Subdiaconus hac die vtuntur planetis ante plicatis, & obseruant regulam, illas deponendo, & accipiendo, prout supra in capitulo de Dominicis Aduẽtus dictum fuit. Cum Subdiaconus in Epistola pronunciabit verba illa [Vt in nomine Iesu omne genu flectatur] Episcopus, & omnes vsque ad terram genuflectent, & permanent genuflexi vsque ad illa verba [Et infernorũ] inclusiue. Tres, qui Passionem sunt cantaturi, dum cantatur Epistola, & Tractus parãtur amictu, alba, cingulo, stola ab humero sinistro pendente, coloris violacei, in sacristia, & circa finem Tractus procedũt à sacristia hoc ordine. Antecedit cærimoniarius, tum ille, qui Euangelistæ personam agit, portans sibi librum, deinde qui turbarũ, vltimò qui Christi, sequentibus tribus cappellanis cum cottis sine candelabris, & sine incenso: & factis altari, & Episcopo debitis reuerentijs, accedũt ipsi tres ad osculũ manus Episcopi eodem ordine; nullam tamen petunt benedictionẽ: deinde descendunt ad locum, vbi cantãt Passionem versus cornu Euangelij, seu in pulpito, secundũ consuetudinem Ecclesiarũ. Et cappellani tres antedicti stant contra illos, quorum qui est medius, tenet librũ, quem inter se mutuãt æquali spatio, dum recitatur Pasio, prout cærimoniarius eos priùs admonuit, & in ipso actu, cum tempus est, eisdem significat nutu. Cum Pasio inchoatur, celebrans cũ suis asistentibus legit Pasionem tenẽs palmam in manibus, & stans in cornu Epistolæ: & Epi-

sco-

ſcopus, & omnes ſurgunt, detecto capite, palmas manibus tenentes vſque ad finem Paſsionis, in qua dum recitatur [Ieſus autem exclamans voce magna emiſit ſpiritum.] Epiſcopus in ſua ſede, & omnes in ſuis locis genuflectunt, etiam ipſi cantores, & cappellani. Deinde ſurgunt, & is, qui Euangeliſtam agit, perficit ſuam lectionem, iiſdem comminiſtris aſtantibus, vt priùs: qua finita, Epiſcopus ſedet, & accipit mitram, depoſita palma. Tunc Diaconus Euangelij, depoſita planeta, eaque, ſiue alia duplicata, ſuper humerum ſiniſtrum poſita, & ſub brachio dextrero colligata, portat librum ad altare, mox vadit ad oſculum manus Epiſcopi, ducente cærimoniario, & reuertitur ad altare, dicens genuflexus [Munda cor meum &c.] Interim Epiſcopus, miniſtrante Acolito, vel cærimoniario, ac Presbytero aſsiſtente, impo nit incenſum more conſueto. Diaconus cum libro ante pectus, præcedentibus thuriferario, & duobus Acolitis ſine candelabris, ſubſequente Subdiacono, petit benedictionem, incenſat librum, & cantat Euã gelium [Altera autem die &c.] Ad eleuationem ſo lus Epiſcopus tenet palmã: cætera, vt in alijs Miſsis.

DE MATVTINIS TENEBRARVM quartæ, quintæ, & ſextæ feriæ maioris hebdomadæ. Cap. XXII.

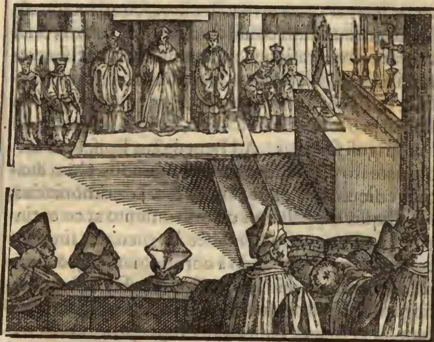
OST Dominicam Palmarum nullæ occurrunt ſolemnitates, quæ indigeant ſpeciali declaratione, ante officium Tenebrarum: nam licet tertia, & quarta feria celebrari ſolet Miſſa ſo-

lem-

lemnis,& infra eam decantari Passio D.N.Iesu Christi, celebrabitur secundùm ritum, & cærimonias, quæ obseruari solent in diebus ferialibus, prout superiùs declaratum fuit, præsente, vel absente Episcopo. Pasio autem recitabitur, prout præcedenti Dominica dictum fuit, tam quoad habitum, & numerum ministrorum, quàm quoad alias cærimonias. Ipsa verò quarta feria hora vigesima prima, vel circa, Episcopus veniet cum cappa ad Ecclesiam, sequentibus Canonicis:& ingrediens Ecclesiam cooperit sibi caput caputio cappæ;&, si erit Archiepiscopus,non defertur crux ante eum in Matutinis horum trium dierum. Ecclesia autem,tribuna, altare, & sedes Episcopi, poterunt remanere parata, prout fuerunt Dominica præterita, seu aliquantò parciùs, vel remissiùs: & à latere Epistolæ ponitur candelabrum singulare accommodatum ad sustinendos quindecim cereos ceræ communis ponderis vnius libræ, vel circa singulos, qui paulò ante aduentum Episcopi accéduntur simul cum cereis altaris ex eadam cera communi. Episcopus, factis solitis orationibus, sibi ipsi trahens cappæ caudam per terram, accedit ad suam sedem, nullo sibi tunc Canonico assistente,sed tantummodò aliquibus cappellanis cum cottis circa eum stantibus. Quòd si magis placeret accedere ad chorum apud Canonicos,esset laudabile. Postquàm Episcopus aliquantulum quieuerit in sua sede, surgit, surgentibus omnibus,& detecto capite, dicit versus altare secretè [Pater noster, Aue Maria, & Credo.] vsque ad finem, tum sibi ipse

caput

caput tegit eodem caputio,& sic stat,quousque chorus dixerit Antiphonam [Zelus domus tuæ &c.] qua finita, & incepto Psalmo, sedet, & cappellani aptant fimbrias cappæ;similiter Canonici,& alij omnes sedent. Finito quolibet Psalmo,cærimoniarius,

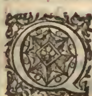

vel aliquis cappellanus accedit cum debitis reuerentijs cum instrumento apto ad extinguendum ad cãdelabrum triangulare, & extinguit cereum in illius extremitate positum à latere Euangelij;deinde in fine alterius Psalmi alterum ab alio latere, & sic successiuè alternatim ab vtroque latere singulos cereos extinguit in fine cuiuslibet Psalmi,tam primi, quàm sequentium Nocturnorum,& Laudum. Finita An-

tiphona tertij Psalmi,in quolibet Nocturno,cum dicuntur versiculi,Episcopus surgit, surgẽtibus omnibus;caput detegit; & finito responsorio, dicit secretè totum [Pater noster] vt prius;quo finito,tecto capite,sedet,sedentibus omnibus. Tunc cantores accedunt cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo ad legile præparatum in medio chori,seu ad locum cõsuetum,secundùm consuetudines Ecclesiarũ, & ibi cantant lamentationes, quibus finitis,ac factis reuerentijs altari,& Episcopo,recedunt.Lectiones secũdi,& tertij nocturni cantant vel ipsi cantores, vel Canonici pro more Ecclesiarum, incipiendo à iunioribus singuli singulas. Ad Benedictus Episcopus surgit,detecto capite,surgentibus omnibus. Cum dicitur versiculus [Vt sine timore &c.] cærimoniarius, seu aliquis cappellanus cũ instrumento apto extinguit singulatim ad quemlibet Versiculum singulos cereos altaris,incipiendo à cornu Euangelij, & pariter omnia alia lumina,si qua sunt per Ecclesiam, extinguuntur,præterquàm ante sanctißimũ Sacramẽtum,ita vt in fine Benedictus reperiatur omnia extincta. Cũ repetitur Antiphona post [Benedictus] cærimoniarius, siue alius cappellanus remouet ex candelabro triangulari vnicum cereum accẽsum,in cuspide trianguli positum,eumq. accensum eleuata manu sustinet super cornu Epistolæ altaris, & cũ inchoatur [Christus factus est pro nobis] illum sic accensum abscondit retro altare,vel alio modo. Interim Episcopus descendet à sede,& genuflectit super faldistorio præparato ante altare, omnibus genufle-

ctentibus: & statim chorus incipit sub silentio [Pater noster] mox Psalmũ [Miserere] modulata, sed flebili voce. Quo finito, Episcopus genuflexus, ac capite aliquantulum inclinato, vel ex libro, vel memoriter recitat clara voce orationẽ [Respice quæsumus &c.] vsque ad [Qui tecum] quod secretè cõplet. Qua oratione finita, cærimoniarius manu scabellum, seu librum percutiens per breue spatium strepitum, fragoremque facit, & à cæteris fit, donec cærimoniarius cereum prædictum accensum, qui fuerat absconditus, in medium profert, quo prolato, omnes cessare debent à strepitu. Finito strepitu, Episcopus, & omnes surgunt, & recedunt eodem modo, & ordine, quo venerant. Eadem seruantur in duobus sequentibus Matutinis tenebrosis, hoc tantùm excepto, quod altare, sedes Episcopalis, & tota tribuna, ac pauimentum penitus denudatur: poterit tamen in sede Episcopi adhiberi puluinar, pro eius commoditate, si volet; & aduertatur, vt officium perficiatur hora tarda, hoc est, sole occidente.

DE OFFICIO, ET MISSA
Feriæ quintæ in cæna Domini.
Cap. XXIII.

QVIA hac die plura occurrunt officia in Ecclesia Dei peragenda, scilicet; pænitentium reconciliatio, Oleorum consecratio, Missa, processio, ac repositio sanctissimi Sacramenti, ac demũ mandatum; subiunge-

mus ea tantùm, quæ ad Miſſam, proceſſionem Sacramenti,& mandatum pertinent. Cætera namque in Pontificali libro latè explicantur, vnde ſumi poſſunt. Præparandum igitur, ornandumque erit aliquod ſacellum intra Eccleſiam,quò pulchriùs, magnificentiùſque poterit,multis luminibus ornatum, in quo poſt Miſſam vnius diei recondendum ſit ſanctiſſimum Sacramentum;& in eo altare cum ſex cãdelabris,ac cereis. Præparetur etiam baldachinum album perpulchrum, thuribula duo cum nauicula, velum vnum paruum pro Sacramento, alterum magnum,& amplum, quod circum humeros Epiſcopi ponetur,dum Sacramentum portabit;& ambo hæc vela ſint ſericea,vel aurata, aut pulcherrimè ornata; calix amplior, & pulchrior cæteris, vbi ſacratiſſima hoſtia reponetur; funalia,ſeu candelæ ceræ albæ in numero ſufficienti pro Canonicis,& clericis;vna inter eas picta, & ornata pro Epiſcopo,in proceſſione accendendæ; item vas argenteum, ſeu aureum cũ multis particulis conſecrandis pro communicandis Canonicis, & clero. Summo mane Epiſcopus,ſi ipſemet erit celebraturus, veniet ad Eccleſiam ordine conſueto cum cappa, aſſociatus à Canonicis; parabitur in ſacriſtia,vel ſecretario,vt aliàs;& interim, dũ dicetur Nona, capiet ſandalia, leget Pſalmos; & in fine cum dicitur à choro [Chriſtus factus eſt &c.] genuflectit ante altare; & finito Pſalmo [Miſerere &c.] genuflexus dicet orationem [Reſpice &c.] mox redibit ad ſedem; deponet cappam; lauabit manus;accipiet ſandalia,& paramenta alba,vt aliàs;

& cum eo parabuntur Canonici, & perficiet, si volet, ea, quæ supra dicta sunt, secundùm rubricas libri Pontificalis circa reconciliationem pænitentium, & Oleorum consecrationem; procedetque in Missa cũ solitis cærimonijs, & prout in Missali Romano, & Pontificali. Paulò ante communionem cærimoniarius, vel aliquis cappellanus portat ex abaco ad altare supradictum calicem magnum vacuum, & dicta duo vela; sumptaque communione corporis, & sanguinis, antequàm se purificet Episcopus, reponet Sacramentum in calice, quem Diaconus palla, & patena desuper posita, ac demùm velo serico cooperit, & in medio altaris collocat reuerenter; deinde, antequàm se purificet, communicat primum Diaconum, & Subdiaconum, deinde omnes Canonicos paratos, & alios Sacerdotes de Ecclesia, qui stolam à collo pendentem supra cottam habere debẽt, & denique omnes de clero eo modo, & forma, prout latiùs explicatur in capitulo de Missa in die Paschæ per Episcopum celebranda, & communione generali. Finita communione, Episcopus se purificat, & abluit digitos, & facta reuerentia cum genuflexione sanctissimo Sacramento, retrahit se extra cornu Epistolæ, versa facie ad populum, vbi lauat manus sine mitra: & eundo, & redeundo ad altare semper vsque ad terram genuflectit ante Sacramentum: & dum vertit se ad populum dicturus [Dominus vobiscũ] non vtique in medio altaris vertit renes Sacramento, sed versus latus Epistolæ. Dicto [Ite Missa est] Episcopus sine mitra stans in latere Epistolæ dabit

benedictionem solemnem; sed Indulgentiæ publicabuntur in loco, vbi reponitur Sacramētum. Cum Episcopus post Missam dicturus erit Euāgelium [In principio &c.] nullum signum faciet super altari, vt aliàs; quo finito, retrahens se ad suam sedem deponit sacras vestes vsque ad stolam exclusiuè; & accipit pluuiale album. Interim Canonici parati accipiunt cereos accensos: & digniores ex beneficiatis, siue ex mansionarijs parati pluuialibus capiunt hastas baldachini. Episcopus, accepto pluuiali, & mitra, stans ponit incensum in duo thuribula absque benedictione, & non osculata manu Episcopi, ministrante Presbytero assistente, vt aliàs. Quo facto, redit ad altare, vbi nudo capite genuflexus super puluino, accepto

altero ex dictis duobus thuribulis ab assistente Presbytero, incensat Sacramentum triplici ductu: tum imponitur super eius humeros velum, & firmatur spinulis: & Diaconus assistens, & non alius cum debitis reuerentijs capit Sacramentum de altari, & illud stans offert Episcopo genuflexo sine reuerentia, & sine osculo versus Episcopum. Sed postquàm illud in manibus Episcopi reliquit, genuflectit. Episcopus verò cũ Sacramẽto surgit, & statim cantores incipiunt Hymnũ [Pange lingua &c.] Ministri assistẽtes hinc, inde eleuant fimbrias anteriores pluuialis. Cærimoniarius verò, vel aliquis cappellanus, dũ Episcopus ascendit, vel descẽdit per gradus, eleuat extremitatẽ vestis interioris à parte anteriori, & nobi-

lior

lior laicus, vel alius iuxta conſuetudinem loci, qui adeſt, ſubleuat pluuiale à poſteriori parte. Epiſcopus intrat ſub baldachinum portans Sacramentum deuotè, Canonici parati cum cādelis præcedunt ordine ſolito. Cum peruenerint ad ſacellum, vbi Sacramentum deponi debet, relinquitur extra illud baldachinum; & cantores in cantu pio, & deuoto cantant [O ſalutaris hoſtia &c.] vel [Tantum ergo Sacramentum &c.], donec Sacramentum fuerit per Epiſcopum repoſitum, & incenſatum. Cum Epiſcopus erit ante ſupremum gradum altaris, Diaconus accipiet de manu ipſius ſtantis Sacramentum genuflexus ſine oſculo manus, quod deponet ſuper altari in loco præparato, cooperiens velo vndique calicem. Et interim Epiſcopus paulò retrocedens, ſtans imponet incenſum in altero ex thuribulis, & rurſus genuflexus Sacramentum incenſabit triplici ductu, & aſcendens altare, eodemque cum genuflexione deoſculato, dabit benedictionem ſolemnem, ſtans ſine mitra in latere Epiſtolæ, accepto baculo paſtorali, dum dicit [Pater &c.] & Presbyter aſſiſtens tunc publicabit Indulgentias quadraginta dierum more ſolito; & Canonici deponunt paramenta, & reuertuntur in chorum ad Veſperas; quibus finitis, denudantur altaria, & omnia, & deinde fit mandatum, vt in ſequenti capitulo. Quòd ſi Epiſcopus neceſſario impedimento præpeditus non celebraret hanc Miſſam, ſed illi per alterum celebratæ interer eſſet paratus, vt aliàs, ſaltem non omittat portare Sacramentum in proceſſione, quo caſu Canonici ac-

cipient paramenta in fine Missæ; & demùm, reposito Sacramento, accedere ad mandatum, & lauare pedes pauperum, vel Canonicorum, vt infra.

DE MANDATO, SEV LOTIONE pedum. Cap. XXIV.

EXPLETIS Vesperis in Ecclesia, Episcopus descendit ante altare, vbi facta oratione, surgit, & deponit pluuiale, stolam, & cingulum albi coloris, & accipit eadem coloris violacei cum mitra simplici; Diaconus autem, & Subdiaconus, qui in Missa ministrarunt, retinent eadem paramenta, prout est in vsu, & præcedentibus Canonicis, & cruce Archiepiscopali, si sit Archiepiscopus, procedit ad locum, vbi parati sunt pauperes, quibus lauandi sunt pedes. Sed quia circa hoc diuersi sunt ritus Ecclesiarum; alicubi enim est in vsu vestire sumptibus Fpiscopi, vel Capituli tredecim pauperes, eosdemque cibo, & potu reficere, & mox suo tempore eisdē pedes lauare, & eleemosynam præbere; alibi Episcopi lauant pedes tredecim ex suis Canonicis; ideo relinquetur hoc faciendum iuxta consuetudinem Ecclesiarum, vel arbitrio Episcopi, si maluerit pauperibus lauare, etiam in locis, vbi sit consuetudo lauandi Canonicis; videtur enim eo pacto maiorem humilitatem, & charitatem præ se ferre, quàm lauare pedes Canonicis. Si igitur lauandi erunt pedes tredecim pauperibus, ptæparabuntur in Ecclesia, vbi magis

conueniret, seu in aula capitulari, vel alio loco consueto, & idoneo infrascripta; videlicet, faldistorium, seu sedes pro Episcopo in capite aulæ, abacus, seu mensa capax, mappa nitida superposita cum duobus candelabris, & cereis albis ardentibus; erunt super ea plures pelues, seu lances argentei, si haberi poterunt, cum vrceis aqua aliquantulum calida implendis, & ad minùs duo; alia lanx similis cum tredecim mappulis ad extergendos pedes, & alia cum pecunijs pro eleemosyna pauperibus donandis, pro vnoquoque æquali portione diuisis; item linteum, quo Episcopus præcingi debet; vas cum aqua calida, & aliud cum frigida; vasa etiam cum mantili pro lauandis manibus Episcopi post lotionem pedum; thuribulum cum nauicula, & incenso per Acolitum tenendum; vas cum carbonibus ardentibus: ipsa mensa iam dicta, ac vasa, & totus ille locus floribus, & herbis odoriferis aspergatur. Præparetur etiam pulpitum, seu legile pallio serico, seu auriphrygiato coopertum, super quo liber Euágelij ponatur, cum illud cantandum erit, à latere sinistro Episcopi, & aliud nudum pro cantoribus; liber Euangeliorum, liber pro Episcopo, repagula pro Episcopo, ne opprimatur; scamnum oblongum, & præaltum à dexteris panno viridi coopertum, super quo sedebunt pauperes tredecim iam dicti nouis vestibus albi coloris induti, dexterum pedem denudatum habentes. His omnibus præparatis, Episcopus, vt dictum est, finitis Vesperis, vel à prandio, prout Episcopo commodiùs, & meliùs videbitur, paratus, vt

dictum est, cúm suis ministris illuc accedit; sedet in sua sede, vel faldistorio sibi parato. Tunc Acolitus cum thuribulo, & nauicula ad eum accedet; & Episcopus, ministrante Presbytero assistente nauiculam, imponit incensum in thuribulum, & benedicit more solito. Quo facto, Diaconus, vt supra, gerens ante pectus librum Euãgeliorum accedit cum Subdiacono, & duobus ceroferarijs ante Episcopum, à quo genuflexus simul cum alijs iam dictis petit benedictionem dicens [Iube Domne &c.] cui Episcopus respondet. [Dominus sit in corde tuo &c.] Diaconus, benedictione accepta, surgit cum comministris suis; accedit ad locum Euangelij cantandi, & posito libro Euangeliorum super legili, quem Subdiaconus à tergo ambabus manibus retinet; &, si erit Archiepiscopus, cappellanus crucem tenens stabit prope ipsum Diaconum, facie crucifixi versa ad Episcopum. Duo ceroferarij stabunt hinc, inde à lateribus legilis, faciebus ad Diaconum cantantem versis. Tunc Diaconus dicit cantando [Dominus vobiscum.] signat, incensat, & cantat Euangelium more solito; videlicet [Ante diem festũ Paschę &c.] Quo finito, Subdiaconus portat librum Euangeliorum apertum osculandum Episcopo, nullam ei reuerentiam faciens, nisi post Euangelium deosculatum. Acoliti ceroferarij, factis debitis reuerentijs, reportant tunc candelabra ad abacum, & amouetur legile. Diaconus, capto thuribulo de manu thuriferarij, incensat Episcopum stantem in sua sede cum suis solitis assistentibus hinc, inde triplici ductu;

Archiepum

mox recedit cum Subdiacono ad partem; & cantores tunc incipiunt, & prosequuntur Antiphonam [Mandatum nouum do vobis &c.] prout in Missali: Episcopus deponit pluuiale, & accipit linteum ex abaco allatum per aliquem cappellanum, quo præ-

cingitur; & retinens in capite mitram simplicem, accedit ante primum pauperem, & genuflexus super puluino, quem cærimoniarius, siue aliquis cappellanus continuò trahit, afferentibus pelues, & vrceos scutiferis clericali habitu indutis, lauat illi pedem dexterum, quem lotum tergit, & osculatur, tradens ei eleemosynam: idem facit successiuè singulis. Scutiferi autem, si tot erunt, singuli pro singulis pauperi-

omnibus

bus seruiunt, si pauciores, mutantur per vices. Lotis ~~manibus~~, reuertitur Episcopus ad sedem suam, vbi lauat manus, scutifero altero, seu nobili ante eum lancem cum vrceo portante cum solitis cærimonijs. Et illicò adsunt duo ceroferarij cum candelabris, & cereis accensis, cærimoniario eos ducente ante Episcopum, qui deposito linteo, & accepto pluuiali, ac deposita mitra, surgit, & dicit voce intelligibili [Pater noster] quod secretè complet vsque ad versiculum [Et ne nos] quem altè pronunciat, respondentibus cantoribus [Sed libera nos à malo.] deinde versiculos, & orationem, prout in Missali. Quibus finitis, Episcopus altè eleuans manum, facit signum crucis versus omnes existentes in dicta aula, nihil dicens; & statim deponit sua paramēta, & pariter eius ministri, & recedunt. Si Canonici erunt, quibus lauandi sunt pedes, sedebunt in dicto scamno in eorum habitu Canonicali, denudatis pedibus dexteris, & Episcopus eodem ordine lauabit illis pedes, terget ~~bit~~, & osculabitur, prout de pauperibus dictum est, incipiendo à digniori, sed non datur eleemosyna. In cæteris seruantur omnia supradicta: absente Episcopo, & in Collegiatis seruentur rubricæ Missalis.

DE OFFICIO FERIAE SEXTAE.
Cap. XXV.

SI Episcopus velit ipsemet celebrare in die Parasceues, seruentur infrascripta; videlicet, altare, sedes Episcopi, sedilia Canonicorùm, & aliorum, ac tota

tribuna ſint penitus denudata. In abaco mappa ſuperponatur, ſed à nulla parte pendeat; vbi erit tantùm peluis cum vrceo ad lauandas manus, & alia ad recipiendum pecunias,quæ cruci offeruntur; in ipſo,& in altari candelæ ex cera communi extinctæ ſuper candelabris ſint, ſed nullæ imagines, aut alia ornamenta ſuper altari collocentur,præter crucem, & candelabra. Præparetur pannus, vel tapete oblongum, ſeu pannus violaceus extendendus ſuo tempore pro adoratione crucis; magnus item puluinus ex ſerico villoſo violaceo, auroque factus,vbi crux erit ponenda; & velum album ſerico violaceo intertextum, ſuper eo explicandum;ſcabellum, ſeu faldiſtorium nudum,ſuper quo Epiſcopus ante altare genuflectat. Paramenta autem Miſſalia erunt nigri coloris,& pro Diacono, & Subdiacono planetæ ante plicatæ,& pluuiale eiuſdem coloris pro Presbytero aſſiſtente. Hora competenti Epiſcopus veniet ad Eccleſiam cum ſua cappa aſſociatus more ſolito, orat,& intrat ſecretarium,ſeu ſacriſtiam,vbi pariter altare,& omnia nudata,præter crucem velatam, & cerei,extincti ſuper eo: ibi cum cappa aſcendet ad ſedem ſuam nudam ibidem præparatam, & ſtans, detecto capite, verſus altare dicit ſecretè [Pater noſter.] Quo finito, chorus recitat Nonam. Incepto primo Pſalmo, Epiſcopus ſedet. Interim Canonici Euangelium, & Epiſtolam cantaturi capiunt ſua paramenta,præter manipulum, & planetam, & ſic in albis remanent, donec erit tempus parandi Epiſcopum. Cum dicitur in fine Nonæ [Chriſtus fa-

ctus est &c.] Episcopus genuflectit ante altare super scabello, vel faldistorio nudo, capite detecto, & finito Psalmo [Miserere] dicit genuflexus orationem [Respice quæsumus Domine, &c.] mox reuertitur ad dictam sedem; deponit cappam, & sedens lauat manus more solito. Deinde per Diaconum, & Subdiaconum paratur solitis paramentis, exceptis sandalijs, & chirothecis, quibus hodie non vtitur; dicit orationes solitas ad paramenta, non tamen Psalmum [Quàm dilecta &c.] cum alijs. Episcopus, & omnes vtuntur paramentis nigris, si haberi possunt, & deficientibus nigris, coloris violacei. Cum Episcopus incipit parari, Canonici pariter capiunt paramenta conuenientia, prout suo loco dictum est. Diaconi habeant planetas ante pectus plicatas, & Canonicus Presbyter digniori Presbytero proximus seruiet hac die Episcopo in assistentia cum pluuiali nigro. Episcopus paratus sedet aliquantulum: Diaconus, & Subdiaconus capient manipulos, & planetas ante plicatas. Si erit Archiepiscopus, præcedet cappellanus cum cruce velata inter duos ceroferarios cum candelis extinctis, & sine incenso, præcedentibus clero, & Canonicis paratis, procedet ad altare more solito. Si non erit Archiepiscopus, non portatur crux. Episcopus ante altare procumbit, & genuflexus super nudo genuflexorio diutiùs orat, quod & omnes alij faciunt: & interim extenditur per Acolitos, aut cærimoniarios mappa super altari. Postquàm Episcopus orauit, surgit, osculatur altare,

& sedet

& ſedet ſuper nuda cathedra, ſeu faldiſtorio poſito in cornu Epiſtolæ altaris,ita vt faciem vertat ad cornu Euangelij. Neque hac die vmquàm ſedet in ſua ſede Epiſcopali in hoc officio, niſi in fine, vt infra. Presbyter aſſiſtens ſedet ſuper primum gradum ad pedes Epiſcopi,& poſt eum in eodem gradu Diaconus,& Subdiaconus,& prope ipſos duo alij Diaconi aſſiſtentes,vbi ſolent aſſiſtere. Tunc vnus ex beneficiatis cotta indutus, comitante cærimoniario, cum debitis reuerentijs ſibi ipſi librum tenens dicit primam Prophetiam ſine titulo,in loco,vbi legitur Epiſtola,& ſine oſculo manus Epiſcopi. Qua finita,relinquit librum in manu cærimoniarij; &, factis debitis reuerentijs,reuertitur ad locum ſuum:Epiſcopus verò,dum Tractus cantatur,legit ex libro dictam Prophetiam ſine candela accenſa, miniſtris tamen aſſiſtentibus circa eum ſtantibus. Finito Tractu,Epiſcopus ſurgit, & omnes ſurgunt, amouetur cathedra, & ſtans ibidem verſus altare dicit [Oremus.] Diaconus à dexteris [Flectamus genua.] & omnes genuflectunt. Subdiaconus à ſiniſtris [Leuate.] & omnes ſurgunt;Epiſcopus dicit orationem. Interim Subdiaconus deponit planetam,& portans,& tenẽs librum cantat Epiſtolam, ſiue alteram Prophetiam in loco iam dicto;qua finita,abſque oſculo manus reſumit planetam.& redit ad locum ſuum. Epiſcopus legit eandem,& Tractum,ſeruientibus ſibi ſolitis miniſtris. Dum per chorum cãtatur Tractus,tres cappellani,ſeu cantores, qui Paſſionem ſunt cantaturi, parantur in ſacriſtia habitu Diaconali,præter dalma

ticam,

ticam, prout Dominica præterita dictum fuit, coloris tamen nigri; & circa finem Tractus procedunt eodem ordine cum tribus cappellanis ſine candelabris, & ſine incenſo, & cantant Paſſionem, prout ibi dictum fuit, ſed non oſculantur manum Epiſcopi. Epiſcopus, & omnes, cum inchoatur Paſſio, ſurgunt, & ſtant, detecto capite, vſque ad eius finem: & Epiſcopus apud altare in cornu Epiſtolæ leget ſecretè ex libro ſuper altare poſito Paſſionem vſque ad finẽ, verſus aliquantulum ad ipſos cantantes. Cum cantores peruenerint ad ea verba [Et inclinato capite &c.] Epiſcopus, & omnes in locis ſuis genuflectunt, ſic parumper manentes, vel orantes; & ſurgente Diacono, ſeu cantore, qui Euangeliſtæ perſonam gerit, omnes ſurgunt, ſtantes, & audientes reliquum Paſſionis, vſquequo legendum ſit in tono Euangelij. Tunc Epiſcopus, & omnes ſedent, & cantores, qui cantauerunt Paſſionem, cum debitis reuerentijs diſcedunt. Tunc Diaconus Euangelij, depoſita planeta, & accepta altera complicata ſuper humerum ſiniſtrum, portat librum ad altare, dicit genuflexus [Munda cor meum &c.] reaſſumit librũ, & vadit cum Subdiacono, & duobus Acolitis ſine luminibus, & ſine incenſo, & nulla petita benedictione, cantat reliquum Paſſionis in tono Euãgelij. Quo finito, Diaconus cum alijs, qui ſecum erunt, factis debitis reuerentijs, reuertuntur ad loca ſua. Tunc, ſi ſermo eſt habendus, ducitur ſermocinator in habitu conuenienti ante Epiſcopum per cærimoniarium, qui genuflexus petit Indulgentias abſque benedi-

ctione, & cum debitis reuerentijs vadit ad pulpitum, & habet ſermonem. Epiſcopus tunc ſedet in eodem cornu Epiſtolæ, ſed verſus ad ſermocinantem; alij omnes, ſedente Epiſcopo, ſedent. Statim finito ſermone, ſermocinator pronunciat Indulgentias ab Epiſcopo conceſſas. Non fit confeſsio, nec abſolutio, nec datur benedictio, ſed ſtatim Epiſcopus ſurgit, depoſita mitra, & remota cathedra, & ſtans in eodem loco cantat ex libro orationes, vt in ordinario. Diaconus dicit [Flectamus genua.] Sub diaconus verò [Leuate.] aduertendo vbi dicendum erit, prout in ordinario. Finitis orationibus, Epiſcopus deponit planetam apud faldiſtorium: & interim, dum dicuntur vltimæ orationes, miniſtri extendunt tapete magnum, vel pannum violaceũ ante gradus altaris, & ſuper primos eius gradus ponunt puluinar amplum, & ſuper eo velum, ſeu mappam ſericeam, vt ſupra, vbi ponenda erit crux: Epiſcopus, depoſita planeta, redit ad angulum poſteriorem cornu Epiſtolæ, facie ad populum verſa. Tunc Sacriſta capiens crucem de medio altaris illam porrigit Diacono, qui tandem dat Epiſcopo, qui eam deuotè accipiens, manu dextera detegit illius ſummitatem vſque ad tranſuerſum crucis, & ambabus manibus illam eleuans voce graui cantat [Ecce lignum crucis] ſecundùm notas in ordinario appoſitas, Presbytero aſsiſtente librum tenente: quod cum dicit, omnes, detecto capite, ſurgunt: Cærimoniarius, & alij cappellani, qui circa altare manent, proſequuntur in cantu verba [In quo ſalus mundi

pepen-

pependit &c.] & chorus reſpondet [Venite, adoremus] quo caſu omnes genuflectunt, excepto Epiſcopo celebrante. Idem ſecundò facit, & cãtat Epiſcopus diſcooperiẽdo brachiũ dexterũ crucis, & caput figuræ Crucifixi, procedẽs ad anteriorem partẽ anguli prædicti; & tertiò diſcooperiendo totã crucẽ ante medium altaris, ſemper altiùs vocem extollendo, & idẽ reſpondetur per cappellanos, & chorũ, vt prima vice: pariter & ad illa verba [Venite adoremus] ſemper omnes genuflectunt. Quibus peractis, ipſe Epiſcopus celebrans ſolus abſque miniſtris procedit ad locum, vbi eſt poſitum puluinum antedictum, portans crucem ambabus manibus eleuatam deuotè, nullam tunc altari faciens reuerentiã, & eam genuflexus ponit; & firmat cordulis, ſi opus eſt, ſupra dictum puluinum, adiuuante cærimoniario, qui paulò ante ponere debet prope ipſum puluinũ lancem, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur, à dexteris adorãtis. Deinde Epiſcopus redit ad ſuũ faldiſtoriũ, vbi miniſtrãtibus ſcutiferis, deponit calceos, & ſic detecto capite deſcendit ad crucẽ adorandã, medius inter duos Diaconos aſsiſtẽtes, & gradiens per dictũ tapete, ſeu pannum, ter cum debita diſtãtia genuflectit ante crucẽ, aliquantulum pro vnaquaq. vice orando; & demùm crucem oſculatur; priùs tamen offert, ſeu offerre facit in lancem ibi poſitã pecunias ad libitũ. Poſtquã Epiſcopus adorauit crucẽ, reuertitur ~~ad ſuam cathedrã~~ [ad suum faldistorium] in cornu Epiſtolæ, reaſſumit calceamenta, & ſedens legit improperia, miniſtrantibus ſolitis cappellanis. Interim Canonici bi-

ni,& alij beneficiati, & de clero Ecclesiæ ordine eorum, deinde officiales, & nobiles laici adorant ordine, prout in die cinerum pro capiendis cineribus dictum fuit. Quòd si fortaßè adeſſet Gubernator principalis, aut aliquis maximus vir, vel Princeps, qui aliàs ſoleat habere honorem ante Canonicos, in hoc actu ibit poſt Canonicos, ſed ante alios de clero, quia eſt actus humilitatis, in quo laici debent clericis deferre. Circa finem adorationis accenduntur cerei altaris, abaci, & tribunæ; & Diaconus cum Subdiacono explicant mappã lineam ſuper altari; Subdiaconus portat ex abaco corporalia cum purificatorio, quæ Diaconus extendit ſuper altari; & finita adoratione, Sacriſta reportat crucem ad altare, omnibus genuflectentibus, vt ſupra. Epiſcopus lauat manus more ſolito cum mitra, mox, illa depoſita, reaſſumit planetam, & mitram per manus Diaconi, & imponit thus in thuribulum. Interim ordinatur proceſsio ad accipiendum ſanctiſsimum Sacramentum de loco, vbi pridie repoſitum fuerat, eaque de cauſa iam præparata eſſe debent decem, ſeu ad minùs octo funalia ceræ albæ, item baldachinum; & duo thuribula cum incenſo, & igne. Præcedet Subdiaconus cum cruce inter duos ceroferarios cereos accenſos deferentes, & ſequuntur primò clerici, & beneficiati, ſeu manſionarij, deinde Canonici bini, ſecundum eorum ordinem; videlicet, primò iuniores, deinde digniores; vltimo loco Epiſcopus cum mitra medius inter Diaconos aſſiſtentes; &, cum diſcedunt, omnes reuerentiam faciunt cruci cum ge-

nuflexione. Cum Episcopus peruenerit ante fores sacelli, vbi est repositum Sacramentum, deponit mitram; & statim ingressus sacellum genuflectit, & ante altare iterum genuflectit super puluino, & orat parumper: mox surgit, & stans imponit incensum, ministrante Presbytero assistente, in duo thuribula, nihil dicens; & rursus genuflexus super puluino incensat triplici ductu Sacramentum, Sacrista aperiente capsulam, vbi includitur: & statim apponitur velum perpulchrum circa humeros Episcopi, & acubus firmatur, vt æqualiter hinc, inde pendeat: tunc primus Diaconus assistens accipit sanctissimum Sacramentum de dicta capsula, illudque in manibus Episcopi reuerenter collocat, & statim genuflectit. Episcopus capit calicem, vbi est Sacramentum, velo coopertum ambabus manibus velo, quod circum humeros habet, coopertis, & illud portat reuerenter sub baldachino, quod deferunt beneficiati parati cũ pluuialibus, si haberi poterunt, & illis deficientibus, cum cottis, præeuntibus cappellanis cum funalibus accensis, & duobus Acolitis cum duobus thuribulis continuo incensantibus Sacramentum; & reuertitur ad cappellam eodem ordine. Cantores cantant Hymnum [Vexilla Regis prodeunt.] Cum peruenerit ad cancellos cappellæ, vel, vbi non sunt cancelli, ad gradus Presbyterij, remouetur baldachinũ, & Diaconus Euangelij genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Episcopi stantis, illudque reuerenter collocat super altari: Episcopus adhuc stans, ministrante Presbytero assistente,

ponit incenſum in thuribulum,& genuflexus in primo gradu altaris Sacramentum incenſat triplici ductu;& tunc aufertur ab eius humeris velum prædictum;& aſcendit ad altare,& accipit Sacramentum de calice, & ponit ſupra patenam, quam Diaconus tenet,nihil dicens. Tunc Diaconus patenam cũ Sacramẽto offert Epiſcopo; qui hoſtiam ſacram ſuper corporalia ponit, nihil dicendo. Quo facto, iterum miniſtrante Presbytero aſsiſtente, imponit incenſum in thuribulum, & facta genuflexione, incenſat Sacramentum, & altare more ſolito dicens [Incenſum iſtud &c.] & [Dirigatur Domine &c.] Cappellani hinc, inde tenent funalia accenſa vſque poſt communionem,& obſeruantur cærimoniæ prægustationis vini,& aquæ, vt aliàs; & Canonicus proximus priori Presbyterorum infundit vinum in manus Epiſcopi in purificatione,quod aliàs facere ſolet prior Presbyterorum,& proſequitur Miſſa, prout in ordinario. Poſt communionem Epiſcopus cum mitra lauat manus in cornu Epiſtolæ cum ſolitis cærimonijs, deinde aſcendit ad ſedem ſuam Epiſcopalem nudam,vbi deponit ſacra paramenta,& aſſumit cappam laneam violaceam: interim omnes alij deponunt paramenta, & dicuntur Veſperæ, & in fine Epiſcopus deſcendit, & genuflectit ante altare ſuper genuflexorio nudo: cum dicitur [Chriſtus factus eſt &c.] & finito Pſalmo [Miſerere] dicit orationem [Reſpice &c.] & reuertitur ad domum ſuam ordine, quo venit.

DE EODEM OFFICIO, EPISCOPO non celebrante, ſed præſente, aut etiam abſente, & in Collegiatis Eccleſijs. Cap. XXVI.

PRAEPARENTVR, & ſeruentur omnia in præcedenti capitulo expreſſa, ſi ~~celebranr~~ ſit Prælatus habens inſignia Celebrans Pontificalia; ſi verò non ſit Prælatus, ſed aliquis Canonicus, omnia prædicta ſimiliter parentur, præter faldiſtorium, & abacum; & ipſe celebrans cum ſuis miniſtris paretur ante aduentum Epiſcopi; qui hora congrua indutus cappa ex lana violacei coloris, aſſociatus à Canonicis more conſueto, venit ad Eccleſiam, orat prolixiùs ante altare ſuper genuflexorio nudo genuflexus, & ad eius ſiniſtram aliquantulum poſt ipſum, celebrans ſuper ſcabello nudo cum Diacono, & Subdiacono in nudo ſolo genuflectentibus: cumque orauerint prolixiùs ſolito, Epiſcopus ſurget, aſcendet ad ſedē ſuam, comitantibus duobus ſuis aſſiſtentibus, qui apud eum aſſiſtunt more ſolito; & celebrans vadit ad altare, & illud oſculatur; ſi ſit Prælatus, ad ſuum faldiſtorium; ſin minùs, ad ſcamnum nudum pro ipſo, & ſuis miniſtris paratum. Tunc verò per clericos, & miniſtros extenditur tobalia, ſeu mappa ſuper altari, quæ parum hinc, inde pendeat. Epiſcopus hac die nulli manu, nec verbo benedicit, neque recipit oſculum manus ab aliquo, ſed nec ipſe oſculatur textum Euangelij, nec incenſatur, vt aliàs. Cum

omnes

omnes conſederint, aliquis ex beneficiatis, vel cantoribus cotta indutus, ducente cærimoniario, ſibi ipſe librum deferens cum debitis reuerentijs celebranti, altari, & Epiſcopo, accedit ad locum, vbi cantari ſolet Epiſtola, vbi alta voce cantat primam Prophetiam ſine titulo, librum manibus tenens; qua finita, & factis iterum debitis reuerentijs, redit ad locum ſuum, relinquendo librum ſuper abaco, vel menſa, & recitatur per chorum Tractus [Domine audiui] Poſt Prophetiam, quam ſimul cum Tractu legunt, tam ipſe celebrans, quàm Epiſcopus, ſedentes in ſuis ſedibus, ſeruientibus Epiſcopo de libro ſolitis cappellanis, celebranti verò Subdiacono. Finito Tractu per chorum, celebrans ſurgit; &, ſi eſt Prælatus, ſtãs ante faldiſtorium verſus ad altare dicit [Oremus.] & Diaconus retro ipſum [Flectamus genua.] Subdiaconus verò [Leuate.] Epiſcopus, & omnes tunc genuflectunt, & ſtatim ſurgunt. Si verò non eſt Prælatus, apud altare, celebrans autem cantat orationẽ [Deus, à quo & Iudas &c.] in tono vniformi, & feriali. Qua finita, ſedet, ſedẽte Epiſcopo, & omnibus. Tunc Subdiaconus, depoſita planeta plicata, ſumptoque libro, vadit cum cærimoniario, factis debitis reuerentijs, ad cantandum alteram Prophetiam in eodem loco; qua cantata, reaſſumit planetam plicatam, & celebrans, ac Epiſcopus legunt ipſam Prophetiam, & Tractum, vt priùs, & dum per chorum cantatur præfatus Tractus, tres cappellani, ſeu cantores, qui Paſſionem ſunt cantaturi, parantur in ſacriſtia, & circa finem Tractus ordine, prout ſupra

præcedēti capitulo dictum est, cantant Passionem. Episcopus, celebrans, & omnes, cum inchoatur Passio, surgunt, & stant detecto capite vsque ad eius finem: sed celebrans stat apud altare in cornu Epistolæ, & legit secretè ex libro super altari posito Passionem vsque ad finem, versus aliquantulum ad ipsos cantantes, qui Passionem prosequuntur; & ea finita, Diaconus cantat Euangelium, seu reliquum Passionis in tono Euangelij, seruatis omnibus, quæ superiùs in præcedenti capitulo expressa sunt. Finito Euangelio, Diaconus cum suis socijs, factis debitis reuerentijs, recedit, & remanet in habitu, quo reperitur vsque ad finem officij; & interim, si sermo est habendus, ducitur per cærimoniarium sermocinaturus ante Episcopum, à quo petit tantùm Indulgentias absque benedictione; & statim, finito sermone, illas pronunciat, cum non fiat confessio, nec per Episcopum absolutio, nec benedictio. His expletis, vel, si non fiat sermo, statim finita lectione in tono Euangelij, celebrans accedit ad altare in cornu Epistolæ cum suis ministris, & cantat orationes, prout in ordinario, aduertendo, quando dici, & quando omitti debeat [Amen.] per chorum, & [Flectamus genua.] per Diaconum. Quæ verba [Flectamus genua.] cum dicuntur, Episcopus celebrans, & omnes genuflectunt, & surgunt, cum per Subdiaconū dicitur [Leuate.] Antequàm dicatur vltima oratio, ministri extendunt ad longum pannum, seu tapete ante gradus altaris, cum puluino, & mappa, vt præcedenti capitulo dictum est. Completis oratio-

nibus,celebrans,si est Prælatus, accepta mitra, procedit ad faldistorium, vbi deponit mitram; & casulam,& redit ad posteriorem partem cornu Epistolæ altaris: &, si non est Prælatus, deponit casulam in eodem loco, cui stanti post angulum dicti lateris altaris, facie versa ad populum, seu chorum, Diaconus offert crucem velatam de altari reuerenter acceptam, qui eam deuotè accipiens, manu dextera detegit illius summitatem vsque àd transuersum crucis, prout supra præcedenti capitulo dictum est, & dum celebrans cantat [Ecce lignum crucis [tenet sibi librum, si est Prælatus, assistens, si verò non est Prælatus, cappellanus; & Episcopus tunc, & omnes detecto capite surgunt: & semper, dum chorus respondet [Venite adoremus.] Episcopus, & omnes alij, excepto celebrante solo, genuflectunt. Dicto tertiò [Ecce lignum crucis] & seruatis omnibus superiùs in præcedenti capitulo expressis, celebrans ipse solus absque ministris procedit ad locum, vbi est positum puluinar antedictum, portans crucem ambabus manibus eleuatam cum reuerentia, & deuotione, nullam tunc Episcopo, neque altari reuerẽtiam faciens, & eam genuflexus ponit, & firmat laqueolis, si opus est, supra dictum puluinum, adiuuante cærimoniario, qui paulò ante ponere debet lancem prope ipsum puluinum ad dexteram adorantis, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur. Deinde celebrans, facta reuerentia Episcopo, redit ad faldistorium, seu sedile, vbi deponit calceos, seu crepidas: eodemque tempore Episcopus à suis scuti-

feris oras cappæ à cappellanis ſubleuatas ~~ſubleuantibus~~, excalceatur, qui fimbrias poſteriores cappæ per terram trahens, anteriores verò ſibi ipſe eleuans, detecto capite, deſcendit ad adorationem crucis medius inter duos Diaconos aſſiſtentes, & gradiens per dictum tapete, ter cum debita diſtantia genuflectit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaque vice orando, & demùm crucem oſculatur, offerens tamen priùs cruci pecunias, quas volet offerre; tum redit ad ſedem ſuam, & accipit calceos, quos depoſuerat, dictis ſcutiferis eodem ordine ſubeuntibus, vt priùs; & ſedens coopertus legit improperia, quæ etiam interim per chorum cantantur in totum, vel in partem, prout numerus adorantium ſuadebit.

Subeunti[bus]

Poſt Epiſcopum immediatè adorat celebrans, depoſita planeta,& retentis dalmatica, & tunicella, ſi ſit Prælatus,& procedit medius inter duos digniores Canonicos; &, ſi non ſit Prælatus, ibit ad dexteram dignioris Canonici caſula exutus; ſequuntur poſteà Canonici bini, qui omnes deponere debẽt calceos, & alij, prout ſupra expreſſum eſt in præcedenti capitulo; & circa finem adorationis accenduntur cerei, vt ibi, & Diaconus portat burſam, explicat corporalia ſuper altari; & peracta adoratione, accipit crucem de puluino, eamque reuerenter portat ad altare, nulli reuerentiam faciens: ſed Epiſcopus, celebrans,& omnes tunc cruci genuflectunt,& ſtatim ſurgunt, & remouetur puluinus, peluis cum pecunijs,& tapete. Mox ordinatur proceſſio, prout ibi dicitur,& proceditur ad locum, vbi eſt repoſitum ſanctiſſimum Sacramentum. Celebrãs autem ſolus paratus procedit immediatè ante Epiſcopum, qui, dũ ordinatur proceſſio, deponat cappam, & accipiat amictum,& ſtolam ſupra Rocchettum, ac pluuiale, & mitram, & ſic deferat Sacramentum, & paratus permaneat vſque ad finem Miſſæ, deinde deponat pluuiale, & reaſſumat cappam pro Veſperis. Cum peruenerit ante fores ſacelli, vbi eſt Sacramentum, deponit mitram, & ſtatim ingreſſus ſacellum genuflectit, mox ſurgit, & ante altare iterum genuflectit ſuper puluino, & iterum ſurgit, & ſtans imponit incenſum in duo thuribula, nihil dicens, miniſtrante Presbytero aſsiſtente; & rurſus genuflexus ſuper puluino incenſat triplici ductu Sacramentum, Sa-

crista aperiente capsulam, vt supra; & statim apponitur velum circa humeros Episcopi, ita vt æqualiter hinc, inde pendeat, vt supra. Tunc celebrans accipit sanctissimum Sacramentum de dicta capsula, illudque in manibus Episcopi collocat, & statim genuflectit. Episcopus capit ambabus manibus calicem, vbi est sanctissimum Sacramentum, velo coopertum, quem etiam alio velo, quod circum humeros habet, tegit, & illud portat reuerenter sub baldachino, quod deferunt beneficiati cum cottis, præeũtibus cappellanis cum funalibus accensis, & duobus Acolitis cum duobus thuribulis continuò incensantibus Sacramentum, & reuertitur ad cappellam ordine, quo venerat, cantoribus Hymnum [Vexilla Regis prodeunt] cantantibus: cum peruenerint ad cancellos cappellæ, vel ad gradus Presbyterij, vt supra, remouetur baldachinum, & celebrans genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Episcopi stantis, illudq. reuerẽter collocat super altari. Episcopus adhuc stãs, ministrante, Presbytero assistẽte, ponit incensum in thuribulũ, & genuflexus in primo gradu altaris Sacramentũ incẽsat triplici ductu; & tunc aufertur ab eius humeris velũ præfatum; ipse autem reuertitur ad sedẽ suam, vbi illicò denuò stans ponit incẽsum in thuribulum per cærimoniarium allatum, ministrante Presbytero assistẽte. Deinde detecto capite, genuflectit vsque ad communionem perfectam, omnibus similiter genuflexis manentibus: cappellani cum funalibus hinc, inde versis ad inuicem faciebus, similiter genuflexi te-

nent

nent funalia accenſa vſque poſt communionem. Celebrans verò poſtquàm Epiſcopus ad ſedem ſuam peruenerit,extrahat ſanctiſſimum Sacramentum de calice,& ponit ſuper patenam,quam Diaconus nihil dicens,& ſine oſculo offert celebranti, qui illud ſuper corporale ponit, nihil dicens: Diaconus autem ponit vinum,& aquam in calice ſine benedictione, nihil dicens,deinde offert calicem celebranti, qui illum ponit ſuper altari, vt aliàs nihil dicens, & palla tegitur per Diaconum. Tunc, accepto thuribulo de manu Diaconi,quod cærimoniarius ad altare detulit, facta priùs genuflexione ſanctiſsimo Sacramento, illud thurificat, & altare, dicens omnes verſiculos ſolitos: non tamen incenſatur ipſe celebrans, neque Epiſcopus, ſed incenſato altari, celebrans extra cornu Epiſtolæ ſtans ſine mitra, ſi ea vtatur, lauat manus, deinde ad medium altaris cum genuflexione reuerſus, dicit inclinatus ſummiſſa, ſed intelligibili voce [In ſpiritu humilitatis &c.] dicit [Orate fratres &c.] girum peragens, vt aliàs, non in medio, ſed à latere, vt non vertat tergum ſanctiſsimo Sacramento: deinde omiſsis omnibus alijs, abſolutè dicit in cantu feriali [Oremus præceptis &c.] & Chorus reſpondet [Sed libera nos &c.] & poſtquàm celebrans ſecretè reſpondit [Amen] proſequitur in tono feriali abſolutè dicens [Libera nos quæſumus Domine &c.] vſque ad [Amen.] excluſiuè, quod chorus altè reſpondet. Quo dicto, celebrans, facta vſque ad terram reuerentia, Sacramentum dextera accipit,

quod

quod eleuat sola dextera altiùs solito ita, vt ab omnibus videri possit, sinistra super altari retenta; & statim deponit hostiam, illamque diuidit in tres partes, quarum vnam mittit in calicem more consueto, nihil dicens; tunc secretè, vt aliàs, dicit [Perceptio corporis &c. Panem cælestem] & [Domine non sum dignus &c.] & continuat [Corpus Domini &c.] quo dicto, signat se cum Sacramento, & illud sumit, & demùm nihil dicens, sumit vinum, & aquam cum particula in calice existente: quo facto, exportantur funalia extinguenda, & omnes surgunt, & sedent. Tunc celebrans, si est Prælatus, accepta mitra in cornu Epistolæ, vt aliàs, lauat manus: deposita mitra, versus ad medium altaris dicit inclinatus manibus iunctis [Quod ore sumpsimus &c.] Si verò non est Prælatus, non lauat manus, sed, sumpto calice, dicit, vt supra [Quod ore sumpsimus] quo dicto, reuertitur, si sit Prælatus, cum mitra ad faldistorium; si non sit Prælatus, ad sacristiam, & exuit se; & interim Episcopus deponit pluuiale, & accipit cappam, & inchoantur Vesperæ, vt supra in præcedenti capitulo dictum est: & in fine Episcopus descendit ad faldistorium, & dicit orationem [Respice &c.] vt ibi. Qua dicta, si sermo non sit habitus, tunc publicantur per Presbyterum assisten tem Indulgentiæ. Absente Episcopo, & in Ecclesijs Collegiatis seruantur omnia supradicta, exceptis his, quæ ad Episcopum pertinent, & ad celebrantem Prælatum, & prout adnotatum est in rubricis Missalis.

DE

DE SABBATO SANCTO, EPISCOpo celebrante. Cap. XXVII.

SABBATO ſanẛo ſummo mane veſtiuntur altaria, & ſedes Epiſcopalis ornatur cortinis duplicibus; videlicet, intùs alba, exteriùs violacea: ſic etiã duo pallia ante altare maius applicantur,& aptantur; vt, cum opus fuerit, faciliter remoueri citò poſſit violaceum,& remaneat album,vt infra dicetur. Præparetur etiam cereus Paſchalis pręgrandis cum quinque granis incenſi in eo infi#gendis, qui ponitur in aliquo magno candelabro condecenti, regulariter in latere Euangelij,vel alibi pro ſitu loci; & apud illum locatur pulpitum, ſiue legile coopertum panno albo ſericeo,vel auriphrygiato. Item præparetur arundo cum tribus candelis albis in ſummitate poſitis. In reliquis ornatur Eccleſia, altare, abacus, & chorus, prout in Dominicis Aduentus, & Quadrageſimæ,ſed cerei relinquuntur extinẛi,donec erit tempus accendendi, vt infra. Diẛa hora Sexta, excutitur è ſilice ignis,& accenditur,& per aliquem Sacerdotem,vel Canonicum paratum amiẛu,alba,cingulo, ſtola, & pluuiali violaceo, vel, ſi magis placet, quod erit meliùs, per ipſummet Epiſcopum paratum, vt ſupra, cum mitra, aſtantibus miniſtris cum cruce, vaſe aquæ benediẛæ, & aſperſorio, thuribulo,nauicula,& granis incenſi ſupradiẛis in aliquo bacili argenteo, vbi haberi poteſt, benedicũtur nouus ignis,& grana prædiẛa,prout habetur in Miſſali:de-

inde,

inde, si Episcopus benedixit, deposito pluuiali, & accepta cappa, sedet in sua sede, benedicit, & imponit incensum in thuribulum, ministrante Presbytero assistente, more solito. Si verò Episcopus ex aliqua causa vrgenti non benedixit ignem hora competēti, associatus more solito venit ad Ecclesiá cum cappa; orat, ascendit sedem, imponit, & benedicit incensum, vt supra. Subdiaconus Epistolam cantaturus paratus amictu, alba, cingulo, & planeta violacea ante pectus plicata, capit crucem; &, factis debitis reuerentijs, vadit cum Diacono, & alijs ministris extra cappellam ad capiendum grana incensi, & arundinem prædictam in sacristiam, vel alibi, hoc ordine. Præcedit aliquis mazzerius, seu minister cum baculo, tum cærimoniarius; sequuntur duo Acoliti cum cottis, quorum qui est à dexteris, portat thuribulum cum nauicula, alter à sinistris nihil fert; post eos incedit Subdiaconus cum cruce, & post eum Diaconus paratus dalmatica albi coloris, manibus iunctis; post Diaconum sequuntur duo, aut quatuor Acoliti, seu cappellani cum cottis. Interim Episcopus, Canonici, & alij de choro sedent, expectantes. Cum peruenerint ad sacristiam, seu locum deputatum, vbi iam erunt præparata grana prædicta, & arundo cum tribus candelis, ac ignis nouus, accenditur vna parua candela ex dicto igne, quam portat cærimoniarius. Diaconus capit arundinem, vnus Acolitus bacile cum quinque granis incensi, & reuertuntur hoc ordine. Primò dictus mazzerius, seu minister cum virga, deinde duo Acoliti; videlicet, vnus cum bacili, &

granis incenſi, quod portat ambabus manibus eleuatum à dexteris, & alter cum thuribulo, & nauicula à ſiniſtris, tum Subdiaconus portans crucem, poſt eum Diaconus cum arundine prædicta, & ad eius ſiniſtram cærimoniarius cum candela vna parua, vel duabus accenſis; & vltimò duo, vel quatuor Acoliti prædicti cum cottis. Cum fuerint ante cancellos, ſiue aditum chori, Diaconus inclinat diligenter, & cautè arundinem, & cærimoniarius accendit vnam ex tribus candelis in eius ſummitate poſitis ex igne nouo paruæ candelæ accenſæ, quam manibus geſtat, & ſtatim ipſe Diaconus arundinem eleuat; & tam ipſe, quàm alij omnes cum eo ſtantes genufle-ctunt, præter Subdiaconum crucem ferentem. Dia-

conus,

conus alta voce cantat[Lumen Christi] Quo audito,Episcopus, & omnes surgunt, & chorus respõdet in eodem tono[Deo gratias.] Surgit Diaconus, & alij,& iterum in medio chori inclinat arũdinem, accenditur altera candela,vt priùs,& eodem modo genuflexus,sed altiori voce cantat[Lumẽ Christi] & similiter respõdetur per chorum[Deo gratias.] Idẽ & tertiò fit,& dicitur ante gradus altaris;accenditur tertia candela, & Diaconus adhuc altiori voce cantat,& respondetur ei per chorum,vt supra. Tunc Episcopus,& omnes sedent,ipsi verò ministri surgunt, &, factis reuerentijs altari,& Episcopo, secedunt ad locũ,vbi cantandũ est[Exultet] Diaconus verò,deposita arundine in manibus vnius ex dictis Acolitis, capit de manu cærimoniarij librũ, & accedens cum debitis reuerentijs ante Episcopum,comitante eodẽ cærimoniario, genuflexus petit ab eo benedictionẽ dicens[Iube Domne &c.] cui Episcopus respõdet [Dominus sit in corde tuo &c.] prout in benedictione pro Euangelio recitando, sed loco Euangelij dicit[Paschale præconium] & manu benedicit. Diaconus, habita benedictione, surgit, & accedit, factis debitis reuerentijs, ad legile; ponit super eo librum apertum, quem adolet incensu triplici ductu, sed non signat librum, nec se, prout in Euangelio; ministri circa legile locantur hoc pacto. Subdiaconus cum cruce versa ad Episcopum, & Acolitus thuriferarius stant à dexteris ipsius Diaconi: Acolitus cum arundine, & alter cum granis incensi à sinistris, vertentes

facies, prout ipse Diaconus, & cum Diaconus incipit cantare [Exultet &c.] Episcopus, & omnes surgunt, detectis capitibus. Diaconus prosequitur cantum suum, & suo tempore infingit quinque grana incensi in cereo in modum crucis, quæ respiciat faciem Episcopi; pariter & suo tempore illuminat cereum cum vna ex tribus candelis in arundine positis, prout in Missali ordinario: & aduertat Diaconus, quòd si Imperator non est coronatus, debet dicere [Electum Imperatorem nostrum N.] Finito cantu per Diaconum, omnes inde recedunt cum debitis reuerentijs; Diaconus verò, celebraturo Episcopo, deponit dalmaticam, & Subdiaconus planetam, & sic in albis accedunt ad Episcopum; qui stans capite detecto dicit secretè [Pater noster] & mox sedet; & chorus cantat Nonam: in fine Nonæ cum dicitur [Christus factus est &c.] Episcopus descendit, & procumbit super faldistorio, & genuflexus dicit orationem [Respice quæsumus &c.] Qua finita, surgit, & reuertitur ad sedem suam, vbi sedens accipit sandalia alba, quia illa non mutat, legit Psalmũ [Quam dilecta] & alias orationes, & versiculos consuetos; lauat manus, & paratur omnibus indumentis Pontificalibus coloris violacei, ac mitra simplici à dictis Diacono, & Subdiacono in albis assistentibus: & cum Episcopus accipit planetam, pariter Canonici capiunt paramenta ipsis congruentia coloris violacei, & ipsi Diaconus, & Subdiaconus planetas ante plicatas eiusdem coloris, ac manipulos; & Canonicus Presbyter asistit cum pluuiali eiusdem co-

loris,& alij duo Diaconi,vbi eſt conſuetum, aſſiſtūt, vt aliàs. Cùm Epiſcopus fuerit paratus,deſcendit cū mitra,& baculo de ſua ſede,&, comitantibus prædictis aſſiſtentibus,& miniſtris,accedit ad altare,quod ſine mitra in medio oſculatur, depoſito interim baculo; mox recepta mitra, & baculo, reuertitur ad eandem ſuam ſedem: Diaconus verò Euangelij, & Subdiaconus de Epiſtola,ſi aſſiſtant alij duo digniores Diaconi, ſedent in gradibus altaris, vt dictum fuit in capitulo de Miſſa ſolemni, Epiſcopo celebrāte. Locatur in medio chori pulpitum,ſiue legile nudum,& omnibus conſedentibus, ducitur à cærimoniario aliquis Acolitus, ſiue cantor indutus cotta, qui,factis reuerentijs altari,& Epiſcopo,cantat ſine titulo primam Prophetiam; qua finita, accedit cum debitis reuerentijs ad oſculandum manum Epiſcopi,antequàm ſurgat pro oratione cantanda. Tum Epiſcopus ſurgit,depoſita mitra, dicens [Oremus.] & Archidiaconus, ſiue Diaconus aſſiſtens ad eius dexteram dicit [Flectamus genua.] & omnes genuflectunt:alter verò ad ſiniſtram [Leuate.]& omnes ſurgunt;ipſe verò Epiſcopus proſequitur orationem ſtans manibus extenſis, ſuſtinente librum aſſiſtente Presbytero more ſolito : ſed vbi non aſsiſtunt prædicti duo antiquiores Diaconi,ſeruient in huiuſmodi miniſterio,& alijs prædicti Diaconus, & Subdiaconus Euangelij,& Epiſtolæ. Cantantur deinde aliæ Prophetiæ ab Acolitis, vel cantoribus eodem ordine,& poſt quartam,octauam,& vndecimam lectionem, ſeu Prophetiam Epiſcopus legit ex libro

Tractum, dum cantatur à choro, & pariter per eoſdem Diaconos aſſiſtentes ſuo tempore dicitur [Flectamus genua.] & [Leuate.] vt in Miſſali ordinario. Finitis lectionibus, ſi Epiſcopus voluerit ipſemet benedicere fontes, depoſita planeta, & ſumpto pluuiali, ac baculo ibit, præcedente cruce cum cereo benedicto accenſo, qui portabitur immediatè ante crucem, & Canonicis paratis, ac alijs de clero ad illos benedicendum, & alia fiunt, & cantantur etiam circa Baptiſmum; prout in Miſſali, & Pontificali. Si verò noluerit, aut non potuerit Epiſcopus id præſtare, deſtinabit aliquem ex dignioribus Capituli, qui pluuiali paratus, comitantibus aliquot Acolitis, & miniſtris cum cereo accenſo, & cruce, ea omnia faciet. Quibus peractis, ſi aderunt Cathecumeni, baptizentur more ſolito. Si Epiſcopus id præſtiterit, eodem ordine redibit ad cappellam, vbi depoſito pluuiali cum mitra, procumbit ante altare ſuper faldiſtorio, & pariter omnes in ſuis locis genuflectunt; & aliquis ex Subdiaconis genuflexus ſuper ſcabello verſus cornu Epiſtolæ retro Epiſcopum habens ante ſe librum inchoabit Litanias; &, ſi aderũt ordinandi, proſternent ſe, dum dicuntur Litaniæ; & alia fient, prout in Pontificali de ordinibus dandis, reſpondente choro, & repetente omnia, quæ ipſe Subdiaconus dicit, & cum peruentum fuerit ad verſiculum [Peccatores.] Epiſcopus ſurgit, & ibidem ſtans deponit paramenta violacea, & accipit alba. Diaconus autem, & Subdiaconus, paulò ante depoſitis planetis violaceis ante plicatis, aſſumunt dal-

maticam, & tunicellam albas: vt præsto sint ad adiuuandum Episcopum. Interim remouentur etiã ab altari, & sede Episcopi pallia violacea, & accenduntur luminaria. Subdiaconus verò alter iam dictus prosequitur Litanias vsque in finem, respondente choro, vt supra, & in fine cãtatur [Kyrie eleison.] cum pausa conuenienti, donec Episcopus fuerit in sua sede ad cãtandum [Gloria in excelsis Deo &c.] Episcopus, postquàm est albis paramentis paratus, facit confessionem cum ministris more solito, imponit incensum in thuribulum, & benedicit; ascẽdit ad altare, illudque osculatur, ac librum Euangeliorum; incensat altare, & incẽsatur ipse à Diacono, & reuertitur ad suam sedẽ, vbi dicto [kyrie eleison.] cãtat [Gloria in excelsis.] Pulsantur cãpanæ, & organũ, &, prout debẽt moneri aliæ Ecclesiæ ciuitatis, ne pulsent cãpanas, nisi audito signo cãpanarũ Ecclesiæ Cathedralis. Finito Hymno [Gloria &c.] per cãtores, Episcopus surgens sine mitra dicit versus populũ [Pax vobis.] deinde orationẽ [Deus, qui hanc sacratissimã noctem &c.] Finita Epistola, Subdiaconus dimisso libro in manu cærimoniarij, immediatè accedens ante sedem Episcopi submissa voce dicit [Pater, annuntio vobis gaudium magnum, quod est Alleluia.] & statim accedẽs osculatur eius manum; tunc is, cui ex officio id incumbit, vel aliquis Canonicus præintonat Episcopo [Alleluia.] qui surgens sine mitra tertiò cantat [Alleluia.] semper eleuando vocem gradatim; & chorus post quamlibet vicem repetit il-

lud idem, & posteà chorus prosequitur versicu lum [Confitemini &c.] & tunc Episcopus sedet, & prosequitur Missã, prout in ordinario huius diei, seruatis omnibus cærimonijs, quæ latè explicatæ sunt in capitulo de Missa Pontificali Episcopo celebrante. Ad Euãgelium non portantur luminaria, sed incensum tantùm, & petitur benedictio, dicitur [Pax Domini sit semper vobiscum.] sed non datur pacis osculum, nec dicitur [Agnus Dei] nec postcommunio: post communionem Episcopus, facta purificatione, lauat manus, redit ad sedem, & chorus incipit [Alleluia.] pro Vesperis, Episcopo sedente. Ad Magnificat Subdiaconus præintonat ei Antiphonam, quam surgens repetit, deinde sedet cum mitra, & imponit incensum more solito: & cum inchoatur [Magnificat] Episcopus descendit ad altare, & illud incensat; mox reuertitur ad sedem, & incensatur ipse, & alij more consueto: & ipse stans sine mitra expectat finem Cantici [Magnificat.] Cum repetitur Antiphona, sedet, accepta mitra, & ea finita, descendit ad altare, dicit [Dominus vobiscũ.] & orationẽ, & Diaconus [Ite Missa est] cum duplici [Alleluia.] datur benedictio, & publicantur indulgẽtiæ, vt aliàs.

DE SABBATO SANCTO, EPISCOPO non celebrante, sed præsente, & in Collegiatis. Cap. XXVIII.

SI Episcopus noluerit celebrare, sed officio, & Missæ per alium celebratæ interesse, præparantur omnia, quæ superiùs præcedenti capitulo expressa sunt; &

dicta Nona,Canonicus,vel alius, qui erit officium facturus,paratus amictu,alba,cingulo, stola, & pluuiali violaceo,in sacristia,vel in alio loco decenti, & consueto,benedicet nouum ignem, & quinque grana incensi,legendo absque cantu orationes benedictionis,prout in Missali. Quo facto,deposito pluuiali apud altare,capiet planetam,& Diaconus stolam, manipulum,& dalmaticam albam,Subdiaconus verò manipulum, & planetam ante pectus plicatam coloris violacei, & sic parati sedebunt in aliquo scãno à sinistris altaris, expectantes aduentum Episcopi, qui statim, finita prædicta benedictione noui ignis, veniet more solito cum cappa ad Ecclesiam; orabit ante altare, & ascendet ad sedem suam cum suis cappellanis; & orante Episcopo, surget celebrans cum ministris, qui, donec Episcopus orabit, stabunt,& Episcopo sedente, sedent. Cum Episcopus aliquantulum in sede sua quieuerit, accedet ad eum Acolitus, vel cærimoniarius cum incenso, & ministrante solito Canonico Presbytero asSistente nauiculam,imponet, & benedicet incensum more solito; Subdiaconus capiet crucem, & cum Diacono, & alijs ministris discedent versus sacristiam ad accipiendum arundinem cum tribus candelis, & quinque grana incensi;& alia omnia fient,quæ superiùs præcedenti capitulo declarata sunt, celebrante interim sedente in suo scamno, & surgente apud illud,cum opus fuerit, donec inchoetur præconium [Exultet] quo incepto,accedet ad altare, & ibi stabit manibus iunctis in cornu Epistolæ,respiciẽs Dia-

conum cantantem. Finito præconio, Diaconus reuertitur ad altare,& depoſita dalmatica, & ſtola alba,capiet violaceam,& planetam ante pectus plicatam, & cum Subdiacono accedet ad celebrantem. Item locabitur in medio chori pulpitum nudum, & ducetur à cærimoniario aliquis Acolitus, vel clericus, ſiue cantor cotta indutus ad cantandum primam Prophetiam ſine titulo, quam leget etiam celebrans ſummiſſa voce apud altare; & ea finita, accedet,qui illam cantauit, cum debitis reuerentijs ad oſculandum manum Epiſcopi; quo facto,celebrans dicet [Oremus.] Diaconus [Flectamus genua.] & Epiſcopus, ac omnes genuflectunt, Subdiaconus [Leuate.] & omnes ſurgunt:tunc celebrans proſequitur orationem ſtans manibus extenſis. Cantantur deinde eodem modo aliæ Prophetiæ, quarum primas quatuor cantabunt cantores,vel Acoliti,ſeu clerici,aliàs quatuor beneficiati,ſeu manſionarij,vltimas quatuor Canonici, vel aliàs, prout commoditas,& numerus clericorum, vel conſuetudo Eccleſiæ ſuadebit. Poſt quartam,octauam,& vndecimam Prophetiam Epiſcopus leget ex libro Tractum, dum idem cantatur à choro, miniſtrantibus de libro, & candela ſolitis miniſtris ; celebrans verò apud altare illum leget: Diaconus, & Subdiaconus ſuo tempore ad alias orationes dicent [Flectamus genua.] & [Leuate.] prout in Miſſali. Finitis lectionibus, celebrans, depoſita planeta, & accepto pluuiali violaceo,præcedente cruce,clero,& Canonicis, & ante crucem aliquo Acolito portante ce-

reum benedictum accensum medio inter Diaconũ, & Subdiaconum, & post ipsum sequente Episcopo, ibit ad benedicendum fontem Baptismalem, choro interim cantante Tractũ [Sicut ceruus &c.] & omnia fient, & cantabuntur circa fontis benedictionẽ, quæ habentur in rubricis Missalis. Quibus peractis, si aderunt Cathecumeni, baptizentur more solito. Interim locatur ante medium altaris faldistorium pro Episcopo, & scabellum pro celebrante ad sinistram partem. Completa benedictione fontis, & baptizatis Cathecumenis, si aderunt, redeunt omnes eodem ordine ad cappellam, & Episcopus genuflectit super dicto faldistorio, capite detecto; celebrans verò, deposito pluuiali, ante dictum scabellum à sinistris Episcopi, & pariter omnes in suis locis genuflectunt. Duo cappellani, siue cantores genuflexi ante scabellum post Episcopum, & celebrantem habentes ante se librum inchoabunt Litanias, choro idem simul respõdente, prout in Missali: cum peruentum fuerit ad versiculum [Peccatores.] surget celebrãs, & ibit ad sacristiam cum suis ministris ad accipiendũ paramẽta alba pro Missa, nisi sacristia multũ distet à cappella, quo casu parẽtur in loco conuenienti propè altare, & eodẽ tempore per alios ministros remoueatur ab altari pallium violaceum, vt remaneat album, & accendantur candelæ altaris, ita vt hæc omnia fiant, donec compleantur Litaniæ; quibus finitis, surget Episcopus, & remouetur faldistorium ante ipsum. Celebrans verò accedit ad eius sinistram, facit cum Episcopo confessionem, cantatur [Kyrie

eleison.] & [Gloria in excelsis] pulsantur campanæ, & perficitur Missa secundùm rubricas Missalis huius diei, prout etiam in præcedenti capitulo dicitur, & cum cærimonijs descriptis in capitulo de Missa solemni, quæ coram Episcopo celebratur.

In Ecclesijs Collegiatis eadem omnia seruari debent, quæ in hoc capitulo expressa sunt, exceptis his, quæ ad Episcopum pertinent, seruatis in omnibus rubricis Missalis.

DE MISSA SOLEMNI IN DIE Paschæ, Episcopo celebrante, & de communione generali. Cap. XXIX.

IN die Paschæ resurrectionis Domini nostri Iesu Christi Episcopus, nisi aliquo legitimo impedimento fuerit præpeditus, Missam solemnem omninò celebrare debet, & in ea communio generalis per ipsum Episcopum erit facienda ordine infrascripto. Nam seruatis omnibus, quæ superiùs in capitulo de Missa solemni, Episcopo celebrante, explicata sunt vsque ad offertorium, eo dicto, portatur ad altare per Subdiaconum vas argenteum, vel aureum cum multis particulis, prout populi frequentia requiret, coopertum, quod Diaconus præparat ante crucem ita, vt non impediat thurificationem altaris: & cum celebrans dicit [Suscipe sancte Pater &c.] discooperit illud, & aliquantulum eleuat, ac statim reponit super altare, & cooperit; & iterum, cum celebrãs pro-

ſert verba conſecrationis, Diaconus illud detegit, & poſt cõſecrationem cooperit. Cum verò Epiſcopus ſanguinem Domini ſumpſerit, & mox Diaconum, & Subdiaconum communicauerit, qui oſculantur primò manum, deinde faciem Epiſcopi, qui eis dicit [Pax tecum.] & illi reſpõdent [Et cum ſpiritu tuo.] ac etiam ~~poſtquàm~~ ſe purificauerit, antequàm digitos abluat, retrahit ſe ad cornu Euangelij, verſa facie ad cornu Epiſtolæ, & Subdiaconus ſtabit poſt ipſum, Diaconus verò ſtans in cornu Epiſtolæ verſus celebrantem aliquantulum inclinatus, ac manibus iunctis, cantabit confeſſionem in tono, & notis conſuetis, ſtantibus Canonicis, & clero, exceptis his, qui ſunt communicandi, qui genuflectere debent, &

tunc

videlicet

tunc per cærimoniarium vocantur: Episcopus verò celebrans, finita confessione, legit ex libro ante se allato, vel memoriter voce intelligibili absolutionē, vel [Misereatur vestri &c.] & [Indulgentiam &c.] & faciet super populum signum crucis, & statim loca permutat; videlicet, celebrans cum Subdiacono accedunt cum debitis genuflexionibus ante Sacramentum ad cornu Epistolæ, Diaconus verò, relicto dicto Epistolæ cornu, vadit ad cornu Euangelij, & capit cum debitis reuerentijs dictum vas, seu pyxidem coopertam cum ostijs; & Episcopus firmat se in medio altaris illi renes vertens, ad cuius dexterā stat Diaconus cum particulis consecratis, ad sinistram Subdiaconus cum patenà de ipso calice sublata; eodemque tempore vocantur duo cappellani, seu Acoliti cottis induti cum albò mantili, quod genuflexi sustinent hinc, inde ambabus manibus per quatuor angulos quousque perfecta fuerit communio, qui autem communionem sumpturi sunt, conuenienter debent singuli cum debitis reuerentijs altari, & Sacramento ante Episcopum accedere; & vnusquisque antequàm capiat communionem, osculetur manum Episcopi; & communione sumpta, per latus sinistrum celebrantis discedat, & ibi in cornu Epistolæ accipiat purificationem de manu Sacristæ, vel ministri calicem cum vino, & mappula ad tergendum appensa ministrantis. Cum autem communio exhibetur Canonicis, vel Magistratui, conuenienter debet aliquis Canonicus, vel eorum vltimus, dummodo tamen sit in sacris

con-

conſtitutus, purificationem præbere, deinde pro reliquis beneficiatis id munus exequitur aliquis beneficiatus; & pro reliquo clero, & populo aliquis cappellanus. Et, ne confuſio inter euntes,& redeũtes fiat, bonum erit adhibere aliquos de clero ad id deputatos, vt omnes quietè, deuotè,& ordine ſuo progredi curent, & per latus ſiniſtrum reuertantur. Si aliquis Prælatus, non tamen Epiſcopus conſecratus vellet communicare, debet ante communionem oſculari manum Epiſcopi celebrantis, & ſumpta communione, faciem, & idem omnes Canonici parati obſeruabunt. Reliqui omnes, tam de clero, quàm de populo, & etiam Magiſtratus oſculantur manum Epiſcopi tantùm ante communionem.Ordo autem euntium ad communionem erit idem,qui ſeruatur in diſtributione candelarum, & palmarum,ac incenſi, vt ſuo loco dicitur. Finita cõmunione, aſportantur funalia, quæ vſque tunc fuerunt accenſa, & celebrans, repoſito vaſe, ſeu calice cũ hoſtijs ſuper altare,ſi quæ remanſerunt, illud coo perit, vel etiam conſignatur alicui Presbytero parato cum ſtola,& cotta, ſeu pluuiali, qui illud ſub baldachino,ſi commodè fieri poteſt,præeuntibus clericis cum funalibus, & aliquibus de clero comitantibus,portat ad locum, vbi aſſeruatur Sacramentum. Celebrans tunc lauat digitos,ſed non ſumit ablutionem,ſed illa per aliquem Presbyterũ ſumitur. Mox celebrans,ſumpta mitra, lauat manus, & proſequitur Miſſam, vt in prædicto capitulo de Miſſa ſolemni,Epiſcopo celebrante,explicatum fuit.

DE EODEM FESTO PASCHAE, Epiſcopo abſente, & in Collegiatis. Cap. XXX.

IN Eccleſijs Cathedralibus, abſente Epiſcopo, & in Collegiatis aliquis Canonicus, ſeu dignitas, vel is, ad quem de conſuetudine ſpectat hac die celebrare in abſentia Epiſcopi, paretur in ſacriſtia more ſolito cum pluuiali albo, & accedat ad altare medius inter Diaconum, & Subdiaconum paratos omnibus paramentis ipſis conuenientibus: &, facta altari reuerentia, ac ſalutatis hinc, inde Canonicis, accepto de manu Diaconi aſperſorio cum aqua benedicta, dicens [Vidi aquam &c.] prout in Miſſali, aſperget primò altare, deinde ſeipſum, mox Diaconum, & Subdiaconum, tum alios Canonicos, & omnes de choro more ſolito. Quo facto, depoſito pluuiali, capiet planetam, & facta iterum reuerẽtia altari, & Canonicis, inchoabit Miſſam, quam proſequetur more ſolito ſecundùm rubricas Miſſalis. Præparentur cũ hoſtia conſecranda particulæ in numero ſufficienti pro communicandis Canonicis, & alijs de clero cõmunicare volentibus, in vaſe aureo, vel argenteo ſaltem, intus deaurato, quod collocetur cum calice ſuper altare, prout ſupra præcedenti capitulo dictum eſt. Poſtquam celebrans ſanguinem ſumpſerit, & ſe purificauerit, ~~antequàm~~ et digitos abluat, dicta confeſſione per Diaconum, vt in dicto capitulo præcedenti, communicabit primò Diaconum, & Subdiaconum,

conum,si non sunt Sacerdotes,qui hac die celebrēt, deinde singulos Canonicos,beneficiatos, seu mansionarios,clericos, & cantores non Presbyteros, ac etiam suo loco officiales,Magistratus,si adsint,& cōmunicare voluerint in hac Missa.Cæteri verò de parochia vtriusque sexus communicare poterunt in alio altari,seu cappella ad hoc præparata per parochum,seu Sacristam,vbi continuò tam ante Missam maiorem,quàm post, ac etiam dum Missa decantatur, secundum concursum, & frequentiam populi, adsit Curatus Ecclesiæ,vel alius Sacerdos, qui communionem præbeat singulis accedentibus: qui locus,seu cappella non debet esse in conspectu altaris maioris,sed in naui, seu loco separato, ita vt, quoad fieri possit,non videatur ab his, qui Missæ maiori intersunt, ne continuò genuflectere cogantur, propter reuerentiam sanctissimi Sacramenti. Finita cōmunione, celebrans abluet digitos, & prosequetur Missam more solito.

DE DOMINICIS PER ANNVM. Cap. XXXI.

IN Dominicis per annum, si Episcopus voluerit celebrare, aut Missæ solemni per alium celebratæ interesse,seruentur omnia circa cærimonias, quæ superiùs expressa sunt hoc eodē libro capitulo octauo,& nono.Paramenta tamen altaris,celebrantis,& ministrorum sint viridis coloris, exceptis Dominicis

Aduentus, & à Septuagesima vsque ad Pascha exclusiuè: quia tunc violacea; & tempore Paschali, quia tunc alba; ac infra octauas festorum solemnium, quia tunc vel alba, vel rubra, prout solemnitates ipsæ requirunt, adhibentur. Quia tamen in omnibus Dominicis per annum solet fieri aspersio aquę benedictæ per Sacerdotem celebrâtem, antequàm Missa inchoetur, Canonicus, vel alius celebraturus in Dominicis prædictis, paratus amictu, alba, çingulo, stola, & pluuiali, medius inter Diaconum, & Subdiaconum paratos accedet ad altare; ante quod in infimo eius gradu genuflexus, medius inter prædictos duos ministros accipiet ex manibus Diaconi aspersorium cum aqua benedicta, & intonando Antiphonam [Asperges me Domine &c.] seu Antiphonam [Vidi aquam egredientem] iuxta temporum diuersitatem, prout in Missali, ter altare asperget, & statim surgens, dum cantores prosequuntur Antiphonam cum suis Responsorijs, comitatus à cærimoniario, & Acolito cum vase aqua benedicta pleno, accedit ad Episcopum, cui aspersorium osculatũ cum debita reuerentia porrigit; ipse verò Episcopus primò seipsum, deinde Sacerdotem celebrantem asperget, & statim eidem reddit aspersorium, qui rediens ad altare Diaconum, & Subdiaconum paratos, deinde Canonicos, beneficiatos, & clericos ex vtraque parte chori, omnesque alios in choro permanentes asperget; & reuersus ante infimum gradum altaris, vbi eum Diaconus, & Subdiaconus expectabunt, medius inter eos cantabit

versiculos, & orationem, prout in Missali, ex libro, quem sustinebunt dicti ministri, vel super legili ibidem posito; qua finita, statim amouetur legile, & liber, & celebrans, deposito pluuiali, capit manipulum, & planetam, & cum Episcopo, qui ex sede descendit ante altare, facit confessionem, & omnia fiunt, & seruantur, vt in supradicto cap. ix. dicitur.

Si Episcopus celebrare voluerit solemniter, non esset facienda huiusmodi aquæ benedictæ aspersio; absente verò Episcopo, & in Collegiatis semper Dominicis diebus fit, vt supra dictum est. Quo casu celebrans statim atque altare asperserit, se ipsum primò, deinde ministros paratos, mox Canonicos, & alios de choro, vt supra, asperget, qui omnes, aspersione huiusmodi durante, à principio vsque ad finem stare debent, detecto capite: & dum ante ipsos celebrans cum aspersorio accedit, debent illi caput inclinare, & aspersionem aquæ benedictæ reuerenter recipere. Memores etiam sint Diaconus, & Subdiaconus, qui altari ministrant Dominicis diebus, valde decere, si & ipsi, postquàm celebrãs cõmunicauerit, sacram communionem ex suis manibus sumpserint prout cauetur in Concil. Trid. sess. xxiij. cap. xiij.

DE LITANIIS, ET PROCESSIONIBVS maioribus, & minoribus, quæ annis singulis fiunt. Cap. XXXII.

IN die sancti Marci fiunt Litaniæ, quas maiores vocamus. Igitur dicta die congregatur de mãdato Episcopi totus clerus sæcularis, & regularis, ac etiam,

vbi conſuetum eſt, Confraternitates laicorum cum eorum inſignibus ante fores Eccleſiæ, vnde proceſſio diſcedere debet; ſeu etiam intra Eccleſiam, ſi ſit capax; ibique expectant; donec erit tempus: tunc incipiet à deputatis dirigi proceſſio ordine ſolito, in qua priùs procedent Cōfraternitates laicorum, deinde religioſi, poſtmodum clerus, & Eccleſiæ Collegiatæ, & vltimò clerus Eccleſiæ Cathedralis, cuius Canonici omnes, ſi commodè fieri poterit, erunt parati paramentis ſibi competentibus, quemadmodū ſolent, Epiſcopo celebrante: paramenta tamen erūt coloris violacei, & vltimo loco procedet Epiſcopus paratus pluuiali violaceo, & mitra ſimplici, medius inter duos Canonicos Diaconos aſſiſtentes paratos

dalma-

dalmaticis,& manu ſiniſtra baculum paſtoralem ge ſtabit,dextera verò populo benedicet. Si erit Archiepiſcopus,præibit crux Archiepiſcopalis ante Cano nicos Eccleſiæ Cathedralis, vt in capitulis ſuperioribus dictum fuit: & ſi conſuetum ſit in huiuſmodi proceſſione portari aliquas Sanctorum reliquias, & ſacras imagines,ſeruabitur conſuetudo:remouendi tamen erunt à proceſſionibus ludicri, & indecori actus. Eo ordine ibit proceſſio vſque ad Eccleſiam, ad quam iuxta conſuetudinem ciuitatis dirigitur,cu ius Eccleſiæ clerus,vbi ita conſuetum eſt, procedet obuiàm vſque extra portam Eccleſiæ proceſſioni, ibique ſtans eam recipiet.Per viam proceſſionis can tentur Litaniæ,& alia,quæ in libro Rituali continen tur,& nihil vltra: ipſa via priùs de mandato Epiſcopi ab omnibus in ea habitantibus mundetur.Prælati,ſi qui aderunt de gremio Eccleſiæ, ibunt immediatè ante Epiſcopum,Magiſtratus verò,& alij nobiles laici poſt Epiſcopum. Cum autem Epiſcopus, & proceſſio peruenerit ad dictam Eccleſiam, celebretur ibi Miſſa ſolemnis, vel ab ipſo Epiſcopo, vel ab aliquo Canonico coram eo cum ſolitis cærimonijs, vt ſupra ſuis locis dictum fuit: & in fine Epiſcopus dabit benedictionem ſolemnem,& faciet publicari Indulgentiam. In proceſſionibus verò,& Litanijs minoribus, quæ rogationes vocantur, & fiunt tribus diebus ante Aſcenſionem Domini, eadem ſeruantur, ſed aliquantò remiſſiùs; conuenit tamen in his Epiſcopum paratum cum miniſtris interuenire, vel ſaltem cum cappa. Ad ſimilitudinem harum pro-

cessionum regulari poterunt & aliæ processiones extraordinariæ, quæ fieri quandoque contingunt ad placandam iram Dei. Si verò celebrandæ erunt processiones ex causa lætitiæ, & pro gratiarum actione, aut etiam pro translatione aliquarum insignium reliquiarum Sanctorum, ordinari poterunt ad exemplũ processionis sanctissimi Sacramenti, de qua sequenti capitulo dicetur; lumina tamen, seu funalia accensa deferri magis conuenit, cum sanctissimum Sacramentum, vel saltem reliquiæ in processionibus deducuntur.

DE FESTO SANCTISSIMI CORPORIS Christi, & processione. Cap. XXXIII.

VT processio, quæ hac die erit facienda, ritè, & rectè, ac secundùm debitas cærimonias in honorem tanti Sacramenti fiat; & ad remouendas omnes contentiones, & lites, quæ forsitan causa præcedentiæ oriri possent, & in ipso actu maxima cum indecentia, & scandalo processionem ipsam turbare, cura erit Episcopi pridie huius diei, vel etiam per aliquos dies ante demandare magistris cærimoniarum, vel alteri, ad quem forsan secundùm loci consuetudinem huiusmodi cura spectabit, vt omnia decenter, & diligenter præparentur, & præuideantur. Nempè, vt viæ, per quas processio transire debebit, mundentur, & ornentur aulæis, pannis, picturis, floribus, frondibusque virentibus secun-

dùm posse, & qualitatem loci. Et ipsa Ecclesia similiter perpulchrè ornata sit, prout dicitur in capitulo de ornatu Ecclesiæ. Item, vt fiat rotulus, in quo describantur per ordinem omnes tam laicorum Confraternitates, religiosi, & Clerus, quàm etiam alij quicumque, qui huic processioni interesse consueuerunt, vel debent: vt secundùm debitum ordinem, & absque aliqua contentione procedatur: apposita etiam aliqua pœna pecuniaria, vel etiam, si Episcopo, videbitur, pœna excommunicationis contra inobedientes, & procedere recusantes, secundùm ordinem præscriptum in rotulo, de quo iam diximus. Quòd si aliqua præcedentiæ lis inter aliquos religiosos, Confraternitates, seu laicos pendeat, quæ non ita de facili terminari valeat, poterit Episcopus mandare, vt absquè præiudicio iurium ambarum partium vel procedant secundùm ordinem in dicto rotulo descriptum, vel omnino ab huiusmodi processione abstineant, donec lis fuerit determinata. Et intimentur omnes in rotulo descripti, vt ipsa die festiuitatis sanctissimi Corporis Christi summo mane ad Ecclesiam Cathedralem conueniant, & ibidem, vel in aliquo eiusdem Ecclesiæ atrio, seu platea congregentur, vnaquæque religio, & Confraternitas cum suis insignibus, & cruce, ac etiã cum funalibus, seu candelis in processione deferendis. Omnes enim tam religiosi, quàm laici deberent, si fieri posset, in hac processione, si non funalia, saltem candelas ceræ albæ accensas manibus portare. Ordo autem describendus in prædicto rotulo

erit, vt præcedant Cõfraternitates laicorum, deinde Religiosi, secundùm ordinem antiquitatis, vel prout de iure, vel consuetudine præcedere solent; postmodum curiales, & officiales portantes intorticia accensa, inter quos vltimo loco ibunt nobiliores, & magistratus; deinde clerus, hoc est, primò minister portans crucem Ecclesiæ Cathedralis, medius inter duos clericos portantes duo candelabra cum candelis accensis; deinde, si aderũt clerici, seminarij, & post eos curati Ecclesiarũ parochialium cum cottis; tũ Ecclesiæ Collegiatæ cũ eorum insignibus, si aliàs illa deferre solent; & vltimo loco clerus Ecclesiæ Cathedralis, cuius Ecclesiæ saltem octo beneficiati, seu mãsionarij erunt parati cũ pluuialibus albis pro defe rẽdis hastis baldachini in principio processionis, vt infra dicitur; & deinde ibunt ante Canonicos, qui similiter omnes vnà cũ dignitatibus erunt parati para mẽtis albis sibi competentibus, quemadmodũ solent parari, Episcopo solemniter celebrante, incipiendo à iunioribus, & inferioribus ordine; videlicet, primò Subdiaconi, & Diaconi cum dalmaticis, & tunicellis, deinde Presbyteri cum planetis, vltimo loco dignitates cum pluuialibus; &, si erit Archiepiscopus, portabitur immediatè ante prædictos octo beneficiatos paratos, & Canonicos per aliquem Subdiaconum paratum medium inter duos Acolitos ceroferarios crux Archiepiscopalis. Ante Episcopum immediatè ibit minister de baculo seruiens, seu, iuxta loci consuetudinem, dignitas, vel Canonicus paratus pluuiali baculum prædictum à terra ele

uatum

uatum ambabus manibus portãs, prout in capitulo de mitra, & baculo paſtorali dicitur. A lateribus hinc, inde ibunt octo cappellani cum cottis, qui in Miſſa ~~ſeruient~~, quatuor pro qualibet parte, portantes eadem funalia accenſa, quæ pro Miſſa ſeruierũt; & poſt eos duo Acoliti cum duobus thuribulis continuò ſanctiſsimum Sacramentum per viam thurifi-

cantes. Sequetur Epiſcopus ſub baldachino, capite detecto, portans manibus ſuis ſanctiſſimum Sacramẽtum in tabernaculo incluſum, medius inter duos Diaconos aſſiſtentes paratos hinc, inde. Poſt Epiſco pum immediatè miniſter de mitra ſeruiens cum cotta, & velo ad collum, mitram ipſam manibus geſtãs.

Si aderit Legatus de latere, vel alius Cardinalis, aut Metropolitanus, ſeu Nuntius Apoſtolicus habens facultatem Legati de latere, vel alius Prælatus ipſo Epiſcopo ſuperior, ibunt immediatè poſt Epiſcopũ cum cappa. Alij verò Epiſcopi extranei, & Prælati poſt eos in habitu eorum ordinario, hoc eſt, mantelletto ſupra rocchettum. Et ſi vnà cum Legato, vel alio Cardinali adeſſet Metropolitanus, vel Nuntius, ſeu alius Prælatus Epiſcopo ſuperior, tunc ſolus Cardinalis, vel ſoli Cardinales, ſi plures eſſent, erunt cũ cappa, cæteri verò omnes in habitu ordinario, vt ſupra. Cauendum etiam erit, ne in hac proceſsione actus ſchænici, vel ludicri, & indecori intermiſceantur, prout & ſupra in præcedenti capitulo dicitur: ſed omnia cum grauitate, & deuotione fiant, & procedant. Deputentur etiam nobiles viri, ſeu Barones, & alij, qui haſtas Baldachini per viam proceſsionis portent, & qui eos in tempore, quando opus erit, vocet ſecundùm regulam ſupra in capitulo de vſu vmbraculi poſitam.

Ipſa die ſummo mane præparetur per Sacriſtam, vel alios miniſtros baldachinum album perpulchrũ ſuper ſanctiſsimum Sacramentum deferendum. Itẽ ſuper credentia vltra candelabra, & alia ordinaria pro Miſſa, tabernaculum pulchrum ex auro, vel argento, in quo ſanctiſsimum Sacramentum ponendum, portandumque erit; item duo thuribula cum nauiculis, & thure; item velum ſericeum album, amplum, auratum, ſeu perpulchre ornatum ponendum ſuper humeros Epiſcopi, dum Sacramentum

portabit. Præparentur etiam funalia, & candelæ ex cera alba in numero ſufficienti pro Canonicis, & alijs deferenda in proceſſione. Quæ omnia per cærimoniarium prouideantur, an ſint opportunè, & ad vſum neceſſarium præparata. Omnibus paratis, Epiſcopus, quantò citiùs poterit, veniet ad Eccleſiam ordine, prout dicitur de acceſſu Epiſcopi ad Eccleſiam, & ibidem Miſſæ per primam dignitatem, vel digniorem Canonicum celebrandæ paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, pluuiali albo, & mitra aſſiſtit, in qua omnia ſeruabuntur, quæ in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur, expreſſa ſunt, ac etiam poſt communionem, cum cærimonijs, genuflexionibus, & reuerentijs erga ſanctiſſimum Sacramentum ſuper altare poſitum, quæ explicãtur in capitulo de officio, & Miſſa feriæ quintæ in cæna Domini. Eleuato ſanctiſsimo Sacramento, vel etiam ante, ſi opus erit, iunior magiſter cærimoniarum curabit, vt proceſſio ſecundùm ordinem in prædicto rotulo deſcriptum dirigãtur, & procedat. Poſtquam celebrans ipſe communionem ſumpſerit, & ſanctiſſimum Sacramentum in proceſſione deferendum in tabernaculo incluſerit, dignitates, & Canonici, ac octo beneficiati ſupradicti, &, ſi qui alij erunt, qui cũ paramẽtis in proceſſione ire debeant, vnuſquiſq; dignitatũ, & Canonicorũ in loco ſuo paramẽta ſacra albi coloris ſibi cõuenientia induet; beneficiati verò prædicti extra chorũ capient pluuialia, & diſcedentibus duobus Diaconis aſſiſtentibus ad ſe parandum in loco ſuo, duo vltimi

iuniores Canonici venient ad aſsiſtendum Epiſcopo, donec primi parati reuertantur, quibus reuerſis, & ipſi ad ſe parandum ibunt. Finita Miſſa, & data per Epiſcopum benedictione, celebrans diſcedens ab altari ibit in ſacriſtiam, vbi depoſitis paramentis Miſſalibus, induet alia dignitati, & ordini ſuo conuenientia, deferenda in proceſsione, & reuerſus ibit ad locum ſuum inter alias dignitates, ſeu Canonicos. Interim accedent ad Epiſcopum duo Acoliti cum duobus thuribulis, & miniſtrāte nauiculam Presbytero aſsiſtente, abſque oſculo cochlearis, & manus, Epiſcopus ſtans, detecto capite, ſine benedictione imponet thus in duobus thuribulis prædictis. Quo facto, accedet ad altare, vbi nudo capite genuflexus ſuper puluino ante ſanctiſsimum Sacramentum, accepto è manibus prædicti Presbyteri aſsiſtentis vno ex duobus thuribulis, thurificabit triplici ductu ſanctiſsimum Sacramentum. Tum per magiſtrum cærimoniarum imponetur ſuper humeros eius velum perpulchrum ſupradictum, quod firmabitur ſpinulis, ne per viam decidat; & Diaconus aſsiſtens à dexteris accedet ad altare, & cum debitis reuerentijs accipiet tabernaculum cum ſanctiſsimo Sacramento de altari, & illud in manibus Epiſcopi genuflexi collocabit, cui nec manum oſculabitur, nec vllam tunc faciet reuerentiam, ſed ſtatim atque in eius manibus ſanctiſsimum Sacramentum reliquerit, genuflectet: tunc cantores incipient Hymnum [Pange lingua glorioſi &c.] & Epiſcopus cum ſanctiſsimo Sacramento ſurget; & Diaconi aſsiſtentes hinc, inde fim-

brias anteriores pluuialis eleuabunt;&,si contingat aliquos gradus ascendere, & descendere, magister cærimoniarum, vel aliquis cappellanus extremitates albæ, & vestes interiores ipsius Episcopi à parte anteriore eleuabit;& aliquis Princeps,si adsit, vel nobilior laicus subleuabit, & portabit per totam processionẽ pluuiale Episcopi à parte posteriori. Octo verò beneficiati prædicti,vel mansionarij ex dignioribus parati, vt supra, accipient hastas baldachini, quas portabunt per totam Ecclesiam, & in porta Ecclesiæ illas relinquent in manibus laicorum,qui primo loco Barones, & nobiliores, seu Magistratus esse debent, deinde alij, vt supra dictum est. Ipsi verò beneficiati præibunt ad locum suum,id est,ante Canonicos paratos. Per viam processionis semper Episcopus aliquos Psalmos, vel Hymnos summissa voce recitabit,respondentibus Diaconis assistentibus; & sic ordine superiùs descripto procedent per totã viam processionis;quæ,si longior fuerit,poterit Episcopus in aliqua Ecclesia, & super altare deponere sanctissimum Sacramentum,& aliquantulum quiescere; & ibidem,antequàm discedat, thurificare sanctissimum Sacramentum, & orationem de Sacramento cantare, quod tamen non passim in singulis Ecclesijs, vel ad singula altaria, quæ forsitan per viã constructa,& ornata reperiũtur, faciendum est, sed semel tantùm, vel iterum, arbitrio Episcopi. Dum processio erit in fine, idest,prope eamdem Ecclesiã, à qua discessit, ante eiusdem Ecclesiæ fores iterum nobiliores laici, vel alij nobilitate eisdem æquales ha

ſtas baldachini capient: & Epiſcopus ſub baldachino ibit vſque ad cancellos, vel Presbyterium, vel ad gradus altaris iuxta Eccleſiæ ſtructuram, & ſituationem. Poſtquam Epiſcopus peruenerit ad ſupremũ altaris gradum, Diaconus à dexteris cum debita reuerentia, & genuflexione, ac ſine oſculo accipiet de manu ipſius Epiſcopi ſtantis ſanctiſsimum Sacramentum, & illud ſuper altare collocabit. Interim cãtores in cantu pauſato, & deuoto cantabunt Verſiculum [Tantum ergo Sacramentum &c.] Epiſcopus vero paulò retrocedens ſtans imponet incenſum in altero ex duobus thuribulis, miniſtrante nauiculam Presbytero aſſiſtente, & ſine benedictione, & oſculis, vt ſupra, & genuflexus in ſupremo gradu altaris ante ſanctiſſimum Sacramentum illud triplici ductu, prout fecerat in principio, thurificabit. Quo facto, duo cantores cantabunt verſiculum [Panem de cælo &c.] cum ſuo Reſponſorio, & Epiſcopus ſurgens ex libro, quem Diaconi aſſiſtentes genuflexi hinc, inde ſuſtinebunt, cantabit orationem [Deus, qui nobis &c.] qua finita, accedet ad altare, & accepto tabernaculo cum ſanctiſsimo Sacramento, illud ambabus manibus eleuatum tenens, vertens ſe ad populum, cum illo ſignum crucis ſuper populum faciet nihil dicens. Quo facto, Epiſcopus iterum deponet ſanctiſsimum Sacramentum ſuper altare, & genuflectet, vt ſupra.

Tunc Presbyter aſsiſtens in cornu Epiſtolæ ſtans verſus populum, facta priùs debita reuerentia cum genuflexione ſanctiſsimo Sacramento, publicabit

indulgentias in forma consueta ab Episcopo concessas omnibus, qui processioni interfuerunt. Et aduertatur, vt funalia, & candelæ, quæ in processione delata fuerunt, non extinguantur, donec Episcopus cum sanctissimo Sacramento benedictionem, vt supra dictum est, dederit. Omnibus expeditis, Episcopus, facta aliquantulum oratione ante sanctissimum Sacramentum, discedet cum Canonicis in sacristiã, vbi paramenta deponet, & solito more associatus ab eis ad domum suam redibit.

Si verò Episcopus voluerit ex sua particulari deuotione hac die celebrare, poterit summo mane Missam planam sine cantu legere, omissa pro hac die, propter processionem ad celeriorem actus expeditionem, & ad euitandum calorem, Missa solemni: & in fine Missæ Canonici, & alij, vt supra, capient paramenta. Episcopus verò, deposita planeta, capiet pluuiale, & cætera omnia fient, quæ superiùs declarata sunt. Et, quia solitum est per totam hanc octauam ponere super altare tabernaculum cum sanctissimo Sacramento discooperto, dum Vesperæ, & officia diuina recitantur, ad quæ magna populi frequentia solet accedere, conueniens esset, vt ob reuerentiam tanti Sacramenti, tam Episcopus, quàm Canonici, & omnes præsentes, & in choro assistentes semper, durãte officio, starent capite detecto, & nũquam sederent. Quòd si ob longitudinem officij præstare non poterunt, non omittant saltem in signum reuerentiæ detecto capite, existente sanctissimo Sacramẽto super altare, diuinis officijs assistere:

Solitū eſt etiam octaua die huius feſti poſt Veſperas fieri proceſsio ad reponendum ſanctiſsimum Sacramentum, quæ non tam ſolemnis, & longa via, vt prima, ſed vel per Eccleſiam, vel parum circa extra eā fieri debet, in qua ſi Epiſcopus intereſſe voluerit, debet cum pluuiali ſanctiſsimum Sacramentum portare; & tam in principio, quàm in fine proceſsionis illud thurificare, & alia facere, quæ ſuperiùs expreſſa ſunt; & demùm in fine illud includere, & reponere in tabernaculo, vbi ſolet continuò aſſeruari. Abſente Epiſcopo, & in Collegiatis celebrans ipſe, finita Miſſa, & depoſita planeta, capiet pluuiale, & ſanctiſsimum Sacramentum thurificabit, illudque ſub baldachino portabit, & omnia, vt ſupra, fient, exceptis his, quæ ad Epiſcopum propriè pertinent.

DE ALIIS FESTIS IN GENERE, in quibus ſolemniter eſt celebrandum vltra ſuperiùs expreſſa. Cap. XXXIV.

QVIA per annum plura feſta occurrunt, vltra ſuperiùs expreſſa, in quibus decet vel Epiſcopum ſolemniter celebrare, vel ſaltem Veſperis, & Miſſæ ſolemniter per alium celebratæ intereſſe, de his breuiter aliquid dicendum eſt. Celebrare igitur poterit Epiſcopus, niſi legitimè fuerit impeditus, in die Natiuitatis D. N. Ieſu Chriſti, in feſto Epiphaniæ Domini, in Dominica Reſurrectionis, in die Aſcenſionis, in Dominica Pentecoſtes, in feſtiuitatibus An-

nuntiationis, & Assumptionis beatæ Mariæ virginis, in festo beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, in festo omnium Sanctorum, in festo Sancti patroni, & in die Dedicationis Cathedralis Ecclesiæ, vel etiam arbitrio suo in alijs festiuitatibus per annum, quandocumque ei placuerit, cum cærimonijs, & solemnitatibus, quæ supra in capitulo de Missa solemni per Episcopum celebrata explicatæ fuerunt: ac

etiam cum Vesperis solemnibus in vigilia, seu die, quæ festum præcedit, excepto Sabbato sancto, quo die Vesperæ non dicuntur, nisi mane in fine Missæ, & vigilia Annũtiationis beatæ Mariæ, si venerit in Quadragesima die feriato: quo casu Vesperę

non celebrantur in vigilia, ſed tantùm in die, finita Miſſa: & tunc, ne iſta ſolemnitas ſine Veſperis ſolemnibus tranſeat, poterit Epiſcopus, depoſitis Miſſalibus indumentis, accipere pluuiale, & celebrare Veſperas, Canonicis paratis remanentibus. Sed, ſi hoc feſtum venerit feria ſecunda in Quadrageſima, poterunt Veſperæ ſolemnes in Dominica præcedenti celebrari cum cærimonijs, prout ſupra dictum eſt in capitulo de Veſperis ſolemnibus, Epiſcopo in craſtinum celebraturo. In alijs autem feſtiuitatibus, videlicet, Sancti Stephani, Sancti Ioannis Euangeliſtæ, Circumciſionis Domini, feria ſecunda, & tertia Paſchæ, Dominica in Albis, Dominica Trinitatis, in feſto Sancti Ioannis Baptiſtæ, in feſto Natiuitatis beatæ Mariæ virginis, in aliquibus principalibus feſtiuitatibus Eccleſiæ Cathedralis, & pro aliqua re graui ad vniuerſalem, vel propriam Eccleſiam ſpectante, vel aliàs quandocumque Epiſcopo placuerit, poterit paratus cum pluuiali, & mitra, vel ſaltem cum cappa aſsiſtere Miſſæ per aliquem Prælatum, dignitatem, ſeu Canonicum celebratæ, in qua omnia ſeruabuntur, quę ſupra explicata fuerunt in capitulo de Miſſa ſolemni, quæ coram Epiſcopo celebratur: & ſi præcedenti die Epiſcopus Veſperis intereſſe voluerit, celebrabuntur ſimiliter, prout dicitur in capitulo de Veſperis ſolemnibus, Epiſcopo in craſtinum non celebraturo.

DE

DE ANNIVERSARIIS DIEBVS Electionis, & Consecrationis Episcopi solemniter celebrandis. Cap. XXXV.

SINGVLIS annis in diebus anniuersarijs Electionis, & Consecrationis Episcopi, Missam solemnem, vel per ipsum Episcopum, vel per aliquam dignitatem, seu Canonicum, ipso præsente, celebrari conuenit; quæ si dies Creationis, seu Consecrationis venerit in die aliquo festiuo, celebrabitur de festo cum paramentis festo conuenientibus, & cum communione pro Episcopo; si verò venerit in die feriato, celebrabitur de Cathedra Sancti Petri cum paramentis albis, & vna tantùm collecta pro Episcopo, videlicet [Deus omnium fidelium pastor, & rector &c.] & cum Præfatione de Apostolis; nec in ea sermo habendus erit, sed in reliquis omnia circa cærimonias seruabuntur, quæ supra proprijs locis explicata fuerunt.

DE ANNIVERSARIO EPISCOPI proximè defuncti. Cap. XXXVI.

EPISCOPVS viuens prædecessoris sui proximè ante ipsum defuncti memoriam habere debet, & pro eius anima singulis annis in die obitus anniuersarium celebrare, vel saltem Missæ

pro eius anima ab aliqua dignitate,ſeu Canonico celebrata præſens aſſiſtere,& in fine abſoluere. Miſſa autem erit defunctorum, & in ea omnia tam circa ornatum altaris,& indumenta, ac paramenta Miſſalia,quàm circa genuflexiones, & cærimonias ſerua-

buntur, quæ ſupra declarata fuerunt in capitulo de Miſſa Pontificali pro defunctis, & de Miſſa pro Defunctis,quæ corã Epiſcopo celebratur. Non tamen poſt Miſſam ſermo habendus erit,ſed finita Miſſa,ſolus Epiſcopus,depoſita cappa, apud ſedem ſuam parabitur pluuiali nigro cum cæteris indumẽtis,& habens ante ſe pannum nigrum extenſum, ſeu lecticam mortuorum abſoluit,prout ibi dicitur.

DE ANNIVERSARIO OMNIVM Episcoporum, & Canonicorum Ecclesiæ Cathedralis Defunctorum. Cap. XXXVII.

ALIQVO die non impedito infra octauam defunctorum arbitrio Episcopi Canonicus aliquis, seu dignitas Ecclesiæ Cathedralis celebrabit Missam pro anima omnium Episcoporum, & Ecclesiæ Cathedralis Canonicorum defunctorum cum paramentis nigris, & cærimonijs, prout supra dictum est: cui Missæ Episcopus præsens erit cum cappa, & in fine, si voluerit, poterit, deposita cappa, & accepto pluuiali, absoluere, prout dicitur in præcedenti capitulo. Quòd si Episcopus huiusmodi Missæ præsens non erit, vel absoluere noluerit, celebrans dicto [Placeat &c.] accedet ad cornu Epistolæ altaris, vbi deposita planeta, & manipulo, accipiet pluuiale nigrum, & stans in dicto cornu Epistolæ versus ad altare expectabit finem Responsorij, & interim clerici, seu alij extendent pannum nigrum ante gradus altaris, vel portabunt ibi lecticam mortuorum, nisi aliàs à principio Missæ fuerit accommodata. Cum percantores repetitur Responsorium post versiculum [Requiem æternam &c.] accedet cærimoniarius ad Episcopum cum thuribulo, & ministrante nauiculam Presbytero assistente, Episcopus imponet thus in thuribulum, quod cærimoniarius portabit ad altare, & alicui

cappel-

cappellano celebrantis consignabit tenendum iuxtà cornu Epistolæ altaris, vbi etiam alius cappellanus tenet vas aquæ benedictæ cum aspersorio. Incepto [Kyrie eleison.] surget Episcopus, detecto capite, celebrans verò dicto vltimo [Kyrie eleison.] stans detecto capite in dicto cornu versus ad altare dicet intelligibili voce [Pater noster] Quod secretè complebit; & interim accedet ad medium altaris, & versus dictum pannum, seu lecticam mortuorum, ministrante Diacono aspersorium, asperget ter tiò super eundem pannum, seu lecticam, tum ministrante eodem Diacono thuribulum, simili modo ter thuribulum ducens pannum, seu lecticam thurificabit; deinde conuersus ad altare ex libro super illud posito in eodem cornu Epistolæ dicet versiculum [Et ne nos inducas &c.] & alios versiculos, & orationem, & in fine versiculum [Requiem æternam &c.] & dicto per cantores versiculo [Requiescant in pace.] celebrans signans altare, & seipsum dicet Euangelium Sancti Ioannis, & redibit in sacristiam ad se exuendum.

DE AEGROTATIONE, MORTE, funere, & exequijs Episcopi: & de supplicationibus ad Deum pro opportuna noui Episcopi electione impetranda. Cap. XXXVIII.

ICET Episcopus, tamquam bonus pastor, & diligentissimus villicus, omni tempore paratus esse debeat ad reddendam rationem Domino suo de ouibus

ſibi commiſſis,& de ſuæ adminiſtrationis officio; id tamen diligentiori cura, & ſtudio peragere debet, dum ægrotat, quaſi extremo vitæ ſuæ diei vicinior. Nam etſi ſemper mortis periculum mortalibus imminet; propinquiores tamen morti ſumus, dum ægrotamus. Curet igitur Epiſcopus, vt quantò magis dignitate cæteris præeſt, eò maiori ſtudio vltimũ huius vitæ actum, quo ſolo coronari electi ſolent, cum laude perficiat. Quòd ſi dum ægrotat, tamquã homo morbi periculum non agnoſceret, medici, domeſtici, familiares, & præcipuè eius confeſſor ſecretè,& ſumma cum reuerentia, & caritate eum de diſcrimine, in quo verſetur,moneant;& hortentur, vt voluntati diuinæ non inuitus adhæreat, & quæ ad animæ ſalutem pertinent,peragere curet. Nam Epiſcopum decet non ſolùm verbo, ſed etiam opere, & exemplo vſque ad extremum vitæ ſpiritum alios docere,& ad viam ſalutis dirigere. Medici verò, & familiares, quæ ad corporis ſalutem pertinent, diligentiſſimè curẽt,& polliceantur Epiſcopo,ſe,quantum humana poteſt induſtria,facturos,vt,ſi fieri poterit,priſtinam ſanitatem recuperet.

His verbis, & hortationibus excitatus Epiſcopus ægrotans, vel (quod melius eſſet) ſua ſponte, cum extremum diem ſuum appropinquare cognouerit, primò peccata ſua confeſſori diligentiſſimè confiteatur,deinde tempore congruo ſacrum petat viaticum,& antequam communicet,præſente ſanctiſsimo Chriſti corpore, profiteatur Catholicam fidem, quam affirmet ſe ſemper inconcuſſe, & firmiter te-

nuiſſe, & credidiſſe, ſeque in ea velle viuere, & mori cum Deo placuerit. Tum maiori, qua poterit, deuotione, & humilitate, ſacrum ſumat viaticum, moneatque ~~Sacriſtam~~, ~~ſeu Curatum~~, vt, cum tempus erit, ~~alia Eccleſiæ Sacramenta ſibi adminiſtret.~~

eandem primam dignitate

Extreme unctionis Sacramenti sibi administret et animae commendationem faciat

Conuocet deinde Canonicos, Parochos, & Curatos ~~tres~~, dum adhuc ſenſus corporis integri ſunt, & coram eis profiteatur iterum Catholicam fidem, petat veniam de negligentijs, & imperfectionibus ſuis, & ſi quemquam vmquam in ſua adminiſtratione offenderit, roget, vt orent Deum omnipotentem pro anima ſua: commendet illis Eccleſiam, pauperes, viduas, orphanos, & loca pia: Memoret

omnes

eis,

eis, vt, donec de ſucceſſore prouideatur, continuas preces ad Deum fundant, vt eis bonum Paſtorem concedere dignetur, qui eos vberiùs, quàm ipſe fecit, paſcere nouerit. Aperiat etiam eis debita, & credita Eccleſiæ, ſi quæ ſunt, & notificet ſcripturas, iura, & actiones eiuſdem Eccleſiæ; condat, ſi vult, teſtamentum, & eligat ſibi ſepulturam. Cum verò hora mortis appropinquat, curatus, ſeu Sacriſta in tempore Epiſcopo extremam vnctionem exhibeat, & animæ commendationem faciat, prout in ~~ordinibus~~ viri pij, & religioſi continuò aſsiſtant Epiſcopo animam agenti, cui crucem inſpiciendam, oſculandamque crebrò offerant; redigantque ei ad memoriam Paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nec deſint Religioſi, & Sacerdotes, qui continuò, dum adhuc expirat, pſalmos, paſſionem Chriſti, & alias deuotas orationes legant. Poſtquam Epiſcopus ſpiritum creatori reddiderit, Canonici, qui aderunt, ſinguli ſuper eum verſiculum [A porta inferi, &c.] cum oratione: [Deus, qui inter Apoſtolicos Sacerdotes, &c.] recitabunt. Cubicularij verò, & familiares ipſius Epiſcopi defuncti corpus eius aqua calida cum vino, & herbis odoriferis lauabunt, & mundabunt; &, ſi hæredibus videbitur, poterit etiã aperiri, & aromatibus condiri, quo caſu inteſtina eius ſtatim ſepeliantur in Eccleſia. Sed licet corpus non aperiatur, omnino agendum, & curandum eſt opportunis remedijs, vt ſine fætore vſque ad prſtitutum tempus ſepulturę ſeruari poſſit. Loto, & terſo corpore, clerici familiares, ſeu alij Eccleſiaſtici viri

Ordinario

cum magiſtro cærimoniarum induant illud primùm veſtibus ordinarijs vſque ad rocchettum, deinde ſacris veſtibus, quibus viuens induebatur, dum ſolemniter erat celebraturus; hoc eſt, caligis, & ſandalijs, amictu, alba, cingulo, ſtola, manipulo, cruce pectorali, tunicella, dalmatica, chirothecis, planeta coloris violacei, annulo, & mitra ſimplici, ac etiam pallio cum ſpinulis, ſi erit Archiepiſcopus, vel aliàs vtens pallio; & ponant ſuper pectus eius crucem aliquam, quam manibus teneat. Corpus ſic indutum, donec præparetur lectus in aula maiori, vt infra, ponatur ſuper aliqua menſa, ſeu in terra ſuper tapete, cum cereis ardentibus ad caput, & pedes. Interim cæteri Epiſcopi familiares inferiores, & famuli totam domum denudent, & in aula maiori palatij, ſiue domus præparent lectum ex tabulis altitudinis palmorum ſex, longitudinis ad minùs palmorum duodecim, & latitudinis palmorum decem, vel ad minùs octo, & ſuper illud ponatur ſtratum ex lana, ſeu palea plenum, & cooperiatur panno ſerico nigro, vel ſaltem laneo. Ad lecti pedes præparetur parua menſa mundo linteo cooperta, & ſuper ea candelabra cum candelis accenſis, liber Miſſalis, vas aquæ benedictæ cũ aſperſorio, thuribulum cum nauicula, & incenſo, ac ſuperpelliceum vnum cum ſtola, & pluuiale nigrum ponantur. Quibus omnibus ſic paratis, corpus Epiſcopi defuncti, vt ſupra indutum, portetur in dicta aula, & ſuper dicto lecto collocetur; & ad pedes eius ponatur pileum Pontificale ſericeis viridibus flocci ornatum, & hinc inde à lateribus ponantur ſcam

na cum foraminibus pro funalibus, seu intorticijs ponendis circa corpus; vel saltem illis deficientibus, collocentur quatuor candelabra alta cum quatuor intorticijs ardentibus ad quatuor lecti angulos. Circumcirca per totam aulam disponantur sedilia, pro Canonicis, clericis, ciuibus, & alijs qui venient ad ho-

norandum funus. Hora competenti, cum iam, si non omnes inuitati ad funus, saltem eorum aliqui aduenerint, Religiosi quatuor ordinum mendicantium, si in ciuitate aderunt, qui inuitari debent, vel alij per singula collegia, incipient vigilias, hoc est, Vesperas, & Matutinum cum inuitatorio, & tribus Nocturnis, ac

Laudibus defunctorum. Primi, ideſt, inferiores, à quibus inchoandum eſt (nam vltimus locus dignioribus Religioſis reſeruatur) inchoabunt Veſperas: Prior enim eorum habens ante ſe legile cum libro dicit ſecretè [Pater noſter] ad quod Canonici, & alij omnes inuitati circum ſedentes aſſurgunt, ſic manſuri, donec inchoetur primus Pſalmus Veſperarum. Dicto [Pater noſter] ſecretè, alta voce incipiet Antiphonam [Placebo Domino] quam cæteri eiuſdem religionis fratres, qui prope funus ante alios hinc, inde ſtare debent, proſequentur. Et, ea finita, recitabunt alternatim Pſalmos Veſperarum cum Antiphonis duplicatis, prout fieri ſolet in officio duplici. Et dum inchoantur Pſalmi, eiſdē fratribus, qui cantant, candelæ diſtribuendæ ſunt, prout & cæteris, quando Nocturnos, & Laudes cantabūt, vt infra. Ad canticum [Magnificat] ſurgunt omnes, & Prior eius religionis, qui Veſperas cantauerunt, accedet ad menſam ad pedes lecti, & ibidem à cærimoniario, vel alijs clericis induetur ſuperpelliceo, ſtola, & pluuiali, & imponet thus in thuribulum. Finito cantico [Magnificat] ſtans ibidem ad pedes lecti ante menſam prædictam manibus iunctis dicet [Pater noſter] & interim accepto aſperſorio de manu cærimoniarij, vel alterius clerici, incipiendo à parte dextera lecti, aſperget lectum circa, aſpergendo in qualibet parte lecti; & dum tranſibit ante Canonicos, illos capite aliquantulum inclinato ſalutabit. Et poſtquam reuerſus fuerit, in eodem loco apud menſam, reddito aſperſorio, capit de manu

eiuſdem

eiusdem Cærimoniarij, vel alterius clerici thuribulum, & lectum circumcirca similiter eodem modo thurificabit: quo facto, stans ante prædictam mensam, reddito thuribulo, & habēs ante se librum apertum, ex eo leget Versiculos, & orationem infrascriptam, videlicet.

℣. Et ne nos inducas in tentationem.
℟. Sed libera nos à malo.
℣. A porta inferi.
℟. Erue, Domine, animam eius.
℣. Requiescat in pace.
℟. Amen.
℣. Domine, exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Deus, qui inter Apostolicos Sacerdotes famulum tuum N. Episcopum Pontificali, seu Sacerdotali fecisti dignitate vigere: præsta quæsumus, vt eorum quoque aggregetur consortio. Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum.

℟. Amen.

Deinde dicit Versiculum [Requiem æternam &c.] & duo ex fratribus cantantibus [Requiescat in pace.] cæteri respondebunt [Amen.] Finitis Vesperis, Religiosi, qui illas cantarunt, discedunt, & vocantur alij Religiosi, qui Matutinum, hoc est, Inuitatorium cum tribus Psalmis primi Nocturni, &

lectionibus cantabunt; & dum cantatur Inuitatorium vſque ad initium primi Pſalmi, omnes ſtare debent. Finitis Pſalmis primi Nocturni, duo cantores, ſiue ex fratribus, qui Nocturnum cantarunt, annuntiant Verſiculum [A porta inferi &c.] & reſpondetur [Erue Domine, animam eius.] Quo dicto, omnes ſurgunt: tunc vnus ex eiſdem Religioſis lectionem cantaturus accedit ad pulpitum, & ſecretè dicit [Pater noſter.] quod totum ſub ſilentio complet, & eo finito, omnes ſedent, & ipſe lectionem incipit: & ea finita, cantores cantant Reſponſorium, & idem Religioſus cantat ſecundam, & tertiam lectionem. Finita vltima lectione, dum cantatur tertium Reſponſorium, Prior eius Religionis, qui Nocturnum cantauit, accedit ad menſam, induitur ſuperpelliceo, pluuiali; & cum dicitur verſiculus [Requiem æternam &c.] imponit thus in thuribulum, & in fine cum dicitur [Kyrie eleiſon] ſurgunt omnes: & Prior dicat [Pater noſter] aſpergat, & thurificet lectum, vt ſupra in Veſperis, & cantet eoſdem verſiculos, & orationem, vt ſupra dictum eſt. Quo facto, alij Religioſi vocentur, & cantent ſimiliter ſecundum Nocturnum; & eo finito, alij, qui cantent tertium eodem modo, & forma, prout de primo dictum eſt. Demum vltimi, & digniores Religioſi cantent Laudes eadem forma, prout decantatæ fuerunt Veſperæ; & ad Benedictus, & orationes, & cætera omnes ſurgant, vt ſupra.

Quòd ſi non adeſſent tot Religiones, quæ poſ-

ſent diſtinctè Veſperas, & Nocturnos, & Laudes prædictas decantare; poſſet vna cantare duos Nocturnos, vel plures: ſed omnino in fine Veſperarum, cuiuſlibet Nocturni, & Laudum aſpergendus, & thurificandus eſt lectus, & dicendi verſiculi, & orationes, vt ſupra. Et econtra, ſi eſſent plures Conuentus, & Religiones, poterunt duo ſimul cantare vnum Nocturnum.

Dum cantantur Laudes, paretur feretrum, & illis finitis, ponatur corpus Epiſcopi defuncti ſuper feretrum, & præcedentibus omnibus Religioſis, & clero ordine ſuo, ad Eccleſiam deducetur; feretrum autem portabitur per Sacerdotes cottis indutos, & Canonici feretrum ~~ſequantur~~, cum cæteris omni-

bus inuitatis, & de ciuitate. In Ecclesia collocetur feretrum in medio Ecclesiæ, & ibidem Prior, seu dignior Canonicorum, vel prima dignitas, si adsit, indutus pluuiali faciet officium, hoc est, dicet ad pedes feretri [Pater noster] imponet thus, asperget, & thurificabit, vt supra; & demum cantabit versiculos, & orationem supradictam. Quò facto, omnes discedant, & corpus sepeliatur.

Octauo die, vel quando hæredibus, & executoribus defuncti placuerit, poterũt in Ecclesia celebrari exequiæ, cũ quatuor absolutionibus, & omnibus cærimonijs, quæ supra expressæ sunt hoc eodem libro in capitulis, De Missa Pontificali pro defunctis.

Sepulto Episcopo, donec de nouo successore prouisum sit, preces ad Deum continuò offerendæ sunt pro opportuna noui Episcopi electione impetranda, & conueniret, vt singulis diebus Religiosi processionaliter ad Ecclesiã Cathedralem accederet Litanias cantantes, & ibidẽ pias, & deuotas orationes recitarent, vt Deus illis quamprimum concedere dignaretur nouum, & bonũ pastorem, qui Ecclesiã regere, & animarum curã dignè, & fructuosè habere valeret, & posset. Qua electione obtenta, quamprimum de ea nuntium certum habuerint, singuli Religiosi ad Ecclesiam Cathedralem accedentes Deo gratias agent, & Hymnum [Te Deum laudamus] deuotè cantare in Ecclesia poterunt.

CAERIMONIALIS EPISCOPORVM

F I N I S.

eiusdem Cærimoniarij, vel alterius clerici thuribulum, & lectum circumcirca similiter eodem modo thurificabit; quo facto, stans ante prædictam mensam, reddito thuribulo, & habens ante se librum apertum, ex eo leget Versiculos, & orationem infrascriptam, videlicet.

℣. Et ne nos inducas in tentationem.
℟. Sed libera nos à malo.
℣. A porta inferi.
℟. Erue, Domine, animam eius.
℣. Requiescat in pace.
℟. Amen.
℣. Domine, exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

DEus, qui inter Apostolicos Sacerdotes famulum tuum N. Episcopum Pontificali, seu Sacerdotali fecisti dignitate vigere: præsta quæsumus, vt eorum quoque aggregetur consortio. Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum.
℟. Amen.

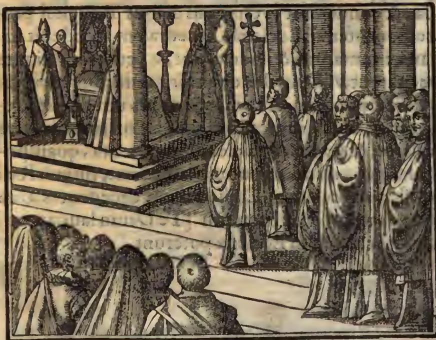
Deinde dicit Versiculum [Requiem æternam &c.] & duo ex fratribus cantantibus [Requiescat in pace.] cæteri respondebunt [Amen.] Finitis Vesperis, Religiosi, qui illas cantarunt, discedunt, & vocantur alij Religiosi, qui Matutinum, hoc est, Inuitatorium cum tribus Psalmis primi Nocturni, &

lectionibus cantabunt; & dum cantatur Inuitatorium vsque ad initium primi Psalmi, omnes stare debent. Finitis Psalmis primi Nocturni, duo cantores, siue ex fratribus, qui Nocturnum cantarunt, annuntiant Versiculum [A porta inferi, &c.] & respondetur [Erue Domine, animam eius.] Quo dicto, omnes surgunt: tunc vnus ex eisdem Religiosis lectionem cantaturus accedit ad pulpitum, & secretè dicit [Pater noster.] quod totum sub silentio complet, & eo finito, omnes sedent, & ipse lectionem incipit; & ea finita, cantores cantant Responsorium, & idem Religiosus cantat secundam, & tertiam lectionem. Finita vltima lectione; dum cantatur tertium responsorium, Prior eius Religionis, qui Nocturnum cantauit, accedit ad mensam, induitur superpellicco, pluuiali; & cum dicitur versiculus [Requiem æternam, &c.] imponit thus in thuribulum, & in fine cum dicitur [Kyrie eleison] surgunt omnes: & Prior dicat [Pater noster] aspergat, & thurificet lectum, vt supra in Vesperis, & cantet eosdem versiculos, & orationem, vt supra dictum est. Quo facto, alij Religiosi vocentur, & cantent similiter secundum Nocturnum; & eo finito, alij, qui cantent tertium eodem modo, & forma, prout de primo dictum est. Demum vltimi, & digniores Religiosi cantent Laudes eadem forma, prout decantatæ fuerunt Vesperæ; & ad Benedictus, & orationes, & cætera omnes surgant, vt supra.

35 Quòd si non adessent tot Religiones, quæ pos-

ſent diſtinctè Veſperas, & Nocturnos, & Laudes prædictas decantare; poſſet vna cantare duos Nocturnos, vel plures; ſed omnino in fine Veſperarũ, cuiuslibet Nocturni, & Laudum aſpergendus, & thurificandus eſt lectus, & dicendi verſiculi, & orationes, vt ſupra. Et e contra, ſi eſſent plures Conuentus, & Religiones, poterunt duo ſimul cantare vnum Nocturnum.

Dum cantantur Laudes, paretur feretrum, & illis finitis, ponatur corpus Epiſcopi defuncti ſuper feretrum, & præcedentibus omnibus Religioſis, & clero ordine ſuo, ad Eccleſiam deducetur; feretrum autem portabitur per Sacerdotes cottis indutos, & Canonici feretrum ſequantur, cum cæteris omni-

bus inuitatis, & de ciuitate. In Ecclesia collocetur feretrũ in medio Ecclesię, & ibidẽ Prior, seu dignior Canonicorũ, vel prima dignitas, si adsit, indutus pluuiali faciet officium, hoc est, dicet ad pedes feretri [Pater noster] imponet thus, asperget, & thurificabit, vt supra; & demũ cãtabit versiculos, & orationẽ supradictã. Quo facto, omnes discedãt, & corpus sepeliatur.

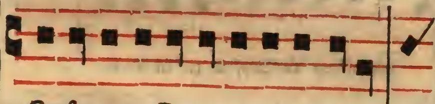
Octauo die, vel quando hæredibus, & executoribus defuncti placuerit, poterunt in Ecclesia celebrari exequiæ, cum quatuor absolutionibus, & omnibus cærimonijs, quæ supra expressæ sunt hoc eodem libro in capitulis, de Missa Pontificali pro defunctis.

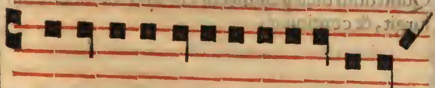
Sepulto Episcopo, donec de nouo successore prouisum sit, preces ad Deum continuò offerendæ sunt pro opportuna noui Episcopi electione impetranda, & conueniret, vt singulis diebus Religiosi processionaliter ad Ecclesiã Cathedralem accederẽt Litanias cantantes, & ibidem pias, & deuotas orationes recitarent, vt Deus illis quamprimum concedere dignaretur nouum, & bonũ pastorem. qui Ecclesiã regere, & animarum curã dignè, & fructuosè habere valeret, & posset. Qua electione obtenta, quamprimum de ea nuntium certum habuerint, singuli Religiosi ad Ecclesiam Cathedralem accedentes Deo gratias agent, & Hymnum [Te Deum laudamus] deuotè cantare in Ecclesia poterunt.

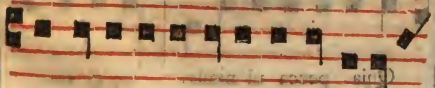
DE TONO CONFESSIONIS RECItandæ per Diaconum poſt ſermonem, & de forma Indulgentiæ publicandæ per ſermocinantem, ac benedictione danda per Epiſcopum poſt ſermonem.

STATIM finito ſermone Diaconus, qui cantauit Euágelium, ſtans ante Epiſcopũ capite inclinato cantabit confeſsionem in tono ſequenti: & dum dicet [Tibi Pater] & [Te Pater] ſi erit canonicus profundius inclinabit, ſi non erit canonicus genuflectet.

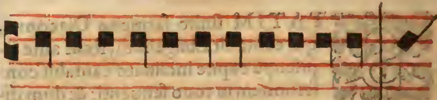

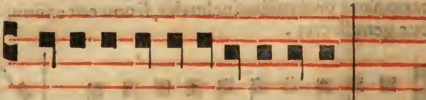

be a to Io an nis Ba pti ſtæ:

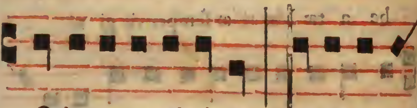

ſanctis A po ſto lis Pe tro & Pau lo

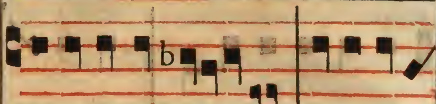

om ni bus ſanctis, & ti bi Pa ter

Quod dum dicit genuflectit coram Pontifice. Tum ſurgit, & continuat.

Quia pecca ui nimis. co gi ta-

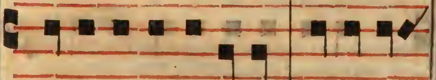
ti - o - ne verbo & ope - re, mea cul-

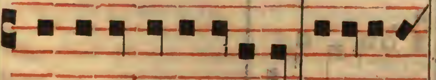
pa, mea culpa, mea ma - xima

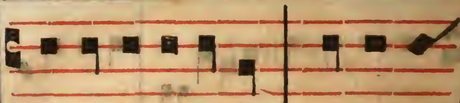
culpa. I - de - o precor beatam Ma-

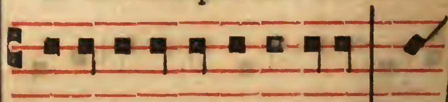

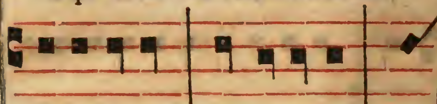
riam ſemper Virginem. Beatum

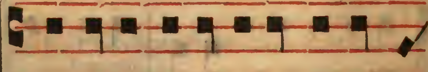

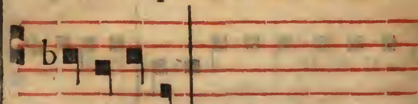
Micha - elem Archangelum. Beatum

Finita cõfeſsione per Diaconum, ſermocinator, qui in pulpito dum cantatur confeſsio genuflectet, ſur-

gens publicabit indulgentiam in forma sequenti, videlicet.

[Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus Dominus N. Dei, & Apostolicæ sedis gratia huius sanctæ N Ecclesiæ Episcopus dat, & concedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Ecclesiæ consueta. Rogate Deũ pro felici statu sanctissimi D.N.N. diuina prouidẽtia Papæ N. Dominationis suæ Reuerendissimæ, & sanctæ matris Ecclesiæ.] Publicata Indulgentia Episcopus deposita mitra leget ex libro per ministrum de eo seruientem supra caput sustẽtato, in tono orationis versus ad populum, vt infra videlicet.

[Precibus, & meritis beatæ Mariæ semper virginis; beati Michaelis Archangeli; beati Ioannis Baptistæ; sanctorum Apostolorum Petri & Pauli; & omnium sanctorum, misereatur vestri omnipotens Deus & dimissis peccatis vestris perducat vos ad vitam æternam. ℟. Amen.]

[Indulgentiam; absolutionem, & remissionẽ peccatorum vestrorum tribuat vobis omnipotens & misericors dominus. ℟. Amen.] Deinde benedicens populo more cõsueto dicet; [Et benedictio Dei omnipotentis Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spi ✠ ritus sancti descendat super vos & maneat semper. ℟. Amen.] Si erit Archiepiscopus statim publicata Indulgẽtia, cappellanus portabit ante illum crucem quam genu flexus tenebit donec omnia prædicta compleuerit, & Archiepiscopus prius cruci caput inclinabit.

Cærimonialis Episcoporum finis.

Cum post huius voluminis impresśionem aliqua, quæ ad Orthographiam pertinerent, corrigenda, multa verò in textu & figuris mutanda, addenda, atque delenda iudicarent ij, ad quos spectat; per oportunum visum est subsequentes tabulas conficere, quibus diligenter inspectis lector suo quæque loco facilius restituere poßit.

CORRIGENDA

pagina	*linea*		
1	4	consistorio	Consistorio
3	10	Rocchettum,	Rochettum;
12	10	Excipiuntur,	;
15	6	Cardinali. Debet	Cardinali, debet
19	13	discute	,
20	22	cærimoniarijs	Cerimoniarijs
23	10	. ac	, ac
27	12	Acoliti	Acolythi
29	22	manus, illius	manus illius, dele
33	2	alteri	,
55	13	induatur,	;
63	22	altare	,
88	5	deferre,	;
89	19	maius,episcopo,	.maius Episcopo,
113	25	aliqui,	aliqui
117	13	,quando episcopus	.Quando Episcopus
122	26	dignitates	Dignitates
173	6	chori: surgente	chori. Surgente
220	2	facienda;	facienda.
275	30	hinc,	hinc
278	22	cerei,	cerei
307	1	accensum	accensum,

MVTANDA

2	12	accipiant	accipient
4	23	subditos genuflectentes	subditos, qui genuflectere debent
11	6	incipienda	& incipiendo
12	12	.Annutiationis	Annuntiationis
14	29	debet Episcopus	Episcopus debet
15	1	exercenda	exercere
15	5	celebrat & presente	celebrat presente
15	14	potest	stet
20	28	ipsorum	ipsum
29	8	ad	apud
33	9	&	vel
38	2	dicenda	facienda

cochleari

39	29	cochleari & manu Episcopi prius osculatis	cochleari prius & manu Episcopi osculatis
42	13	Pro ut in Pontificali	pro ut infra in fine huius voluminis
43	6	Credo in Deum	Credo in vnum Deum
46	6	presta	prestas
46	30	recitabit	cantabit
49	15	vt supra	vt infra
53	1	palla purificatoria	palla, purificatorio
53	5	exeundo	exuendo
63	6	est	esset
63	7	celebrentur	celebrarentur
63	10	omnino obseruet	obseruare debent
86	5	laminibus	laminis
86	7	laminibus	laminis
86	10	laminibus	laminis
86	13	lacineis seu francijs	lacinij, seu frangijs
86	22	à principio	in principio
86	24	veniendo & redeundo ab ecclesia	eundo ad Ecclesiam, & redeundo ab ea
89	11	in faldistorio	in genuflexorio
89	21	chorum	choro
39	10	vel	&
102	6	mandat	concedit
106	29	officium	offertorium
113	6	Episcopi	Episcopus
113	30	numerarios	supernumerarios
116	13	cuiuscunque	cuiusque
118	26	cuius forma est in Pontificali descripta in titulo de missa Pontificali	cuius forma est descripta in fine huius voluminis;
120	5	firmat	format
123	11	his	ijs
135	18	sed ea	sed illud
135	19	proferantur	proferatur
135	22	ludici	ludicri
136	7	sacrestia	sacristia
139	13	XXXI.	XXX.
141	3	XXII.	XXXI.
141	15	quo ad	quam ad
141	20	similibus	similia
145	28	Eamus	recedamus
149	23	sancti patroni	sancti tituli Ecclesię & patroni ciuitatis
150	26	ante	infra
151	7	repetitur	reperitur

160	16	dicta	dicto
162	7	tapeti	tapete
165	10	rita	ritu
165	28	dimentiantur	dimetiantur
171	19	deerit	aderit
175	16	libitum	librum
176	15	his	ijs
177	13	dignitatibus	dignioribus
185	9	dum	duo
185	16	feriali	feſtiuo
186	3	ſiniſtra dextera	dextera ſiniſtra
186	21	manu & annulo	annulo,& manu
191	16	remaneant	remanent
194	19	aſsiſtens reſpondet	aſsiſtentes reſpondent
194	25	ſeu ante alleluia	ſeu alleluia,vel ſequentia
198	16	explicabitur	explicatur
200	7	Epiſcopos	Epiſcopus
200	15	explicabitur	explicatur
207	29	corporale	altare
210	7	terget	tergit
213	2	Pontifice	Epiſcopo
215	4	ſubditur	ſubditus
217	27	Pontifex	Epiſcopus
219	2	explicabuntur	explicantur
219	28	liber orationum	Miſſale
220	10	crucis	cruces
223	28	pedem	pedes
224	6	aderir	aderit
227	26	reſurrectione	reſurrectionis
229	23	altari	altare
235	15	diſcedens	deſcendens
238	24	mille	nullæ
242	2	laici vero & alij eccleſiaſtici cum cottis	alij vero Eccleſiaſtici cum cottis, & laici
245	21	paſtorale	paſtoralem
252	23	cerimoniarijs	cerimonijs
255	16	celebratis	celebrandis
258	25	bedicendi	benedicendi
262	1	diximus	dicitur
264	17	ſingulare	triangulare
264	20	accedundur	accenduntur
268	7	vnius	illius
269	6	& Pontificali	& vt ſupra dictum eſt in cap.de Miſſa ſolemni

ad

275	18	ad Epiſcopum	ad Archiepiſcopum
277	2	manibus	omnibus
277	20	tergebit	terget
278	3	alius	alia
280	18	cathedra	faldiſtorium
282	22	tandem	eamdem
283	28	ſuam cathedram	ſuum faldiſtorium
287	7	celebrant	Celebrans
291	1	ſubleuantibus	ſubeuntibus
296	11	infingendis	infigendis
300	4	infingit	infigit
303	16	& prout	& prius
303	23	ſubmiſſa	clara
304	3	miſſa	miſſam
309	7	poſtquam	antequam
310	4	vel	videlicet
312	27	antequam	&
317	7	remournda	remouendi
321	4	ſeruient	ſeruierunt
328	1	ſolita	ſolitum
331	10	creationis	electionis
331	13	communione	commemoratione
331	15	de cathedra S. Petri	pro ut in miſſali
331	18	Et cum prefatione de aqoſtolis nec in ea ſermo habendus eſt.	Et ſi Epiſcopus celebrat dicat in oratione me indignum famulnm tuum quem huic Eccleſiæ
332	2	celebrata	celebratæ
333	8	anima	animabus
336	4	ſacriſtiam, ſeu curatum	eamdem primam Dignitatem
336	5	alia eccleſiæ ſacramenta, ſibi adminiſtret	extremæ vnctionis ſacramentum ſibi abminiſtret,& animæ commendarionem faciat.
336	7	tres	omnes
337	11	ordinibus uiri	ordinario. Viri
337	25	condi	condiri
343	14	canonici feretrum ſequantur cum cæteris	Canonici feretrum immediate præcedant Magiſtratus vero cum cæteris

ADDENDA

2	13	poſt verbum ſingulos	Illuſtriſsimos,&
3	2	poſt veſtibus	vt ſupra
3	5	poſt apud	Illuſtriſsimos &

3	22	poſt congregatione	& colore violaceo ſed nō mozzetta vt & preſbiteri ſancti Spiritus,&Militiarum S.Ioannis S.Iacobi,& aliarum qui tamen ſui ordinis inſignia in veſtibus non deferant, ſed eiuſdē ordinis crucem ad collum intus pendentem.
4	24	poſt benedicet	ita etiam faciet Epiſcopus cum ſuam diœceſim intrauerit.
5	26	poſt pretioſam	atque anulum
7	2	poſt &	retenta mitra
7	4	poſt benedicta	incipiendo a digniori
7	15	poſt Epiſcopus	& remoto tunc baldachino
7	18	poſt parato	in genuflexorio
8	1	poſt reuerentia	accepta mitra
8	9	poſt ſancti	tituli Eccleſiæ
9	2	poſt detecto	renibus altariverſis,niſi altare ſit ad (orientem
9	7	poſt huius	Sanctæ
9	14	poſt reuerentia	aſſumpta mitra, & apud ſedem ſuā.
12	3	poſt ſanctorum	Sancti tituli Eccleſiæ
13	9	poſt vtuntur	& colore violaceo , vt & preſbiteri ſancti ſpiritus &,MilitiarumS. Io.S. Iacobi,& aliarum
13	15	poſt quo	Illuſtriſsimi,&
13	29	poſt eſt	ſine predicta faſcia
14	19	poſt vel	Archiepiſcopo in
35	7	poſt ſubleuantes	quando eo vtitur
36	5	poſt niſi	preſbiteri aſsiſtentis &
38	4	poſt Miſſa	quia tunc ſtanti aufertur &
39	9	poſt brachio	dextero
41	6	poſt tractus	aut ſequentia
52	4	poſt benedicite	Reuerendiſsime
58	25	poſt aliqui	ex Magiſtratu vel
59	13	poſt ex	Magiſtratu, vel ex
61	27	poſt altare	Sanctiſsimi Sacramenti,&
63	1	poſt Chriſti	vel cum ponitur oratio 40. horarū
67	4	poſt crucem	cum
78	19	poſt legato	cum ſolitis oſculis aſperſorij & ma- (nus
80	28	poſt mitra	uel cum planeta
84	19	poſt ſequentibus	Dominica in albis
89	15	poſt altari	maiori
90	25	poſt oratione &	debita
94	29	poſt legato	vel alio Cardinale
96	9	poſt altare	&

102	5	post pater	Reuerendissime
104	8	post pater	Reuerendissime
110	11	post Christi	& cum ponitur oratio 40. horarum
110	18	post sed	si
110	30	post siue	Ecclesiastici, siue
119	9	post super vos &c.	dimisso baculo
122	8	post videlicet	Illustrissimus,&
144	28	post Episcopo	& si festum erit Duplex, vel Dominica sine commemoratione illorum & sine Euangelio Dominicæ in fine.
144	29	post benedictione	quæ datur in fine sessionis semper
144	29	post Archiepiscopus	depositis paramentis missalibus, vsque ad tunicellam inclusiue, & accepto pluuiali.
154	26	post mitra	& facta cruci super Altari positæ reuerentia.
157	4	post Metropolitanus	ex urbanitate
166	30	post sancti	tituli Ecclesiæ &
170	1	post altare	&
171	18	post Diaconi	minister de candela
171	30	post stant	detecto capite
172	12	post genuflectunt	in locis suis
194	11	post Tractum	vel Graduale, vel Alleluia, vel sequentia
195	12	post gradualis	vel Alleluia
195	12	post tractus	vel sequentia
197	7	post mitra	surgit,&
198	23	post versa	cui ille caput inclinat
203	1	post Pater	Reuerendissime
203	5	post calicem	cum osculo calicis, & manus
203	8	post &c.	tangente & ipse calice.
203	19	post benedic	hoc
211	6	post benedicat	etiam si Episcopus esset Cardinalis
218	30	post Episcopi	predecessoris.
222	21	post Episcopo	sed facta ei profunda reuerentia, vel genuflexione pro qualitate personæ.
222	22	post facta	iterum.
230	1	post pectus	nec fiunt in hac missa circuli.
232	9	post ponitur	&
235	13	post Te Deum &c.	per eundem
236	9	post pretiosam	& ultimo loco anulum
239	24	post videlicet	amictus

240	20	poſt incipiens	manibus iunctis
241	21	poſt ciuitatis	niſi adeſſet laudabilis conſuetudo, vt clerici omnes, tam parati, quam cum cottis acciperent candelas ante laicos,quæ ſeruanda eſſet.
241	30	poſt dare	non tamen mulieribus, quæ a ſeniore Dignitate,vel Canonico cum cotta & ſtola parato,ſeorſum accipiēt.
244	4	poſt Epiſcopus	cum mitra
246	26	poſt ſtans	capite detecto
247	10	poſt celebrans	ſtans
250	21	poſt cineres	triplici ductu
250	23	poſt altari	& Epiſcopo
252	12	poſt &	manibus iunctis
256	26	poſt altaris	vel ſuper parua menſula
268	18	poſt Epiſcopo	quam unus ex ſuis cappellanis vel ſcutiferis deferet
268	25	poſt pſalmos	ſine gloria patri
269	5	poſt Romano &	vt dicitur in cap.de miſſa ſolemni
269	21	poſt generali	ſed hobie Diaconus& ſubdiaconus, aſsiſtentes, & ceteri canonici parati faciem Epiſcopi, celebrantis non oſculantur.
277	24	poſt FERIAE SEXTAE	in paraſceue Epiſcopo celebrante
278	19	poſt ſolito	vt in matutinis huius hebdomadæ,
278	20	poſt orat	ante Santiſſ.Sacram.& altare maius
279	27	poſt genuflexorio	depoſita mitra.
280	1	poſt &	reſumpta mitra
280	26	poſt Epiſcopus	ſedet,& dum cantatur Tractus
282	16	poſt altaris	vel presbiterij
284	15	poſt Epiſcopus	ſedens
284	29	poſt aſsiſtentes	& ſi fuerit Archiepiſcopus crux portabitur ante canonicos.
284	30	poſt diſcedunt	Epus,&
285	30	poſt Epiſcopus	depoſito velo
286	8	poſt nihil dicendo	Addę quod Diaconus ponit vinum, & aquam in calice, ſine benedictione,cum alijs quæ latius explicantur fol. 294. verſ. 6.
286	10	poſt genuflexione	ante,& poſt
286	24	poſt paramenta &	poſtea ſtatim
287	11	poſt paretur	in ſacriſtia
287	22	poſt oſculatur	deinde
289	29	poſt altaris	vel presbiterij

292	20	post pluuiale	nigrum
292	21	post mitram	simplicem
293	6	post manibus	velo, quod circum humeros habet coopertis
293	20	post Episcopus	deposito uelo
293	22	post genuflexus	super puluino
294	16	post stans	versus populum
294	20	fratres &c.	non
300	22	post Quam dilecta	cum gloria patri
300	24	post pontificalibus	& manipulo
300	ibi	post violacei	non tamen Pallio si sit Archiepiscopus.
301	5	post baculo	& facta cruci reuerentia
301	14	post factis	debitis
302	6	post pluuiali	violaceo
302	16	post more solito	ab Episcopo,aut digniore ex capitulo, & per octo dies ante in ipsa ecclesia,nisi periculum immineat,nullus infans batizetur.
303	23	post dicit	Reuerendissime
304	10	post communio	sed tres orationes ante communionem dicuntur
304	16	post altare	& deposita mitra, facit cruci reuerentiam,& osculator altare.
305	14	post altare	Sanctissimi Sacramenti, & malus.
307	11	post aderunt	vt supra in præcedenti cap.dictũ est
308	9	post missalis	Et eadem ferè omnia seruantur in sabbato Pentecostes.
309	7	post purificauerit	&
312	26	post sumpserit &	antequam
313	18	post celebrans	se purificabit &
314	22	post reuerentia	& osculo manus
314	24	post qui	primo manu,deinde illud osculatur
316	11	post celebrantem	vel saltem sex vel octo eorum erunt cum pluuialibus
317	21	post solemnis	rogationum,& non S.Marci, nisi fuerit titulus Ecclesiæ
226	15	post altaris	super puluino
226	25	post populum	tertio
327	8	post sacramentum	post genuflexionem debitam,ac accepta mitra extra cancellos.
327	12	post celebrare	& Sanctissimnm Sacramentum pro processione conficere
328	27	post Domini	feria v. in cena Domini,

tituli

329	3	post sancti	tituli Ecclesiæ,&
329	4	post in die	anniuersario
330	11	post uidelicet	in nocte Natiuitatis Domini.
330	vlt.	post celebratum	In alijs festiuis, seu ferialibus diebus, Episcopus cum aderit semper cappam deferet.
333	26	post Episcopum	si presens erit.
334	3	post asperforio	si vero Episcopus præsens non erit ipse celebrans imponet thus in thuribulum, ministrante nauiculum Diacono.
335	28	post communicet	indutus rochetto,& stola
335	29	post fidem	ex formula ab aplica sede præscripta..
336	3	post viaticum	quod illi deferat prima Dignitas comitate capitulo,& toto clero cathedralis Ecclesiæ in habitu Ecclesiastico, & cum candelis accensis, & si fieri potest Magistratus deferat baldachinum
336	8	post fidem	ex prædicta formula.
337	6	post si vult	& si habet ab Apostolica sede facultatem .
339	6	post clericis	Magistratu
339	9	post aduenerit	clerus sæcularis per ordinem si voluerit,vel
340	26	post lectum	circum
340	27	post aspergendo	ter
344	1	post ciuitate	sequantur
344	7	post sepeliatur	& si commode fieri potest, antequã sepeliatur, cantetur missa pro eius anima.
344	19	post recitarent	cum canonicis & clero eiusdem Ecclesiæ cathedrali.

D E L E N D A.

12	3	alicuius
12	3	minoribus
27	13	prius, el secundo
39	15	in sacristia
40	7	&
43	6	eodem Episcopo,&
51	15	præter quam altari

nobi-

59	14	nobilibus
84	27	Ecclesiarum.
87	13	in officijs trium lectionum
99	3	missa sit talis in qua.
113	3	vt quia est sine paramentis sacris
151	8	cum genuflexione
151	9	cum profunda inclinatione
155	3	ante
157	1	ex vrbanitate
158	25	quidquid in hoc alibi statutum fuerit.
160	29	& de eisdem diebus ferialibus
170	1	cum genuflexione
170	2	vero
180	1	&
182	9	melius & decentius fieret, si Episcopus legeret omnes orationes simul vt facit summus Pontifex.
185	1	videlicet cotta indutus
197	25	altari
221	1	non fiunt in hac missa circuli
222	19	de toto
222	23	suum
233	3	de mane
236	7	& super illas anulum Pontificalem
250	17	ordinario
269	6	Pontificali
278	20	seu sacristiam.
286	3	& tunc aufertur ab eius humeris velum prædictum.
293	8	quem etiam alio velo, quod circum humeros habet teget
293	23	& tunc aufertur ab eius humeris uelum præfatum
294	21	non
302	3	ordinario
302	11	& Pontificali
305	7	apud altare.
330	20	vel saltem cum cappa
341	20	seu sacerdotali.

LOCA

LOCA QVAE CIRCA FIGVRAS IN HOC LIBRO
IMPRESSAS EMENDATIONE INDIGENT.

lib.1.c.1.fol.2.

In hac figura. nullus debet adeſſe Cardinalis, etſi adeſt, deberet ſedere capite cooperto, pręterea in ea deſideratur vnus ex familiaribus PP. qui ſuſtineat mantellettũ, quo Epiſcopus indui poſſet accepto rochetto.

cap.6.fol.23.

Non probatur modus ille ſeruandi ſacras veſtes appenſas, melius in capſis.

cap.7.fol.27.

Hæc figura repreſentat Epiſcopum intonantem antiphonam ad Veſperas, & in ea deeſt miniſter qui de libro ſeruiat, & qui ſeruit de candela non debet tenere candelabrum, ſed candelã ſine candelabro, deſiderantur in ea duo canonici aſsiſtẽtes apud Epiſcopum, & Acolithi cum candelabris hic ſuperflui ſunt, qui tamen adhibentur, quando Epiſcopus cantat orationem.

cap. 8. fol. 35.

Cærimoniarius qui à dextris ſubdiaconi ſtat, debet ſtare à ſiniſtris, & ita ſit ſemper niſi ſitus, & commoditas loci, aliud ſuadet.

cap. 9. fol. 42.

Figura quæ repreſentat Epiſcopum ſtantem ad Euangelium, debet eſſe ſine mitra, quæ à miniſtro de ea ſeruiente ſuſtinenda erit, ibidem propè à ſiniſtris Epiſcopi, præterea in ea deſiderantur Diaconi aſsiſtentes apud Epiſcopum, & ſubdiaconus tenet manibus librum, & debet illas tenere ſuper legili.

cap. 10. fol. 50.

Hæc figura non eſt huius loci, ideò tollenda, & alia propria in eius locum ſubroganda.

cap. 15. fol. 81.

Non eſt ſeruatus rectus ordo proceſsionis in qua precedere debent parati cum tuñicellis, & dalmaticis, & poſt eos parati planetis & vltimo loco parati, pluuialibus quod hic contra factum eſt.

cap. 21. fol. 98.

In hac figura, quæ repreſentat circulos, qui fiunt coram Epiſcopo in miſsis, nec Epiſcopus paratus cum planeta, ſed cum pluuiali uel cum cappa eſſe debet, nec diaconi aſsiſtentes cum tunicellis ſed cum cappis vel cottis aſsiſtere debent.

cap. 22. fol. 102.

Imago ſermocinatoris ſuſtinet manu dextera fimbrias cappæ, & geſtit ſiniſtra, quod contra eſſe debet.

cap. 23. fol. 107.

Figura Epiſcopi Thurificantis altare, debet tenere manum ſiniſtram magis diſtantem à thuribulo, & catenulas, thuribuli manu dextera ſu-

ſten-

ſtentatas breuiores, & prope ipſum thuribulum, calix verò debet eſſe
ſine velo, palla tantum coopertus, & quia Epiſcopus uidetur thurificare
crucem, debet eſſe non in medio ſed ſeorſum, aut certe quaſi à Diacono
remoueatur, aut reponatur.
11 cap. 24. fol. 116.
Diaconus qui accepit pacem à celebrante, ſtat à ſiniſtris celebrantis,
cum debeat à dextris ſtare, calix vero ſuper altare, non velo ſed palla
tantum coopertus eſſe debet.
cap. 25. fol. 119.
In hac figura, Acolithus, genuflexus ſignat ſe manu ſiniſtra, cum de-
12. beat dextera ſe ſignare. Præterea Dignitates cum pluuialibus, locatæ
ſunt à ſiniſtris cum debuiſſent locati à dextris vbi ſunt Canonici cum
planetis.
cap. 29. fol. 136.
Menſa ſeu credentia, quæ locata eſt in cornu dextero altaris, debet
13. locari in ſiniſtro ideſt in cornu Epiſtolæ non Euangelij.
cap. 21. fol. 143.
Archiepiſcopus debet ſedere in faldiſtorio ante medium altaris, non
14 in ſede ſua, ſedes Epiſcoporum debet eſſe in gyrum non equaliter.
lib. 2. cap. 1. fol. 151.
Epiſcopus qui ſignat ſe pro inchoandis veſperis debet ſtare ſine mi-
15. tra, & ſiniſtra manus eius debet eſſe admota pectori. Canonici vero qui
ſtant cum cappis debent eſſe parati, quia agitur de veſperis ſolemnibus
Epiſcopo in craſtinum celebraturo.
eod. cap. fol. 156.
In hac figura deſiderantur duo Diaconi aſsiſtentes Epiſcopo & mi-
16 niſter qui de libro ſeruiat; Qui vero de candela ſeruit debet tenere can
delam ſine candelabro, & qui ſeruit de mitra non ſtat in loco ſuo.
cap. 8. fol. 187.
17 In hac figura proceſsionis erratum vt in alia ſimili fol. 81. vt ſupra
dictum eſt.
eod. cap. fol. 193.
18 Emenda hanc figuram vt ſupra dictum eſt de alia ſimili quæ eſt. fol.
35. eod. cap. fol. 196.
19 Emenda hanc figuram prout de alia ſimili ſupradictum eſt, quæ eſt
fol. 42.
eod. cap. fol. 201.
Miniſter porrigit aquam cum manu ſiniſtra quod facere debet cum
20 dextera.
eod. cap. fol. 206.
In hac figura deſiderantur. Dignitates parati pluuialibus, præterea
21 thuriferarius non à dextris altaris, ſed à ſiniſtris in cornu epiſtolæ de-
bet Sanctiſſ. Sacramentum thurificare.
22 eod. cap. fol. 209.

Emenda hanc figuram prout ſupra dictum eſt de alia ſimili. fol. 116.

eod. cap. fol. 211.

Emenda hac figuram prout de alia ſimili ſupradictum eſt.fol. 119.

cap. 9. fol. 214.

Cappa Epiſcopi debet eſſe extenſa, Non debet apud Epiſcopum aſsiſtere presbiter cum pluuiali. Epiſcopo ſedeute in faldiſtorio cnm mitra deeſt gremiale, cærimoniarius debet ſtare à ſiniſtris non à dextris ſubdiaconi.

cap. 10. fol. 216.

Epiſcopus non debet habere hincinde aſsiſtentes, & omnes aut ſtare, aut ſedere debent candelarum triangulare tollendum eſt ab Altare.

cap. 15. fol. 237.

Thuriferarius debet ſtare non in dextero ſed in ſiniſtro cornu altaris, à capite Epiſcopi mitra amouenda etiamſi cum mitra poſsit ſtare tempore præfationis.

cap. 16. fol. 243.

Superflui ſunt tot cum pluuialibus in proceſsione, & deſiderantur aliqui cum planetis, & aliqui cum tunicellis & Dalmaticis.

cap. 17. fol. 247.

Canonicus qui diſtribuit candelas debet ſtari & non ſedere.

cap. 18. fol. 251.

Dum diſtribuuntur cineres canonicis, prout figura oſtendit, omnes detecto capite ſtare debent, & non cooperti prout hic.

eod. cap. fol. 254.

Emenda hanc figuram prout dictum eſt ſupra de alia ſimili. fol. 102.

cap. 21. fol. 260.

Epiſcopus diſtribuit palmas manu ſiniſtra, cum debeat dextera. duæ dignitates hincinde cum pluuialibus accedunt poſt, paratos planetis cum debeant ire ante eos.

cap. 22. fol. 265.

Emenda hanc figuram prout ſupra de alia ſimili dictum eſt fol. 216. ſed hic addendũ eſt candelabrum triangulare, dele cũ 15. candelis, non ſuper altare, vt hic ſed in presbyterio in cornu epiſtolæ, Epiſcopus autem caputium cappæ potius quam biretum in capite tenere deberet, tàm hic, quàm ibi.

cap. 23. fol. 270.

Canonici qui communionem ſumunt carent ſtola, & nonnulli habent cappam reflexam ſub brachio ſiniſtro.

eod. cap. fol. 271.

Tollenda eſt mitra à capite Epiſcopi, producẽda, dele eſt alba ad pedes eius adden. velum ſuper humeros, Sanctiſſ. ſacramentum, dele non diſcoopertum vt uideatur, ſed uelo coopertum eſſe debet. Acolithus tenet thuribulum manu ſiniſtra cum debeat dextera.

cap. 26. fol. 291.

Super

Super Altare non debet esse crux.

cap. 29. fol. 309.

Hæc figura est similis aliæ quæ posita est supra Feria.V.in cœna Domini fol. 270.& debet esse diuersa quia hodie non communicant omnes sacerdotes sicut tunc de manu Episcopi nã sacerdotes hodie celebrant.

cap. 32. fol. 316.

In figura desiderantur aliqui parati cum planetis & omnes capite tecto.

cap. 36. fol. 332.

Hæc figura non pertinet ad hunc locum sed alia propria subroganda est.

cap. 38. fol. 336.

Episcopus infirmus qui communionem sumit debet esse indutus, rochetto, & stola.

FINIS.

